Kleist - Chamisso - Hoffmann

Üç Romantik Hikâye

Çeviren

SABAHATTİN ALİ

YKY

YAPI KREDİ YAYINLARI

ÜÇ ROMANTİK HİKÂYE

Sabahattin Ali (25 Şubat 1907, Gümülcine – 2 Nisan 1948, Kırklareli). İstanbul İlköğretmen Okulu'nu bitiren Sabahattin Ali, Yozgat'ta bir yıl öğretmenlikten sonra, 1928 yılında Milli Eğitim Bakanlığı'nca Almanya'ya gönderildi. 1930'da döndükten sonra Aydın, Konya ve Ankara ortaokullarında Almanca öğretmenliği, Milli Eğitim Bakanlığı Yayın Müdürlüğü'nde memurluk ve Devlet Konservatuvarı'nda dramaturgluk yaptı. 1945'te Bakanlık emrine alındı, İstanbul'da *Markopaşa* adlı mizah gazetesini çıkardı. 1948'de bir yazısı yüzünden tutuklandı, üç ay kadar hapis yattı. Sürekli izlendiği için yurtdışına kaçmak istedi, ancak Kırklareli dolaylarında öldürüldü. İlk yazıları Balıkesir'de *Irmak* dergisinde çıkan (1925/26) Sabahattin Ali, 1930'lu yıllarda öyküye gerçekçi ve yeni bir soluk getirdi. Öykü kitapları: *Değirmen* (1935), *Kağnı* (1936), *Ses* (1937), *Yeni Dünya* (1943), *Sırça Köşk* (1947). Halk şiirinden esinlenerek yazdığı şiirlerini *Dağlar ve Rüzgâr*'da topladı (1934). *Kuyucaklı Yusuf* (1937), *İçimizdeki Şeytan* (1940), *Kürk Mantolu Madonna* (1943) adlı romanlarında, okurların gerçekliği daha derinden algılamasını sağladı. Sağlığında yayımlanmış dokuz kitabına, *Varlık* dergisinde tefrika edilen *Esirler* (1936) oyunu da eklenince on kitabı, yedi ciltlik bir külliyat halinde Varlık Yayınları arasında tekrar basıldı (1965/66). *Bütün Eserleri* önce Bilgi Yayınevi'nde, sonra Cem Yayınevi'nde yeniden basıldı. Öyküleri 1997'de YKY'de *Bütün Öyküleri* adı altında bir araya getirildi. *Kürk Mantolu Madonna* (1998), *Markopaşa Yazıları ve Ötekiler* (1998), *İçimizdeki Şeytan* (1998), *Kuyucaklı Yusuf*'un (1999), yeniden basımları yapılırken *Bütün Şiirleri* 1999'da yayımlandı. Öyküleri 2003'te ilk baskıları esas alınarak *Değirmen*, *Yeni Dünya*, *Sırça Köşk*, *Kağnı-Ses-Esirler* adıyla ayrı kitaplar olarak yayımlandı. *Bütün Romanları*'nın eleştirel basımı ise Ocak 2004'te Delta dizisinden çıktı. Ayrıca Sabahattin Ali'nin yazdığı ve ona yazılan mektupların toplandığı kitap *Hep Genç Kalacağım* 2008'de külliyata eklenmiştir. 1997'de *Kuyucaklı Yusuf* (*Youssouf le Taciturne*), 2007'de *Kürk Mantolu Madonna* (*La Madone au manteau de Fourrure*), 2008'de *İçimizdeki Şeytan* (*Le Diable qui est en nous*) Éditions du Rocher tarafından yayımlanmıştır. Sindlinger-Burchartz 1991'de *Kağnı*'yı (*Ochsenkarren*); Unionsverlag 2007'de *İçimizdeki Şeytan*'ı (*Der Dämon in uns*); Dörlemann da 2008'de *Kürk Mantolu Madonna*'yı (*Die Madonna im Pelzmantel*), Penguin de 2016'da (Madonna in a Fur Coat) *Kürk Mantolu Madonna*'yı yayımlamıştır.

KLEIST - CHAMISSO - HOFFMANN

Üç Romantik Hikâye

San Domingo'da Bir Nişanlanma
Heinrich von Kleist

Peter Schlemihl'in Acayip Sergüzeşti
Adelbert von Chamisso

Duka ile Karısı
E.T.A. Hoffmann

Çeviren
Sabahattin Ali

YAPI KREDİ YAYINLARI

Yapı Kredi Yayınları - 4691
Edebiyat - 1336

Üç Romantik Hikâye / Kleist - Chamisso - Hoffmann
Özgün adı: Die Verlobung in St. Domingo - Peter Schlemihls wundersame Geschichte - Doge und Dogaresse
Almancadan çeviren: Sabahattin Ali

Kitap editörü: Fahri Güllüoğlu - Sevengül Sönmez
Düzelti: Azad Ziya Eren

Kapak tasarımı: Nahide Dikel
Sayfa tasarımı: Mehmet Ulusel
Grafik uygulama: Akgül Yıldız

Baskı: Promat Basım Yayım San. ve Tic. A.Ş.
Orhangazi Mahallesi, 1673. Sokak, No: 34 Esenyurt / İstanbul
Sertifika No: 12039

1. baskı: MEB Yayınları, 1943
YKY'de 1. baskı: İstanbul, Ağustos 2016
ISBN 978-975-08-3690-9

Yapı Kredi Kültür Sanat Yayıncılık Ticaret ve Sanayi A.Ş.
Kemeraltı Caddesi Karaköy Palas No: 4 Kat: 2-3 34425 Karaköy / İstanbul
Telefon: (0 212) 252 47 00 (pbx) Faks: (0 212) 293 07 23
http://www.ykykultur.com.tr
e-posta: ykykultur@ykykultur.com.tr
Internet satış adresi: http://alisveris.yapikredi.com.tr

Yapı Kredi Kültür Sanat Yayıncılık
PEN International Publishers Circle üyesidir.

ÜÇ ROMANTİK HİKÂYE

Yayın notu: *Üç Romantik Hikâye*'nin ilk basımındaki yazım tercihleri günümüz kurallarına göre düzeltilmiştir.

Önsöz

Bu eserle okuyuculara, Alman romantik edebiyat çığırının belli başlı üç mümessilinden birer hikâye veriyoruz.

On sekizinci asrın sonlarında, Alman klasik edebiyatının en büyük simaları olan Goethe ile Schiller, Weimar'da birlikte çalışmaya, eserler yaratmaya devam ederken, Jena'da "Edebiyat ve Felsefe Birliği" diye bir teşekkül meydana geldi, ki sonradan bu, "Romantik Çığır" diye edebiyat ve kültür tarihlerinde yer almıştır.

Bu çığırın son mensuplarından biri olan Eichendorff, yazdığı bir edebiyat tarihinde, onun hakkında şöyle diyor: "Muhteşem bir havai fişek gibi gökyüzüne yükseldi, karanlık muhitini kısa bir zaman fevkalade bir ışıkla aydınlattıktan sonra dağılıp binlerce küçük yıldız haline geldi; hiçbir iz bırakmadan kayboldu."

Bu tarif pek de doğru sayılamaz, çünkü bu çığırın yolunda yürüyen bütün romantik Alman şair ve ediplerinde onun tesirlerini görmek, hatta izlerini bugüne kadar kovalamak mümkündür.

"Romantik" kelimesi bile bugünkü mânasını o zaman almıştır. Aslında "romanlarda olduğu gibi", yani gündelik hakikatlerden ayrı, muhayyel, mânalarına gelen bu kelime, hoş bir tabiat manzarası, güzel bir harabe gibi şeyler hakkında kullanılır; edebiyatta ise, mucizelere inanan Katolik muharrirlerin eserlerine, eskiçağ klasiklerinin karşıtı olarak, romantik denirdi.

On sekizinci asrın sonuyla on dokuzuncu asrın başına raslayan devirde Jena'da bir araya gelen Schlegel Kardeşler'le Tieck gibi şairler bu kelimeyi başlı başına bir edebi cereyanın ismi haline getirdiler. Jena'da o sırada Fichte, Schelling, Steffens gibi filozoflar da bulunuyordu, bu şehrin Schiller ve Goethe yüzünden meşhur olan üniversitesinde ders veriyorlardı. Sonradan Novalis de bu gruba katıldı. Bütün bu adamlar, on sekizinci asrın akla dayanan uyanık dünya görüşünden bıkmış kimselerdi. Daha doğrusu, bu dünya görüşünün doğurduğu Fransız ihtilalinden ürkerek, kendi

kabuklarına, hayal dünyalarına çekilmek, içinde bulundukları günlerin meselelerinden kaçmak istiyorlardı.

Bunun için eski Alman şairi anlayışına dönmek yolunu tuttular, "Şiirle hayatın birliği"ni yeniden kurmak istediler. Dante'den Tasso'ya, eski İspanyol romanslarından Cervantes'e kadar bütün "Roman" kavimleri edebiyatını tercüme edip Almanya'da yaydılar. Hatta romantik kelimesinin kökünün buradan geldiğini ileri sürdüler. Fakat yalnız bu sahaya kapanıp kalmıyorlar, Şark'ın masal dünyasından Shakespeare'e kadar her yerde kendi fikirlerine uyacak şeyler arayıp buluyorlardı. Ama onları asıl kendine bağlayan, bütün coşkun sevgilerine mevzu olan, Ortaçağ ile bu devrin kendine mahsus her türlü görünüşleriydi. Bu Ortaçağ sevgisinde o kadar ileri gidiyorlardı ki, o devri yıkan Rönesans'a düşman kesiliyorlar, Protestanlığı hor görüyorlar, bir Katolik mistikliğine gömülüyorlardı. Hatta bu çığırın mensuplarından ikisi, Friedrich Schlegel ile Zacharias Werner, mezhep değiştirmiş, Roma kilisesine dönmüşlerdi. Sonra, bütün milletlerin sanat şekillerine geçit resmi yaptırmak arzusuyla gazelden mesneviye ve romansa kadar türlü kalıplarda şiirler yazıyorlar, bu şekle bağlılık yüzünden çok kere iç güzelliğini gözden kaçırıyorlardı.

Onların bu halleri, Goethe'nin "Klasik sağlam, romantik hasta demektir" gibi ağır bir hüküm vermesine sebep olmuştu. Fakat o da bu cereyanda bazı müspet taraflar bulunduğunu inkâr edemiyordu. Sonraları: "Bugünkü yeni dindar Ortaçağcılarımızın bazı yenip yutulmaz şeyler ortaya atmış olmaları, beni yanlış hükümlere götürmüyor. Bu hevesleri ve gayretleri yüzünden bazı paha biçilmeyecek kıymette şeyler de meydana çıkıyor" diyen de yine Goethe'dir. Hatta onun edebî hayatının başlarında da, Ortaçağa ve Gotik devre bir meyil, eserlerinde bu devrin bir aksini bulmak mümkündür. Fakat sonradan köklerini tamamıyla Eski Yunan ve Latin'e salmış, klasik bir toprakta meyvelerini vermiştir.

Romantik cereyan, dünya edebiyatına verdiği eserlerden ziyade, Almanya'nın, hatta Avrupa'nın sanat ve fikir hayatına yaptığı tesirle anılır. Yalnız birkaç kişi, çığırlarının sınırlarını aşarak, bütün insanlığın malı olacak eserler meydana getirmişler ve bugüne kadar canlılıklarını muhafaza etmişlerdir ki, biz bu kitapta bunlardan birer örnek vereceğiz.

Bunlardan birincisi, Heinrich von Kleist'ın "San Domingo'da Bir Nişanlanma",

İkincisi, Adelbert von Chamisso'nun "Peter Schlemihl'in Acayip Sergüzeşti",

Üçüncüsü de, E. T. A. Hoffmann'ın "Duka ile Karısı" adlı hikâyeleridir.

Heinrich von Kleist

Romantik cereyanın Alman edebiyatına hâkim olduğu günlerde yaşamış ve yazmış olmakla beraber, eserlerinin mahiyeti, sanat görüşü ve anlayışı bakımından bu cereyandan çok ayrılan, daha ziyade Goethe ve Schiller'in klasik yolunda yürüyen Heinrich Wilhelm von Kleist, 18 Birinciteşrin [Ekim] 1777'de, Oder nehri kıyısındaki Frankfurt'ta doğmuş, on altı yaşında Prusya ordusuna girerek asker olmuştu. Arkadaşları arasında, kendisiyle yaşıt olan, ve sonradan *Undine* adlı meşhur eseriyle Alman romantik edebiyatında mühim bir yer tutan Fouqué de vardı. Kleist "canlı, kibar, müzik istidadı olan bir delikanlı" diye tanınıyordu. Bir sene sonra asteğmen, sonra teğmen oldu. Askerliğe istemeye istemeye girdiği için kışla hayatından pek çabuk bıktı. Ailesini dinlemeyerek, 1799'da istifa edip memleketine döndü. Orada yüksek tahsil yaptı, nişanlandı; evlenebilmek için Berlin'e gidip bir iş aradı, fakat ne orda, ne de başvurduğu başka yerlerde ve şehirlerde bir iş bulamadı. Nihayet "Paris'e giderek, bu her şeyi öğrenmek isteyen memlekete en yeni felsefeyi öğretmeye" karar verdi. Hatta bu kararın telaş ve acelesinden, nişanlısına veda etmeyi bile unuttu. Pek sevdiği kızkardeşi Ulrike'yle birlikte bu seyahate çıktı. Ama Paris hoşuna gitmedi. Bilgiden ve bilgiçlikten nefret ederek, İsviçre'ye gidip tam mânasıyla bir "köylü" olmak istedi. Nişanının bozulmasına bile sebep olan bu karar, elbette tatbik edilemedi. Yalnız İsviçre yolculuğu başka bir işe yaradı: Orada tanıştığı birkaç kişi, bunlar arasında meşhur şair Wieland'ın oğlu Ludwig Wieland, Kleist'ın içinde uyumakta olan edebiyat istidadını meydana çıkardılar. İlk eserleri olan: "Schroffenstein ailesi" adlı dramla *Kırık Testi* adlı komedisini İsviçre'de yazdı. Bu sıralarda ağır bir hastalık geçirdi, memleketine dönmüş olan kızkardeşi Ulrike gelip ona baktı. 1802'de beraberce Almanya'ya döndüler. Yolda Weimer'a uğrayıp Goethe ile Schiller'i ziyaret ettiler. Bu sıralarda bastırdığı *Schroffenstein Ailesi* halkın hiç gözüne çarpmadı. Kleist

tekrar dolaşmak ihtiyacı duyarak bir kere daha İsviçre'ye, sonra Milano'ya, sonra Paris'e gitti. Bu seyahatler onun küçük servetini tüketti. Ruh dertlerinin yanına maddi sıkıntılar da katıldı. 1804-1805 kışında Königsberg'de bir memuriyet aldı. 1807'de tekrar sıkılıp işini bıraktı. Bir müddet Prusya Kraliçesi Luise'nin küçük yardımıyla geçindi; birkaç arkadaşıyla birlikte yayan Berlin'e geldi. Burayı işgal eden Fransız ordusu tarafından, casusluk şüphesiyle yakalanıp, şehirden şehre, kaleden kaleye dolaştırıldı. Kurtulup döndüğü zaman Dresden'de birkaç mecmua çıkardı. Piyeslerini oynatmaya uğraştı. Fakat hiçbirinde muvaffak olamadı. Napolyon harpleriyle sarsılan Almanya'nın böyle şeylere bakmaya vakti yoktu. Bu sıralarda yazdığı *Heilbronn'lu Katerin*, *Herrmann Muharebesi*, *Prens Friedrich von Homburg* gibi en kuvvetli piyesleri bile ona muvaffakiyet getirmedi. Bunların hiçbirini oynatmadığı gibi, son iki tanesini bastıramadı bile. Napolyon'a karşı harp etmek için Bohemya'ya gitti, fakat geç kaldı, bir zaman ortadan kayboldu, tekrar Berlin'de göründü.

Alman dramatik edebiyatının, Schiller'in yanında en kuvvetli mümessili olan zavallı şair, bütün ruhunu vererek yazdığı piyeslerden bir tekini sağlığında sahnede göremedi. Nihayet, kendisi gibi hayattan bezmiş, kararsız ve bedbin ruhlu, evli bir kadınla, Henriette Vogel'le tanıştı. Uzun müddet ahbaplık edip konuştular, ayrılışlarında birbirlerine, müthiş bir ihtirasın ifadesi olan ateşli mektuplar yazdılar. Kadın Kleist'ten, "Her ne isterse reddetmeyip yapacağına" dair bir söz almıştı. Bir gün beraberce Berlin'den Potsdam'a gitmeyi teklif etti. Orada, verdiği sözü hatırlatarak, kendisini öldürmesini istedi. Kleist beraber ölmeye karar verdi. Geceyi Potsdam civarında Wannsee dedikleri bir gölün yanında, küçük bir otelde mektup yazmakla geçirdiler. Ertesi sabah, (21 İkinciteşrin [Kasım] 1811) otelden biraz uzakta, henüz otuz dört yaşında olan Kleist evvela kadını, sonra kendini tabancayla öldürdü.

Ruhunun kararsızlığı ve ateşliliği kadar, devrinin karışıklığına kurban giden bu büyük muharrir, yukarda söylediğimiz gibi, Almanya'nın en kuvvetli piyes muharrirlerinden biri olmakla beraber, en usta hikâyecileri arasında da yer almaktadır. Diğer romantik muharrirlerde olduğu gibi, hikâyelerinin kısır vakasını şairane sözlerle dolduracağı yerde, piyes muharrirliğinden gelen

bir kudretle, asıl ehemmiyeti vakaya vermekte, karakterleri vakaya dayanarak aydınlatmaya, vakayı da karakterlerle yürütmeye muvaffak olmaktadır. Bu sahada, haksızlığa tahammül edemeyen bir adamın nasıl haydutluğa kadar gittiğini gösteren "Michael Kohlhaas" hikâyesi bir şaheserdir; "Şili'deki Zelzele", "Markiz von O.", "Bulunmuş Çocuk" ve burada tercümesini sunduğumuz "San Domingo'da bir Nişanlanma" hikâyeleri de, ilk sahifeden başlayarak insanı merakla saran ustaca yazılmış eserlerdir. Üslûbu oldukça ağır, cümleleri uzun ve biraz ağdalı ise, bunun sebebi, adeta ifrata varan bir "fazla lakırdıdan kaçma ve lüzumlu olan hiçbir şeyi feda etmeme" endişesidir. Hikâyede, vakanın yürüyüşünün veya şahısların karakterlerinin meydana çıkması için gerekli olmayan bir tek kelime bulmak imkânsız gibidir.

Tercüme ettiğimiz hikâye 1811'de yazılmıştır ve o zamanlar Fransız müstemlekesi olan Haiti adasındaki bir vakayı anlatmaktadır.

1492 yılında Kristof Kolombus tarafından keşfedilen ve evvela, başşehri gibi San Domingo adıyla anılan Haiti adası, ilk zamanlarda İspanyolların Amerika sömürgeleri arasındaydı. Adanın bir milyon kadar tahmin edilen kızılderili yerli ahalisi 1533'te, yani keşiften 41 sene içinde, hemen büsbütün yok edilmişti. Öyle ki, beyazlar, ziraat işlerinde çalıştırmak için, Afrika'dan zenci köleler getirmek zorunda kalmışlardı. Sonradan, on yedinci asırda adanın garp tarafına Fransızlar gelip yerleşmeye başladı. Bu kısım çok genişti. Siyahlarla beyazlar karışarak birçok melezler üredi. Fakat zenciler de, melezler de, beyazlarla aynı hukuka sahip değillerdi; çok fena muamele görüyorlardı.

Fransız İhtilali siyahlarda hürriyet fikrini uyandırdı. 1791'de, melezlerle zenciler birleşerek ayaklandılar. İsyan bütün adayı sardı, çiftlikler harap edildi, kaçamayan beyazlar öldürüldü. Sonra Fransa'dan gelen bir ordu bir müddet için zencilerle birleşti, fırsattan istifade ederek adaya tecavüz eden İngilizlere karşı harp etti, adanın İspanyolların elinde bulunan şark kısmını zaptetti. Fransız Konvansiyon meclisi 1794'te zencilere hürriyet ve beyazlarla eşit haklar verdi. Direktuvar meclisi, İngilizleri adadan sürüp çıkaran zenci General Toussaint l' Ouverture'ü 1797'de adaya umum komutan tayin etti. Bu komutan Fransa'dan ayrıldı, adanın istikla-

lini ilan etti, cumhurreisi sıfatıyla ayrı bir anayasa çıkardı. Fakat Fransa'da idareyi ele almış olan Napolyon, bu zengin müstemlekeyi tekrar elde etmek üzere 1801'de bir ordu gönderdi. Toussaint l' Ouverture esir oldu. Ama beyazlar adada tekrar köleliği kurmaya kalkışınca, zenci Dessalines'in idaresi altında yeni bir isyan başladı.

Jean Jacques Dessalines Afrika'da, Altın Sahili'nde 1760 sıralarında doğmuş bir zenciydi. Orada yakalanıp San Domingo'ya köle olarak getirilmiş, Toussaint l' Ouverture'ün beyazlara karşı giriştiği isyanda kendini göstermişti. Bu sefer zencilerin başına geçince şiddetli bir taarruza girişti; Fransız Generali Rochambeau'yu 19 İkinciteşrin [Kasım] 1804'te adayı boşaltmaya mecbur etti. "Haiti Cumhuriyetinin Umumi Valisi" unvanını alarak memleketi idareye başladı. Bütün beyazların kökünü kazıdı. Pek az sonra Birinci Yakob adıyla kendini imparator ilan etti; 17 Birinciteşrin [Ekim] 1806'da, melez Pétion'la zenci Christophe tarafından hazırlanan bir suikastte öldürüldü.

Kleist'in hikâyesi, General Dessalines'in beyazları adadan kovmakla neticelenen son taarruzu sıralarında geçen bir vakayı anlatmaktadır. Kendisi devrinin umumi kanaatlerine uyarak, beyazlara hak verir görünmekle beraber, siyahları ayaklanmaya, hatta vahşice hareketlere sürükleyen sebeplerin beyazların fena idaresi ve zulmü olduğunu açıkça söylemekten de geri durmamaktadır.

San Domingo'da Bir Nişanlanma

San Domingo[1] adasının Fransızlara ait olan kısmındaki Port au Prince civarında, bu asrın[2] başlarında, siyahların beyazları öldürdükleri sıralarda, Monsieur Guillaume de Villeneuve'ün fidanlıklarının bulunduğu çiftlikte Congo Hoango adında ihtiyar, korkunç bir zenci yaşıyordu. Afrika'nın Altın Sahili'nden getirilmiş olan ve gençliğinde sadık, dürüst tabiatlı görünen bu adam, Kuba'ya giderlerken bir kere canını kurtardığı için efendisinden sonsuz iyilikler görmüştü. Monsieur Guillaume ona hemen hürriyetini bağışlamakla ve San Domingo'ya döndükleri zaman ev ve tarla vermekle kalmamış, birkaç sene sonra, memleketteki âdetin aksine, onu, bir hayli çok olan mülklerinin başına kâhya tayin etmiş, yeniden evlenmek istemediği için de, adamın eski karsının uzak akrabasından Babekan adında ihtiyar bir melez kadını, çiftlikten alıp karı yerine onun yanına katmıştı. Hatta, zenci altmış yaşına vardığı zaman, oldukça yüksek bir maaşla onu istirahate çekmiş, vasiyetinde ona mirasından bir pay ayırmakla da, iyiliklerini son haddine vardırmıştı. Fakat bütün bu minnettarlık alametleri, Monsieur Villeneuve'ü bu kindar adamın hudutsuz öfkesinden koruyamadı. Congo Hoango, Konvansiyon meclisinin[3] düşüncesiz tedbirleri yüzünden bu çiftliklerde alevlenen ve herkesi saran intikam sarhoşluğu sırasında ilk silaha sarılanlardan biriydi; sonra da kendisini yurdundan koparıp ayıran zulmü düşünerek, efendisinin beynine bir kurşun yollamıştı. Adamın karısıyla üç çocuğunun ve çiftlikteki başka beyazların sığındığı evi ateşe vermiş, Port au Prince'de oturan mirasçıların, üzerinde hak iddia edebilecekleri bütün fidanlıkları bozup perişan etmiş; çiftliğe ait bütün binaları yerle bir edince de, milletdaşlarına beyazlara karşı giriştikleri savaşta yardım etmek için toplayıp

1 Bugünkü Haiti adasının tamamına o zamanlar verilen ad.
2 Yani on dokuzuncu asrın.
3 1792-95 arasında toplanan Fransız mümessiller meclisi.

silahlandırdığı zencilerle beraber, o civarda dolaşmaya başlamıştı. Bazen silahlı gruplar halinde memleketin bir yanından bir yanına giden yolculara pusu kuruyor, bazen de çiftliklerinde müdafaaya çekilmiş olan çiftçilere güpegündüz hücum ederek, ortada kimi bulursa canına kıyıyordu. İntikam hissiyle insanlığını o kadar kaybetmişti ki, kendisini gençleştiren bu kindar savaşa, ihtiyar Babekan'la kızının, on beş yaşında genç bir melez olan Toni'nin bile karışmalarını istiyordu. Şimdi kendisinin oturduğu asıl çiftlik binası, tek başına yol kenarında bulunduğu ve o yokken çok kere beyaz yahut melez kaçaklar yiyecek bir şey yahut sığınacak bir yer aramaya buraya geldikleri için, kendi tabiriyle "beyaz köpekler" dediği bu adamları, o gelinceye kadar yardım ve hizmette bulunarak, alıkoymalarını kadınlara tembih etmişti. Gençliğinde çektiği vahşice bir ceza yüzünden verem olan Babekan, böyle hallerde genç Toni'ye en iyi elbiselerini giydirip süslerdi; kızının yüzünün sarıya bakan rengi bu iğrenç hilede daha çok işine yarıyordu. Babekan kıza, yabancıların hiçbir okşamasından kaçınmamasını söylüyordu; yalnız sonuna kadar gitmek, genç kız için, ölüm cezasıyla yasak edilmişti. Congo Hoango zenci çetesiyle birlikte o civardaki dolaşmalarından geri dönünce, bu ustalıklı hilelere kanan zavallıları bekleyen akıbet, doğrudan doğruya ölümdü.

Herkes bilir ki, 1803 senesinde, General Dessalines[4] 30000 zenciyle Port au Prince üzerine yürüdüğü zaman, rengi beyaz olan herkes, şehri müdafaa etmek için, kendini buraya atmıştı. Çünkü bu şehir, adadaki Fransız hâkimiyetinin son dayanağıydı; eğer düşecek olursa, burada bulunan bütün beyazlar, hiçbiri kurtulmamak üzere mahvolmuş demekti. Bugünlerde, ihtiyar Hoango ile yanındaki zencilerin, Fransız nöbetçilerin arasından geçerek General Dessalines'e barut ve kurşun götürmek üzere çıkıp gittikleri fırtınalı, yağmurlu bir gecenin karanlığında, evin arka kapısına birinin vurduğu duyuldu. Yatağına girmiş olan ihtiyar Babekan kalktı, beline bir eteklik takarak pencereyi açtı:

"Kim o?" diye sordu.

Yabancı pencerenin altına gelerek, yavaş sesle:

---

4 Önsöze bakınız.

"Meryem Ana'yla bütün evliyalar aşkına" dedi "kim olduğumu söylemeden önce benim bir sualime cevap verin!" Sonra gecenin karanlığında elini uzatıp ihtiyar kadının elini yakaladı ve sordu:

"Siz bir zenci misiniz?"

Babekan:

"O... Siz herhalde bir beyaz olacaksınız, çünkü bir zencinin yüzüne bakmaktansa bu kapkaranlık gecenin yüzüne bakmayı daha iyi buluyorsunuz!" dedi. Sonra "İçeri gelin" diye ilave etti, "hiçbir şeyden korkmayın! Burada bir melez kadın oturuyor; evde benden başka bir tek kişi var, o da yine bir melez olan kızım..."

Bunları söyleyerek pencereyi kapadı, güya aşağı inip yabancıya kapıyı açmak istiyordu, fakat anahtarı hemen bulamadım diye bahane ederek, dolaptan acele toparladığı birkaç elbiseyle birlikte, yukarı odaya çıktı, kızını uyandırdı:

"Toni! Toni!" dedi.

"Ne var anne?"

"Çabuk!" dedi "kalk giyin! İşte elbiseler... Beyaz çamaşırlar, çoraplar... Peşi kovalanan bir beyaz, kapının önüne gelmiş, içeri girmek istiyor."

Toni yatakta yarı doğrularak!

"Bir beyaz mı?" diye sordu. İhtiyarın elinde tuttuğu elbiseleri alarak:

"Yalnız mı anne? dedi. Sonra, içeri alırsak, korkacak bir şey yok mu?"

İhtiyar kadın:

"Yok! Yok!" diyerek ışık yaktı. "Hem silahsız, hem de yalnız; biz onun üstüne çullanırız diye, korkusundan her tarafı titriyor!"

Daha sonra, Toni kalkıp etekliğini ve çoraplarını giyerken, odanın bir köşesinde duran büyük feneri yaktı, kızın saçlarını çabucak, memleket âdetlerine göre, başının üstünde topladı, önlüğünü bağladıktan sonra, başına bir şapka yerleştirdi, eline feneri vererek, aşağıya, avluya inmesini ve yabancıyı içeri almasını emretti.

Bu aralık, Hoango'nun bir zenci kadından olan ve kardeşi Seppy ile birlikte bitişik binada yaşayan Nanky adındaki nikâhsız oğlu, avludaki birkaç köpeğin havlaması üzerine uykusundan uyandı. Ayın ışığı altında, evin arka merdiveninde bir adamın tek başına durduğunu görünce, böyle vaziyetlerde aldığı talimata uyarak he-

men koşup, bu adamın içeri girdiği avlu kapısını kilitledi. Bu işlerin ne demek olduğunu anlamayan yabancı, yanına yaklaştığı zaman bir zenci çocuğu olduğunu dehşetle gördüğü oğlana, bu binada kimin oturduğunu sordu. Monsieur Villeneuve öldükten sonra bu mülkün zenci Hoango'ya kaldığını söyleyen çocuğu tepelemek ve onun elinde tuttuğu avlu kapısı anahtarını alarak buralardan uzaklaşmak üzereyken, Toni, elinde fenerle, kapının önüne çıktı. Yabancının elini yakalayıp kapıdan içeri çekerek:

"Çabuk!" dedi, "Buraya girin!"

Bunları söylerken feneri, bütün ışığı yüzüne vuracak şekilde tutmaya dikkat ediyordu.

Şimdi birkaç sebebin birden şaşırttığı yabancı geri çekilip genç kızın sevimli endamına bakarak:

"Sen kimsin?" diye sordu. "Kurtuluşumun burada olduğunu söylediğin bu evde kimler oturuyor?"

Genç kız:

"Güneşin ışığı üzerine yemin ederim ki, anamla benden başka hiç kimse oturmuyor!" dedi ve yabancıyı kendisiyle birlikte içeri çekmek için uğraştı.

Geriye doğru bir adım atarak elini kurtaran yabancı:

"Hiç kimse mi?" diye bağırdı. "Biraz evvel bu oğlan Hoango adında bir zencinin burada bulunduğunu söylemedi mi?"

Canı sıkılmış gibi bir tavırla ayağını yere vuran genç kız:

"Ben hayır diyorum!" dedi. "Gerçi bu ev o ismi taşıyan bir zalimin malıdır; fakat kendisi şu anda burada değil... Belki on fersah uzakta..."

Böylece, iki eliyle birden yabancıyı içeri çekti; oğlana, kimin geldiğini hiç kimseye söylememesini emretti, kapıya gelince yabancının elini yakalayarak merdivenden yukarıya, annesinin odasına götürdü.

Bütün konuşmayı pencereden dinleyen ve fenerin ışığında yabancının bir subay olduğunu fark eden ihtiyar kadın:

"İyi ama," dedi, "şu elinizin altında çekilmeye hazır duran kılıç da ne oluyor?" Sonra gözüne bir gözlük yerleştirerek devam etti: "Biz canımızı tehlikeye koyarak sizin evimize sığınmanıza müsaade ettik, bu iyiliğimizi, hemşerilerinizin her zaman yaptığı gibi, bize hıyanet ederek mi ödeyeceksiniz?"

Kadının oturduğu koltuğun ta yanına kadar gelmiş olan yabancı:

"Allah korusun!" dedi. İhtiyarın elini yakalayıp kalbine bastırdı, odanın şurasına burasına çekingen bakışlar fırlattıktan sonra, belindeki kılıcı çözerken:

"Karşınızda insanların en bedbahtını görüyorsunuz!" dedi. "Fakat nankör ve fena birini değil!"

İhtiyar kadın:

"Siz kimsiniz?" diye sordu; bunu derken de ona, ayağıyla iterek, bir iskemle uzattı, sonra genç kıza, mutfağa gitmesini, böyle kısa zamanda ne yapmak mümkünse yaparak efendiye iyi bir akşam yemeği hazırlanmasını emretti. Yabancı şöyle cevap verdi:

"Ben Fransız kuvvetlerine mensup bir subayım. Ama, herhalde siz de fark etmiş olacaksınız, Fransız değilim! Vatanım İsviçre, adım da Gustav von der Ried'dir. Ah, keşke memleketimi hiç bırakmasaydım, keşke bu melûn adaya gelmeseydim! Sizin de bildiğiniz gibi, bütün beyazların öldürüldüğü Fort Dauphin'den geliyorum. Maksadım, General Dessalines'in emrindeki kıtalar tarafından çevrilip muhasara altına alınmadan evvel Port au Prince'e varmak."

İhtiyar kadın:

"Fort Dauphin'den mi?" diye haykırdı. "Demek yüzünüzün bu rengine rağmen, ayaklanmış zenciler memleketindeki bu korkunç yolu aşabildiniz?"

Yabancı:

"Allah ve evliyalar beni korudular!" diye cevap verdi. "Sonra ben yalnız değilim, nineciğim, arkada bıraktığım maiyetim arasında, hürmete değer bir ihtiyar olan amcamla karısı ve beş çocuğu var... Aileden sayılan birçok uşakla hizmetçi de bunlarla beraber... Hepsi birden on kişilik bir kafile ki, iki tane zavallı katırın yardımıyla, anlatılamayacak kadar zahmetli gece yolculuklarında beraber sürüklemeye mecburum, çünkü gündüzün anayollarda görünmemiz doğru değil..."

İhtiyar kadın:

"Aman yarabbi!" diye bağırdı ve başını merhametle sallayarak bir tutam enfiye aldı. "Peki, sizin bu seyyah kafilesi şu anda nerede bulunuyor?"

Yabancı biraz düşündükten sonra:

"Size," dedi, "size itimat edebilirim; yüzünüzün renginde benimkine benzeyen bir parıltı görüyorum. Madem bilmek istiyorsunuz, bütün aile burada bir mil kadar uzakta, Martı gölünün yanında, ormanlık dağların kenarındaki ıssız yerde bekliyor. Açlık ve susuzluk bizi evvelki gün oraya sığınmaya mecbur etti. Dün gece uşaklarımızı boş yere, memleket halkından bize biraz ekmek ve şarap tedarik etmeye gönderdik. Yakalanıp öldürülmek korkusu onları bu yolda esaslı bir teşebbüste bulunmaktan alıkoydu, bu yüzden bu gece kendi canımı tehlikeye atarak bahtımı denemeye mecbur oldum."

İhtiyar kadının elini avucunda sıkarak devam etti:

"Allah beni, bu adanın bütün halkını sarmış olan müthiş intikam hırsına katılmayan merhametli insanlara ulaştırdı. Bana, ücretini bol bol ödemek şartıyla, birkaç sepet yiyecek, içecek vermek lütfunda bulunun! Artık Port au Prince'e beş günlük yolumuz kaldı; eğer bu şehre varmamızı sağlayacak vasıtaları bize temin ederseniz, ömrümüzün sonuna kadar size, hayatımızı kurtaran insanlar gözüyle bakacağız..."

İhtiyar kadın:

"Ah, bu kudurmuş intikam hırsı!" diye yalancıktan üzülür gibi yaptı. "Bu iş, sanki aynı vücudun iki elinin, yahut ağzın dişlerinin, biri öteki gibi yaratılmadı diye, birbirlerine kızmalarına benzemiyor mu? Babam Kuba adasındaki San Yago'dandı; şimdi ben, gün ağarınca yüzümde beliren beyaz ışık belirtisine karşı ne yapabilirim? Sonra, Avrupa'da gebe kalıp doğurduğum kızım, o kıtanın aydınlık günü yüzünde parlıyorsa, buna karşı ne yapabilir?"

Yabancı: "Nasıl?" diye bağırdı. "Siz ki, yüzünüzün bütün teşekkülü melez olduğunuzu, hatta Afrikalı soydan geldiğinizi gösteriyor, siz de bana kapıyı açan sevimli, genç melez kızla beraber, biz Avrupalıların uğradığı lanete mi uğradınız?"

İhtiyar kadın, burnundan gözlüğünü alarak:

"Allah şahittir!" dedi. "Zannediyor musunuz ki, zahmet, üzüntü dolu senelerde elimizin emeğiyle kazandığımız bir parçacık mal bu kindar, bu cehennem kaçkını haydutlar sürüsünün gözüne batmıyor? Eğer biz kurnazlıkla ve zayıflara kendilerini korumaları için verilmiş olan hünerlerin hepsini birden kullanarak kendimizi, bizi sıkıştıran bu adamların pençesinden kurtarmayı beceremeseydik

yüzlerimizin renginde bulunan akrabalık gölgesi bizi kurtaramazdı, bundan hiç şüpheniz olmasın!"

Yabancı:

"İmkânı yok!" dedi. "Sizi bu adada kim sıkıştırıyor ki?"

İhtiyar kadın cevap verdi:

"Bu evin sahibi zenci Congo Hoango!.. Ayaklanmaya başladığı zaman onun kadar kindar elleriyle öldürülen, bu çiftliğin eski sahibi Monsieur Guillaume'un ölümünden beri akraba sıfatıyla evin idaresine bakan bizler, büsbütün bu adamın keyfine ve zulmüne kaldık. Ara sıra bu yoldan geçen beyaz kaçaklardan herhangi birine insaniyet olsun diye verdiğimiz her lokma ekmeğin, her yudum içkinin acısını bizden küfürler ve kötü muamelelerle çıkarıyor. En büyük isteği, zencilerin intikam duygularını, melez köpekler dediği bizlere karşı kışkırtmak... Bunu kısmen, beyazlara karşı yaptığı vahşilikleri hoş görmeyen bizlerden büsbütün kurtulmak için, kısmen de, bizden kalacak olan bir parçacık malı elde etmek için yapıyor!"

Yabancı:

"Ah, bedbaht, acınmaya layık insanlar;" dedi, "peki, bu kana susamış zalim şu anda nerede bulunuyor?"

İhtiyar kadın:

"General Dessalines'in ordusunun yanında!" diye cevap verdi. "Bu çiftlikteki diğer zencilerle beraber General'e, ihtiyacı olan barut ve kurşunu götürdüler. Yeni vazifelere gitmezse, on iki günde dönmesini bekliyoruz; eğer gelir de, kendisi adadaki bütün beyaz insanların neslini kurutmak işine var kuvvetiyle katılırken, bizim Port au Prince'e gitmekte olan bir beyazı koruduğumuzu, çatımızın altında barındırdığımızı, Allah göstermesin, bir öğrenecek olursa, inanın bana, hepimizin öldüğü gündür."

Yabancı:

"İnsaniyeti ve merhameti seven Allah," dedi, "bir bedbaht için yaptığınız bu işten dolayı sizi koruyacaktır!" Sonra ihtiyara daha çok yaklaşarak sözüne devam etti: "Sonra siz bu işte nasıl olsa bir kere zencinin öfkesini üstünüze çekeceğinize ve tekrar onun sözünü tutmaya kalksanız bile bunun artık size bir faydası olmayacağına göre, yolculuğun pek ziyade sarstığı amcamla ailesini, isteyeceğiniz herhangi bir ücret mukabilinde, bir iki gün için evinize kabul edemez misiniz? Hiç olmazsa biraz kendilerini toplarlar!"

İhtiyar kadın şaşırarak:

"Delikanlı!" dedi. "Ne istediğinizi biliyor musunuz? Yol üzerinde bulunan bir evde, sizinki gibi büyük bir kafileyi, memleket halkının haberi olmadan barındırmak nasıl mümkün olur?"

Yabancı ısrar etti:

"Neden mümkün olmasın?.. Şimdi hemen kendim Martı gölüne gider, bütün kalabalığı, gün ağarmadan, buraya getiririm; herkes, efendiler de, uşaklar da, evin aynı odasına yerleştirilir, hatta üstelik, en fena ihtimali göz önüne alarak, ihtiyata riayet olsun diye bu odanın kapılarıyla pencereleri de sımsıkı kapatılır!"

İhtiyar kadın, bu teklifi bir müddet zihninde tarttıktan sonra, cevap verdi; eğer kafileyi bu gece o vadiden alıp çiftliğe getirmeye kalkarsa, dönüşte muhakkak silahlı bir zenci kıtasına raslayacaklarını, öncü olarak gönderilen birkaç avcı neferinin bu kıtanın yolda olduğunu bildirdiklerini söyledi.

Yabancı:

"Peki öyleyse!" dedi, "bugünlük zavallılara bir sepet yiyecek göndermekle kanaat edelim. Onları çiftliğe getirmek işini de, önümüzdeki geceye bırakalım: İyi kalpli nineciğim, bunu yaparsın, değil mi?"

İhtiyar kadın, yabancının dudaklarından kendi kemikli ellerine dökülen bir öpüş yağmuru altında:

"Peki," dedi, "kızımın babası olan Avrupalının hatırı için, onun böyle sıkışık vaziyete düşmüş olan yurttaşlarına bu hizmette bulunayım! Yarın sabah güneş doğarken oturup sizinkilere bir kâğıt yazın, buraya çiftliğe gelmelerini bildirin; avluda gördüğünüz oğlan çocuğu bu mektubu biraz yiyecekle beraber onlara götürür, geceyi onların emniyeti için birlikte dağda geçirir, eğer daveti kabul ederlerse, ertesi günü şafakla beraber kafileyi alıp buraya getirir."

Bu esnada Toni, mutfakta hazırladığı yemekle beraber, geri gelmişti. Sofrayı hazırlarken, yabancıya bir göz atarak, ihtiyar kadına şaka yollu sordu:

"E, anne, söyle bakalım! Efendi kapının önünde tutulduğu korkudan kurtuldu mu? Kendisini burada ne zehir, ne de hançer beklediğine, zenci Hoango'nun evde olmadığına kanaat getirdi mi?"

Annesi içini çekerek:

"Evladım," dedi, "meseledir: Sütten ağzı yanan yoğurdu üfleyerek yer. Efendi, içinde oturanların hangi milletten olduklarını iyice tahkik etmeden eve girmek cesaretini gösterseydi, düşüncesizlik etmiş olurdu."

Genç kız anasının önünde durdu, feneri nasıl, bütün ışığı yüzüne vuracak şekilde tuttuğunu anlattı.

"Fakat onun zihni," dedi, "hep Araplarla, zencilerle dolmuştu; eğer kendisine kapıyı Parisli yahut Marsilyalı bir hanım da açmış olsa, onu da bir zenci sayacaktı."

Kolunu yumuşak bir hareketle genç kızın beline dolayan yabancı, biraz mahcup bir tavırla, kızın başındaki şapkanın, demin yüzünü görmeye engel olduğunu söyledi:

"Eğer senin gözlerine bakabilseydim," diye kızı hararetle göğsüne bastırarak, devam etti, "şimdi baktığım gibi bakabilseydim, başka her tarafın simsiyah da olsa, zehirli bir kadehten seninle beraber içebilirdim."

Kızın anası, bu sözleri söylerken kıpkırmızı olan yabancıya, oturmasını söyledi, bunun üzerine Toni de masada onun yanına ilişti. Dirseklerini önüne dayadı, yabancı yemeğini yerken hep yüzüne baktı. Yabancı, kızın yaşını, babasının hangi şehirde olduğunu soruyordu. Sözü anası alarak, Toni'yi bundan on beş sene evvel, eski efendisi Monsieur Villeneuve'ün karısıyla birlikte yaptıkları bir Avrupa seyahati sırasında Paris'te aldığını ve orada doğurduğunu söyledi. Sonradan evlendiği zenci Komar'ın kızı evlatlığa kabul ettiğini, fakat asıl babasının Bertrand adında Marsilyalı zengin bir tüccar ve kızın isminin de bunun için Toni Bertrand olduğunu ilave etti. Toni yanındakine, Fransa'da böyle bir zat tanıyıp tanımadığını sordu. Yabancı "hayır!" dedi, o memleketin büyük olduğunu, Antil adalarına gelmek üzere vapura binmeden önce kaldığı kısa zamandaysa bu isimde bir kimseye raslamadığını söyledi. İhtiyar kadın, elde ettiği oldukça sağlam haberlere göre, Monsieur Bertrand'ın artık Fransa'da bulunmadığı cevabını verdi.

"Haris ve yükselmek isteyen tabiatı" dedi "içinde bulunduğu burjuva mesleğinin çemberinden hoşlanmadı. İhtilal patladığı sıralarda siyasi işlere karıştı, 1795'te bir Fransız sefaret heyetiyle Türk sarayına gönderildi; bildiğime göre bu ana kadar oradan dönmemiş!"

Yabancı Toni'nin elini tutup gülümseyerek:

"Şu halde siz kibar ve zengin bir kızsınız!" dedi.

Onu bu meziyetlerden istifade etmeye teşvik ederek, babasının sayesinde, bugün içinde yaşadığından çok daha parlak vaziyetlere kavuşmasının mümkün olacağını ileri sürdü.

İhtiyar kadın saklamak istediği bir alınganlıkla:

"Çok zor!" dedi. "Monsieur Bertrand Paris'te, gebeliğim sırasında, evlenmek istediği genç ve zengin nişanlısından utandığı için, bu çocuğun babası olduğunu mahkemede inkâr etti. Yüzüme karşı hiç sıkılmadan ettiği yemini asla unutmayacağım! Bunların tesiriyle sarılığa tutuldum, hemen arkasından da Monsieur Villeneuve bana altmış sopa attırdı; bu yüzden verem oldum da, hâlâ çekiyorum!"

Başını düşünceli bir tavırla eline dayamış olan Toni, yabancıya, kim olduğunu, nereden geldiğini sordu. Bunun üzerine yabancı, ihtiyarın acı sözlerinin verdiği kısa bir şaşkınlıktan kurtularak, amcası Herr Strömli'nin ailesiyle birlikte Fort Dauphin'den geldiğini, şimdi onları, iki genç yeğeninin himayesinde Martı gölünün yanındaki ormanlık dağlarda bıraktığını söyledi. Kızın ricası üzerine, bu şehirde baş gösteren ayaklanmaya dair birçok şeyler anlattı. Gece yarısı herkes uykudayken haince verilen bir işaret üzerine nasıl siyahların beyazları doğramaya başladıklarını, zencilerin elebaşısı olan, Fransız istihkâm kıtası çavuşlarından birinin, beyazların Avrupa'ya kaçmalarını önlemek üzere, limandaki bütün gemileri nasıl hemen insafsızca yaktırdığını, bu ailenin birkaç parça eşyayla şehrin kapısından kaçıp kurtulmaya nasıl güçlükle vakit bulabildiğini ve ayaklanma bütün kıyı şehirlerinde aynı zamanda alevlendiği için, bunların, tedarik ettikleri iki katırın yardımıyla nasıl bütün memleketi baştan başa aşarak, –zencilerin gitgide artan kudretine büyük bir Fransız ordusunun himayesinde bugün tek başına karşı koyan– Port au Prince'e gitmekten başka çareleri kalmadığını anlattı. Toni orada beyazların neden kendilerinden bu kadar nefret ettiklerini sordu. Yabancı, biraz bozularak, cevap verdi:

"Beyazların, bu adanın hâkimi sıfatıyla, siyahlara karşı umumiyetle takındıkları tavırdan... Doğrusunu söylemek lazım gelirse, ben bu tavrı müdafaaya kalkışacak değilim! Fakat asırlardan beri böyle sürüp gidiyordu. Bu çiftlikleri saran hürriyet çılgınlığı, zencilerle melezleri, kendilerini ezen zincirleri kırmaya ve bazı beyazlardan

gördükleri, gerçekten ayıplanmaya değer, birçok fena muameleler yüzünden, bütün beyazlardan intikam almaya sürükledi."

Kısa bir sükûttan sonra devam etti:

"Bilhassa, genç bir kızın hareketi bana tüyler ürpertici ve hayret verici geldi. Zenci soyundan olan bu kız, tam ayaklanma baş gösterdiği sırada, sanki şehirdeki sefaleti iki misline çıkarmak istiyormuş gibi ortalığı saran, sarı hummaya tutulmuş yatıyordu. Üç sene evvel beyaz bir çiftlik sahibine köle olarak hizmet etmiş, fakat bu adam, her arzusuna boyun eğmedi diye içerleyerek, kızı hırpalamış, sonra da melez bir çiftçiye satmıştı. Halkın hep birden ayaklandığı gün, kızın eski efendisi olan çiftlik sahibi, peşini kovalayan zencilerin azgın hiddetinden korkarak o civardaki ahşap bir ahıra sığınmış, kız bunu haber alınca, bir zamanlar kendisine yapılan zulümleri hatırlayarak, akşam karanlığında erkek kardeşini ona yollamış, geceyi kendisiyle beraber geçirmeye davet etmiş. Ne kızın hasta olduğunu, ne de hangi hastalıktan yattığını bilen zavallı gelmiş, kurtulduğunu sandığı için minnettarlık hisleriyle onu kucaklamış, fakat türlü okşamalar, sevişmelerle şöyle yarım saat kadar yatakta kaldıktan sonra, kız vahşi ve soğuk bir hiddetle doğrulmuş, şöyle demiş:

"Salgın hastalığa tutulmuş birini, bağrında ölüm saklayan birini öptün! Şimdi git, sana benzeyen bütün insanlara sarı hummayı aşıla!.."

İhtiyar kadın bu harekete karşı duyduğu nefreti yüksek sesle bildirirken subay, Toni'ye sordu:

"Acaba sen böyle bir şey yapabilir misin?" Toni şaşkın şaşkın önüne bakarak:

"Hayır!" dedi. Yabancı, peçeteyi masanın üzerine bırakırken, kendi ruhundaki hislere göre, beyazların yaptığı hiçbir zalimliğin bu kadar alçakça ve bu kadar iğrenç bir hainliği mazur gösteremeyeceğini söyledi. Coşkun bir tavırla ayağa kalkarak;

"Tanrının alacağı intikamın bu yüzden eli kolu bağlanır" dedi "melekler bile buna kızarak haksızların tarafını tutarlar; hem insanların hem Tanrıların düzeni bozulmasın diye gayret ederler!"

Bu sözleri söylerken bir an pencereye yaklaştı, gecenin karanlığına baktı; rüzgârdan koşuşan bulutlar ayın ve yıldızların önünden geçip gidiyorlardı. Bir aralık kendisine, anayla kız birbirlerine

bakışıyorlarmış gibi geldi, halbuki onların işaretleştiklerini asla görmüş değildi; fakat pis, can sıkıcı bir hisse kapıldı; geriye dönerek, yatacağı odayı göstermelerini rica etti.

Kızın annesi duvardaki saate bakınca, artık vaktin gece yarısına yaklaşmış olduğunu fark etti, eline bir ışık aldı, yabancıya arkasından gelmesini söyledi. Uzun bir koridordan geçerek onu, kendisine ayrılan odaya götürdü; Toni yabancının ceketiyle öteki odada bıraktığı daha birçok eşyaları getiriyordu; ihtiyar kadın yabancıya, minderlerle beslenmiş rahat bir yatak gösterdi, burada uyuyacağını söyledi; Toni'ye de, efendinin ayaklarını yıkaması için su hazırlamasını emrettikten sonra, hayırlı geceler dileyerek çekildi. Yabancı kılıcını bir köşeye dayadı, belindeki bir çift tabancayı masanın üstüne koydu; Toni yatağı düzeltip üzerine beyaz bir çarşaf yayarken, yabancı odayı gözden geçirdi. Buradaki ihtişam ve zevke bakınca bu odanın çiftliğin eski sahibine ait olması lazım geldiğine hemen hükmetti. Bunun için bir telaş duygusu kalbine bir yırtıcı kuş gibi yerleşti; geldiği gibi aç ve susuz, tekrar o ormanlık yere, akrabalarının yanına dönmek istedi. Bu sırada genç kız yanındaki mutfaktan, içine güzel kokulu otlar atılmış bir kap sıcak su getirdi; pencereye dayanmış duran subaya, bu suyla yıkanıp rahatlamasını söyledi. Subay boyunbağını ve yeleğini attı, hiç konuşmadan iskemleye oturdu, ayaklarını çıkarmaya başladı; genç kız onun önünde diz çökmüş, yıkanma için lazım olan ufak tefek hazırlıklar yapıyor, genç adam da kızın göz alıcı endamını seyrediyordu. Siyah kâküller halinde dalgalanan saçları, diz çöktüğü zaman, genç memelerinin üstüne düşmüştü. Dudaklarında ve yarı kapalı gözlerini örten uzun kirpiklerinde ayrı bir güzellik vardı. Bu kızdan daha güzelini görmediğine yemin edebilirdi, yalnız rengi biraz hoşuna gitmiyordu. Bununla beraber onda, kime olduğunu henüz kendisinin de iyice bilmediği, uzak bir benzeyiş buldu; daha bu eve girerken bunu fark etmiş, bütün ruhuyla genç kıza bir yakınlık duymuştu. İş arasında ayağa kalkan kızı elinden yakaladı, onun da bir kalbi olup olmadığını anlamak için yalnız bir tek yol olduğunu pek iyi bildiği için, çekip kucağına oturttu ve bir nişanlısı bulunup bulunmadığını sordu. Genç kız:

"Hayır!" diye mırıldandı ve iri siyah gözlerini sevimli bir utangaçlıkla yere çevirdi. Delikanlının kucağında hiç kımıldamadan

oturarak ilave etti. O civarda oturan genç zenci Konelly üç ay evvel onu istemişti ama, kendisi henüz pek küçük olduğunu ileri sürerek bu teklifi kabul etmemişti. İki koluyla kızın ince vücudunu kavrayan yabancı:

"Bizim memlekette," dedi "bir atalar sözüne göre, on dört yaşını yedi hafta geçen kızlar evlenme çağına girmiş demektir."

Genç kız yabancının göğsündeki küçük, altın bir salibi gözden geçirirken, öteki sordu:

"Sen kaç yaşındasın?"

Toni:

"On beş yaşındayım!" diye cevap verdi. Yabancı:

"E, öyleyse!" dedi, "Seninle istediğin gibi bir ev kuracak varlığı mı yok?"

Toni gözlerini kaldırmadan cevap verdi:

"Hayır!" sonra elinde tuttuğu salibi bırakarak, devam etti: "Bilakis Konelly, son günlerde işler böyle değişince, zengin bir adam oldu. Evvelce efendisinin, çiftlik sahibinin olan bütün mallar şimdi babasına kaldı."

Yabancı sordu:

"Peki, ne diye teklifini kabul etmiyorsun?" Sonra, kızın alnına dökülen saçlarını okşar gibi düzelterek, "Yoksa hoşuna gitmiyor mu?" dedi. Genç kız, hayır makamında kısaca başını salladı ve güldü. Yabancı onun kulağına fısıldayarak:

"Yoksa senden iltifat görecek kimsenin herhalde bir beyaz olması mı lazım?" diye sorunca, esmer yüzünü bir alev gibi kaplayan çok sevimli bir kırmızılıkla ve kısa, hülyalı bir tereddütten sonra, birdenbire onun göğsüne yaslandı. Genç kızın şirin, sevimli hallerinden heyecanlanan yabancı ona "sevgili kız" dedi, Allah'ın eli kendisini bütün dertlerinden kurtarmış gibi, onu kollarının arasında sıktı. Genç kızda gördüğü bütün bu hallerin, sadece, soğuk, iğrenç bir ihanetin bayağı ifadesi olduğuna inanması imkânsızdı. Kendisini kuşkulandıran düşünceler, korkunç bir kuş sürüsü gibi uzaklaşıp gittiler. Kızın kalbini bir an bile olsa yanlış anladığı için kendi kendine söylendi. Onu dizlerinin üzerinde sallar, yukarıya doğru yükselen tatlı nefesini içine çekerken, aynı zamanda bir barışma ve affetme alameti olarak, alnından öptü. Bu esnada kız, birisi koridordan gelip kapıya yaklaşıyormuş gibi, birdenbire doğrulup

kulak kabarttı. Göğsünden kayan atkıyı, düşünceli ve hülyalı bir tavırla, düzeltti; ancak yanılmış olduğunu fark edince, tekrar neşeli bir ifadeyle yabancıya döndü, getirdiği suyu hemen kullanmazsa soğuyacağını hatırlattı... Yabancı cevap vermediği ve düşünceli düşünceli kendisine baktığı için, üzüntülü bir şaşkınlıkla:

"Ne var?" dedi, "bana neden böyle dikkatle bakıyorsunuz?"

Önlüğüyle oynayarak şaşkınlığını gizlemeye çalıştı ve gülerek bağırdı:

"Ne tuhafsınız!.. Benim halimde bu kadar gözünüze çarpacak ne var?"

Eliyle alnını ovuşturan yabancı, içinden gelen derin bir nefesi zaptederek, kızı kucağından indirdi:

"Tanıdığım bir kadınla senin aranda garip bir benzerlik var!" dedi.

Onun neşesinin kaybolduğunu herhalde fark etmiş olan Toni, dostça ve alakayla elini yakalayıp sordu:

"Hangi kadınla?"

Bunun üzerine yabancı kısaca zihnini topladı, sonra söze başladı:

"İsmi Mariane Congreve'di, Strazburgluydu. Onu, babasının tüccar olarak bulunduğu bu şehirde, ihtilalden az evvel tanımıştım. Talihim açık gitmiş, benim evlenme teklifimi kabul etmişti, annesi de şimdilik razıydı. Ah, o dünyadaki insanların en sadakatlisiydi. Onu kaybettiğim o müthiş ve hazin vaziyetler sana baktıkça gözlerimin önünde öyle canlanıyor ki, kederimden gözyaşlarımı tutamıyorum.

Toni içinden, kalbinden gelen bir hisle ona sokularak:

"Nasıl?" dedi, "Artık yaşamıyor mu?"

Yabancı cevap verdi:

"Öldü; ve ben, bütün iyiliklerin ve mükemmelliklerin timsali olan bu kadını ancak ölümünden sonra anladım."

Başını acıyla Toni'nin omuzuna koyarak devam etti:

"Nasıl olup da düşüncesizliği bu kadar ileri götürdüğümü ve bir akşam umumi bir yerde, yeni kurulan müthiş ihtilal mahkemesi hakkında bazı fikirler söylemeye cesaret ettiğimi ancak Allah bilir. Hakkımda dava açtılar, beni aramaya başladılar; şehrin kenar mahallelerine kaçıp kendimi kurtarmaya muvaffak olduğum için,

beni bulamayan ve kendilerine bir kurban lazım olan peşimdeki kudurmuş güruh nişanlımın evine koşmuş... O, benim nerede bulunduğumu bilmediğini temin edince, ki sahiden bilmiyordu, kızmışlar, benimle cürüm ortağı olduğunu bahane ederek, görülmemiş bir düşüncesizlikle, siyaset meydanına benim yerime onu sürüklemişler. Bu dehşet verici haberi bana getirdikleri anda, kaçıp sığındığım yerden hemen fırladım; halk arasında kendime bir yol açarak ölüm meydanına koşarken yüksek sesle bağırıyordum:

"İşte, insanlıktan uzak mahluklar, ben buradayım!"

"Fakat o giyotine çıkmış duruyordu. Ne yazık ki beni tanımayan birkaç hâkimin sorması üzerine, silinmez ruhuma işleyen bir bakıştan sonra, bana arkasını döndü:

"Bu adamı tanımıyorum!" diye cevap verdi.

"Bunun üzerine, davul sesleri ve kana susamış adamların çıkardığı gürültü arasında, birkaç saniye sonra giyotinin bıçağı düştü, başını vücudundan ayırdı. Ben nasıl kurtuldum, bilmiyorum; on beş dakika sonra bir dostumun evindeydim. Üst üste baygınlıklar geçiriyordum. Akşama doğru, yarı deli bir halde, beni bir arabaya yüklediler ve Ren nehrinin öbür yakasına geçirdiler..."

Yabancı bunları söylerken genç kızı bırakıp pencereye yaklaştı. Kız onun, çok heyecanlı bir halde yüzünü bir mendile kapadığını görünce, içindeki bazı taraflar uyanarak, insanca bir hisse kapıldı; âni bir hareketle arkasından gitti, boynuna sarıldı, gözyaşlarını onunkilerle karıştırdı.

Bundan sonra ne olduğunu söylemeye lüzum yok, çünkü buraya kadar gelen herkes alt tarafını kendiliğinden okur... Tekrar aklını başına toplayan yabancı, yaptığı işin kendisini nereye götüreceğini bilmiyordu. Yalnız şu kadarından emindi: Kurtulmuştu; bulunduğu evde, bu kızdan korkacak bir şey yoktu. Onun yatağın üzerinde, kollarını kavuşturarak ağladığını görünce, mümkün olan her çareye başvurup susturmak istedi. Ölen nişanlısı kıymetli Mariane'ın hediyesi olan küçük altın salibi boynundan çıkardı; bitip tükenmez okşamalarla genç kızın üzerine eğilerek bunu, kendi tabiriyle bir nişan hediyesi olarak, boynuna taktı. Kız gözyaşları içinde boğulduğu ve onun sözlerini dinlemediği için, yatağın kenarına oturdu, elini kâh okşayıp kâh öperek, ertesi günün sabahında kendisini annesinden isteyeceğini söyledi. Aar nehri kıyılarında nasıl küçük,

fakat hür ve serbest bir mülkü olduğunu ona anlattı; orada hem Toni'yi, hem de, yaşı bu yolculuğa müsaade ederse, anasını barındıracak kadar geniş ve rahat bir ev vardı; tarlalar, bahçeler, çayırlar, bağlar vardı; sonra bir de, oğlunu kurtardığı için onu minnet ve sevgiyle karşılayacak yaşlı, muhterem bir baba vardı...

Gözyaşları bitip tükenmez seller halinde yastıklara akan kızı kollarının arasına aldı, kendisi de heyecanlanarak, onu üzecek ne yaptığını, kendisini, affedip etmeyeceğini sordu. Ona karşı duyduğu sevginin kalbinden asla silinmeyeceğini, kendisine verdiği acayip ve darmadağınık birtakım duygularla, istek ve korkunun karışmasından doğan bir hissin onu böyle bir harekete sürüklediğini yeminler ederek söyledi. Sonra, sabah yıldızlarının parıldamaya başladığını, yatakta daha fazla kalırsa annesinin gelip onu orada yakalayacağını hatırlattı; sıhhatini düşünmesini ve kalkıp birkaç saat de kendi yatağında istirahat etmesini istedi; kızın haline bakınca en müthiş kaygılara düşerek, isterse onu kollarına alıp odasına götürmeyi teklif etti. Fakat ne söylerse söylesin, öteki bir cevap vermediği ve sessizce ağlayan başını kollarına kapatarak hiç kımıldamadan yastıkların üzerinde yattığı için, genç adama, günün ilk ışıkları her iki pencereden içeri süzülürken, artık hiçbir şey söylemeden kızı kollarına alıp taşımaktan başka yapacak bir iş kalmadı. Cansız biri gibi omuzundan aşağı sallanan kızı merdivenden yukarı çıkardı, odasına götürdü, yatağına yatırdıktan ve bütün söylediklerini, binbir okşama arasında, bir kere daha tekrarladıktan sonra, ona yine "sevgili nişanlım!" dedi, yanaklarını öptü ve odasına döndü.

Gün büsbütün ağarınca ihtiyar Babekan yukarıya, kızının yanına çıktı, yatağın kenarına oturarak, hem bu yabancı, hem de onun yol arkadaşları için nasıl bir plan hazırladığını anlattı. Zenci Congo Hoango iki günden evvel geri dönmeyeceğine göre, her şey, bu müddet zarfında yabancıyı evde alıkoymaya bağlıydı. Kalabalık olan akrabalarının burada bulunması tehlikeli olacağından, onları eve sokmamak lazımdı.

"Bu maksatla," dedi, "şöyle düşündüm: Yeni aldığımız bir habere göre General Dessalines ordusuyla beraber bu taraflara geliyormuş diye yabancıyı aldatırız, bu pek büyük tehlike yüzünden, ancak üç gün sonra, yani General geçip gidince, istediği gibi bütün aileyi buraya getirmek mümkün olacağını söyleriz. Bu aralık kafileye de

yoluna devam etmesin diye, yiyecek göndermeli, sonradan onları da aynı şekilde avucumuza düşürmek için, bu eve sığınabilecekleri hayalini kafalarında yaşatmalı."

Meselenin mühim olduğunu da ilave etti, çünkü bu ailenin yanında birçok kıymetli eşya bulunması pek muhtemeldi. Bu söylediği işlerde kızının bütün kuvvetiyle kendisini desteklemesini istiyordu. Yatakta yarı doğrulan ve hiddetinden yüzü kıpkırmızı olan Toni, kandırıp eve aldıkları insanların misafirlik hukukunu bu şekilde ayaklar altına almanın ayıp ve aşağılık bir şey olduğunu söyledi:

"Kaçarken gelip benim himayeme sığınan biri benim yanımda iki misli emniyette olmalıdır! Eğer bana anlattığın bu kanlı işten vazgeçmezsen hemen gidip, kurtuluş bulduğunu sandığı bu evin nasıl bir cinayet yuvası olduğunu yabancıya haber vereceğimi iyi bil!" dedi.

Annesi ellerini kalçalarına dayayıp kızına iri gözlerle bakarak:

"Toni!" dedi,

Kız gözlerini aşağı çevirerek:

"Elbette yapacağım!" dedi. "Aslında bir Fransız bile olmayıp gördüğümüz gibi İsviçreli olan bu delikanlı bize ne kötülük etti ki, haydutlar gibi üstüne hücum edip öldürmek, soymak istiyoruz? Buralardaki çiftlik sahiplerine karşı ileri sürülen şikâyetler, adanın onun geldiği taraflarında da var mı bakalım? Her şey gösteriyor ki bu adam insanların en asili, en mükemmelidir; herhalde, kendisiyle aynı cinsten olan insanların yaptığı ve zencilerce cürüm sayılabilecek haksızlıklardan hiçbirine iştirak etmemiştir..."

Kızının yüzündeki acayip ifadeye bakan ihtiyar kadın, dudakları titreyerek sadece: "Hayret ediyorum!" dedi.

Sonra, "pek az zaman evvel kapı kemerinin altında sopalarla yere serilen genç Portekiz'in kabahati neydi?" diye sordu. "Üç hafta evvel zencilerin attıkları kurşunlarla avluda öldürülen iki Hollandalı'nın cinayeti neydi?" diye sordu. Ayaklanmaya başlayalıdan beri bu evde tüfeklerle, mızraklarla, hançerlerle öldürülen üç Fransızla bir sürü başka beyaz kaçağın ne kusurları olduğunu sordu.

Kız vahşi bir tavırla yerinden kalkarak:

"Şu güneşin ışığı şahit olsun ki, bu cinayetleri bana hatırlatmakla büyük bir haksızlık ediyorsun! Beni de birlikte yapmaya zorladığınız bu insanlıktan uzak işler, çoktan beri içimdeki en

derin hisleri isyan ettiriyordu. Bütün olup biten işlerden dolayı Allah'ın intikamından kurtulmak için, işte sana yemin ediyorum: Evimizde kaldığı müddetçe bu delikanlının bir kılına zarar gelmesine müsaade etmektense, on defa ölürüm daha iyi.."

İhtiyar kadın, birdenbire yumuşayan bir ifadeyle "pekâlâ!" dedi "yabancı yoluna gitsin!"

Odadan çıkmak için ayağa kalkarken ilave etti:

"Fakat Congo Hoango gelir de, bir beyazın bizim evimizde gecelediğini haber alırsa, açıkça verilen emirlere karşı onu tekrar bırakmaya seni sevk eden merhametin hesabını verirsin!"

Görünüşte bütün yumuşaklığa rağmen ihtiyarın gizli öfkesini meydana vuran bu sözler üzerine genç kız, ruhu sarsılmış bir halde, odada kaldı. İhtiyarın beyazlara karşı beslediği kini pek iyi biliyordu. Onun bu genci göndermek için böyle bir fırsatı elden kaçıracağını sanamazdı. Annesinin hemen komşu çiftliklere adam gönderip yabancıyı kıskıvrak bağlamak üzere zencileri buraya çağırtmasından korktu; çabucak giyinerek onun arkasından aşağıdaki oturma odasına indi. Annesi bir işle uğraşır göründüğü yemek dolabının yanından ayrılıp şaşkın bir tavırla çıkrığın başına otururken, kendisi gitti, kapıya yapıştırılmış olan ilanın önünde durdu. Bu ilanda, beyazları koruyan ve onları evlerine alan bütün zencilerin ölüm cezasına çarptırılacağı yazılıydı. Genç kız, yaptığı haksızlığın farkına varmış gibi bir korkuya düşerek, birdenbire döndü, arkadan kendisini seyrettiğini pek iyi bildiği annesinin ayaklarına kapandı; dizlerine sarılarak, yabancıyı korumak için söylediği çılgınca sözleri affetmesini rica etti. Mazeret olarak da, yarı uykuda, yarı uyanık bir vaziyette henüz yatağında yatarken, annesinin, subayı tuzağa düşürmek teklifiyle kendisini şaşırttığını ileri sürdü; yabancıyı, memlekette bugün hükmü yürüyen ve ne çare ki onun ölümüne karar vermiş olan kanunların intikamına bıraktığını söyledi. İhtiyar kadın biraz susup dikkatle genç kıza baktıktan sonra:

"Allah bilir ya!" dedi. "Senin bu sözlerin bugünlük onun hayatını kurtardı!" Çünkü kendisini himayene almakla beni tehdit ettiğin için, yemeğine zehir katmıştım. Bu şekilde hiç olmazsa ölüsünü Congo Hoango'ya teslim ederek, emrini yerine getirecektim."

Sonra ayağa kalktı, masanın üzerinde duran bir tas sütü pencereden aşağı boşalttı. Adeta gözlerine inanamayan Toni dehşet

içinde annesine baktı, ihtiyar, tekrar yerine oturdu, hâlâ dizüstü duran kızını kaldırdı ve:

"Bir gece içinde böyle birdenbire senin fikrini değiştiren neydi?" diye sordu. "Yoksa dün akşam yabancıya sıcak su hazırladıktan sonra uzun zaman yanında mı kaldın?"

Göğsü hızla inip kalkan Toni cevap vermedi, daha doğrusu kati bir şey söylemedi. Gözlerini yere dikip elleriyle başını tutarak, ayakta duruyor, bir rüyadan bahsediyordu. Eğilip annesinin elini öperek: "Fakat gözlerim bedbaht annemin hasta göğsüne iliştiği zaman" dedi, "bu yabancıyla aynı cinsten olan insanların bütün zulmü tekrar hatırıma geldi."

Başını arkaya çevirip yüzünü önlüğüne saklayarak, zenci Hoango gelir gelmez nasıl bir kızı olduğunu göreceğini söyledi.

Babekan oturduğu yerde düşüncelere dalmış, kızındaki bu acayip heyecanın nereden çıktığını bulmaya çalışıyordu. Bu sırada yabancı, gecelik kıyafetiyle odaya girdi. Elinde, ailesini birkaç gün zenci Congo Hoango'nun çiftliğinde kalmaya çağıran bir tezkere var'dı. Anayla kızı çok neşeli ve nazik bir tavırla selamladı; tezkereyi ihtiyara vererek, hemen o ormanlık yere birini göndermesini ve oradaki kafileye, söz verdiği gibi, yardım etmesini rica etti. İhtiyar ayağa kalktı, tezkereyi duvardaki bir dolaba koydu, telaşlı bir ifadeyle:

"Monsieur," dedi "biz sizden hemen yatak odanıza gitmenizi rica edeceğiz; yol, ayrı ayrı dolaşan zenci kıtalarıyla dolu, buradan geçerlerken General Dessalines'le ordusunun bu taraflara geleceğini haber verdiler. Eğer avluya bakan odanızda saklanıp kapıları, pencereleri sımsıkı kapatmazsanız, herkesin girip çıktığı bu evde emniyette olamazsınız."

Yabancı afallayarak:

"Nasıl?" dedi, "General Dessalines mi?"

İhtiyar:

"Sormayın!" diye onun sözünü kesti, elindeki bir değnekle üç defa yere vurdu, "yatak odanıza geleyim de, size her şeyi anlatırım!"

İhtiyarın korkak hareketlerle odadan çıkardığı yabancı kapıda bir kere daha geriye dönerek seslendi:

"Fakat beni bekleyen aileye hiç olmazsa bir haberci göndermek lazım değil mi? Onlara..."

İhtiyar:

"Hepsinin çaresine bakacağız!" diye tekrar ötekinin sözünü kesti. Bu sırada, yere vurarak yaptığı işaret üzerine, bir akşam evvelden tanıdığımız piç oğlan içeri girdi. Yabancıya arkasını dönüp aynanın önüne gitmiş olan Toni'ye anası, köşede duran yiyecek sepetini almasını söyledi. Sonra ana kız, yabancı ve oğlan hep beraber yukarıya, yatak odasına gittiler.

Burada ihtiyar kadın, koltuğa rahatça oturarak, nasıl bütün gece ufuktaki tepelerde General Dessalines'in yaktırdığı ateşlerin parladığını gördüklerini anlattı. Bu söylediği gerçekten doğruydu, fakat bu ana kadar onun Port au Prince istikametinde cenup-garba ilerleyen ordusundan bir tek zenci bile buralarda görülmüş değildi. Kadın böylece yabancıyı bir telaş girdabına atmaya muvaffak oldu, sonra da, eve asker yerleştirilse bile elinden gelen her şeyi yaparak onu kurtarmaya çalışacağını temin ederek, tekrar yatıştırdı. Yabancının, ailesine hiç olmazsa yiyecek gönderilerek yardım edilmesini birkaç defa ısrarla hatırlatması üzerine, kızının elinden sepeti aldı, çocuğa verdi, yakındaki ormanlı dağlara, Martı gölüne giderek bunu yabancı subayın orada bulunan ailesine vermesini söyledi. "Subayın kendisi iyidir, beyazların tarafını tuttukları için zencilerden çok kötülük gören beyazların dostu insanlar acıyıp onu evlerine aldılar, dersin!" dedi. Yol, buralardan geçmesi beklenen silahlı zenci sürülerinden temizlenir temizlenmez, bütün aileyi bu evde barındırmanın çaresine bakılacaktı.

Sözünü bitirince:

"Anladın mı?" diye sordu. Sepeti başına yerleştiren çocuk, bazen arkadaşlarıyla beraber balık tutmaya gittiği Martı gölünü pek iyi bildiğini, kendisine havale edilen her şeyi, yabancı efendinin orada geceleyen ailesine bildireceğini söyledi.

İhtiyar kadının, "başka bir diyeceğiniz var mı?" diye sorması üzerine, yabancı parmağından bir yüzük çıkardı, çocuğa verdi: "Götürdüğün haberlerin doğruluğunu gösteren bir alamet olarak bunu ailenin reisi Herr Strömli'ye teslim edeceksin!" dedi.

Bunun üzerine anne, kendi iddiasına göre yabancının emniyetini gözeten, birçok tertibat almaya kalkıştı. Toni'ye pencere kanatlarını kapatmasını söyledi, bundan doğan karanlığı azaltmak için de, ocağın üstünde duran bir çakmağı aldı, bir türlü ateş almayan

kavla hayli uğraştıktan sonra bir mum yaktı. Yabancı bu fırsattan istifade ederek kolunu yavaşça Toni'nin beline doladı, "nasıl uyudun? Olup bitenleri annene haber vermeyelim mi?" diye kulağına fısıldadı. Fakat Toni ilk sualine cevap vermedi, ikinci sual üzerine de, kolundan sıyrılarak:

"Hayır!" dedi. "Beni seviyorsanız bir kelime bile söylemeyin!"

Kız, bütün bu yalancıktan tertibatın kendisinde uyandırdığı korkuyu saklıyordu. Yabancıya kahvaltı hazırlamak bahanesiyle hızla alt kattaki oturma odasına koştu.

Hiçbir şeyden haberi olmayan yabancının, oğlanla beraber bu çiftliğe gelmeleri hakkında, ailesine yazdığı mektubu, annesinin dolabından aldı; evde bulunmadığını annesi anlar mı, anlamaz mı, bunu talihe bıraktı; işler daha fena giderse yabancıyla birlikte ölmeye karar verdi ve yola çıkmış bulunan çocuğun arkasından, elinde mektupla, kuş gibi uçtu. Çünkü bu delikanlıya, artık Allah'ın ve kendi kalbinin huzurunda, sadece himayesine ve evine sığınmış bir misafir gözüyle değil, nişanlısı ve kocası gözüyle bakıyor ve erkek tarafı evde biraz kuvvetlenir kuvvetlenmez bunu, bu işlerden pek şaşıracağını tahmin ettiği annesine, hiç çekinmeden anlatmak istiyordu. Nefes nefese ve koşarak arkasından yetiştiği oğlana:

"Nanky!" dedi, "annem Herr Strömli ailesi hakkındaki planını değiştirdi. Bu mektubu al! Ailenin reisi olan Herr Strömli'ye yazılmış, nesi var nesi yoksa beraber alıp birkaç gün bizim çiftlikte kalmaya çağırıyor. Akıllı davran ve onlara bu kararı verdirmek için elinden geleni yap! Zenci Congo Hoango gelince sana bunun mükafatını verir!.."

Çocuk:

"Olur, olur, Toni teyze!" diye cevap verdi. Mektubu güzelce kıvırıp cebine yerleştirirken sordu:

"Ben kafilenin önüne düşüp buraya getireyim, değil mi?"

Toni:

"Öyle ya!" dedi, "onlar buraları tanımadıklarına göre, böyle yapacağın besbelli! Fakat yoldan askerlerin geçmesi mümkündür, bunun için gece yarısından evvel yola çıkmayın! Ama o zaman da, gün ağarmadan buraya varmak için, adamakıllı hızlı yürümelisiniz. Sana güvenilebilir mi?"

Oğlan:

"Nanky'ye güvenin!" diye cevap verdi, "bu beyaz kaçakları ne diye kandırıp çiftliğe getirttiğinizi biliyorum; zenci Hoango yaptıklarımdan memnun olacaktır!.."

Toni eve gelince misafire kahvaltı götürdü. Tepsiyi tekrar alıp çıktıktan sonra anayla kız, ev işlerini görmek üzere, ön taraftaki oturma odasına gittiler. Burada Toni'nin korktuğu başına geldi, annesi biraz sonra dolabı açınca, pek tabii olarak, mektubun orada olmadığını anladı. Hafızasına pek güvenemeyerek, bir an elini alnına götürdü ve: "Acaba yabancının verdiği mektubu nereye koydum?" diye Toni'ye sordu. Genç kız biraz susup önüne baktıktan sonra, bildiğine göre yabancının, mektubu tekrar cebine soktuğunu ve odasında, her ikisinin gözü önünde yırttığını söyledi. Anası gözlerini açıp kızına baktı: "Mektubu elime alıp dolaba koyduğumu gayet iyi hatırlıyorum!" diyordu. Fakat boş yere bir hayli arayıp bulamayınca, buna benzer birçok vakalarda hafızası kendisini aldattığı için, kızının anlattığı şekle inanmaktan başka çaresi kalmadı. Bununla beraber bu hadiseye pek fazla canı sıkıldığını saklayamıyor:

"O aileyi çiftliğe getirtmek için bu mektup zenci Hoango'nun çok işine yarayacaktı!" diyordu.

Öğle ve akşam yemeklerinde Toni sofraya hizmet ederken, anası yabancıyla sohbet etmek için masanın köşesine oturmuştu. Birkaç kere mektubu soracak oldu; fakat Toni, konuşma bu tehlikeli noktaya gelince, her defasında ustalıkla mevzuyu değiştirdi veya karıştırdı; öyle ki, mektubun ne olduğuna dair yabancının verdiği izahattan annesi hiçbir şey anlamadı. O gün böyle geçti; akşam yemeğinden sonra annesi, ihtiyata riayet olsun diyerek, yabancının odasını kilitledi; ertesi gün yeniden böyle bir mektup elde edebilmek için nasıl bir hileye başvurmak gerektiğini Toni ile birlikte düşündükten sonra, yatmaya gitti, genç kıza da hemen gidip yatmasını emretti.

Bu ânı hasretle beklemiş olan Toni, odasına gelip de annesinin uyuduğuna kanaat getirince, yatağının yanında asılı duran Meryem Ana tasvirini aldı, iskemlenin üzerine koydu, ellerini kavuşturarak onun karşısında diz çöktü. Bu kadının ilahi oğlu Mesih'e ruhunun bütün o sonsuz kuvvetiyle yalvardı; genç göğsünü çökerten cinayetleri, kendisini teslim etmiş olduğu delikanlıya itiraf edebilmesi için cesaret ve sebat diledi. Ondan hiçbir şeyi, hatta dün akşam

onu ne kadar insafsızca ve korkunç bir maksatla kandırıp eve aldığını bile saklamayacağına yemin etti. Fakat onu kurtarmak için şimdiden atmış olduğu adımlar hürmetine kendisini affetmesini ve sadık bir karı diye alarak Avrupa'ya götürmesini istiyordu. Bu dua onu hayret verecek bir şekilde kuvvetlendirdi; ayağa kalktı, evin bütün odalarını açan anahtarı eline aldı, binanın bir başından öbür başına giden dar koridorda, yabancının yatak odasına doğru, karanlıkta yavaş adımlarla yürüdü. Kapıyı sessizce açtı, derin bir uykuya dalmış olan yabancının yatağına yaklaştı. Ay ışığı erkeğin taze yüzüne vuruyor, açık pencereden giren gece rüzgârı alnındaki saçlarla oynuyordu. Kız yavaşça yabancının üstüne eğildi, tatlı nefesini içine çekerek, onu ismiyle çağırdı; öteki derin bir rüyadaydı ve bu rüyanın mevzuu galiba Toni'ydi; çünkü kız, ateşli, titrek dudakların birçok defa Toni diye mırıldandığını duydu. Anlaşılamayacak kadar büyük bir keder kızı pençesine aldı. Erkeği tatlı hayallerin cennetinden adi ve sefil bir hakikatin çukuruna indirmeye karar veremiyordu. Eninde sonunda nasıl olsa kendiliğinden uyanacağını bildiği için, yatağın önünde diz çöktü ve onun kıymetli elini öpücüklere boğdu.

Fakat birkaç dakika sonra kızın kalbini saran dehşeti kim tasavvur edebilir? Birdenbire iç avluda insanların, atların ve silahların çıkardığı bir gürültü duydu, bunların arasında zenci Congo Hoango'nun sesini iyice tanıdı. Hiç umulmazken, bütün adamlarıyla birlikte, General Dessalines'in karargâhından dönüyordu. Genç kız, kendisini ele vermek isteyen ay ışığından dikkatle sakınarak, penceredeki perdelerin arkasına koştu, o zaman annesinin sesini de duydu. İhtiyar, zenciye kendisi burada yokken olup bitenlerin hepsini, aynı zamanda evde Avrupalı bir kaçak bulunduğunu anlatıyordu. Zenci sesini alçaltarak, avluda gürültü etmemelerini adamlarına emretti. Yabancının bu anda nerede olduğunu ihtiyar kadından sordu; kadın odayı ona gösterdi, sonra bu vesileyle hemen, bu yabancı hakkında kızıyla arasında geçen acayip ve kuşkulandırıcı konuşmayı anlattı. Kızın kendilerine ihanet ettiğini ve adamı yakalamak için alınan bütün tedbirlerin suya düşmek üzere olduğunu zenciye temin etti:

"Böyle olmasa bile," dedi, "edepsiz kızın gece basar basmaz gizlice yabancının yatak odasına gittiğini fark ettim. Şu anda bile,

hiç rahatını bozmadan orada bulunuyor. Eğer yabancı hâlâ kaçmadıysa, tehlikeyi şimdi haber alması ve kaçmasını temin edecek çarelerin şimdi kararlaştırılması pek muhtemeldir."

Kızın sadakatini evvelce böyle vakalarda denemiş olan zenci:

"Böyle bir şey mümkün olmasa gerek" diyerek cevap verdi. Sonra hiddetle:

"Kelly!" diye bağırdı, "sen de Omra! Silahlarınızı alın!"

Sonra, başka bir kelime bile söylemeden, arkasındaki bütün zenci maiyetiyle birlikte merdivenden yukarı çıktı, yabancının odasına gitti.

Bütün bu sahne birkaç dakika içinde gözlerinin önünde geçen Toni, yıldırım çarpmış gibi her tarafı tutulmuş bir halde orada duruyordu. Bir an için, yabancıyı uyandırmayı düşündü. Fakat hem avlu işgal edildiği için kaçması mümkün olmayacaktı, hem de onun silaha sarılacağını ve zenciler daha çokluk oldukları için bu takdirde akıbetinin muhakkak yere serilmek olacağını şimdiden görüyordu. Bilhassa şu korkunç noktayı düşünmeye mecburdu: Zavallı adam onu böyle bir zamanda başucunda bulursa, bir hain yerine koyacak, tavsiyelerini dinleyeceği yerde, bu korkunç ve yanlış kanaatin verdiği bir çılgınlıkla büsbütün kendisini kaybederek zenci Hoango'nun eline düşecekti. Bu anlaşılmaz korku ânında, Allah bilir nasıl bir tesadüfle duvardaki raftan aşağı sallanan, bir ip gözüne ilişti. Bunu oradan alırken: "beni ve dostumu kurtarmak için bunu Allah kendisi buraya getirdi" diyordu. Birçok düğümler yaparak delikanlının ellerini, ayaklarını sardı, yataktakinin kımıldayıp çabalanmasına hiç ehemmiyet vermeden ipin uçlarını karyolaya sımsıkı bağladı, sonra, vaziyeti kurtardığına sevinerek, delikanlıyı dudaklarından öptü ve merdivende kılıcının şıkırtısı duyulmaya başlayan zenci Hoango'yu karşılamaya koştu.

İhtiyar kadının Toni hakkındaki sözlerine hâlâ inanmamış olan zenci, kızın bu odadan çıktığını görünce afallayıp şaşırarak, meşaleli ve silahlı adamlarıyla beraber koridorda durdu:

"Hain! Bozguncu!" diye bağırdı. Yabancının odasına doğru birkaç adım atmış olan Babekan'a dönerek sordu:

"Yabancı kaçmış mı?"

İçeriye bakmadan kapıyı açık bulan Babekan müthiş bir hiddetle geri döndü:

"Düzenbaz kız!" diye haykırdı, "herifi kaçırdı! Koşun, tarlalara çıkmadan kapıları tutun..."

Toni, yüzünde bir hayret ifadesiyle ihtiyar Hoango'ya ve etrafındaki zencilere bakarak:

"Ne oluyor?" dedi.

Hoango cevap verdi:

"Ne mi oluyor?"

Sonra genç kızı yakasından tuttu, odaya sürükledi.

Toni, odada gördüğü manzara karşısında donup kalan Hoango'yu iterek:

"Siz çıldırdınız mı?" diye bağırdı. "İşte, yabancı orada yatıyor; yatağa sımsıkı bağladım! Allah bilir ya, bu ömrümde yaptığım işlerin en kötüsü değildir!"

Bu sözleri söyledi, zenciye arkasını döndü, ağlıyormuş gibi yaparak masanın başına oturdu. İhtiyar Hoango, şaşırmış ve bir kenara çekilmiş olan anneye döndü:

"Ah Babekan," dedi, "bana ne masallar okuyup kandırdın!"

Anne, yabancıyı saran ipleri mahcup mahcup tetkik ederek cevap verdi:

"Çok şükür, yabancı buradaymış... Ama bu işin aslını ben hâlâ anlayamadım!"

Zenci kılıcını kınına koyarak yatağa yaklaştı, yabancıya, kim olduğunu, nereden geldiğini ve nereye gittiğini sordu. Fakat öteki kendini iplerden kurtarmak için kıvranıp uğraşmaktan söz söyleyecek halde değildi, yalnız acınacak bir ıstırap içinde:

"Ah, Toni! Ah Toni!" diyordu.

O zaman anne sözü aldı, bu adamın Gustav von der Ried adında bir İsviçreli olduğunu, şimdi Martı gölünün yanındaki dağda mağaralara saklanmış olan bütün bir Avrupalı köpekler ailesiyle birlikte sahildeki Fort Dauphin'den geldiğini söyledi. Hoango genç kızın, başını kederli bir şekilde ellerine dayayarak, orada oturduğunu görünce ona: "Benim sevgili kızım!" dedi; yanağını okşadı, arayıp sormadan şüphe ettiği için kusuruna bakmamasını diledi. İhtiyar kadın da kızın önüne gelmişti; başını sallayıp ellerini kalçalarına dayayarak, içinde bulunduğu tehlikeye dair hiçbir şey bilmeyen yabancıyı neden iple bağladığını sordu. Acı ve hırs içinde sahiden ağlayan Toni birdenbire annesine dönerek cevap verdi:

"Senin gözün kulağın yok da ondan; adam içinde bulunduğu tehlikeyi çok iyi anlamıştı da ondan; kaçmak istiyordu da ondan; kaçmasına yardım etmemi rica etmişti de ondan; senin hayatına kastedecekti ve ben onu uykudayken bağlamasaydım yarın şafak sökerken bu niyetini her halde tatbik etmiş olacaktı da ondan!"

İhtiyar Hoango genç kızı okşayıp yatıştırdı ve Babekan'a artık bu meseleyi kapatmasını emretti. Birkaç tüfekli avcı neferi çağırdı, kanunun yabancılar hakkında verdiği hükmü hemen yerine getirmelerini söyledi. Fakat Babekan gizlice:

"Allah aşkına yapma, Hoango!" diye fısıldadı, sonra onu bir kenara çekerek, yabancının öldürülmeden önce bütün ailesini çiftliğe getirmeye yarayacak bir kâğıt yazması gerektiğini, bunları ormanlık yerde temizlemenin birtakım tehlikeleri olduğunu söyledi. Bu ailenin herhalde silahsız olmadığını düşünen Hoango bu teklifi uygun buldu. Kararlaşan bu mektubu yazdırmak için vakit geç olduğundan, beyaz kaçağın yanında iki nöbetçi bıraktı; ihtiyata riayet olsun diye ipleri gözden geçirdikten ve biraz gevşek bulduğu için birkaç kişi çağırıp daha sıkı bağlattıktan sonra, bütün maiyetiyle beraber odadan çıktı, herkes de yavaş yavaş istirahate çekildi.

Fakat Toni, kendisine bir kere daha elini uzatan ihtiyara, sırf göz boyamak için hayırlı geceler dilemiş ve yatağına yatmıştı. Evde bütün seslerin kesildiğini görünce tekrar kalktı, evin arka kapılarından birinden tarlalara çıktı, anayola kavuşan bir yoldan, Herr Strömli ailesinin geleceği taraflara doğru, kalbi en çılgın bir yeisle çarparak, koştu. Çünkü yabancının, yattığı yerden ona fırlattığı istihfaf dolu bakışlar, bıçak saplanıyormuş kadar acıtarak kalbine batmıştı. Ona karşı duyduğu aşka, ateşli bir acılık duygusu karıştı ve onu kurtarmak için giriştiği bu işte ölmek düşüncesi kızı sevincinden coşturdu. Aileyle karşılaşamamak kaygısıyla bir çamın dibine oturdu. Eğer davet kabul edildiyse kalabalığın buradan geçmesi lazımdı. Hakikaten, kararlaştırdıkları gibi daha şafağın ilk ışıkları ufukta belirmişti ki, kafileye rehberlik eden Nanky oğlanın sesi ilerden, ormandaki ağaçların arasından duyuldu.

Kafilede Herr Strömli ile karısı, beş çocuğu, üç uşakla iki de hizmetçi vardı. Hepsi on iki kişiydiler. Herr Strömli'nin karısı bir katıra binmişti, çocuklarından ikisi, Adelbert ve Gottfried adında, biri 18, öteki 17 yaşında iki delikanlı, katırın yanında gidiyorlardı.

Hizmetçilerden biri, kucağında memede bir çocukla, öteki katırın sırtındaydı; yolu sarmış olan çam köklerinin üzerinden ağır ağır ilerleyerek kızın oturduğu ağaca doğru geliyorlardı. Bu sırada Toni, kimseyi ürkütmemek için hiç gürültü etmeden, ağacın gölgesinden çıktı ve geçenlere seslendi:

"Durun!"

Oğlan onu derhal tanıdı; erkekler, kadınlar, çocuklar etraflarını sararken kız Herr Strömli'nin nerede olduğunu sordu ve oğlan memnun bir tavırla onu ailenin ihtiyar reisi Herr Strömli'ye tanıttı.

Toni bu adamın kendisini selamlayan sözlerini sert bir sesle keserek:

"Asil efendi!" dedi, "Zenci Hoango bütün maiyetiyle birlikte hiç beklemediğimiz halde çiftliğe döndü. Hayatınızı büyük bir tehlikeye atmadan oraya gidemezsiniz! Hatta oraya sığınmak bedbahtlığına uğrayan yeğeniniz, eğer siz silaha sarılmaz ve onu zenci Hoango'nun kapattığı hapisten kurtarmak için benimle beraber çiftliğe gelmezseniz, mahvolmuş demektir."

Bütün aile korku içinde:

"Aman Allahım!" diye bağırdı, hasta ve yolculuktan yorgun düşmüş olan anne kendini kaybedip katırdan aşağı yuvarlandı. Herr Strömli'nin, karısına yardıma çağırdığı hizmetçiler oraya koşarlarken, delikanlılar Toni'yi bir sual yağmuruna tuttular. O, Nanky oğlandan korktuğu için, Herr Strömli ile öteki erkekleri bir kenara çekti. Utanç ve pişmanlık yaşları dökerek, olup bitenlerin hepsini onlara anlattı. Delikanlı geldiği zaman evin ne vaziyette olduğunu; onunla başbaşa konuştuktan sonra bu vaziyetin nasıl hiç anlamadığı bir şekilde değiştiğini; zenci geri gelince korkudan çıldırmış bir halde neler yaptığını ve şimdi, onu kendi eliyle attığı hapisten kurtarmak için, nasıl canını feda etmeye ve ölmeye hazır olduğunu anlattı.

Herr Strömli:

"Silahlarımı verin!" diye bağırarak karısının katırına koştu ve tüfeğini aldı. İki kuvvetli oğlu Adelbert ve Gottfried'le üç gayretli uşak da silahlanırken:

"Yeğenim Gustav bir çocuğumuzun canını kurtarmıştır; şimdi ona aynı hizmeti yapma sırası bizde!" dedi, sonra, biraz kendine gelen karısını tekrar katıra bindirdi, ihtiyata riayet etmek için, bir çeşit rehine olarak Nanky oğlanın ellerini bağlattı. Bütün kafileyi,

kadınları, çocukları, ötekiler gibi silahlanmış olan on üç yaşındaki oğlu Ferdinand'ın, yalnız onun himayesine vererek gerisin geriye Martı gölüne yolladı. Kendisine bir miğferle bir mızrak bulmuş olan Toni'ye, zencilerin kuvvetini, çitfliğe ne şekilde dağılmış olduklarını sordu; bu işte anasının da, Hoango'nun da, elden geldiği kadar, canlarının korunacağına dair ona söz verdi; sonra, cesaretle, Allah'a güvenerek, küçük kıtasının başına geçti; Toni önlerine düştü, çiftliğe doğru yürüdüler.

Bu kıta arka kapıdan avluya girer girmez, Toni, Hoango'yla Babekan'ın yattıkları odayı Herr Strömli'ye gösterdi. Herr Strömli kapısı açık duran eve maiyetindekilerle beraber sessizce girip zencilerin bir arada duran bütün tüfeklerini ele geçirirken, Toni de yan tarafa saptı, Nanky'nin beş yaşındaki üvey kardeşi Seppy'nin yattığı barakaya gitti. Çünkü ihtiyar Hoango'nun nikâhsız çocukları olan Nanky ile Seppy, hele anası son zamanlarda ölen sonuncusu, babalarının pek kıymetlisiydiler. Yukarda hapsedilen delikanlıyı kurtarsalar bile, Martı Gölü'ne dönüşün ve oradan Port au Prince'e kaçışın –Toni kendisi de bunlara katılmak niyetindeydi– daha birçok tehlikeleri vardı. Bunun için iki oğlanı bir çeşit rehine olarak elde bulundurmanın, zenciler peşlerine düşecek olurlarsa, kafilenin çok işine yarayacağını düşündü, hata da etmedi. Oğlanı kimse görmeden yatağından almaya ve kollarında, yarı uyur yarı uyanık, asıl binaya götürmeye muvaffak oldu. Bu aralık Herr Strömli, elden geldiği kadar ses çıkarmadan, maiyetindekilerle beraber Hoango'nun oda kapısından içeri girmişti. Onu da, Babekan'ı da yatakta bulacağını sandığı halde, her ikisi de, gürültüden uyanarak, yarı çıplak ve şaşırmış da olsalar, odanın ortasında duruyorlardı. Herr Strömli tüfeğini doğrultarak:

"Teslim olun, yoksa ölürsünüz!" diye bağırdı. Fakat Hoango cevap vereceği yerde duvardaki bir tabancayı çekip alarak kalabalığa doğru sıktı, kurşun Herr Strömli'nin başını sıyırarak geçti. bu bir işaretmiş gibi, Herr Strömli'nin adamları hiddetle zencinin üstüne atıldılar. Uşaklardan birinin omuzunu delen ikinci bir kurşundan sonra Hoango eline bir kılıç yiyip yaralandı; ötekiler ikisini de Babekan'ı da, onu da yere serdiler, büyük bir masanın ayaklarına iplerle bağladılar. Bu esnada Hoango'nun, sayısı yirmiyi bulan, hatta geçen zencileri, silah sesleriyle uyanmışlar, barakalarından dışarı fırlamışlardı. İhtiyar Babekan'ın içerdeki feryadını duyduk-

ları için kızgın kızgın eve doğru sokuluyorlar, burayı silahlarıyla tekrar zaptetmek istiyorlardı. Yarası pek ehemmiyetli olmayan Herr Strömli adamlarını evin pencerelerine yerleştirdi, herifleri zaptedebilmek için aralarına ateş etmelerini söyledi, fakat faydası olmadı; zenciler avluya serilen ilk ölüye aldırış etmiyorlar, evin Herr Strömli tarafından sürgülenen kapısını kırmak için balta ve küskü almaya gidiyorlardı. Tam bu anda Toni kollarında Seppy ile, bütün vücudu sarsılıp titreyerek, Hoango'nun odasına girdi. Onun bu gelişi pek işine yarayan Herr Strömli çocuğu kollarından çekip aldı, bıçağını çekerek Hoango'ya döndü, eğer bu işten vazgeçmeleri için zencilere seslenmezse çocuğu hemen öldüreceğine yemin etti. Elinin üç parmağına inen kılıç darbesiyle kuvveti azalan ve razı olmazsa kendi canının da tehlikeye düşeceğini gören Hoango biraz tereddüt ettikten sonra, yattığı yerden doğrularak:

"Dediğinizi yapacağım!" dedi; Herr Strömli'nin arkasına düşüp pencereye geldi, sol eline aldığı bir mendili avluya doğru sallayarak zencilere bağırdı:

"Hayatımı kurtarmak için yardıma ihtiyacım yok! Kapıya dokunmayın! Barakalarınıza dönebilirsiniz!

Bunun üzerine mücadele biraz gevşedi. Herr Strömli'nin arzusu üzerine Hoango, evde yakalanan zencilerden birini, verdiği emri tekrarlamak için, hâlâ avluda bekleşen ve aralarında müzakerelerde bulunan kalabalığa gönderdi. Zenciler ise, bu işlerden bir şey anlamasalar bile, böyle bilhassa gelen bir elçinin sözlerini dinlemeye mecbur oldular. Her şeyini hazırladıkları hücumlarından vazgeçtiler, homurdanıp söverek, yavaş yavaş barakalarına gittiler. Hoango'nun gözü önünde Seppy çocuğun ellerini bağlatan Herr Strömli zenciye bu çiftlikte mahpus tutulan yeğeni subayı kurtarmaktan başka bir maksadı bulunmadığını, Port au Prince'e kaçarken yoluna bir engel çıkarmazlarsa ne Hoango'nun, ne de çocuklarının hayatı için korkacak bir şey olmadığını, çocukları da tekrar ona vereceğini söyledi. Babekan, kendisine veda etmek ve saklayamadığı bir teessürle elini öpmek isteyen Toni'yi şiddetle itti; onun aşağılık bir kız, bir hain olduğunu söyledi; sonra yanında yattığı masanın ayakları arasında dönerek:

"Allah'ın intikamı, yaptığın bu hayâsızlığın tadını çıkarmadan gelip seni bulacaktır!" dedi.

Toni cevap verdi:

"Ben size hıyanet etmedim; ben beyaz bir kızım, sizin hapsettiğiniz delikanlıyla da nişanlıyım. Ben sizin açıkça harp ettiğiniz insanların cinsindenim! Onların tarafını tuttuğum için Allah'a nasıl hesap vereceğimi de biliyorum!"

Herr Strömli daha emin olmak için zenci Hoango'nun elini kolunu sardırıp kapının direklerine bağlattı, başına bir nöbetçi dikti. Omuz kemiği parçalanmış olarak yerde yatan uşağı kaldırtıp dışarı çıkarttı. Hoango'ya dönüp, her iki çocuğu, hem Nanky'yi, hem Seppy'yi birkaç gün sonra, ilk Fransız karakollarının bulunduğu Sainte Lüz'den aldırabileceğini tekrar etti. Ruhunu kaplayan bazı hislerin tesiri altında gözyaşlarını tutamayan Toni'yi elinden yakaladı, Babekan ile ihtiyar Hoango'nun lanetleri arasında yatak odasından dışarı çıktı.

Bu esnada Herr Strömli'nin oğulları Adelbert ile Gottfried pencerelerdeki ilk büyük savaşı bitirince, babalarının emri üzerine, yeğenleri Gustav'ın odasına koşmuşlar, onun başında nöbet bekleyen iki zenciyi, çetin bir mukavemetten sonra, alt etmeye muvaffak olmuşlardı. Bunlardan biri odada ölü olarak yatıyordu, öteki ağır bir tüfek yarası alarak koridora kadar sürünebilmişti. Bu arada kardeşlerden büyüğü de baldırından hafif bir yara almıştı, fakat ikisi birden kıymetli, sevgili yeğenlerini çözdüler, boynuna sarılıp öpüştüler, eline tüfek ve başka silahlar verdiler, sonra sevinçten coşup bağırışarak, kendileriyle beraber ön odaya gelmesini söylediler. Artık zafer kazanıldığı için Herr Strömli orada herhalde hep birden buradan çekilip gitmek işini düzenliyordu. Fakat Gustav yatakta doğrularak nezaketle onların elini sıktı, sessiz ve dalgın bir hali vardı; kendisine uzattıkları tabancaları alacağı yerde sağ elini kaldırdı, anlatılamayacak kadar büyük bir keder ifadesiyle alnını ovuşturdu. Yanı başına oturan delikanlılar "neyin var?" diye sordular. Bu, koluyla onlara sarıldı, başını hiçbir şey söylemeden, küçük kardeşin omuzuna dayadı. Adelbert ona baygınlık geliyor zannıyla biraz su getirmek üzere kalkacaktı ki, kollarında Seppy'yi taşıyan Toni, Herr Strömli'nin elinden tutarak odaya girdi. Bunu gören Gustav'ın rengi değişti. Ayağa kalkarken, düşecekmiş gibi dostlarına yapışıyordu; delikanlılar onun şimdi ellerinden aldığı tabancayla ne yapacağını anlamadan, silahı Toni'ye çevirdi, hırsın-

dan dişlerini gıcırdatarak ateş etti. Kurşun genç kızın göğsünün ortasından girmişti. Acıdan kesik bir inilti çıkardı, Gustav'a doğru birkaç adım attı, sonra, kucağındaki çocuğu Herr Strömli'ye verdi ve Gustav'ın önünde yere yuvarlandı. Gustav tabancayı genç kızın üzerine fırlattı, onu ayağıyla itip kendinden uzaklaştırdı, "kahpe!" diye söylenerek yatağına gitti, oturdu.

Herr Strömli'yle iki oğlu:

"Korkunç mahluk!" diye bağırdılar. Delikanlılar kızın üzerine atılıp onu yerden kaldırırken, buna benzeyen ümitsiz vaziyetlerde kafileye bir doktor gibi faydası dokunmuş olan ihtiyar uşağı çağırdılar. Fakat vücudu sarsılarak eliyle yarasını bastıran genç kız, kardeşleri kendinden uzaklaştırdı, hırıltılı bir sesle:

"Ona söyleyin!.." diye kekeledi... Onu, kendisini vuranı gösteriyordu. Bir daha: "Ona söyleyin!.." dedi.

Herr Strömli:

"Ne söyleyelim?" diye sordu. Ölüm kızın söyleyeceklerini söyletmiyordu. Adelbert ile Gottfried ayağa kalkarak bu anlaşılmaz, korkunç katile bağırdılar:

"Seni kurtaranın bu kız olduğunu biliyor musun? Onun seni sevdiğini, her şeyini, anasını, babasını, malını mülkünü senin uğruna feda ettiğini, seninle beraber Port au Prince'e kaçmak istediğini biliyor musun?.."

Yeğenlerinin kulağına: "Gustav!" diye seslendiler. "Bir şey duymuyor musun?" diye sordular... Genç adam hislerini kaybetmiş ve etrafındakilerin farkında değilmiş gibi yatakta yattığı için kendisini sarstılar, saçlarını çektiler. Gustav doğruldu. Kanlar içinde çırpınan kıza bir göz attı ve bu işe sebep olan hiddet, pek tabii olarak, yerini adi bir merhamete bıraktı.

Sıcak gözyaşlarını mendiline akıtan Herr Strömli:

"Ah, sefil, neden bunu yaptın?" diye sordu.

Yataktan inen ve alnından terlerini silerek genç kıza bakan yeğeni Gustav:

"Beni gece vakti hayasızca bağlayıp zenci Hoango'ya teslim etti de ondan!" diye cevap verdi.

Toni:

"Ah!" diye bağırdı ve anlatılmaz bir bakışla elini ona doğru uzattı. "Seni bağladım, sevgili dostum, çünkü..."

Fakat konuşamıyor, eliyle de ona yetişemiyordu. Bütün kuvveti bir anda tükenmiş gibi Herr Strömli'nin kucağına yığıldı. Gustav onun yanına diz çöktü, yüzü sapsarı:

"Niçin?.." diye sordu.

Herkesin Toni'den boş yere bir cevap beklediği uzun, yalnız genç kızın hırıltılarıyla kesilen, bir sükûttan sonra Herr Strömli söze başladı:

"Çünkü Hoango geri döndükten sonra sen zavallıyı kurtaracak başka çare kalmamıştı!" dedi. "Çünkü senin muhakkak girişeceğini bildiği bir mücadelenin önüne geçmek, aldığı tertibat sayesinde buraya doğru yolda bulunan bizler gelip seni elimizdeki silahlarla kurtarıncaya kadar vakit kazanmak istiyordu."

Gustav ellerini yüzüne kapattı. Hiç gözlerini kaldırmadan:

"Ah!" diye haykırdı. "Ayaklarımın altındaki yerin çöktüğünü hissediyorum! Bana söyledikleriniz doğru mu?"

Kollarını genç kızın vücuduna doladı, feci bir şekilde parçalanan bir kalple onun yüzüne baktı.

Toni:

"Ah, dedi, "sen benden şüphe etmemeliydin!" Bu onun son sözleri oldu; bunları söyler söylemez güzel ruhu uçup gitti. Gustav saçlarını yolmaya başladı. Yeğenleri kendisini ölünün başından uzaklaştırırken: "evet!" dedi, "senden şüphe etmemeliydim! Çünkü, aramızda buna dair hiçbir şey konuşmadığımız halde, sen bana bir yeminle bağlanıp nişanlanmıştın!"

"Herr Strömli genç kızın göğsünü örten önlüğü aşağıya çekti, elinde birkaç noksan aletle yanı başında duran uşağa, göğüs kemiğinde saplanıp kaldığını zannettiği kurşunu çıkarmasını söyledi. Fakat, söylediğimiz gibi, bütün uğraşmalar boşunaydı, kurşun kızın vücudunu boydan boya delip geçmiş, ruhu daha iyi dünyalara uçup gitmişti...

Bu sırada Gustav pencereye yaklaştı. Herr Strömli'yle oğulları sessiz gözyaşları dökerek, cesedi ne yapacaklarını, kızın anasını çağırıp çağırmamayı konuşurlarken, Gustav öteki tabancanın kurşununu beynine sıktı. Bu yeni ve dehşetli hareket akrabaların büsbütün aklını başından aldı. Herkes şimdi ona yardıma koştu; fakat zavallının kafası tamamen parçalanmıştı, tabancayı ağzına sıktığı için, başının bazı parçaları duvarlara yapışmıştı. Kendini ilk topar-

layan Herr Strömli oldu. Gün artık iyice ağarıp pencerelerden içeri vurduğu ve avluda tekrar zenciler görünmeye başladığı için, vakit geçirmeden buradan çekilip gitmekten başka yapacak şey kalmıyordu. Zencilerin çılgın ellerinde bırakmak istemedikleri cesetleri bir tahtanın üzerine yatırdılar; tüfekleri yeniden doldurduktan sonra, bu hazin kafile, Martı gölünün yolunu tuttu. Seppy oğlanı kucağından taşıyan Herr Strömli en önde gidiyordu. Arkasından, cesetleri omuzlarında taşıyan iki kuvvetli uşak geliyordu. Yaralı uşak bir sopaya dayanarak ilerliyor, Adelbert ile Gottfried ise, ağır ağır yol alan bu cenaze alayının iki yanında, horozları kaldırılmış tüfeklerle yürüyorlardı. Kafileyi bu kadar zayıf bir halde gören zenciler, ellerinde mızraklar ve yabalarla evlerinden çıkıyorlar, saldırmak ister gibi bir vaziyet alıyorlardı. Fakat beyazların ihtiyatlı davranarak bağlarını çözdükleri Hoango, evin önündeki merdivenlere çıktı, rahat durmaları için zencilere işaret etti. Cesetlerle birlikte avlunun kemerli kapısından çıkmak üzere olan Herr Strömli'ye de:

"Sainte Lüz'de!" diye seslendi.

Öteki cevap verdi:

"Sainte Lüz'de!"

Bunun üzerine kafile, peşine kimse takılmadan, tarlalara çıktı, ormanlara ulaştı. Ailenin geri kalanlarıyla buluştukları Martı gölünde çokça gözyaşı dökerek ölülere bir mezar kazdılar; parmaklarındaki yüzükleri değiştirdiler; sonra her ikisini de, sessiz dualar ederek, ebedi istirahat yerlerine bıraktılar.

Herr Strömli karısı ve çocuklarıyla birlikte beş gün sonra kazasız belasız Sainte Lüz'e vardı. İki zenci çocuğunu, söz verdiği gibi, burada bıraktı. Muhasaradan pek az önce Port au Prince'e geldi, hatta buranın istihkâmlarında beyazların davası için çarpıştı. Şehir inatçı bir mukavemetten sonra General Dessalines'in eline geçince, Fransız ordusuyla beraber İngiliz donanmasına kaçıp kurtuldu. Buradan bir vapura binerek Avrupa'ya geçtiler, başlarına başka bir felaket gelmeden vatanlarına; İsviçre'ye vardılar. Herr Strömli küçük servetinden elinde kalan parayla orada, Rigi civarında bir yer satın alıp yerleşti. Daha 1807 senesinde, bahçesindeki ağaçların altında, yeğeni Gustav'la onun nişanlısı sadık kalpli Toni için diktirdiği anıtı görmek mümkündü.

Adelbert von Chamisso

Alman romantikleri arasında mühim bir yeri olan, şiirleri ve Alman halk masallarından alınmış manzum hikâyeleri bugün bile tazeliğini muhafaza eden ve yaşayan, bir hikâyesiyle kendini bütün dünyaya tanıtan Adelbert von Chamisso. 30 İkincikânun [Ocak] 1781'de, Fransa'da, Fransız ana ve babadan dünyaya gelmiştir. Ailesinin mülkü olan ve ihtilal sırasında yerle bir edilen Boncourt şatosu hakkında yazdığı bir şiirle, burada geçen çocukluğunu anan şair, Fransızlığını hiçbir zaman unutamamış, fakat bütün öteki romantiklerden daha çok Alman ruhunu benimsemiş, Alman halk edebiyatına girmiş ve bu pınardan aldığı ilhamla eserler yaratmıştır.

İhtilal yüzünden yurdunu bırakıp Almanya'ya kaçan ailesi, adamakıllı fakirleşmiş ve şehirden şehire dolaştıktan sonra Berlin'e yerleşmişti. 1797 senesinde oğulları Adelbert'i Prusya Kraliçesi Luise'nin maiyetine verdiler. Adelbert Fransız lisesini bitirdi, Prusya ordusuna girdi ve yirmi yaşında teğmen oldu. Her zaman üzüntüyle hatırladığı beş senelik bir kışla hayatı başladı. Fakat ruhu askerliğe alışmıyordu. Kâh geçit resmine giderken kılıcını unutuyor, kâh bölüğünü bulamıyor ve alay komutanından azar işitiyordu. Sonra etrafından gördüğü yabancı muamelesi, ne Fransa'ya ne Almanya'ya bağlanamamak duygusu da onu üzüyordu. Buna rağmen bu teğmenlik senelerini de boş geçirmemiş, odasında Homeros'u inceden inceye tetkik etmiş, etrafına topladığı edebiyatçı arkadaşlarıyla sanat bahisleri üzerinde konuşmuş, ilk zamanlarda Fransızca, sonraları Almanca olarak yazdığı şiirlerini okumuştu. E. T. A. Hoffmann ile, Fouqué ile, Hitzig ve Varnhagen'le tanışmış, onlarla birlikte "Kutup Yıldızı" diye bir şairler birliği kurmuştu.

Bu sırada kıtasıyla beraber cepheye gitti, Fransızlara esir düştü, sonra serbest bırakıldı. Paris'e giderek, oraya dönmüş olan annesiyle babasını aradı. Fakat her ikisinin de ölmüş olduğunu öğrendi. Zavallılar senelerden beri oğullarını çağırmışlar, fakat o, Alman

ordusundan ayrılamamıştı. Bu sefer vatanında, Fransa'da kendisini yabancı hissetti. "Nerde olursam olayım, vatanımı arıyorum" diyor, böylece, Almanya'da da, Fransa'da da gönlünde bir boşluk duyduğunu anlatıyordu. Berlin'e döndü, işsiz güçsüz, başı yerde, karanlık günler geçirdi. Kendisini Fransa'da bir lise öğretmenliğine çağırdılar. Fakat bu iş daha olmadan bozuldu. Chamisso Paris'te kaldı, burada bulunan Alman şairlerinden A. W. Schlegel ve Uhland'la ahbaplık etti. Bunlar onu Madam de Staël'le tanıştırdılar. Bir müddet bu kadınla birlikte dolaştı. Nihayet protestan Almanya'dan başka bir yerde rahat gönülle yaşayamayacağına kanaat getirdi. Kendisine meslek olarak tabii ilimleri seçti. 1812'de, otuz iki yaşında, Berlin Üniversitesi'nde tıp tahsiline başladı. Bu sırada Napolyon'a karşı ayaklanan Almanya'da vaziyeti daha güçleşti. Hem ecnebi istilasına uğrayan Almanya'yı vatan biliyor, bu Korsikalıya karşı gönüllü yazılmak istiyor, hem de Almanların Fransızlar hakkında söyledikleri hakaret, alay dolu sözlerden yüreğinin parçalandığını hissediyordu. İşte bu günlerde, (1813) tercümesini sunduğumuz "Peter Schlemihl'in Acayip Sergüzeşti" adlı hikâyesini yazdı. Gölgesini kaybeden bir adamın macerasında kendi ruhunun dertlerini aksettirdi. Gerçi Chamisso bu eserinde böyle bir maksat güttüğünü inkâr etmişse de, hikâyede kendi üzüntülerinin izi bulunduğu açıkça görülmektedir. Bir dostuna yazdığı mektupta hikâyenin nasıl meydana geldiğini şöyle anlatıyor: "Bir yolculukta şapkamı, bavulumu, eldivenlerimi, kısacası yanımda neyim var neyim yoksa hepsini kaybettim. Fouqué: gölgeni kaybetmedin mi? diye sordu. Böyle bir şey olacak olsa ne olurdu diye düşündük. Sonra bir gün La Fontaine'in bir kitabını okuyorduk, burada kibar bir adamın bir toplantıda cebinden, oradakilerin istediği bir sürü eşya çıkardığı yazılıyordu. Ben de, tatlı dille istenecek olsa bu adam herhalde cebinden atla araba bile çıkaracak, dedim. İşte böylece "Schlemihl" tastamam hazırdı. Kırlık bir yerde, boş vaktim varken, yazmaya başlayıverdim."

Fakat buna rağmen, belki kendisi de farkına varmadan ve istemeden, etrafının ona karşı vatansızlığından dolayı aldığı tavırdan duyduğu teessürü, burada şairane bir şekilde dile getirmiş oldu. İnsanların boş bir şeye, bir gölgeye ne kadar ehemmiyet verdiklerini, bu yüzden insanı nasıl bedbaht ettiklerini gösterdi. Kitap

derhal meşhur oldu, bütün Avrupa dillerine, daha sonra Çinceye bile tercüme edildi. Chamisso da, "Schlemihl" gibi, tesellisini tabii ilimlerde buldu. 1815 senesinde, Rus kontlarından Romanzof'un keşif heyetine girerek dünyayı dolaşmaya çıktı. Bütün Pasifik adalarını gezdi, oraların nebatlarını tetkik etti. Kalın bir cilt halindeki seyahat notları bugün bile merakla okunacak bir eserdir.

Nihayet Almanya'ya ve oradaki hayata ısındı. 1819 senesinden Berlin Üniversitesi ona doktorluk payesi verdi. Daha sonra ilim akademisi azalığına yükseldi, Berlin Nebatat Bahçesi'nde daimi bir vazife aldı.

Bu sırada Alman edebiyatının en güzel lirik eserlerinden olan şiirlerini yazdı. Halk masallarından aldığı mevzuları manzum hikâyeler şeklinde işledi; hele dünya seyahatinden edindiği intibalarla yarattığı ve ıssız bir adada senelerce kalan bir adamın halini anlatan "Salas y Gomez" adlı uzun şiir, kanaatimizce, bütün dünya edebiyatının incilerinden biridir. 1831'de toplu bir halde neşrettiği şiirleri üst üste basıldı; fakat müzmin bir bronşit sağlığını adamakıllı sarıyordu. Yedi sene bu dertle uğraştıktan sonra, pek sevdiği genç karısının ölümü onu büsbütün hırpaladı. Dört gözle ölümü beklemeye başladı, ve karısından bir sene kadar sonra, 21 Ağustos 1837'de öldü.

Peter Schlemihl'in Acayip Sergüzeşti

I

Kazasız belasız, fakat benim için pek yorucu olan bir deniz yolculuğundan sonra nihayet limana geldik. Sandal karaya yanaşır yanaşmaz ufak tefek eşyamı bizzat yüklendim ve kaynaşan halkı yararak, önünde bir tabela asılı duran ve karşıma ilk çıkan mütevazı bir binaya girdim. Bir oda istedim. Otelin hizmetçisi beni bir bakışla süzdü ve tavan arasına götürdü. Taze su getirttim ve Herr Thomas John'u bulabileceğim yeri güzelce tarif ettirdim: "Şimal Kapısı'nın önünde, soldaki ilk köşk; büyük, yeni bir bina, kırmızı ve beyaz mermerden birçok sütunları var!.." Âlâ... Vakit erkendi. Hemen bohçamı açtım, yeni çevirttiğim siyah redingotumu çıkardım, en iyi elbiselerimi temizce giydim, tavsiye mektubunu cebime koydum ve benim mütevazı ümitlerime yardım edecek olan adama gitmek için yola düzüldüm.

Uzun Şimal Yolu'ndan[1] yukarı doğru gidip şehrin kapısına varır varmaz yeşillikler arasında sütunların parladığını gördüm ve "demek ki burası!" diye düşündüm. Ayakkabılarımın tozunu mendilimle sildim, boyunbağımı düzelttim, Allah'a sığınıp çıngırağın ipini çektim. Kapı hemen açıldı. Avluda bir istintak geçirdim, fakat kapıcı geldiğimi haber verdi ve ben, Herr John'un, birkaç misafiriyle birlikte bulunmakta olduğu parka çağırılmak şerefine nail oldum. Göbekli ve memnun halinden kendisini derhal tanıdım. Beni gayet iyi bir şekilde, bir zengin bir fukarayı nasıl karşılarsa öyle karşıladı, hatta bana döndü, mamafih diğer misafirlerine arkasını çevirmedi ve uzattığım mektubu elimden aldı. "Ha, biraderden, uzun zamandır kendisinden bir haber alamamıştım. Herhalde sıhhattedir ya?" dedi. Cevabımı beklemeden misafirlere dönerek devam etti: "Şurada..." Mektupla bir tepeyi işaret etti. "Şurada yeni binayı inşa

1 Vakanın geçtiği yer Hamburg sanılıyor. Adı geçen Şimal Kapısı ve Şimal Yolu, bu şehirdeki Manastır Kapısı ile Lübeck İstasyonu arasındadır.

ettireceğim!" Mektubun mührünü açtı, fakat zenginlik meselelerine intikal eden mükâlemeyi kesmedi: "Hiç olmazsa bir milyonun sahibi olmayan kimse" diyordu. "Kelimeyi mazur görünüz, itin biridir."

"Aman ne kadar doğru!" diye taşkın bir hisle bağırdım. Bu onun hoşuna gitmiş olmalıydı ki bana gülümsedi ve:

"Burada kalın, sevgili dostum, biraz sonra belki bu mesele hakkında ne düşündüğümü size söyleyecek vaktim olur!" dedi ve mektubu gösterdi. Sonra onu cebine soktu ve tekrar misafirlerine döndü. Genç bir kadına kolunu uzattı, diğer baylar diğer güzellere yanaşıyorlar ve uygun olanlar birbirlerini buluyorlardı, açılmış güllerle çevrili bir tepeye doğru yola çıkıldı.

Ben arkadan gidiyor ve hiç kimseyi taciz etmiyordum, çünkü kimsenin bana aldırış ettiği yoktu, misafirler pek neşeliydi. Cilveler, şakalar yapılıyor, bazen hafif şeylerden mühim bir tavırla, çok kere mühim şeylerden hafif bir tavırla bahsediliyor ve bilhassa orada mevcut olmayan dostlarla onların vaziyetlerine dair pek keyifli nükteler yapılıyordu. Ben orada bütün bunlardan birçoğunu anlayamayacak kadar yabancı ve böyle muammalarla meşgul olmayacak kadar dertli ve kendi içime çekilmiştim.

Gül bahçesine gelmiştik. Bugünün melikesi olduğu anlaşılan güzel Fanny inat ederek çiçekli bir dalı bizzat koparmak istedi, bir diken kendisini yaraladı ve koyu güllerden geliyormuş gibi, ince elinin üzerinde al kanlar belirdi. Bu hadise bütün misafirleri harekete getirdi. İngiliz yakısı arandı, yanımızda bizimle beraber gelen, fakat benim o ana kadar fark etmemiş olduğum sessiz, zayıf, sıska, uzunca boylu yaşlıca bir adam elini hemen eski usul gri tafta ceketinin vücuduna yapışık olan yan cebine soktu, oradan küçük bir cüzdan çıkardı, açtı ve kibar bir reverans yaparak genç kadına istediği yakıyı uzattı. Kadın bunu, verene dikkat etmeden ve teşekkürsüz aldı. Yara sarıldı ve tepeye tırmanmaya devam edildi. Bunun arka tarafından, parkın yeşil labirenti üzerinden, uçsuz bucaksız okyanusa açılan manzara seyredilmek isteniyordu.

Manzara hakikaten büyük ve muhteşemdi. Ufukta koyu renkli sularla gökyüzünün maviliği arasında parlak bir nokta göründü. John: "Bir dürbün verin!" diye bağırdı. Ve onun çağırması üzerine ortaya çıkan hizmetkârlar henüz kımıldamaya vakit bulamadan gri elbiseli adam tevazuyla eğilerek elini ceketinin cebine soktu, ora-

dan güzel bir Dollond dürbünü[2] çıkarmış ve Herr John'a vermişti. Herr John dürbünü hemen gözüne götürerek misafirlere, görünen şeyin dün hareket eden ve aksi rüzgârlar yüzünden limanın ağzında kalan gemi olduğunu haber verdi. Dürbün elden ele dolaştı, fakat bir daha sahibinin eline dönmedi. Ben de bu adama hayretle bakıyor ve koskocaman aletin o küçücük cepten nasıl çıktığını anlayamıyordum; lakin bu hal hiç kimsenin dikkatine çarpmıyor gibiydi ve hiç kimse bu gri elbiseli adamla benimle olduğundan daha fazla meşgul olmuyordu.

Soğuk şerbetler ve kıymetli kaplar içinde her iklimin en nadir meyveleri getirildi. Herr John hafif ve serbest bir kibarlıkla ikramda bulunuyordu. Bu sırada ikinci defa olarak bana hitap etti:

"Yiyiniz, denizde böyle şeyler bulamamışsınızdır."

Hürmetle eğildim, fakat o bunu görmedi, başka birisiyle konuşmaya başlamıştı.

Herkes önümüze serili duran tabiata karşı tepenin eteğindeki çayırlara oturmak istiyor, fakat toprağın rutubetinden korkuyordu. Misafirlerden biri, buraya yayacak Türk halıları olsa harikulade olurdu, dedi. Bu arzu daha tamamıyla söylenmemişti ki, gri ceketli adam elini cebine sokmuş ve mütevazı, hatta mahviyetli bir tavırla oradan kıymetli, sırma işlemeli bir Türk halısı çekip çıkarmaya başlamış bulunuyordu. Sanki bu pek tabii bir şeymiş gibi uşaklar halıyı alıp istenilen yere serdiler. Misafirler hiç teklifsiz onun üzerine yerleştiler. Halbuki ben adama, cebine, yirmi adımdan daha fazla boyu, on adımdan fazla eni olan halıya şaşkınca bakıyor, ve bilhassa hiç kimse bunda dikkate değer bir şey bulmadığı için, ne düşüneceğimi bilmeyerek gözlerimi ovuşturuyordum.

Bu adam hakkında bilgi edinmeyi ve kim olduğunu sormayı pek istiyor, yalnız kime başvuracağımı bilmiyordum, çünkü hizmet edilenlerden ziyade hizmet edenlerden korkmaktaydım.

Nihayet kendime bir cesaret verdim, diğerlerine nazaran daha itibarlı görünen ve ekseriya yalnız başına duran genç bir adama yaklaştım. Şuradaki gri ceketli nazik zatın kim olduğunu bana söylemesini yavaşça rica ettim:

"Şu terzinin iğnesinden kurtulmuş tireye benzeyen adam mı?"

2 John Dollond (1706-1761), kendi ismiyle anılan akromatik dürbünü icat eden adamdır.

"Evet, şu yalnız duran adam!"

"Tanımıyorum!" diye cevap verdi ve galiba benimle uzun bir sohbete girişmemek için arkasını dönerek diğer birisiyle şundan bundan konuşmaya koyuldu.

Güneş şimdi daha şiddetle parlamaya başlamıştı ve hanımları rahatsız ediyordu. Güzel Fanny o zamana kadar hiç kimsenin hitap ettiğini görmediğim gri ceketli adama mühmel bir tavırla dönerek, yanında bir de çadır bulunup bulunmadığına dair çocukça bir sual sordu. O bu suale, sanki kendisine layık olmadığı bir şeref bağışlanmış gibi, gayet derin bir reveransla mukabele etti, elini hemen cebine soktu ve ben oradan birtakım aletlerin, sırıkların, iplerin, demir parçalarının, hulasa muhteşem bir çadır için lazım olan her şeyin çıktığını gördüm. Genç baylar kurmaya yardım ettiler ve çadır halıyı tamamıyla örttü... Hiç kimse bunda fevkalade bir şey görmüyordu.

Bir müddetten beri endişe, hatta dehşet içindeydim, fakat ilk gösterilen arzu üzerine o adamın cebinden üç tane binek atı, sana diyorum ki, üç tane güzel, büyük, değerli ve takımlı yağız at çıkardığını görünce bu dehşet son haddini buldu. Allah aşkına düşün! İçerisinden zaten bir cüzdan, bir dürbün, bir işlemeli halı, aynı büyüklükte bir çadır ve bunun teferruatı olan direkler ve demirler çıkan bu cepten üç tane de değerli at çıkıyor. Bunu kendi gözümle gördüğüme seni temin etmesem herhalde inanmazsın!

Adamın kendisi ne kadar şaşkın, ne kadar mahcup görünürse görünsün, diğerleri ona ne kadar az ehemmiyet verirlerse versinler, onun, bakmaktan kendimi men edemediğim, soluk çehresi daha fazla tahammül edemeyeceğim derecede korkunçtu.

Misafirlerin arasından sıvışmaya karar verdim, bu iş, misafirler arasındaki ehemmiyetsiz vaziyetimi düşününce, bana kolay geliyordu. Şehre dönmek, yarın sabah Herr John'un yanında bir kere daha talihimi denemek ve eğer cesaret edebilirsem, bu gri elbiseli adam hakkında kendisinden malumat almak istiyordum... Keşke bu kadarla kurtulmaya muvaffak olabilseydim...

Hakikaten, gül bahçesinden tepenin eteğine doğru sıvışmaya muvaffak olmuştum ve açık bir çimenlikte bulunuyordum. Bu sırada yolu bırakıp çimenler arasından gittiğim görülecek korkusuyla etrafıma bir göz attım. Gri ceketli adamın arkamda ve bana doğru gelmekte olduğunu görünce nasıl korktum! Hemen şapkasını çıkardı

ve şimdiye kadar benim önümde hiç kimsenin yapmadığı derin bir reverans yaptı. Bana bir şey söylemek istediği şüphesizdi ve ben, kabalığı göze almadıkça bundan kaçınamayacaktım. Ben de şapkamı çıkardım, bir reverans yaptım ve güneşin altında, açık başla, mıhlanmış gibi durdum. Kendisine korkudan gözlerimi dikmiştim ve yılanın büyülediği bir kuş gibiydim. O da şaşkın görünüyordu. Gözlerini kaldırmıyor, mütemadiyen reveranslar yapıyor, bana yaklaşıyor ve hafif, mütereddit bir sesle, aşağı yukarı bir dilencinin tonunda bana hitap ediyordu:

"Kendileriyle müşerref olmadığım halde rahatsız etmek cesaretinde bulunduğum için beyefendi saygısızlığımı affetsinler, kendilerinden bir ricam var. Lütfen müsaade buyurun..."

"Fakat, Allah aşkına, beyefendi!" diye korkuyla sözünü kestim, "ben sizin gibi bir insan için ne yapabilirim? Siz ki..."

İkimiz de susup kaldık ve galiba kızardık.

Bir an sükûttan sonra o tekrar söze başladı:

"Civarınızda bulunmak saadetine nail olduğum kısa bir zaman zarfında, beyefendi –arz etmeme müsaade buyurunuz– sizin güneşte ve şöyle asil bir istihfafla, ehemmiyet bile vermeden yere fırlattığınız o güzel, çok güzel gölgenizi fevkalade hayret ve takdirle seyretmek imkânını buldum, şu ayaklarınızın ucundaki muhteşem gölgenizi... Hakikaten küstahça olan teklifimi af buyurun. Acaba şu gölgenizi bana terk etmeye muvafakat buyurur musunuz?"

Sustu ve benim kafamın içinde sanki bir değirmen taşı dönmeye başladı. Benden gölgemi satın almak isteyen böyle garip bir teklif karşısında ne yapabilirdim? Herhalde delinin biridir diye düşündüm ve onun tevazuuna daha iyi yakışan bir sesle cevap verdim:

"Aman, aman, aziz dostum, kendi gölgeniz size yetmiyor mu? Bu iş bana pek acayip bir teklif gibi geliyor."

Fakat o hemen sözümü kesti:

"Cebimde beyefendimize pek de kıymetsiz görünmeyecek bazı şeylerim var; sizin bu paha biçilmez gölgeniz için verilecek en yüksek bedel bile bence azdır."

Bu anda mahut cebi hatırladığım için tekrar soğuk bir ürperme geçirdim ve nasıl olup da bu adama aziz dostum dediğimi anlayamadım. Tekrar söze başlayarak, sonsuz bir nezaket içinde, mümkün olduğu kadar her şeyi yeniden düzeltmeye çalıştım.

"Fakat beyefendi, bu aciz kulunuzu af buyurunuz. Herhalde fikrinizi iyice anlayamıyorum, gölgemi size ne şekilde..."

O sözümü kesti:

"Ben sadece hemen burada şu asil gölgenizi kaldırıp cebime koymak için yüksek müsaadenizi rica ediyorum. Bunu ne şekilde yapacağımı bana bırakın. Buna mukabil, beyefendimize karşı olan minnet hislerimin bir burhanı olarak, cebimde bulundurduğum bütün kıymetli eşya arasında bir intihapda bulunmayı kendilerine bırakıyorum: Dokunduğu kapıları ve kilitleri açan ve saklı hazineleri meydana çıkaran sihirli kökler, bütün hastalıklara deva olan, bütün arzuları yerine getiren başka kökler, kendi kendine çoğalan paralar, başka paraları kendine çeken paralar, asılmış adam ipinden yapılmış, insana şans getiren heykelcikler, hep istediğiniz fiyatta... Fakat herhalde bunlar size göre değil, daha iyileri var: Talih külahı, başına giyenin her türlü arzusu yerine gelir, dayanıklı şekilde tekrar tamir edilmiştir... Talih kesesi.."[3]

"Talih kesesi" diye sözünü kestim. Korkum ne kadar büyük olursa olsun, bir kelimeyle ruhumu avuçları içine almıştı. Başım dönmeye başladı ve gözlerimin önünde iki dukalık altınların parıldadığını görür gibi oldum.

"Beyefendi keseyi gözden geçirmek ve denemek lütfunda bulunurlar mı?"

Elini cebine soktu ve orta büyüklükte, sağlam dikilmiş kalın keçi derisi bir keseyi iki kuvvetli kaytanından çekerek çıkardı ve elime verdi. Elimi içine daldırdım ve on altın çıkardım, on daha, on daha, on daha. Hemen karşımdakine elimi uzatarak: "Haydi alışveriş tamam, keseye karşılık gölgemi alınız." dedim. O da uzattı, sonra vakit geçirmeden önümde diz çöktü ve ben onun hayret verici bir maharetle, gölgemi başından ayakucuma kadar yavaşça çayırdan ayırdığını, kaldırıp tomar yaparak devşirdiğini ve nihayet cebine yerleştirdiğini gördüm. Kalktı, bir kere daha önümde eğildi ve gül bahçesine dalıp gitti. Orada kendi kendine yavaşça güldüğünü duyuyormuş gibi oldum. Fakat ben keseyi sıkıca kaytanlarından tutmuştum, etrafımda yeryüzü güneşin aydınlığı içindeydi ve ben henüz kendime gelmemiştim.

---

3 Burada adı geçen acayip eşyaların tercümesine imkân yoktu, kimini izah, kimini tarif yoluyla dilimize çevirmeyi uygun bulduk.

2

Nihayet tekrar kendime geldim ve artık yapacak hiçbir işim kalmayan bu yerden ayrılmaya can attım. Evvela ceplerimi altınla doldurdum, sonra kesenin kaytanlarını boynuma sıkıca bağladım ve onu koynuma sakladım, kimsenin dikkatine çarpmadan parktan çıktım, caddeye vardım ve şehrin yolunu tuttum. Düşüncelere dalmış olarak şehrin kapısına doğru giderken arkamdan birinin bağırdığını duydum:

"Genç efendi! Hey, genç efendi... Dinlesenize!"

Dönüp baktım, ihtiyar bir kadın bana sesleniyordu:

"Genç efendi, dikkat ediniz, gölgenizi kaybetmişsiniz!"

"Teşekkür ederim anacığım" diyerek bu hayırhah nasihatinden dolayı kendisine bir altın fırlattım ve ağaçların altına girerek yürümeye başladım.

Şehrin kapısında nöbetçinin:

"Efendi gölgesini nereye bırakmış?" dediğini ve hemen biraz sonra da birkaç kadının:

"Aman Allahım! Zavallı adamın gölgesi yok!" dediklerini duydum. Bunlar canımı sıkmaya başladı ve ben güneşe çıkmaktan şiddetle çekinir oldum. Fakat bu, her yerde mümkün olmuyordu, mesela talihsizliğim yüzünden tam erkek çocukların mektepten çıktıkları saatte bir tarafından öbür tarafına geçmeye mecbur kaldığım anacaddede... Allah belasını veresi kambur bir yumurcak, hâlâ gözlerimin önündedir, benim gölgemin bulunmadığını hemen fark etti, büyük bir feryat kopararak beni bu kenar mahallenin bütün edebiyatçı sokak çocuklarına haber verdi, bunlar da derhal tenkide geçip beni çirkefe boğmaya başladılar.

"Doğru dürüst insanlar güneşe çıktıkları zaman gölgelerini de beraber alırlar" diyorlardı.

Bunlardan yakamı kurtarmak için aralarına avuç dolusu altın attım ve bazı merhametli insanların yardımıyla bir kira arabasına atladım.

Tıkır tıkır giden arabada kendimi yalnız bulur bulmaz acı acı ağlamaya başladım. İçimde gitgide şu his beliriyordu: Bu dünyada para, liyakat ve kıymete ne kadar tercih edilirse edilsin, gölgeye hatta paradan da çok kıymet veriliyordu. Ve ben evvelce serveti na-

sıl vicdanıma feda ettiysem, şimdi de gölgemi sırf para için vermiş bulunuyordum. Artık bu dünyada ben ne yapabilir, ne olabilirdim? Araba benim eski otelin önünde durduğu zaman henüz pek perişan bir haldeydim. Tekrar o berbat tavan arasına gitmek düşüncesi beni ürküttü. Eşyalarımı aşağı getirttim, fukara işi bohçamı istihfafla aldım... Birkaç altın fırlattım ve arabacıya en kibar otele çekmesini söyledim. Bu bina Şimal'e karşıydı, güneşten korkum olmazdı. Arabacıyı para verip savdım. Ön taraftaki en iyi odaları kendime ayırttım ve mümkün olduğu kadar çabuk buraya girip kapandım.

Şimdi ne yaptım dersin, ey benim sevgili Chamisso'm? Bunu hatta sana itiraf etmek bile benim yüzümü kızartıyor. Bu melun keseyi koynumdan çıkardım ve içimde kendi kendine çoğalıp büyüyen yangın şeklinde bir hiddetle onun içinden altın aldım, altın, altın, daima daha çok altın ve bunları yere saçtım, üzerlerine basıp geçtim, onları şıkırdattım ve zavallı kalbimi bu parıltı ve seslerle avutarak daima maden üzerine maden fırlattım, nihayet yorgun bir halde kendim de bu zengin yatağın üzerine çöktüm, paraları zevkle karıştırdım ve üzerlerinde yuvarlandım. Gün böyle geçti, akşam da aynı şekilde... Kapımı açmadım, gece beni altınların üzerinde yatarken buldu ve nihayet uykunun pençesine düştüm.

O zaman rüyamda seni gördüm. Senin küçük odanın camlı kapısının arkasında durup oradan, yazı masasına, bir iskeletle bir demet kuru nebatın arasında oturduğunu görür gibi oldum. Önünde Haller, Humboldt ve Linné'nin kitapları açılmış duruyordu. Kanepenin üzerinde bir cilt Goethe ve *Zauberring*[4] vardı. Uzun zaman sana ve odandaki bütün eşyaya, sonra tekrar sana baktım. Fakat sen kımıldamıyordun, nefes de almıyordun, ölmüştün.

Uyandım. Vakit henüz pek erkene benziyordu. Saatim durmuştu. Dayak yemiş gibiydim, üstelik de susamış ve acıkmıştım. Dün sabahtan beri hiçbir şey yememiştim. Daha biraz evvel çılgın kalbimi doyuran bu altınları isteksizlik ve bıkkınlıkla itip uzaklaştırdım. Şimdi bunları ne yapacağımı bilmiyor ve üzülüyordum. Böyle, yerde kalmaları doğru değildi. Acaba kese tekrar onları alıp yok eder mi diye denedim; hayır... Pencerelerimin hiçbiri denize açılmıyordu. Yorulup kan tere batarak, altınları küçük bir odada

4 Alman muharrirlerinden Fouqué'nin bir şövalye romanı; "Sihirli Yüzük" demektir.

bulunan bir dolaba taşımaya ve orada paket yapmaya mecbur kaldım. Ortada yalnız birkaç avuç bıraktım, bu işleri bitirdikten sonra bitkin bir halde bir koltuğa uzandım ve otel halkının kımıldamaya başlamalarını bekledim. İlk fırsatta yemek getirttim ve otelciyi çağırttım.

Bu adamla oturduğum dairenin alacağı yeni şekil hakkında konuştum. Şahsi hizmetlerime bakmak için bana Bendel isminde birini tavsiye etti ve bu Bendel'in sadık ve anlayışlı fizyonomisi beni derhal sardı. O zamandan beri bağlılığıyla hayatın sefaleti içinde bana teselli vererek yoldaş olan ve karanlık talihime tahammül etmek için yardım eden işte bu adamdır. Bütün günümü odalarımda, efendisiz uşakların, ayakkabıcıların, terzilerin ve tüccarların arasında geçirdim, eşyamı yerleştirdim ve depo ettiğim altınların hiç olmazsa bir kısmından kurtulmak için bilhassa pek çok kıymetli eşya ve mücevher satın aldım. Fakat bu yığın hiç azalacağa benzemiyordu.

Ben bu sırada vaziyetime dair korkunç şüpheler içinde yüzüyordum. Kapımdan dışarı çıkmaya cesaret edemiyor ve akşamları salonda kırk mum yaktırdıktan sonra karanlığı terk ederek buraya giriyordum. Mektep çocuklarıyla geçen korkunç sahneyi dehşet içinde hatırlıyordum. Ne kadar cesarete muhtaç olursa olsun, halkın fikrini bir kere daha denemeye karar verdim... O sırada geceleri ay ışığı vardı. Geç vakit büyük bir mantoya büründüm, şapkamı gözlerime indirdim ve bir mücrim gibi titreyerek evden çıktım. İlk defa tenha bir meydanda, oraya kadar himayelerine sığınarak gelmiş olduğum evlerin gölgesinden çıktım veya ışığına girdim. Alınyazımı, gelip geçenlerin ağzından işitmeye hazırlanmıştım.

Sevgili dostum, nelere tahammül etmek mecburiyetinde kaldığımı acı acı tekrar etmeme meydan verme. Kadınlar ekseriya kendilerine telkin ettiğim derin bir merhameti ifade ediyorlardı; söyledikleri sözler çocukların alayı ve erkeklerin, bilhassa büyük gölgeleri olan şişman ve göbekli erkeklerin mağrur istihfafı kadar ruhumu burguluyordu. Düşünceli bir tavırla ayaklarının ucuna bakmakta olan anasıyla babasına refakat ettiği anlaşılan güzel, latif bir genç kız parlak gözlerini rasgele bana çevirdi, gölgesizliğimi fark edince gözle görülür şekilde ürktü, güzel yüzünü peçesiyle örttü, başını eğdi ve sessizce geçip gitti.

Bu hale daha ziyade tahammül edemedim. Gözlerimden tuzlu nehirler akmaya başladı, kalbim parçalanmış bir halde ve sallanarak karanlığa çekildim. Emniyetle yürüyebilmek için evlerin kenarlarından gitmeye mecburdum. Yavaş yavaş yürüyerek geç vakit oturduğum yere döndüm.

Geceyi uykusuz geçirdim. Ertesi gün ilk işim gri ceketli adamı her yerde aratmak oldu. Belki onu bulmaya muvaffak olurdum ve eğer o da benim gibi bu çılgınca alışverişten pişman olmuşsa ne saadet... Bendel'i yanıma çağırdım; becerikli ve hünerli bir insana benziyordu. Kendisine gri elbiseli adamı tarif ettim. Bu adam öyle bir hazineye sahip bulunuyordu ki, onsuz benim hayatım sadece bir işkence olacaktı. Kendisini ne zaman, nerede gördüğümü söyledim, orada bulunanların hepsini tasvir ettim ve şu alametleri de ayrıca ilave ettim: Bir Dollond dürbünü, sırma işlemeli bir Türk halısı, mükellef bir çadır ve nihayet yağız binek atlarını sıkı sıkıya araması lazımdı. Ne şekilde olduğunu bildirmeyerek, bu eşyanın hikâyesiyle o esrarlı adamın alakası olduğunu ve herkese ehemmiyetsiz görünen bu adamın ortaya çıkmasıyla benim hayatımın sükûnet ve saadetinin bozulduğunu söyledim.

Sözümü bitirince taşıyabildiğim ağırlıkta altın getirdim, bunlara daha büyük bir kıymette mücevher ve inciler de ilave ettim.

"Bendel" dedim, "bunlar birçok yolları açar ve imkânsız görünen şeyleri kolaylaştırır; ben nasıl hasis davranmıyorsam, sen de davranma, git ve efendini, yegâne ümidi olan haberlerle sevindir."

Gitti. Geç vakit ve mahzun bir halde döndü. Herr John'un adamlarından hiçbiri ve misafirlerinden hiçbiri gri elbiseli adamı bir parça olsun hatırlamıyorlardı. Bendel bunların hepsiyle görüşmüştü. Yeni teleskop meydandaydı ve kimse bunun nereden geldiğini bilmiyordu. Halı ve çadır meydanda ve hâlâ o tepenin üzerinde yayılı ve kurulu duruyordu ve uşaklar efendilerinin zenginliğini övüyorlardı, fakat hiçbiri bu yeni ve kıymetli şeylerin ona nereden geldiğini bilmiyordu. Herr John da bunlardan memnundu ve nereden elde ettiğini bilmeyişine hiç ehemmiyet vermiyordu. Atlar, onlara binmiş olan genç bayların elinde ve onların ahırındaydı. Bu gençler o gün atları kendilerine hediye eden Herr John'un semahatini övüyorlardı. Böyle neticesiz ve muvaffakiyetsiz de olsa, sürat ve gayreti ve akıllıca hareketiyle benden yerinde bir takdir

kazanan Bendel'in mufassal hikâyesinden yukarki cihetler aydınlanıyordu. Kendisine mağmum bir tavırla, beni yalnız bırakmasını işaret ettim.

O tekrar söze başladı! "Ben efendime kendisi için en mühim olan mesele hakkında malumat verdim. Yalnız bu sabah böyle muvaffakiyetsizliğe uğradığım işi takip etmek için çıkarken kapıda rasladığım bir adamın sözlerini size nakletmek kaldı. O adamın sözleri aynen şunlardı: "Herr Peter Schlemihl'e söyleyiniz, beni artık burada göremeyecektir, çünkü denizaşırı yerlere gidiyorum ve müsait bir rüzgâr şimdi beni limana davet ediyor. Fakat bir sene geçtikten sonra kendisini tekrar aramak ve o zaman ona belki daha müsait bir alışveriş teklif etmek şerefine nail olacağım. Kendisine derin hürmetlerimi arz edin ve şükranlarımdan emin olmasını söyleyin." Kim olduğunu sordum, fakat sizin kendisini zaten tanıdığınızı söyledi."

Bir şeyler sezerek:

"Ne şekilde bir adamdı?" diye bağırdım. Bendel gri ceketli adamı bana biraz evvelki hikâyesinde aradığı adamdan bahsettiği tarzda, en küçük hattına kadar, kelime kelime tarif etti.

Ellerimi kilitleyip ovuşturarak: "Bedbaht!" diye bağırdım. "Fakat bu adam aradığımız adamın ta kendisi..." Gözlerinden bir perde kalkar gibi oldu.

"Evet oydu, hakikaten oydu!" diye korkuyla bağırdı. "Ve ben, kör, ahmak herif onu tanımadım, onu tanımadım ve efendime hıyanet ettim."

Ateşli gözyaşları dökerek kendi nefsine karşı en acı ithamlarda bulunmaya başladı ve içinde bulunduğu yeis bana merhamet telkin etti. Onu teselli ettim, sadakatinden şüphe etmediğimi tekrar tekrar temin ettim ve mümkün olduğu takdirde bu garip adamın izini kovalaması için hemen limana yolladım. Fakat, müsait olmayan rüzgârların limanda alıkoyduğu birçok gemiler bu sabah denize açılmışlardı, hepsi dünyanın başka bir istikametine, hepsi başka bir sahile gideceklerdi ve gri elbiseli adam bir gölge gibi iz bırakmadan kaybolmuştu.

3

Demir zincirlerle sımsıkı bağlanmış olan bir kimseye kanat fayda eder mi? O, bu kanatlara rağmen, hem de daha müthiş bir şekilde, ümitsizliğe düşer. Ben de hazinesini bekleyen Fafner[5] gibi, her türlü insan alakasından uzak, altınlarımın yanında ve yokluk içinde yaşıyordum, fakat kalbimde altın arzusu yoktu, bilakis bu yüzden bütün hayatla alakamın kesildiğini gördüğüm için ona lanet ediyordum. Karanlık sırrımı yalnız başıma taşıyarak, uşaklarımın en hakirinden bile korkuyor ve aynı zamanda onu kıskanıyordum, çünkü onun bir gölgesi vardı, çekinmeden güneşe çıkabilirdi. Ben odalarımda gece gündüz yalnız başıma matem tutuyordum ve keder kalbimi kemiriyordu.

Gözlerimin önünde kendini yiyen biri daha vardı: Benim sadık Bendel'im; iyi kalpli efendisinin itimadını boşa çıkardığı ve aramaya gönderildiği adamı tanıyamadığı için nefsine sessiz itaplarla azap vermekte devam ediyordu. Herhalde o adamla benim talihim arasında sıkı bağlar bulunduğunu düşünüyordu. Fakat ben onda kabahat bulmuyor, bu hadisede meçhul adamın efsanevi hüviyetini görüyordum.

Her çareye başvurmuş olmak için, günün birinde Bendel'i kıymetli bir elmas yüzükle beraber şehrin en meşhur ressamına yolladım ve onu, beni ziyarete davet ettim. Geldi, adamlarımı savdım, kapıyı kilitledim, ressamın yanına oturdum ve sanatını methettikten sonra, kalbim sıkılarak asıl meseleye geldim, fakat daha önce bu sırrı asla meydana vurmayacağına yemin ettirdim.

"Profesör" diye sözüme devam ettim, "dünyada pek talihsiz bir şekilde gölgesini kaybetmiş bir adama yalancı bir gölge resmedebilir misiniz?"

"Bir boy gölgesi mi demek istiyorsunuz?"

"Evet, işte onu demek istiyorum!"

"Fakat" diye o sormaya devam etti: "Hangi beceriksizlik, hangi ihmal yüzünden bu adam gölgesini kaybetmiş?"

"Nasıl olduğunun" diye cevap verdim, "artık hiç ehemmiyeti yok; yalnız şu kadarını söyleyeyim ki..." sıkılmadan bir yalan

5 Yahut "Fafnir", Şimal kavimleri efsanelerinde bir hazineye bekçilik eden bir ejderha, Siegfried efsanesinde geçer.

attım: "Geçen kış bir seyahat yapmış olduğu Rusya'da, fevkalade bir soğuk esnasında, gölgesi yere yapışıp öyle bir donmuş ki, bir daha kurtaramamış."

Profesör cevap verdi:

"Benim yapabileceğim yalancı boy gölgesi, ancak, bu adamın en küçük bir hareketinde tekrar kaybedeceği bir gölge olabilir. Hele, bizzat sizin hikâyenizden anlaşıldığı gibi, kendi anadan doğma gölgesine bu kadar az bağlı olan bir kimse için... Gölgesi olmayan güneşe çıkmaz, bu en akıllıca ve en emin yoldur."

Ayağa kalktı ve bana, içimi burgu gibi delen ve bakmaya tahammül edemediğim, bir bakış fırlatarak uzaklaştı. Koltuğuma çöktüm ve yüzümü ellerimle kapadım.

Bendel içeri girdiği zaman beni bu halde buldu. Efendisinin ıstırabını görüyor ve sessizce, hürmetle çekilip gitmek istiyordu... Gözlerimi kaldırdım... Kederimin yükü altında eziliyordum, bu kederi birisine anlatmam lazımdı. "Bendel!" diye onu çağırdım. "Bendel, sen ki benim elemlerimi gören, bunlara hürmet eden, bunların aslını aramak istemeyerek, sessiz ve sabırlı, beraber üzülür görünen yegâne insansın, bana gel, Bendel ve benim kalbimin en yakını sen ol... Altınlarımın hazinelerini senden saklamadım, kederimin hazinelerini de senden gizlemek istemem! Bendel, beni terk etme... Bendel, beni zengin, eli açık, iyi kalpli olarak görüyor, dünyanın beni göklere çıkarması lazım geldiğini düşünüyor ve dünyadan kaçtığımı, saklandığımı görüyorsun. Bendel, dünya hükmünü verdi ve beni kovdu, müthiş sırrımı öğrenince belki sen de benden yüz çevireceksin: Bendel, ben zengin, eli açık ve iyi kalpliyim, fakat... Aman yarabbi!.. Benim gölgem yok!.."

Bu iyi kalbli çocuk:

"Gölgeniz mi yok?" diye dehşetle bağırdı ve gözlerinden parlak yaşlar dökülmeye başladı... "Eyvah bana ki gölgesiz bir efendiye hizmet için dünyaya gelmişim!"

Sustu. Ben yüzümü ellerimin içinde tutuyordum.

Biraz vakit geçtikten sonra titreyerek ilave ettim:

"Bendel, işte sana itimat ettim, artık gidip bu itimada hıyanet edebilirsin. Git ve benim aleyhimde şahitlik et!"

Kendisiyle çetin bir mücadelede olduğu görülüyordu. Nihayet önümde yere çöktü, elimi yakalayarak gözyaşlarıyla ıslattı.

"Hayır" diye bağırdı, "dünya ne derse desin, bir gölge yüzünden iyi kalpli efendimi terk edemem ve etmeyeceğim! Akıllıca değil, doğru hareket edeceğim, yanınızda kalacağım, size gölgemi ödünç vereceğim, elimden geldiği yerde size yardım edeceğim ve elimden gelmeyince sizinle beraber ağlayacağım!"

Öyle alışılmamış bir istek karşısında hayret ederek boynuna sarıldım; çünkü bunu para için yapmadığına emindim.

O zamandan beri talihim ve hayatımın tarzı bir cihetten değişti. Bendel'in benim ayıbımı nasıl ihtimamla örttüğünü tasvire imkân yoktur. Her yerde benim önümde ve benimle beraber bulunuyor, her şeyi önceden görüyor, icap eden tedbirleri alıyor ve umulmadık bir tehlike ortaya çıkar çıkmaz gölgesiyle beni kapatıyordu, çünkü benden daha uzun ve iriydi. Bu şekilde tekrar insanlar arasına çıkmaya cesaret ettim ve dünyada bir rol oynamaya başladım. Gerçi görünürde birçok garip hususiyetler ve garip arzular edinmek mecburiyetindeydim. Fakat bunlar bir zengine yakışan şeylerdi, hakikat meydana çıkmadığı müddetçe de, herkesin, parama ait olan, hürmet ve itibarını görüyordum. O esrarlı, meçhul adamın bir sene sonrası için haber verdiği ziyaretini daha sükûnetle bekliyordum.

Beni daha evvel gölgesiz olarak gördükleri ve sırrımın kolayca keşfedilebileceği bir yerde uzun zaman kalmamın muvafık olmayacağını pekâlâ hissediyordum. Belki de artık sadece Herr John'a nasıl müracaat ettiğimi düşünüyordum ve bu benim için ezici bir hatıraydı. Şimdi artık, başka yerlerde daha kolay ve daha emin ortaya çıkmak için, sadece bir tecrübe yapmak istiyordum. Fakat beni gururumdan yakalayıp bir müddet burada alıkoyan bir şey oldu. İnsanın içine atılan bir demirin en sağlam şekilde tuttuğu yer de işte bu gururdur.

Başka bir yerde tekrar tesadüf ettiğim şu güzel Fanny, evvelce görmüş olduğunu hatırlamadan, bana bir parça alaka göstermeye başlamıştı, çünkü şimdi nükteci ve zekiydim... Konuştuğum zaman herkes dinliyordu ve mükâlemeyi bu kadar kolay idare etmek ve ona bu kadar hâkim olmak sanatını nasıl elde ettiğimi kendim de bilmiyordum. Bu güzel kadının üzerinde bıraktığımı gördüğüm intiba beni, onun istediği gibi, deliye çevirdi ve o zamandan sonra kendisini binbir güçlük içinde ve elimden geldikçe, gölgeler ve alacakaranlıklar içinde takip etmeye başladım. Şahsımla onun

gururunu tahrik etmek bana da gurur veriyordu, ve ne kadar istersem isteyeyim, kafamdaki sarhoşluğu sürüp çıkararak kalbime hasretmek elimden gelmiyordu.

Fakat ne diye bu alelade hikâyeyi sana uzun uzadıya tekrar ediyorum? Sen de bir hayli defalar muhterem zatların bu nevi hikâyelerini bana anlatmıştın... İçinde benim de safça ve bayatlamış bir rol oynadığım bu eski ve dünyaca malum hikâyeye, sırf bunun için yazılmış bir felaket eklendi. Bu, benim için de, onun için de, herkes için de beklenmedik bir şeydi.

Âdetim olduğu üzere, güzel bir gecede ışıklı bir bahçede bir toplantı yapmıştım. Diğer misafirlerden biraz uzaklaşarak, Fanny ile kol kola dolaşıyor ve ona hünerli cümlelerle hitap etmeye uğraşıyordum. O, edepli bir şekilde önüne bakıyor ve elini sıktığım zaman hafifçe mukabele ediyordu. Bu sırada ay habersizce arkamızdaki bulutların arasından çıkıverdi... O, önünde yalnız kendi gölgesinin uzandığını gördü, ürperdi ve şaşırarak evvela bana, sonra gölgemi bulmak isteyerek tekrar yere baktı. İçinden neler geçtiği yüzünün acayip hareketlerinde o kadar garip bir şekilde aksediyordu ki, eğer sırtımdan buz gibi bir şeyin geçtiğini hissetmeseydim, gürültülü bir kahkaha koparabilirdim.

Onu, kolumdan çıkarak baygın bir halde yere serilirken bıraktım, dehşete düşen misafirlerin arasından bir ok gibi geçtim, kapıya vardım, orada durduğunu gördüğüm ilk arabaya atladım ve şehre döndüm. Sanki bu felakete uğramak için dikkatli Bendel'i bu sefer şehirde bırakmıştım. Beni görünce ürktü, bir kelime ona her şeyi anlattı. Derhal post beygirleri getirtildi. Adamlarımdan yalnız birisini, Raskal adında pişkin bir külhanbeyini beraber aldım. Bu adam becerikliliğiyle bana yaranmaya muvaffak olmuştu ve bugünkü hadiseye dair bir şey sezmesine imkân yoktu. Daha o gece otuz mil yol aldım. Bendel evimi tasfiye etmek, etrafa para dağıtmak ve pek lüzumlu olan eşyamı arkadan getirmek için kalmıştı. Ertesi gün bize yetiştiği zaman kollarına atıldım ve artık çılgınlık yapmayacağıma dair yemin ettim. Hiç durmadan seyahatimize devam ettik, hududu ve dağları geçtik ve ancak dağların öbür yamacında, bu yüksek tabii kalelerle o felaket yerinden ayrıldıktan sonra, civarda bulunan ve pek ziyaretçisi olmayan bir su şehrinde, çektiğim yorgunluklardan dinlenmeye razı oldum.

4

Hikâyemde hayatımın bir devrini çabucak geçirivereceğim, halbuki canlılığını hatıramda tekrar yaratabilsem bunun üzerinde durmayı ne kadar isterdim. Fakat bu devri canlandıran ve tekrar canlandırabilecek olan renk, içimde solmuştur; o zamanlar göğsümü öyle kuvvetle kabartan şeyi, o acıları ve saadeti, masum çılgınlığı tekrar bulmak isteyince, artık canlı pınarlara yer vermeyen bir kayaya beyhude yere çarpıyorum; Allah da benden uzaklaşmış bulunuyor. Bu geçmiş zaman bana şimdi ne kadar değişmiş olarak görünüyor? Ben orada, banyolarda trajik bir kahraman rolü oynayacaktım. Fena ezberlediğim bu rolde, sahnenin acemisi olduğum için, piyesi bırakarak seyirciler arasındaki bir çift mavi göze tutuldum. Oyuna aldanan ana baba, işi çabucak sağlama bağlamak için bütün gayretlerini sarf ettiler ve alelade komedi bir rezaletle sona erdi. İşte hepsi bundan ibaret, hepsi... Bunlar bana adi ve tatsız görünüyor ve bir zamanlar göğsümü bu kadar zengin, bu kadar geniş şekilde kabartan şeylerin böyle görünmesi de bu sefer bana korkunç geliyor. Mina, o zaman seni kaybedince nasıl ağladıysam, şimdi seni içimde de kaybettiğime öyle ağlıyorum. Bu kadar ihtiyarladım mı? Ey hazin akıllılık! O zamanların bir tek kalp çarpıntısı, o çılgınlığın bir ânı geri gelse... Fakat hayır... Senin acı akıntılı, engin, ıssız denizinde tek başıma duruyorum ve son şampanya kadehinden son perinin fışkırdığı zaman çoktan geçti.

Bendel'i bana kasabada ihtiyaçlarıma göre bir ev hazırlamak üzere birkaç kese altınla beraber önden yollamıştım. Kendisi orada birçok para saçmış ve hizmetinde bulunduğu kibar yabancıya dair bir parça vuzuhsuz şeyler söylemişti, çünkü ismimin bilinmesini istemiyordum. Bu hal, kasabadaki adamcağızları acayip düşüncelere sevk etmiş. Evim beni kabule hazır bir vaziyete girer girmez Bendel tekrar yanıma gelerek beni aldı. Hemen yola düzüldük.

Kasabaya tahminen bir saat kadar mesafede, güneşli bir meydanda yolumuz, merasim için süslenmiş bir kalabalık tarafından kesildi. Araba durdu. Müzik, çan sesleri, top gürlemeleri duyuldu, coşkun bir “yaşasın!” havayı doldurdu. Arabanın kapısı önünde beyaz elbiseler giymiş müstesna güzellerden mürekkep bir genç kızlar korosu belirdi. Fakat içlerinde bir tanesinin güzelliği, di-

ğerlerini, güneş gecenin yıldızlarını nasıl soldurursa, öyle solduruyordu. Bu kız akranlarının arasından ayrıldı, bu ulvi ve narin mahluk hicabından kızararak önümde diz çöktü ve ipek yastıklar üzerinde bana defne ve zeytin dallarından ve güllerden örülmüş bir çelenk uzattı. Bu sırada Majeste'ye, hürmete ve sevgiye dair anlamadığım fakat sihirli billur akisleriyle kulaklarımı ve kalbimi sarhoş eden bazı sözler söyledi. Bana, bu semavi manzara evvelce bir kere daha gözlerimin önünden geçmiş gibi geldi. Koro şarkısı başlayarak iyi kalpli bir hükümdara ve milletinin saadetine dair methiyeler söyledi.

Ve bütün bu sahne, sevgili dostum, güneşin ortasında oluyordu. Genç kız hâlâ daha iki adım önümde diz çökmüş duruyordu ve ben, gölgem olmadığı için, bu uçurumu atlayıp aşamıyordum, o meleğin önünde aynı şekilde diz çökemiyordum. O anda bir gölge için neler feda etmezdim? Hicabımı, korkumu, yesimi arabamın en derin köşelerine saklamak mecburiyetindeydim. Nihayet benim yerime Bendel kendini topladı, arabanın diğer cihetinden yere atladı, kendisini yanıma çağırdım ve elimin altında duran çekmecemden, güzel Fanny'yi süslemek için ayrılmış, kıymetli bir elmas taç alıp uzattım. Bendel ileri çıkarak efendisinin namına konuştu, onun böyle hürmet tezahürlerini kabul edemeyeceğini, kabul etmediğini, burada bir yanlışlık olacağını, buna rağmen, kasabanın iyi kalpli ahalisine iyi niyetlerinden dolayı teşekkür ettiğini söyledi. Bu sırada, takdim edilen çelengi yerinden alarak oraya pırlanta tacı koydu. Ondan sonra güzel genç kıza, ayağa kalkması için hürmetle elini uzattı, rahipleri, belediye azalarını, bütün murahhas heyetlerini bir işaretle uzaklaştırdı. Hiç kimseyi yanıma bırakmadı. Kalabalığa, açılmasını ve arabaya yol vermesini söyledi, tekrar arabaya atladı ve süratli bir dörtnalla, dallar ve çiçeklerden yapılmış bir takın altından geçerek, kasabaya doğru yola devam ettik. Toplar hiç durmadan atılıyordu. Araba evimin önünde durdu; beni görmek arzusunun oraya biriktirdiği halkı yararak çevik bir hareketle kapıdan içeri atladım. Halk pencerelerimin altında "yaşasın!" diye bağırıyordu ve ben bu pencereden aşağı ikişer dukalık paralar yağdırıyordum. Geceleyin şehir kendiliğinden donanmıştı.

Ben bütün bunların ne demek olduğunu, beni kim zannet-

tiklerini hâlâ bilmiyordum. Raskal'ı haber toplamaya yolladım. Kendisine anlattıklarına göre, iyi kalpli Prusya Kralı'nın, bir kont ismi altında memlekette seyahate çıktığına dair haberler alınmış; benim yaverimi tanımışlar, bu da kendisinin ve benim kim olduğumuzu meydana vurmuş. Nihayet memleketlerinde olduğuna kanaat getirince sevinçleri pek büyük olmuş; bununla beraber, benim tebdil gezmeye nasıl şiddetle itina etmek istediğimi görünce, her şeyi bu kadar ısrarla meydana vurmak suretiyle ne büyük bir haksızlık ettiklerini anlamışlar, fakat o kadar lütufkâr, o kadar inayetli bir tarzda hiddetlenmiştim ki... Herhalde bu iyi kalpli insanları affedermişim.

Bu iş bizim külhanbeyine o kadar eğlenceli gelmişti ki, bu saf insanları şimdilik kanaatlerinde kuvvetlendirmek için, onları azarlar gibi nutuklar vererek elinden geleni yapmış. Kendisi bana pek komik bir şekilde izahat verdi ve bunların beni keyiflendirdiğini görünce, yaptığı edepsizliği de bizzat söyledi. İtiraf edeyim mi, bilmem? Ne şekilde olursa olsun, o hürmet edilen adamın yerine konulmak benim gururumu okşuyordu.

Yarın akşam için, evimin önündeki meydanlığı gölgeleyen ağaçlar altında, bir ziyafet hazırlanmasını ve bütün şehrin davet edilmesini söyledim. Kesemin esrarlı kudreti, Bendel'in ve Raskal'ın çabuk buluşları sayesinde zamanı bile mağlup etmek mümkün oldu. Birkaç saat içinde her şeyin bu kadar zengin ve güzel olarak hazırlanması hakikaten hayret verici bir şeydi. Burada görünen ihtişam ve bolluk ve ışıkların mânalı bir şekilde ve her şey düşünülerek tertip edilmiş olması, bana tam bir emniyet hissi veriyordu. Hatırlanacak hiçbir noksan bulamadım ve uşaklarımı takdire mecbur oldum.

Akşam karanlığı çöktü. Misafirler göründüler ve bana takdim edildiler. Majeste kelimesi hiç ağza alınmıyor, fakat derin bir hürmet ve tevazu içinde Herr Graf[6] diye ismim anılıyordu. Ne yapabilirdim? Kontluğa razı oldum ve o saatten itibaren Graf Peter olarak kaldım. Bütün bu merasimli kargaşalık içinde ruhum yalnız bir kişiyi istiyordu. Geç vakit göründü: O, kendisi bir taç olan ve başında bir taç taşıyan genç kız... Terbiyeli bir şekilde

---

6 *Graf* Almanca "kont" demektir.

annesiyle babasını takip ediyor ve herkesten güzel olduğunu bilmez görünüyordu. Orman Müfettişi, karısı ve kızı bana takdim edildi. İhtiyarlara birçok hoş ve samimi şeyler söyledim; kızlarının önünde azarlanmış bir oğlan çocuğu gibi duruyor ve bir kelime bile söylemeye muktedir olamıyordum. Nihayet kekeleyerek bu eğlenceye şeref vermesini, başında alametini taşıdığı makama geçmesini rica ettim. İnsanın içine işleyen bir bakışla ve utanarak bundan affedilmesini istedi; fakat ondan daha mahcup bir halde, ilk tebaası olarak önünde derin bir hürmetle biat ettim ve Graf'ın bu işareti bütün misafirler için, herkesin şevkle tabi olmaya koştuğu bir emir oldu. Ululuk, masumluk ve sevimlilik, güzellik birleşerek, neşeli bir bayrama hükmediyorlardı. Mina'nın mesut annesiyle babası, sırf kendi şerefleri için kızlarına bu yüksek payenin verildiğini zannediyorlardı. Ben kendim, tasavvur edilemeyecek bir sarhoşluk içindeydim. Bir zamanlar, beni rahatsız eden altınlardan kurtulmak için, satın aldığım bütün mücevherlerden elimde kalanları, bütün incileri, bütün kıymetli taşları üstü örtülü iki büyük tabağa koydurdum ve sofrada, kraliçenin namına, onun arkadaşlarına ve bütün kadınlara dağıttırdım; bu sırada, araya konulan parmaklıkların üstünden, orada coşup bağıran halka mütemadiyen altın saçılıyordu.

Ertesi sabah Bendel bana Raskal'ın dürüstlüğü hakkında kendisinde uzun zamandan beri beliren şüphelerin artık kesinleştiğini gizlice haber verdi. Dün gece torbalar dolusu altın aşırmış. "Bırak alsın," dedim, "zavallı kerata bu küçük vurgunu vursun; herkese hediyeler verirken ona neden vermeyeyim? Dün o da, senin gibi bulduğum bütün diğer yeni adamlar da bana dürüstçe hizmet ettiler, benim neşeli bir eğlence yapmama yardım ettiler."

Artık bundan bahsedilmedi. Raskal uşaklarımın başı olarak kaldı, fakat Bendel dostum ve sırdaşımdı. Benim servetimin tükenmez olduğunu düşünmeye alışmıştı ve bu servetin membaını araştırmıyordu; hatta temayyüllerimi anlayarak, servet gösterecek ve para israf edecek vesileler bulmakta bana yardım ediyordu. O meçhul adam, o soluk yüzlü sinsi adam hakkında bildikleri şundan ibaretti: Üzerime çöken lanetten ancak onun vasıtasıyla kurtulabilirdim ve yegâne ümidim olan bu adamdan korkuyordum. Sonra da, bu adamın beni her yerde bulabileceğinden, be-

nim onu hiçbir yerde bulamayacağımdan emindim. Bunun için, vaat edilen günü bekleyerek, her türlü faydasız araştırmalardan vazgeçmiştim.

Verdiğim ziyafetin ihtişamı ve benim oradaki tavır ve hareketim, ilk günlerde, şehrin imanı kuvvetli sakinlerini, başlangıçta edindikleri kanaati muhafazaya sevk etti. Gerçi Prusya Kralı'nın masallara benzeyen bütün bu seyahatinin esassız bir rivayetten ibaret olduğu, hemen pek az sonra gazetelerden anlaşıldı. Fakat onların gözünde bir kere kral olmuş bulunuyordum ve ne olursa olsun kral olarak kalmalıydım; hem de şimdiye kadar gelip geçen kralların en zengin ve en şahanelerinden biri olarak... Yalnız, hangi kral olduğumu pek iyi bilmiyorlardı. Dünyanın hükümdar kıtlığından şikâyet etmesine, hele bizim zamanımızda, asla sebep yoktur. O zamana kadar hiçbir kralı gözleriyle görmemiş olan bu saf insanlar, aynı şahısta bazen şu, bazen bu kralı görüyorlardı... Graf Peter ise, kim ise o olarak kalıyordu.

Günün birinde bu banyo şehrinin misafirleri arasında, zenginleşmek için iflasını ilan etmiş bir tüccar göründü. Kendisi herkesten hürmet görüyordu; geniş, fakat solgun bir gölgesi vardı. Topladığı serveti burada gösterip göz kamaştırmak istemişti, hatta benimle boy ölçüşmeye bile kalktı. Keseme başvurdum ve pek kısa zamanda zavallı adamcağız o hale geldi ki, itibarını kurtarmak için bir kere daha iflasını ilan ederek dağların arkasına çekilip gitmeye mecbur kaldı. Böylece ondan kurtuldum... Bu havalide birçok avare ve boşta gezer insanlar türemesine sebep oldum.

Her şeyi kendime tabi eden bu krallara layık ihtişam ve israf içinde evimde gayet basit ve münzevi bir hayat sürüyordum. Büyük bir ihtiyatı nefsime kaide yapmıştım. Bendel'den başka hiç kimsenin, ne bahaneyle olursa olsun, oturduğum odaya girmesine müsaade yoktu. Güneş ışık verdiği müddetçe onunla beraber bu odaya kapanıyordum ve herkes: "Kont odasında çalışıyor!" diyordu. Her ehemmiyetsiz iş için sık sık gönderdiğim ve kabul ettiğim adamların bu çalışmalarla münasebetleri vardı... Yalnız akşamları ağaçların altında veya Bendel'in talimatı dairesinde maharetli ve bol bir şekilde aydınlatılan salonumda misafir kabul ediyordum. Sokağa çıktığım zaman Bendel keskin gözleriyle daima bana bekçilik ediyordu ve ben yalnız Orman Müfettişi'nin bahçesine ve

bir tek kişinin hatırı için gidiyordum; çünkü hayatımın en derin yerinde çarpan bir kalp vardı: Aşkım.

Ey benim iyi kalpli Chamisso'm! Ümit ederim ki aşkın ne olduğunu henüz unutmamışsındır. Burada birçok şeyleri senin tamamlamana bırakıyorum. Mina hakikaten sevilmeye layık, iyi, dindar bir kızdı. Onun bütün muhayyilesini kendime bağlamıştım, mütevazı olduğu için, benim kendisini, hatta bir göz atmaya bile nasıl layık gördüğümü anlamıyordu. Masum bir kalbin bütün genç kuvvetiyle aşkıma aşkla mukabele ediyordu. Tıpkı bir kadın gibi kendini tamamıyla feda ederek seviyordu. Nefsini unutmuştu, hayatı demek olan bir insana kendini vermişti. Mahvolsa bile umurunda değildi, yani sahiden seviyordu.

Fakat ben –ah ne korkunç saatler... Korkunç, fakat buna rağmen geri gelmelerini isteyeceğim kadar kıymetli– ilk şuursuz sarhoşluktan sonra kendime gelip halimi esaslı bir şekilde gözden geçirince, gölgem olmadığı halde hilekâr bir hodbinlikle bu meleği baştan çıkararak temiz ruhunu aldatıp çaldığım için, çok kere Bendel'in göğsünde ağladım. Nihayet ona sırrımı bizzat açmaya karar verir, sonra ondan ayrılıp kaçmak için büyük yeminlerle ahdederdim; daha sonra da tekrar gözyaşlarım boşanırdı ve gece onu Orman Müfettişi'nin korusunda nasıl ziyaret edeceğime dair Bendel'le sözleşirdim.

Sair zamanlarda ise, gri elbiseli meçhul adamın pek yaklaşmış olan ziyaretine büyük ümitler bağlayarak kendimi aldatmaya çalışır, bunlara inanmaya beyhude yere uğraştığımı görünce tekrar ağlamaya başlardım. Bu korkunç adamı tekrar görmeyi umduğum günü hesaplamıştım; çünkü bir sene sonra demişti, ben de onun sözüne inanıyordum.

Kızın anası babası iyi, namuslu, yaşlı insanlardı. Bir tek çocuklarını çok seviyorlardı. Bizim bu münasebetimiz başladıktan sonra onların bundan haberi oldu, ne yapmaları lazım geldiğini bilmiyorlardı. Graf Peter'in, çocuklarını sadece hatırlayabileceğini bile evvelce hayallerinden geçirmemişlerdi, halbuki o şimdi kızlarını seviyor ve onun tarafından da seviliyordu... Annesi bir izdivaç imkânını düşünüp bu yolda çalışacak kadar kendini beğenmişti; ihtiyar babanın aklıselimi ise böyle hummalı tasavvurlara yer vermiyordu. Her ikisi de benim sevgimin

temizliğinden emindi... Çocukları için dua etmekten başka bir şey yapamıyorlardı.

O zamanlar Mina'dan almış olduğum ve hâlâ bende bulunan bir mektup elime geçti. Evet, bunlar onun yazısı... sana bunu kopya edeceğim:

"Ben zayıf, akılsız bir kızım, kendisini böyle içten, ta içten sevdiğim için sevgilimin bu zavallı kıza ıstırap vermek istemeyeceğini tahayyül etmiştim. Ah! Sen çok iyisin, anlatılmayacak kadar iyisin! Fakat sözlerimi yanlış anlama! Benim için hiçbir şeyi feda etmemelisin, hiçbir şeyi feda etmek istememelisin! Aman yarabbi! Eğer böyle bir şey yaparsan kendimden nefret edebilirim. Hayır... Sen beni sonsuz derecede bahtiyar ettin. Bana seni sevmeyi öğrettin. Git buralardan!.. Bahtım biliyor ki, Graf Peter bana ait değildir, dünyaya aittir. Herkesin: "O böyle bir adamdı, sonra da şöyle bir adamdı, şu işi başardı; şurada onu çok severlerdi; orada ona taparlardı!.." dediğini işitince gurur duyacağım. Bak, bunları düşününce, basit bir çocuğun yanında yüksek mukadderatını unuttuğun için sana kızıyorum... Git buralardan!.. Yoksa bu düşünce beni bir de bedbaht edecek... Halbuki ben, ah! Senin yüzünden o kadar bahtiyar, o kadar mesudum ki... Sana takdim etmeme müsaade ettiğin çelenge olduğu gibi senin hayatına da bir zeytin dalı ve bir gül goncası ilave etmedim mi? Seni kalbimde taşıyorum, sevgilim, beni bırakıp gitmekten korkma!.. Öleceğim... Ah! Mesut olarak... Senin yüzünden, ifade edilemeyecek kadar mesut olarak..."

Bu sözlerin nasıl kalbimi parçalayacaklarını düşünebilirsin! Herkesin zannettiği kimse olmadığımı, sadece, zengin fakat nihayetsiz derecede zavallı bir adam olduğumu ona anlattım. Benim üzerime bir lanet çökmüş bulunuyordu ve bu onunla benim aramda bulunan bir tek sırdı, çünkü bu lanetin kalkacağından tamamen ümidimi kesmiş değildim. Hayatımı zehirleyen cihet şuydu: Onu da, hayatımın biricik ışığını, biricik saadetini, biricik kalbini de benimle beraber uçuruma sürükleyebilirdim... Bunları söyleyince o da benim bedbaht olduğuma ağladı. Ah! O kadar sevgiyle dolu, o kadar iyiydi ki... Benim bir tek gözyaşım için, hem de nasıl bir saadetle, kendisini tamamen feda edebilirdi.

Fakat o benim sözlerime doğru mâna vermekten henüz çok uzaktı. Şimdi benim şahsımda, yaman bir büyüye tutulmuş herhan-

gi bir prens, herhangi bir büyük, itibarlı sima görüyordu ve işlek muhayyilesi sevgilisini kahramanca levhalar içinde ve fevkalade bir şekilde tasavvur ediyordu.

Bir gün kendisine dedim ki: "Mina, gelecek ayın son günü, benim talihimi değiştirebilir ve her şeyi halledebilir... Bu olmazsa, seni bedbaht etmek istemediğim için, benim ölmem lazımdır!" Başını ağlayarak göğsüme sakladı. "Talihin değişirse, mesut olduğunu bana bildir yeter, senden hiçbir şey istemem... Zavallılığın devam ederse beni de felaketine iştirak ettir ki, onu taşımakta sana yardım edeyim."

"Kızım, kızım, aceleyle söylediğin bu sözü, dudaklarının arasından çıkıveren bu çılgın sözü geri al!.. Hem bu felaketin ne olduğunu biliyor musun?.. Bu lanetin ne olduğunu biliyor musun? Sevgilinin kim olduğunu, ne olduğunu biliyor musun? Karşında sarsılıp titrediğimi, senden bir sır saklamakta olduğumu görmüyor musun?"

Hıçkırarak ayaklarıma kapandı ve yeminler ederek ricasını tekrarladı. Bu sırada içeriye giren Orman Müfettişi'ne dönerek, gelecek aydan sonraki ayın başında kızını istemek niyetinde olduğumu söyledim. Bu mühleti koyuşumun sebebi, o zamana kadar mukadderatıma tesir edebilecek bazı şeylerin tam olması ihtimaliydi. Yalnız kızına karşı olan aşkım hiçbir zaman değişmeyecekti.

Saf adam Graf Peter'in ağzından böyle sözler duyunca adamakıllı şaşırdı. Boynuma sarıldı, sonra da kendini unuttuğu için tekrar utandı. Bir aralık aklına şüphe etmek, ölçüp biçmek ve araştırmak icap ettiği geldi: Çeyizden, emniyetten, sevgili çocuğunun istikbalinden bahse başladı. Bana bunları hatırlattığı için kendisine teşekkür ettim. Halkın beni sever göründüğü bir havaliye yerleşmek ve tasasız bir hayat sürmek arzu ettiğimi söyledim. Memlekette satılığa arz edilmiş bulunan en güzel malikâneleri kızının namına satın almasını ve paralarını ödemeyi bana havale etmesini rica ettim. Böyle işlerde bir baba, bir âşığa herkesten daha faydalı olabilirdi. Bu işlerle bir hayli uğraştı, çünkü her yerde yabancının biri ondan daha çabuk davranmıştı; yalnız bir milyonluk kadar bir şey satın aldı.

Kendisini bu işlerle meşgul edişim aslında onu uzaklaştırmak için masum bir hileden ibaretti, evvelce de ona böyle şeyler yap-

mıştım, çünkü itiraf edeyim ki bir parça müziçti. Anneyse biraz sağırdı ve Herr Graf'ı meşgul edip eğlendirmek hususunda baba gibi pek fazla gayretli değildi.

Bir gün anne de ötekilere katıldı ve bu bahtiyar insanlar o akşam daha uzun müddet yanlarında kalmam için ısrara başladılar. Fakat ancak birkaç dakika kalabildim. Yükselmek üzere olan ayın ufukta ilk ışıklarını gördüm... Artık gitme vaktim gelmişti.

Ertesi akşam yine Orman Müfettişi'nin bahçesine gittim. Mantomu geniş bir şekilde omuzlarıma atmış, şapkamı gözlerime indirmiştim. Mina'ya doğru yürüdüm. Başını kaldırıp beni görünce elinde olmayan bir hareket yaptı; o zaman ay ışığında gölgesiz olarak göründüğüm o müthiş gecenin hatırası ruhumda sarih olarak tekrar canlandı. Evet, o gördüğüm kadın hakikaten buydu... Fakat beni şimdi tekrar tanımış mıydı? Sessiz ve düşüncelere dalmış duruyordu... Göğsümün üzerinde sanki ağır bir yük vardı... Oturduğum yerden kalktım. Sessizce ağlayarak göğsüme kapandı. Ben kalkıp gittim.

Bundan sonra onu çok kere gözyaşları içinde buldum. Ruhum gitgide daha kararıyordu. Yalnız annesiyle babası mübalağalı bir saadet içinde yüzüyorlardı. Mahut gün, bir fırtına bulutu gibi sıkıcı ve karanlık bir halde, yaklaşıyordu. Bir gün kalmıştı... Nerdeyse nefes alamayacak hale gelmiştim. Evvelden tedbir alarak birkaç sandığı altınla doldurmuştum. Saat on ikiye kadar uyumadım. Saat çaldı.

Gözlerim saatin yelkovanına dikilmiş oturuyor, saniyeleri, dakikaları hançer darbeleri gibi sayıyordum. Her duyulan gürültüde yerimden fırlıyordum, nihayet sabah oldu. Kurşun gibi ağır saatler birbirini kovalamaya başladı, öğle oldu, akşam oldu, gece oldu; yelkovan ve akrep yürüyor, ümitler soluyordu. Saat on biri ve hiç kimse görünmedi, son saatin son dakikaları geçtiler ve kimse görünmedi. On ikinin ilk vuruşları, son vuruşları duyuldu; ümitsiz bir halde, sonsuz gözyaşları içinde, yatağıma çöktüm. Yarın... Ebediyen gölgesiz olduğum halde, sevgilimin izdivacına talip olacaktım, sıkıntılı bir uyku sabaha karşı gözlerimi kapattı.

5

Şiddetli bir münakaşa halinde sofamda yükselen sesler beni uyandırdığı zaman vakit henüz erkendi. Kulak verdim. Bendel kapıma yaklaşılmasına mani oluyor; Raskal onun gibilerden emir almayacağına dair büyük yeminler savuruyor ve odama girmekte ısrar ediyordu. İyi kalpli Bendel bu gibi sözlerin, kulağıma geldiği takdirde, onu kârlı bir işten mahrum edeceğini söylüyordu. Raskal da içeri girmesine daha fazla mani olursa zor kullanmakla tehdit ediyordu.

Yarı giyinmiş bir halde, kapıyı açtım ve Raskal'a bağırdım:

"Ne istiyorsun, serseri?"

İki adım geri çekildi ve gayet soğuk cevap verdi:

"Bana bir kerecik gölgenizi göstermenizi kemali hürmetle rica ediyorum, Herr Graf, şu anda avluda gayet güzel bir güneş var!"

Yıldırım çarpmış gibi oldum. Tekrar söze başlayabilmem için uzun bir zaman geçti.

"Bir uşak nasıl olur da efendisine karşı?.."

Büyük bir sükûnetle sözümü kesti:

"Bir uşak gayet dürüst bir adam olabilir ve gölgesiz birine hizmet etmek istemeyebilir. Bana yol vermenizi istiyorum!"

Ben başka yollara sapmaya mecbur oldum:

"Fakat Raskal, sevgili Raskal, bu saçma düşünceyi kim aklına getirdi? Zannedebilir misin ki..."

O aynı tonla devam etti:

"Bazıları sizin gölgeniz olmadığını iddia ediyorlar.. Hulasa, ya bana gölgenizi gösterirsiniz, yahut da yol verirsiniz."

Benzi uçan ve titreyen, fakat benden daha temkinli olan Bendel bir işaret yaptı, bunun üzerine, her meseleyi halleden altına müracaat ettim... Fakat bu da kudretini kaybetmişti. Paraları ayakucuma fırlattı:

"Gölgesiz bir insandan hiçbir şey alamam!" dedi.

Arkasını döndü, şapkası başında, ıslıkla bir şarkı çalarak, ağır ağır odadan çıkıp gitti. Bendel'le beraber, taş kesilmiş gibi orada kaldım, düşüncesiz ve hareketsiz arkasından baktım.

Derin derin içimi çekerek, kalbimde ölüm sıkıntılarıyla, sözümü yerine getirmeye, hâkim huzuruna çıkan bir cani gibi Orman Müfettişi'nin bahçesine gitmeye hazırlandım. Benim ismimi taşıyan koyu

gölgeli kameriyede arabadan indim. Beni bu sefer yine burada beklemeleri lazımdı. Annesi beni gamsız ve neşeli karşıladı. Mina orada oturuyordu. Bazen sonbaharda son çiçekleri örten ve biraz sonra acı bir su halinde akıp gidecek olan ilk kar gibi, solgun ve güzeldi. Orman Müfettişi elinde yazılı bir kâğıtla, hızlı hızlı aşağı yukarı gidip geliyor, sair zamanlar hareketsiz olan çehresinde kırmızılık ve solukluk şeklinde değişerek akseden birçok şeyleri içine saklar görünüyordu. İçeri girer girmez bana doğru geldi ve sık sık kesilen sözlerle, benimle yalnız görüşmek istediğini söyledi. Kendisini takip etmem için davet ettiği yol, bahçenin serbest, güneşli bir kısmına götürüyordu... Sessizce kanepelerden birine çöktüm ve uzun bir sükût hasıl oldu ki, zavallı anne bile bu sükûtu bozmaya cesaret edemiyordu.

Orman Müfettişi intizamsız adımlarla hâlâ aşağı yukarı kameriyede dolaşıyordu. Birdenbire önümde durdu, elinde tuttuğu kâğıda baktı, beni gözden geçirerek sordu:

"Herr Graf, Peter Schlemihl isminde biri hakikaten meçhulünüz değil midir?"

Ben susuyordum.

"Sağlam karakterli ve çok kabiliyetli bir zatmış..."

Cevap bekliyordu.

"Eğer bu adam bizzat bensem!" dedim.

O, kuvvetli bir sesle ilave etti:

"Ve bu zat gölgesini kaybetmiş!"

Mina bağırdı:

"Ah, tahmin etmiştim, tahmin etmiştim. Gölgesi olmadığını uzun zamandan beri biliyordum!"

Kendisini annesinin kollarına attı. Annesi korkmuş, kızını sinirli bir şekilde bağrına basıyor ve böyle bir sırrı saklayıp bu felakete sebep olduğu için ona sitem ediyordu. Fakat o, Arethusa[7] gibi bir gözyaşı pınarına dönmüştü, benim sesimi duydukça daha çok akıyor, ben yaklaştıkça coşup fışkırıyordu.

Orman Müfettişi hiddetle tekrar söze başladı:

"Ve siz, ve siz görülmemiş bir küstahlıkla onu ve beni aldatmaktan çekinmediniz; bir de onu sevdiğinizi mi iddia ediyorsunuz? Bu

7 Arethusa Eski Yunan efsanelerine göre, nehirde yıkanırken nehir tanrısı tarafından takip edilen ve bunun elinden kurtulmak için Artemis tarafından pınar haline getirilen bir peridir.

kadar düşürdüğünüz bu kızı? Nasıl ağlayıp kıvranıyor baksanıza! Ah, ne müthiş şey, ne müthiş şey!"

O kadar kendimi kaybetmiştim ki, saçmalar gibi söze başladım. Bunun eninde sonunda bir gölgeden ibaret olduğunu ve gölgeden başka bir şey olmadığını, insanın gölgesiz de yapabileceğini, bu yüzden bu kadar gürültü çıkarmanın zahmete değmeyeceğini söyledim. Fakat sözlerimin mânasızlığını o kadar kuvvetle hissediyordum ki, nihayet kendi kendime sustum. O, bana cevap vermeye bile tenezzül etmedi. Sözlerime şunu da ilave ettim: İnsan bir defa kaybettiğini başka bir defa tekrar bulabilir.

Bana hiddetle sordu:

"İtiraf ediniz, efendi, itiraf ediniz, gölgenizi nasıl kaybettiniz?"

Tekrar yalan söylemeye mecbur oldum:

"Bir müddet evvel kaba herifin biri öyle hoyratça gölgeme bastı ki, onu yırttı ve kocaman bir delik açtı. Ben de gölgemi sadece tamire verdim, çünkü para çok iş görebilir. Dün tekrar geri almam lazımdı...

Orman Müfettişi cevap verdi:

"Güzel, efendi, çok güzel! Siz benim kızımı istiyorsunuz, başkaları da istiyorlar. Ben bir baba sıfatıyla onu düşünmeye mecburum. Size üç gün mühlet veriyorum. Bu müddet zarfında kendinize bir gölge ararsınız. Üç gün sonra karşıma vücudunuza iyice uymuş bir gölgeyle gelirseniz hoş geldiniz. Yoksa dördüncü günü, size açıkça söylüyorum, kızım bir başkasının karısı olacaktır."

Mina'ya bir tek söz söylemeye teşebbüs edecektim, fakat o, daha şiddetle hıçkırarak, annesine daha sıkı sarıldı ve annesi, uzaklaşmam için bana sessizce işaret etti. Sallanarak oradan ayrıldım ve dünya arkamda kapanıp kilitleniyormuş gibi oldum.

Bendel'in sevgiyle dolu nezaretinden kurtularak ormanları ve vadileri serserice dolaştım. Alnımdan korku terleri damlıyor, göğsümden boğuk iniltiler çıkıyor, içimde delilik kaynıyordu.

Bu hal ne kadar devam etmişti, bilmiyorum; güneşli bir kırda kolumdan yakalandığımı hissettim... Durdum ve etrafıma baktım... Bu, gri ceketli adamdı ve arkamdan nefesi kesilinceye kadar koşmuşa benziyordu. Derhal söze başladı:

"Ben bugün geleceğimi bildirmiştim. Bu mühleti bekleyemediniz! Fakat henüz her şey yolundadır. Göstereceğim çareyi ka-

bul edersiniz, emrinize amade bulunan gölgenizi başka bir şeyle değiştirirsiniz ve hemen geriye dönersiniz! Orman Müfettişi'nin bahçesinde sizi gayet iyi karşılarlar ve her şey bir şakadan ibaret kalır. Sizi ele veren ve nişanlınıza talip olan Raskal'ı ben üzerime alırım. Herif kıvamına geldi."

Ben henüz uykuda gibi orada dikiliyordum.

"Bugün geleceğinizi mi bildirmiştiniz?" diye sordum. Bir kere daha zamanı hesap ettim. Hakkı vardı. Bir gün yanlış hesaplamış durmuşum. Sağ elimle göğsümdeki keseyi aradım. O maksadımı anlayarak iki adım geri çekildi:

"Hayır, Herr Graf, kese sahibini bulmuştur; sizde kalsın!"

Kendisine sabit gözlerle, sorarak baktım. O devam etti:

"Ben sizden yalnız küçük bir hatıra rica ediyorum. Siz pek lütufkârsınız ve şu kâğıdı imzalayıverirsiniz!"

Parşömen kâğıt üzerinde şunlar yazılıydı:

"*Aşağıdaki imzama istinaden ruhumu, tabii surette vücudumdan ayrıldıktan sonra bu kâğıdın hâmiline bağışlıyorum!*"

Sessiz bir hayret içinde bir kâğıda, bir de meçhul gri ceketliye bakıyordum. O bu sırada taze yontulmuş bir kalemi, elimdeki bir diken yarasından sızan bir damla kana batırmış, bana uzatıyordu.

Nihayet kendisine sordum:

"Siz kimsiniz?"

Cevap verdi:

"Bunun ne ehemmiyeti var? Hem halimden belli olmuyor mu? Zavallının biri. Bir âlim ve simyager ki, emsalsiz hünerlerine mukabil dostlarından nankörlük görür ve şöyle bir parça tecrübeler yapmaktan başka yeryüzünde şahsi bir zevki yoktur... Fakat imzalasanıza! Şuraya, sağ tarafa, alta; Peter Schlemihl!"

Başımı salladım:

"Affedersiniz efendim, bunu imzalamayacağım!" dedim.

"İmzalamayacak mısınız?" diye hayretle sordu. "Niçin acaba?"

"Gölgeme mukabil ruhumu sürmek bana bir parça işkilli geliyor!"

"Allah, Allah!.. İşkilli..." diye tekrar etti ve yüzüme karşı gürültülü bir kahkaha kopardı:

"Fakat sormama müsaade eder misiniz, ne biçim bir şeydir sizin bu ruhunuz? Onu hiç gördünüz mü; bir gün öldüğünüz zaman onu

ne işte kullanmak istiyorsunuz? Siz memnun olunuz ki, henüz hayattayken, bu meçhulün, bu galvanik kuvvetin veya polarize eden tesirin, hulasa mânasız şeyin artığını birtakım hakiki şeyler, yani vücudumuzun gölgesi mukabilinde satın almak isteyen bir hevesli buldunuz. Bu gölge sayesinde sevgilinize ve bütün isteklerinize kavuşabilirsiniz. O zavallı genç kızı kendi elinizle o alçak serseriye, Raskal'a bırakmak, onun kucağına atmak size daha mı iyi geliyor? Hayır, bunu herhalde kendi gözlerinizle görmelisiniz! Geliniz, size şu saklanma külahını[8] vereyim. (Cebinden bir şey çıkardı). Kimseye görünmeden Orman Müfettişi'nin bahçesine gidebiliriz."

Bu herifin bana gülmesinden adamakıllı utandığımı itiraf etmeliyim. Ondan bütün kalbimle nefret ediyordum; zannediyorum ki gölgemi, ne kadar ihtiyacım olursa olsun, istenilen o imza mukabilinde satın almaktan beni alıkoyan, birtakım kanaatler ve itikatlardan ziyade, bu şahsi tiksinmeydi. Kendisiyle birlikte yapmayı teklif ettiği yolculuğa çıkmak düşüncesi de bana tahammül edilmez bir şey gibi geliyordu. Bu çirkin ve sinsi adamı, bu alaycı gülüşlü şeytanı sevgilimle benim arama, iki parçalanmış kalp arasına istihzayla girmiş görmek, en derin hislerimi coşturuyordu. Artık olmuş olan şeyleri alnıma yazılmış diye, felaketimi kaçınılmaz diye kabul ettim, o adama dönerek dedim ki:

"Efendi, size, aslında pek kıymetli olan bu kese mukabilinde, gölgemi sattım, bundan kâfi derecede pişman oldum. Allah aşkına, bu alışverişten geri dönülmez mi?"

O, başını salladı ve karanlık bir çehre aldı. Devam ettim:

"Öyleyse bende bulunan şeylerden hiçbirini satmayacağım, hatta bana teklif ettiğiniz gibi gölgem mukabilinde olsa bile... hiçbir şeyi imzalamayacağım. Bundan şu netice çıkar ki, beni davet ettiğiniz görünmeden seyahat, benden çok daha fazla sizi eğlendirecektir. Bunun için beni mazur görünüz, ve başka türlü olamayacağına göre ayrılalım!"

"Size dostça teklif ettiğim alışverişi inat yüzünden reddedişiniz beni müteessir ediyor, Monsieur Schlemihl. Mamafih belki başka bir zaman talihim yardım eder. Yakında yine görüşelim... Bir nokta

8 İnsanı görünmez yapan bir külah ki, rivayete göre Siegfried bunu Alberich'in elinden alarak, Brünhild'le yaptığı savaşta giymiş.

daha, müsaade buyurunuz da, satın aldığım şeyleri hiçbir zaman küflendirmediğimi, bilakis koruduğumu ve pek iyi muhafaza ettiğimi size göstereyim."

Derhal cebinden gölgemi çıkardı ve hünerli bir fırlatışla onu kırın üzerinde açtı, ayakucuna ve güneş tarafına serdi; böylece, kendisine hizmet eden iki gölgenin, benimkiyle kendisininkinin arasında yürüdü; çünkü benim gölgem de ona aynı şekilde itaat etmeye, onun bütün hareketlerine uymaya, boyun eğmeye mecburdu.

Bu kadar uzun zamandan sonra zavallı gölgemi tekrar görüp, tam onun yüzünden böyle ifadesi güç bir sıkıntıda olduğum sırada onu da böyle adi bir hizmete mahkûm bulunca, kalbim parçalandı, acı acı ağlamaya başladım. Menfur herif benden çekip aldığı şeyle böbürlenerek utanmadan teklifini tekrar etti:

"Bunu tekrar elde edebilirsiniz. Yalnız bir imzacık, ondan sonra zavallı bedbaht Mina'yı o serserinin pençelerinden kurtarıp pek muhterem Herr Graf'ın kollarına alacaksınız... Söylediğim gibi, yalnız bir imzacık..."

Gözyaşlarım yeniden ve daha kuvvetli aktılar, fakat arkamı döndüm, ona uzaklaşması için işaret ettim.

Endişeler içinde buraya kadar izimi takip etmiş olan Bendel tam bu anda geldi. Sadık ve dürüst çocuk beni ağlar halde bulunca ve gölgemi –çünkü onu tanımamaya imkân yoktu– bu gri elbiseli, acayip, meçhul adamın hükmü altında görünce, hemen, kuvvete müracaat ederek de olsa, beni malıma tekrar sahip etmeye karar verdi; fakat bu nazik şeyin nasıl kullanılacağını kendisi de bilmediği için, adama sözleriyle hücuma geçti, ve fazla sorup soruşturmadan, kestirme olarak, malımı tekrar bana vermesini istedi. Meçhul adam ise, cevap vereceği yerde, zavallı delikanlıya arkasını dönüp gitmeye başladı. Fakat Bendel elindeki dikenli sopayı kaldırdı, adamın hemen peşinden gidip, gölgeyi geri vermesini tekrar tekrar emrederek, hiç sakınmadan adaleli kolunun bütün kuvvetini ona hissettirdi. Öteki, sanki böyle muamelelere alışıkmış gibi, başını eğdi, omuzlarını kabarttı ve sesini çıkarmadan, sakin adımlarla, kırın ortasında yoluna devam etti; benden hem gölgemi, hem de sadık uşağımı alıp götürüyordu. Ücra sahrada daha uzun zaman sopa darbelerinin boğuk sesini işittim, nihayet uzaklarda kayboldu. Biraz evvelki gibi felaketimle yapayalnızdım.

6

Boş ve kimsesiz kırda tek başıma kalınca gözyaşlarımı serbest serbest akıttım. Bunlar zavallı kalbimin nihayetsiz, boğucu yükünü hafifletiyordu. Fakat aşırı felaketim için bir hudut, bir çıkar yol, bir hedef göremiyordum, ve meçhul adamın yaralarıma döktüğü yeni zehri büsbütün kızgın bir susuzlukla emiyordum. Mina'nın hayalini zihnime davet ederek bu tatlı mahluku son defa o yüz karası halimde gördüğüm gibi soluk ve yaşlar içinde gözlerimin önüne getirdiğim zaman, Raskal'ın hatları da, edepsiz ve alaycı, ikimizin arasına girdi. Yüzümü ellerimle kapadım ve sahrada koşmaya başladım, fakat bu iğrenç hayal beni bırakmadı, nefesim kesilmiş bir halde yere yıkılıncaya ve toprağı, yeniden fışkıran gözyaşlarımla ıslatıncaya kadar, beni koşarak takip etti.

Bütün bunlar hep bir gölge için... Ve imza bu gölgeyi bana tekrar kazandıracaktı. Bu acayip teklifi ve benim reddedişimi tekrar düşündüm. İçim karmakarışıktı, ne muhakeme, ne de idrakim kalmıştı.

Gün sona erdi. Karnımı yabani yemişlerle doyurdum. Susuzluğumu ilk rasgeldiğim derede giderdim. Gece oldu. Bir ağaç altına yattım. Sabahın rutubeti beni derin uykumdan uyandırdı. Bu uykuda, ölüyormuş gibi hırıltılar çıkardığımı kendim de duymuştum. Bendel izimi kaybetmiş olacaktı ve bunu düşünmek beni sevindiriyordu. Dağlardaki ürkek, vahşi hayvanlar gibi korkarak kendilerinden kaçtığım insanlar arasına dönmek istemiyordum. Böylece üç sıkıntılı gün geçirdim.

Dördüncü günün sabahında güneşin aydınlattığı kumlu bir ovada bulunuyor, kaya parçalarının üzerinde ve güneşin ışığı altında oturuyordum, çünkü şimdi güneşin uzun zamandan beri mahrum olduğum manzarasını seyretmekten hoşlanıyordum. Bu manzaranın ümitsizliğiyle sessizce kalbimi besliyordum. Bu sırada hafif bir hışırtı beni ürküttü. Kaçmaya hazırlanarak gözlerimi etrafta gezdirdim, kimseyi göremedim: Fakat güneşin vurduğu kumlar üzerinde önüme doğru kayarak bir insan gölgesi geliyordu. Benimkine benzemiyor değildi; yalnızca dolaşıyor, sahibini kaybetmişe benziyordu.

O zaman içimde kuvvetli bir istek belirdi: Ey gölge, sahibini mi

arıyorsun? diye düşündüm. Sahibin ben olayım!.. Ve yakalamak için üzerine atıldım. Çünkü bir kere ayaklarımın ucuna gelecek şekilde üzerine basmaya muvaffak olursam orada yapışıp kalacağını ve zamanla bana alışacağını zannediyordum.

Bu hareketim üzerine gölge kaçmaya başladı. Ben de bu hafif firarinin arkasından yorucu bir takibe kalkmaya mecbur oldum. Buna kâfi gelecek kuvveti bana yalnız içinde bulunduğum müthiş vaziyetten kurtulmak düşüncesi veriyordu. Gölge, henüz oldukça uzakta bulunan bir ormana doğru koşuyordu, eğer ormanın gölgelerine girerse kendisini ister istemez kaybedecektim. Bunu görünce bir korku yüreğimi oynattı, arzularımı körükledi ve ayaklarıma kanat verdi. Gölgeye doğru besbelli yol kazanıyordum. Gitgide yaklaştım. Neredeyse yakalayacaktım. Birdenbire durdu ve bana döndü. Arslan, avına nasıl atılırsa öyle yaman bir sıçrayışla üzerine atıldım ve onu yakalamak istedim; fakat hiç beklemediğim sert ve maddi bir cisme çarptım. Kaburgalarıma, pek az insana nasip olan, müthiş yumruklar inmeye başladı.

Korkunun tesiriyle kollarımı gerilmiş bir halde ileri uzatıp, görünmeden önümde duran şeyi sımsıkı yakaladım. Çabuk bir hareketle yüzükoyun yere yıkıldım. Altımda sırtüstü yatan bir insan vardı ve ancak şimdi görünmeye başlıyordu.

O zaman bütün hadise benim için gayet tabii olarak izah edilebilir bir şekil aldı. Bu adam, elinde tutanı görünmez yapan fakat gölgesini saklamayan görünmez kuş yuvasını, evvela tutmuş sonra atmış olacaktı. Gözlerimle etrafı araştırdım, görünmez yuvanın gölgesini hemen keşfettim, yerimden sıçrayıp oraya gittim ve bu kıymetli ganimeti derhal yakaladım. Görünmeden ve gölgesiz olarak yuvayı elimde tutuyordum.

Çabucak yerinden kalkan adam, kıymetli malını araştırıyor fakat güneşli ovada ne onu, ne de pek ziyade korkuyla araştırdığı gölgesini görüyordu. Çünkü benim esasen gölgesiz olduğumu evvelden fark edecek zamanı olmamıştı ve tahmin etmesine de imkân yoktu. Bütün izlerin kaybolduğuna emniyet getirince müthiş bir yeis içinde kendisini yumruklamaya, saçını başını yolmaya başladı. Elde ettiğim bu hazineyse bana tekrar insanlar arasına karışmak imkân ve arzusunu verdi. Bu adi soygunculuğu nefsime karşı süslemek için birçok bahaneler bulunurdu; ama doğrusu

bunlara ihtiyacım yoktu. Bu neviden düşüncelerden kurtulmak için oradan uzaklaştım; dönüp o zavallıya bakmadım bile, yalnız, korku içindeki sesinin, uzun müddet arkamda çınladığını duydum. Yahut da bu hadisenin teferruatı o zaman bana böyle göründü.

Orman Müfettişi'nin bahçesine gitmek ve o menfur adamın söylediği şeylerdeki hakikati bizzat görmek için yanıp tutuşuyordum. Fakat nerede olduğumu bilmiyordum. Etrafımı gözden geçirmek için, ilk rasgeldiğim bayıra tırmandım. Onun tepesinden, yakındaki kasabayı ve Orman Müfettişi'nin bahçesini önüme serilmiş olarak gördüm. Kalbim şiddetle çarpıyor ve o zamana kadar döktüklerimden başka neviden yaşlar gözlerimi dolduruyordu. Onu tekrar görecektim. Üzüntülü bir hasret adımlarıma hız verdi ve beni en doğru yola götürdü. Şehirden gelen birkaç köylünün yanından görünmeden geçtim. Benden, Raskal'dan ve ormancıdan bahsediyorlardı. Hiçbir şey işitmek istemediğim için hızla geçip gittim.

Bahçeye girdim. Fena şeyler beklemenin bütün korkusu içimdeydi. Kulağıma kahkahaya benzer bir şey çarptı, tüylerim ürperdi. Etrafıma çabuk bir göz attım; kimseyi göremedim. Yoluma devam ettim, yanımda insan adımlarının sesine benzeyen bir hışırtı duyar gibi oluyordum; fakat hiçbir şey görünmüyordu. Kulaklarımın beni aldattığını zannettim. Vakit henüz erkendi, Graf Peter'in kameriyesinde kimse yoktu, bahçe bomboştu. Bildiğim yollarda dolaştım. Evin içine kadar sokuldum. Aynı hışırtı daha açık şekilde peşimden geliyordu. Kalbim korku içinde, evin karşısına gelen güneşli sahadaki bir sıranın üzerine oturdum. O görünmez şeytanın alaylı bir gülüşle yanıma oturduğunu duyar gibi oldum. Kapının anahtarı çevrildi, kapı açıldı, Orman Müfettişi dışarı çıktı; elinde kâğıtlar vardı. Başımda bir sis tabakası geçiyormuş gibi bir şeyler hissettim, etrafıma baktım ve... ne korkunç şey... Gri ceketli adam yanımda oturuyor, bir şeytan tebessümüyle bana bakıyordu. Kendi saklanma külahını benim başıma geçirmişti. Ayakucunda kendi gölgesiyle benim gölgem yan yana ve rahatça uzanıyordu. Elinde tuttuğu şu malum parşömenle ehemmiyet vermeksizin oynuyordu. Orman Müfettişi kâğıtlarıyla meşgul olarak kameriyenin gölgesinde aşağı yukarı gezinirken, ahbapça kulağıma eğildi ve şu sözleri söyledi:

"Böyle olacak olduktan sonra benim davetimi kabul edebilirdiniz ve iki kişi külahın altında otururduk. Pekâlâ, pekâlâ... Fakat şimdi benim kuş yuvasını geri veriniz, artık ihtiyacınız yok ve onu benden zorla almayacak kadar da namuslu bir insansınız... Fakat teşekkür filan istemez, sizi temin ederim ki onu size ödünç vermiş olmaktan pek memnunum."

İtiraza meydan bırakmadan yuvayı elimden aldı, cebine yerleştirdi ve bana tekrar alayla güldü, o kadar hızlı güldü ki, Orman Müfettişi gürültüye başını çevirdi. Ben taş kesilmiş gibi orada oturuyordum.

O sözüne devam etti:

"İtiraf etmelisiniz ki böyle bir külah çok daha rahattır. Yalnız sahibini değil, gölgesini de saklar. Sonra keyfi istediği kadar çok insanı içine alır. Bakın, bugün yanımda yine iki tane var."

Tekrar güldü:

"Şuna dikkat ediniz, Schlemihl, başlangıçta iyilikle yapmak istemediğini insan sonunda mecburen yapmak zorunda kalır. Hâlâ tahmin ediyorum ki gölgenizi benden satın alırsınız ve nişanlınızı tekrar elde edersiniz; çünkü henüz vakit geçmedi. Raskal'ı da darağacında sallandırırız. Dünyada ip bulundukça, bu iş bizim için pek kolay olacaktır... Dinleyiniz, bu külahı da üste veriyorum."

Mina'nın annesi dışarı çıktı ve babayla konuşmaya başladı:

"Mina ne yapıyor?"

"Ağlıyor!"

"Toy çocuk! Artık hiçbir şeyin değişmesine imkân yok!"

"Elbette yok; fakat onu bu kadar çabuk başka birine vermek... Ah, kocacığım, sen kendi çocuğuna zulmediyorsun."

"Hayır karıcığım, pek yanlış hüküm veriyorsun! O, bu çocukça gözyaşları tükenmeden evvel kendisini çok zengin ve itibarlı bir adamın karısı olarak bulursa, bir rüyadan uyanır gibi, teselli bulmuş olarak ıstırabından kurtulacak ve hem Allah'a hem bize minnettar kalacaktır; göreceksin!"

"İnşallah!"

"Gerçi kızımızın bugün de bir hayli emlaki var, fakat o serseri herifle geçirdiği feci maceranın uyandırdığı dedikodudan sonra zanneder misin ki Raskal'dan daha münasip bir kısmet öyle ça-

bucak bulunur? Bu Raskal'ın ne kadar serveti var biliyor musun? Burada, bizim memlekette, on para borç etmeden altı milyonluk emlak satın alıp parasını saymış. Evrakını gözlerimle gördüm. Benden evvel davranıp en iyi malları satın alan da oymuş. Bundan başka, cüzdanında Thomas John namına aşağı yukarı dört buçuk milyonluk poliçe var."

"Herhalde pek çok çalmış olacak!"

"Bunlar yine ne biçim laflar? Başkalarının israf ettiği yerde o akıllıca tasarruf etmiş!"

"Uşaklık etmiş bir adam!"

"Saçma! Düşün ki kusursuz bir gölgesi var!"

"Hakkın var... Fakat..."

Gri ceketli adam güldü ve bana baktı. Kapı açıldı ve Mina dışarı çıktı. Bir oda hizmetçisinin koluna dayanıyordu, güzel, soluk yanaklarından sessiz gözyaşları süzülüyordu. Ihlamurların altında kendisi için hazırlanmış bir koltuğa oturdu, babası onun yanında bir iskemle aldı; şiddetle ağlamaya başlayan kızının elini şefkatle yakalayarak tatlı sözlerle hitap etti:

"Sen benim iyi, sevgili çocuğumsun! Aynı zamanda makul de olacaksın, yalnız senin saadetini isteyen ihtiyar babanı kederlendirmek istemeyeceksin! Sevgili kızım, bu hadiselerin seni çok sarstığını gayet iyi anlıyorum; bir mucizeyle felaketten kurtuldun. Bu rezilce hileyi keşfetmeden evvel o adi herifi çok seviyordun. Bak, Mina –bunu– biliyorum ve bunun için sana sitem etmiyorum. Ben bile, sevgili çocuğum, büyük bir adam sandığım müddetçe onu sevmiştim. Her şeyin nasıl başka türlü çıktığını şimdi kendin de görüyorsun! Nasıl? Her köpeğin bile bir gölgesi varken benim sevgili, bir tanecik kızım böyle bir adama... Hayır, zaten artık kendin de onu düşünmüyorsun. Dinle, Mina, şimdi seni güneşten korkusu olmayan bir adam, herkesten hürmet gören bir adam istiyor, gerçi prens falan değil, fakat on milyon, yani senden on defa fazla serveti var; benim sevgili çocuğumu mesut edecek bir adam. Bana cevap verme, itiraz etme, benim iyi, itaatli kızım ol, bırak da seni seven baban senin için uğraşsın, gözyaşlarını silsin! Herr Raskal'le evleneceğine bana söz ver... Söyle, söz veriyor musun?.."

Kız ölü bir sesle cevap verdi:

"Artık yeryüzünde hiçbir isteğim, hiçbir dileğim yok. Babam benim için ne istiyorsa o olsun!"

Tam da bu sırada Herr Raskal'ın geldiği haber verildi ve kendisi küstahça oradakilerin arasına girdi. Mina bayılmıştı. Menfur yoldaşım bana hiddetle baktı ve çabucak şu sözleri fısıldadı:

"Buna tahammül ediyorsunuz ha? Damarlarınızda kan yerine ne dolaşıyor?"

Çabuk bir hareketle elimde hafif bir yara açtı, oradan kan aktı, o sözüne devam etti:

"Hakikaten... Kıpkırmızı kan... Öyleyse imzalayınız!"

Parşömeni ve kalemi elime almıştım.

7

Sevgili Chamisso, hakkımda hüküm vermek için sana her şeyimi açacağım ve her hükmün lehimde olmasına çalışmayacağım! Uzun zaman kendimi sıkı bir muhakemeye çektim, çünkü kalbimde bana azap veren bir kurt besliyordum. Hayatımın bu en ciddi ânı daima gözlerimin önünde dolaşıyordu ve ben bu ana ancak şüphe eden bir gözle, utanarak ve kendimi yiyerek bakabiliyordum... Aziz dostum, hafiflik ederek ayağını doğru yoldan dışarı atan bir kimse, farkında olmadan başka yollara sapar ve bu yollar onu aşağı, daima aşağı götürür. Ondan sonra gökyüzündeki yol gösteren yıldızların pırıltısına beyhude yere bakar. Artık yapacak bir şey yoktur, hiç durmadan bayır aşağı gitmeye ve nefsini Allah'ın intikamına kurban etmeye mecburdur.

Bana lanet getiren o acele ve yanlış adımı attıktan sonra aşk yüzünden cürüm işleyerek başka bir şahsın mukadderatına sokulmuştum. Artık bana, felaket tohumu ektiğim yerde ve çabuk bir kurtuluş çaresini elde ettiğim bir anda, bu çareye körü körüne sarılmaktan başka yapacak ne kalıyordu? Çünkü son saat çalmıştı. Adelbert, istenilen herhangi bir bedelin bana çok pahalı gelebileceğini, kendime ait olan herhangi bir şeyi vermekte, altınlarımı vermekten daha hasis davranacağımı zannedecek kadar beni aşağılık farz etme! Hayır, Adelbert; fakat çapraşık yollarda dolaşan bu esrarlı yılana karşı ruhum silinmez bir nefretle dolmuştu. Kendisine karşı

haksızlık etmiş olabilirim, fakat onunla her türlü beraberlik beni kızdırıyordu işte burada da, hayatımda çok kere olduğu gibi, hatta alelumum dünya tarihinde çok kere görüldüğü gibi, kendiliğinden olan bir hadise, yapılacak olan bir işin önüne geçti. Sonradan kendi kendimle barıştım. İlk defa olarak zaruretlere hürmet etmeyi öğrendim; yapılan bir işten, olup biten bir hadiseden daha çok zaruretin malı olan ne vardır? Bundan sonra bu zarurete derin mânalı ve evvelden mukadder bir şeymiş gibi hürmet etmeyi öğrendim; öyle bir şey ki, bütün şu büyük makinenin aralarında esip dolaşıyor ve biz onun içinde sadece yardımcı şahıslar, başka kuvvetler tarafından tahrik edilen muharrik çarklar gibi hadisata müdahale ediyoruz. Ne olmak icap ediyorsa olacaktır, ne olmak icap ettiyse olmuştur ve bunlar, kendi bahtımda ve hayatıma karışanların bahtında görüp nihayet hürmet etmeyi öğrendiğim o alınyazısının tesiriyle olmuştur.

Bilmiyorum, bu kadar kuvvetli tahassüslerin baskısı altında ezilen ruhumun gerginliğine mi hamletmeli, yoksa son günlerin alışılmamış mahrumiyetleriyle zayıflamış olan vücut kuvvetlerimin tükenmesine mi, yahut da bu gri elbiseli menhus herife olan yakınlığın bütün bünyemde doğurduğu tahrip edici isyana mı? Hulasa, tam imzalayacağım sırada, derin bir baygınlığa düştüm, uzun zaman, sanki ölümün kollarındaymış gibi, yattım.

Ayılmaya başladığım zaman kulağıma ilk çarpan sesler, ayak patırtısı ve küfürdü; gözlerimi açtım, ortalık karanlıktı, menfur yoldaşım söylenerek benimle uğraşıyordu.

"Bu yaptığınıza, ihtiyar bir kadın gibi hareket etmek denir! Kendinizi toplayınız ve karar vermiş olduğunuz şeyi çabucak yapınız; yoksa başka karar verdiniz de şimdi mırın kırın etmek mi istiyorsunuz?"

Yattığım yerden güçlükle doğruldum ve sesimi çıkarmadan etrafıma baktım. Akşam ilerlemişti, Orman Müfettişi'nin bol ışıklı evinden neşeli müzik sesi geliyordu, bahçenin yollarında tek tük insan grupları dolaşıyordu. Bir çift, konuşarak yaklaştı ve benim biraz evvel oturmakta olduğum kanepeye yerleşti. Zengin Herr Raskal'la evin kızı arasında bu sabah yapılan nikâhtan bahsediyorlardı... Şu halde olan olmuştu...

Meçhul adamın saklanma külahını elimle başımdan sıyırıp

attım ve o derhal gözümden kayboldu; sessizce, korunun derin karanlığına dalarak ve Graf Peter'in kameriyesinin yolunu tutarak, bahçenin kapısına doğru yürüdüm. Fakat habis ruhum görünmeden yanımda geliyor, keskin sözlerle peşimi kovalıyordu.

"Sinirleri zayıf olan Monsieur'yü bütün gün ihtimamla tedavi etmemizin yorgunluğuna karşı demek ki böyle teşekkür ediliyor. Oyunda soytarı rolü de bize düştü ha? Pekâlâ, inatçı bey! Benden kaçın bakalım, fakat biz birbirimize bağlıyız! Sizde benim altınlarım, bende sizin gölgeniz var; bunlar ikimizi de rahat bırakmazlar... Bir gölgenin sahibini –terk ettiği hiç görülmüş müdür? İnayet edip kendisini– tekrar kabul edinceye ve ben ondan kurtuluncaya kadar gölgeniz beni arkanızda dolaştıracaktır. Hemen ve isteyerek yapmak fırsatını kaçırdığınız şeyi, artık vakti geçtikten sonra, bıkkınlık ve can sıkıntısından yapacaksınız. İnsan alnına yazılmış olandan kaçamaz!"

Hep aynı tarzda sözüne devam ederek boyuna söyledi. Beyhude yere kaçtım, arkamı bırakmadı, daima yanımda kalarak, alaylı bir sesle altından ve gölgeden bahsetti. Hiçbir şahsi düşünceye sahip olmak iktidarında değildim.

İnsan bulunmayan sokaklardan geçerek evimin yolunu tutmuştum. Önüne gelip durduğum ve baktığım zaman neredeyse tanıyamayacaktım; kırılmış camların arkasında ışık yanmıyordu. Kapılar kapanmıştı, içerde uşaklar ve hizmetçiler dolaşmıyordu. O, yanı başımda, yüksek sesle güldü:

"Ya, ya işte böyle!.. Fakat Bendel'inizi herhalde içeride bulacaksınız. Onu biraz evvel, ihtiyata riayet, öyle yorgun bir halde eve yolladılar ki, herhalde o zamandan beri içerde kalmış olacaktır."

Tekrar güldü.

"Size anlatacak hikâyeleri vardır. Pekâlâ... Bu akşamlık iyi geceler. Yakında tekrar görüşürüz."

Tekrar tekrar zili çaldım, içerde ışık belirdi; Bendel, "zili kim çaldı?" diye içerden sordu. Zavallı adam sesimi tanıyınca sevincini zor zaptedebildi. Kapı hızla açıldı, ağlayarak birbirimizin kollarına atıldık. Kendisini çok değişmiş, dermansızlaşmış ve hastalanmış buldum; fakat benim de saçlarım tamamen kırlaşmıştı.

Bendel beni bomboş odalardan geçirerek iç taraflara, zararsız halde kalmış bir salona götürdü. Yiyecek ve içecek getirdi; oturduk, o tekrar ağlamaya başladı. Anlattığına göre, son defa gölgemle

birlikte tesadüf ettiği o gri elbiseli sıska adamı o kadar uzun zaman ve o kadar çok dövmüş ki, nihayet benim izimi kaybetmiş ve yorgunluktan yıkılıp kalmış. Sonra beni bir daha bulamayınca, eve dönmüş; tam bu sırada halk, Raskal'ın teşvikiyle, oraya birikip pencereleri taşlamışlar ve içlerindeki yıkıp bozma isteğini yerine getirmişler. Onlara iyilik eden insana işte böyle muamele ediyorlardı. Hizmetkârlarımsa dağılıp kaçmışlardı. Oranın polisi beni şüpheli sayarak şehirden uzaklaştırmaya karar vermiş ve bu mıntıkayı terk etmem için yirmi dört saatlik bir mühlet vermişti. Bendel, Raskal'ın servetine ve evlenmesine dair bildiklerime daha birçok şeyler ilave etti. Burada aleyhimde olup biten her şey kendisinden çıkan bu hain herif başlangıçtan beri benim sırrımı öğrenmiş olacaktı. Görünüşe göre, paranın cazibesine tutularak, bana sokulmaya muvaffak olmuş ve daha ilk zamanlarda altın dolabının bir anahtarını tedarik etmişti. Servetinin temelini buradan kurmuştu. Bunu daha fazla artırmaktan artık istiğna edebilirdi.

Bendel bütün bunları, sık sık gelen gözyaşları arasında anlattı. Sonra da, beni tekrar gördüğü, bana tekrar kavuştuğu, felaketin beni nereye sürüklediğinden uzun müddet şüphe ettikten sonra beni tekrar sakin ve kendini toplamış bir halde bulduğu için sevincinden ağladı. Çünkü ümitsizlik artık içimde bu şekli almıştı. Felaketimi dev gibi büyük ve değişmez olarak önümde görmüş, bütün göz yaşlarımı bu yolda dökmüştüm. Artık göğsümden hiçbir feryat çıkaramazdım. Soğuk ve kayıtsız bir halde, açık başımı bu felakete karşı tutuyordum.

"Bendel!" diye söze başladım, "başıma geleni biliyorsun. Eski bir kabahat yüzünden ağır bir cezaya çarpıldım. Sen, masum adam, bahtını artık daha fazla benim bahtıma bağlamamalısın! Bunu istemiyorum! Hemen bu gece gideceğim. Atımı eyerle. Yalnız gideceğim. Sen kalacaksın. Böyle istiyorum. Burada birkaç sandık daha altın olacak, bunlar sana kalsın. Yalnız ve kararsız, dünyayı dolaşacağım. Fakat herhangi bir neşeli an bana tekrar güler, saadet bana barışmış gözlerle bakarsa, o zaman muhakkak seni düşüneceğim, çünkü güç ve kederli saatlerimde senin sadık göğsünde ağladım."

Bu dürüst adam, efendisinin son emrine, ruhunu bir korku sarmış olsa bile, kalbi parçalanarak itaat etmeye mecbur oldu. Ricalarına, ileri sürdüğü bahanelere karşı sağır, gözyaşlarına karşı

kördüm; atımı getirdi. Ağlayan Bendel'i bir kere daha göğsüme bastım, eğerin üzerine atladım ve gecenin mantosuna bürünerek hayatımın mezarından uzaklaştım. Atımın beni hangi yola götüreceğine aldırış etmiyordum. Çünkü artık yeryüzünde hiçbir hedefim, hiçbir dileğim, hiçbir ümidim yoktu.

8

Az sonra, yaya giden bir adam bana yol arkadaşı oldu ve bir müddet atımın yanında yürüdükten sonra benden bir ricada bulundu: Aynı yolu takip etmek için, müsaadesini istiyordu. Sesimi çıkarmadan buna razı oldum. Bu küçük hizmetimden dolayı bana kibarca teşekkür etti, atımı övdü, bu vesileyle zenginlerin saadet ve kudretini göklere çıkardı ve nasıl oldu bilmiyorum, kendi kendisiyle bir nevi konuşmaya daldı, ben bu konuşmanın sadece bir dinleyicisiydim.

Hayat ve dünya hakkındaki fikirlerini izah etti ve hemen sözü metafiziğe getirerek, bu ilmin, bütün muammaları halledecek olan kelimeyi bulmakla mükellef olduğunu söyledi. Bu vazifeyi pek açık olarak izah ediyor ve ondan sonra cevabına geçiriyordu.

Dostum, filozofların mektebinden bir kere yakamı kurtardığımdan beri felsefi spekülasyonlara asla müsait olmadığımı sarahaten anladığımı ve sahayı kendime tamamen kapattığımı bilirsin; o zamandan beri birçok şeyi olduğu gibi bıraktım, birçok şeyi anlamak ve bilmekten vazgeçtim ve bizzat senin bana tavsiye ettiğin gibi, sağduyuma, içimdeki sese güvenerek, elimde olduğu kadar, kendi yolumda yürüdüm. Şimdi bu güzel konuşan adam sanki bana, büyük bir kabiliyetle, kendine mahsus temeller üzerinde yükselen ve adeta içten bir zaruretle var olan, sağlam yapılı bir bina gösteriyordu. Yalnız ben bu binada asıl aramak istediğim şeyi bulamıyordum ve bunun için o bina benim gözümde sadece zarif bir derli topluluk ve mükemmellik içinde gözleri kamaştıran bir sanat eseriydi. Bununla beraber bu çenesi kuvvetli adamı dinlemekten hoşlanıyordum, dikkatimi kederlerimden ayırarak kendine çekiyordu, eğer aklımı olduğu gibi, ruhumu da elde etmiş olsaydı, kendimi, seve seve onun eline bırakırdım.

Bu aralık vakit ilerlemiş ve biz farkında olmadan şafak gökyüzünü aydınlatmıştı. Birdenbire başımı kaldırıp, şark tarafında güneşin yakın olduğunu haber veren renklerin ihtişamını görünce korktum: Gölgelerin bütün genişliğiyle parladığı bu saatte bu açık arazide güneşe karşı hiçbir saklanacak yer, hiçbir korunacak yer görünmüyordu. Halbuki ben yalnız değildim. Yanımda yürüyen adama bir göz attım ve tekrar korktum: Bu, gri ceketli adamdan başkası değildi.

O benim şaşkınlığıma gülümsedi ve bir şey söylememe meydan vermeden sözüne devam etti: "Bırak da, şu dünyada âdet olduğu üzere, karşılıklı menfaatlerimiz bizi bir an için birleştirsin, ayrılmak için her zaman vaktimiz var. Dağların kenarını kovalayan bu yol, bilmem henüz bu noktaya dikkat etmediniz mi, aklınız varsa gidebileceğiniz tek yoldur. Aşağıya, vadiye gidemezsiniz, bu dağları aşarak geldiğiniz yere dönmeyi hele hiç istemezsiniz... Fakat bu yol aynı zamanda benim de yolumdur... Henüz doğmakta bulunan güneşin sizi korkudan sararttığını görüyorum. Beraber seyahatimiz müddetince gölgenizi size ödünç vereyim, siz de buna mukabil yanınızda gitmeme müsaade ediniz. Artık Bendel yanınızda değil; ben size güzelce hizmet ederim. Beni sevmiyorsunuz, buna müteessirim. Fakat buna rağmen benden istifade edebilirsiniz. Şeytan insanların tasavvur ettiği kadar siyah ruhlu değildir. Dün beni gücendirdiniz, bu doğru, fakat ben bugün bunun acısını çıkarmak istemiyorum ve buraya kadar yolda size iyi vakit geçirttim, bunu kendiniz de itiraf etmelisiniz. Haydi bakalım, tecrübe için bir kere olsun gölgenizi kabul ediniz."

Güneş doğmuştu. Caddede karşımıza insanlar çıkıyordu. İçten istemeyerek de olsa bu teklifi kabul ettim, gölge hemen atın gölgesinin üzerindeki yerine geçerek yanı başımda keyifle tırısa kalktı. Çok acayip bir ruh hali içindeydim. Bir köylü grubunun yanından geçtim, onlar benim gibi zengin bir adama hürmetle şapkalarını çıkararak yol açtılar. Yoluma devam ettim, hırslı gözler ve çarpan bir kalple atın üstünde yan tarafıma, bir zamanlar benim olan gölgeme baktım. Şimdi onu bir yabancıdan, evet, bir düşmandan ödünç almıştım.

Öteki, yanı başımda aldırış etmeden gidiyor ve ıslıkla bir şarkı çalıyordu. O yayan, ben atlıydım. Başım dönmeye başladı. Arzu-

ların bu kandırışı çok kuvvetliydi. Birdenbire dizginleri çevirdim, mahmuzları sıktım ve bütün süratimle kenar yollardan birine saptım. Fakat gölgemi kaçırmadım. O, dönüş esnasında attan kaymış ve kanuni sahibini yolun üzerinde beklemeye başlamıştı. Utanarak geri dönmeye mecbur oldum. Gri ceketli adam hiç keyfini bozmadan şarkısını bitirdikten sonra halime güldü, gölgemi tekrar yerine koydu ve onun, ancak hakkım olan bir mal gibi kendisine yeniden sahip olduğum takdirde bana yapışacağını, yanımda kalacağını söyledi. "Ben sizi" diye sözüne devam etti, "gölgenizden yakalamış bulunuyorum; siz benden kurtulamazsınız. Sizin gibi zengin bir adama ne de olsa bir gölge lazımdır, başka türlü olmaz, siz yalnız bunu daha erken idrak etmediğiniz için hatalısınız."

Aynı cadde üzerinde yoluma devam ettim. Hayatın bütün kolaylıkları hatta ihtişamı tekrar bana yüz gösteriyordu. Serbestçe ve kolaylıkla hareket ediyordum, çünkü, ödünç de olsa, bir gölgem vardı ve her yerde, servete dayanan bir hürmet telkin ediyordum. Fakat kalbimde ölüm hisleri vardı. Kendisini dünyanın bu en zengin adamının adi bir uşağı gibi gösteren bu acayip yol arkadaşım fevkalade hamarat, ölçüsüz derecede becerikli ve mahir, yani zengin bir adamın oda uşağının ta kendisiydi, fakat yanımdan ayrılmıyor, hiç arkasını kesmeden beni kandırmaya çalışıyor, eninde sonunda, sadece ondan kurtulmak için de olsa, bu gölge alışverişini kabul edeceğimi büyük bir emniyetle ileri sürüyordu. Hem beni taciz ediyordu, hem de kendisinden nefret ediyordum. Ondan adamakıllı korkmam lazımdı. Kendisine bağlanmış bulunuyordum. Bir kere beni kaçmakta olduğum dünyanın nimetlerine döndürdükten sonra yakamı eline almıştı. Onun lafazanlığına tahammüle mecbur oluyor, nerdeyse haklı olduğunu hissediyordum. Zengin bir adamın dünyada bir gölgesi olmalıydı, ve onun beni kandırıp tekrar sahip ettiği mevkii muhafaza etmek istediğim takdirde bir tek çıkar yol vardı. Fakat bu noktada kararım katiydi: Aşkımı feda ettikten, hayat benim için rengini kaybettikten sonra, bütün dünyanın gölgeleri pahasına da olsa, ruhumu bu herife bağışlamak istemiyordum. Bu işin nasıl biteceğini de bilmiyordum.

Bir gün, dağlara seyahate çıkan ecnebilerin uğramayı âdet ettikleri bir mağaranın önünde oturuyorduk. Burada yeraltı nehirlerinin ölçülmez derinliklerden gelen uğultusu duyuluyor ve atılan bir

taşı gürültülü düşmekten alıkoyacak hiçbir dip yokmuş gibi görünüyordu. Gri ceketli adam, çok kere yaptığı gibi, gölgeme tekrar hâkim olduğum takdirde tılsımlı kesem sayesinde dünyada neler yapabileceğime dair, zengin muhayyilesinin yardımıyla ve en parlak renklerin pırıltılı cazibesi içinde, bana itinalı tablolar çiziyordu. Dirseklerimi dizlerime dayayarak yüzümü ellerimin içine almıştım. Bu riyakâr adamı dinliyor, kalbimin, onun kandırmalarıyla içimdeki sağlam irade arasında ikiye bölündüğünü hissediyordum. İçimde böyle bir ikilikle daha uzun müddet mukavemet edemezdim, kati mücadeleye başladım:

"Efendi, muayyen şartlarda yanımda kalmanıza müsaade ettiğimi, fakat hürriyetime tamamıyla sahip bulunduğumu unutmuş görünüyorsunuz!"

"Emrederseniz hemen pılımı pırtımı toplarım!"

Bu tehdidi pek ağzına dolamıştı. Sustum. Hemen gölgemi toplayıp devşirmeye başladı. Sarardım, fakat ses çıkarmadan bu harekete müsaade ettim. Bunu uzun bir sükût takip etti. Söze evvela o başladı:

"Bana tahammül edemiyorsunuz beyim, benden nefret ediyorsunuz, bunu biliyorum; fakat niçin nefret ediyorsunuz? Acaba sokak ortasında üstüme çullanıp tılsımlı kuş yuvasını zorla benden kapmaya uğraştığınız için mi? Yoksa sadece namusunuza güvenilmiş sandığınız gölgeyi, yani benim malımı, hırsız gibi aşırmaya kalkıştığınız için mi? Ben kendi hesabıma sizden bunun için nefret etmiyorum. Bütün kabiliyetlerinizden, kurnazlığınızdan, kuvvetinizden istifadeye kalkışmanızı gayet tabii buluyorum. Üstelik, fevkalade sağlam kanaatlerinizin mevcut olması ve namuskârlığın ta kendisi gibi düşünmeniz de bir hevestir, buna da bir diyeceğim yok. Sahiden sizin kadar insafsızca düşünmüyorum. Ben sadece sizin düşündüğünüz gibi hareket ediyorum. Yoksa, sahip olmayı nedense pek istediğim muhterem ruhunuzu kendime almak için, herhangi bir zaman gırtlağınıza mı bastım? Değiş tokuş ettiğim bir kese için arkanızdan uşağımı mı saldırdım? Bu keseyi sizden alıp sıvışmaya mı teşebbüs ettim?

Bu sözlere verecek bir cevabım yoktu, o devam etti:

"Pekâlâ beyim, pekâlâ! Bana tahammül edemiyorsunuz. Bunu da pek güzel anlıyorum ve bu yüzden size içerlemiyorum. Ayrılma-

mız lazım, bu meydanda! Siz de bana pek can sıkıcı gelmeye başladınız. Şu halde sizi utandıran huzurumdan tamamıyla kurtulmanız için bir kere daha tavsiye ediyorum: Malınızı benden satın alınız!"

Keseyi kendisine uzattım:

"Bu bedel mukabilinde!"

"Hayır!"

Derin bir iç çektim ve tekrar söze başladım:

"Demek yine böyle. İstirham ederim beyim, ayrılalım. İkimizi de alacak kadar geniş olduğunu ümit ettiğim bu dünyada artık yolumu kesmeyiniz."

O gülümsedi ve cevap verdi:

"Gidiyorum, beyim, yalnız daha evvel size, bu âciz kulunuzu arzu buyuracak olursanız nasıl çağıracağınızı öğreteyim: Kesenizi sallayınız, yeter. İçindeki tükenmez altınlar şıkırdayınca bu ses beni derhal kendisine çeker. Bu dünyada herkes kendi menfaatini düşünür: Görüyorsunuz ki ben aynı zamanda sizin menfaatinizi de düşünüyorum, çünkü size açıktan açığa yeni bir kudret veriyorum. Ah, bu kese!.. Gölgenizi güveler yiyip bitirmiş olsa bile, bu kese aramızda kuvvetli bir bağ olarak kalacaktır. Yeter, altınlarımla beraber ben de sizin elinizdeyim. Uzakta da olsam kulunuza emrediniz! Dostlarımın hizmetine her zaman amade bulunduğumu ve zenginlerin benimle bilhassa aralarının iyi olduğunu bilirsiniz. Bunu kendi gözlerinizle gördünüz. Yalnız gölgeniz, beyefendi, bakın bunu söyleyeyim... Onu asla elde edemezsiniz... Ancak bir şartla..."

Ruhumda eski zamanlara ait bazı kimselerin hayalleri canlandı. Süratle karşımdakine sordum:

"Sizde Herr John'un da bir imzası var mıydı?"

Güldü:

"O kadar iyi bir dostum için böyle şeylere asla lüzum yoktu."

"Kendisi nerede? Allah aşkına, bunu bilmek istiyorum!"

Tereddüt ederek elini cebine soktu; oradan saçlarından çekilerek Herr John'un soluk, şekli bozulmuş vücudu meydana çıktı; morarmış ölü dudakları harekete gelerek ağır ağır şu kelimeleri söyledi:

"Justo judicio dei judicatus sum; justo judicio Dei condemnatus sum."[9]

9 Tanrının adil mahkemesinde muhakeme edildim; Tanrının adil mahkemesinde mahkûm edildim.

Dehşet içinde kaldım ve şakırdayan keseyi çabucak uçuruma fırlatarak karşımdaki adama şu son sözleri söyledim:

"Korkunç adam, sana Allah'ın ismi üzerine ant veriyorum: Kalk buralardan git, bir daha gözlerime görünme!"

Karanlık bir tavırla yerinden kalktı, vahşi nebatlarla dolu olan bu yerin etrafını çevreleyen kayaların arkasında hemen kayboldu.

9

Orada, gölgesiz ve parasız oturuyordum. Fakat göğsümden ağır bir yük kalkmıştı. Neşeliydim. Aşkımı da kaybetmiş olmasaydım, yahut bu kayıpta kendimi suçsuz hissetseydim, zannediyorum ki, mesut da olabilecektim. Fakat şimdi ne yapacağımı bilmiyordum. Ceplerimi aradım ve henüz birkaç altın bulunduğunu gördüm. Onları saydım ve güldüm. Atlarım aşağıdaki handaydı. Oraya gitmekten utanıyordum; hiç olmazsa güneşin batmasını beklemeliydim. Fakat o henüz gökyüzünde ve yüksekteydi. Yakındaki ağaçların gölgesinde yattım ve sükûnetle uyudum.

Sevimli hayaller, neşeli danslar ederek, hoş bir rüyada bana göründüler. Mina, saçlarında çiçekten bir çelenkle, önümden süzülüp geçti ve bana tatlı tatlı güldü. Namuslu Bendel de çiçeklerden bir çelenk takmıştı, tatlı bir selamla önümden geçti. Daha birçoklarını gördüm, bana öyle geliyor ki, Chamisso, uzaktaki kalabalığın arasında seni de gördüm. Ortalıkta parlak bir ışık vardı, fakat hiç kimsenin gölgesi yoktu, daha garibi, bu hiç de fena görünmüyordu... Çiçekler ve şarkılar... Aşk ve sevinç, hurmalıkların altı... Bu oynak, hafifçe esip geçen sevimli mahlukları ne tutmak, ne de kim olduklarını anlamak benim için mümkün olmuyordu. Fakat böyle bir rüya görmekten hoşlandığımı ve uyanmamaya gayret ettiğimi biliyorum. Sahiden uyandığım halde gözlerimi kapalı tutuyor, uzaklaşan hayalleri biraz daha ruhumun önünde alıkoymak istiyordum.

Nihayet gözlerimi açtım, güneş henüz gökyüzünde, fakat şark tarafındaydı. Bütün gece uyumuştum. Bunu, bana dönmemem gerektiği hakkında bir işaret bildim. Orada bana ait olan şeyleri kaybolmuş saydım ve dağın ormanlarla kapalı eteğini takip eden

küçük bir yoldan yayan gitmeye karar verdim; benimle istediğini yapmasını bahtıma bıraktım. Arkama dönüp bakmadım, zengin olarak bıraktığım Bendel'e başvurmayı da düşünmedim ki, bunu herhalde yapabilirdim. Dünyada bundan sonra alacağım yeni hüviyetime bir göz gezdirdim: Elbisem mütevazıydı. Sırtımda eski, siyah bir hırka vardı; bunu ta Berlin'deyken giyerdim ve o zamandan beri ilk defa bu seyahatimde, bilmem nasıl, tekrar elime geçivermişti. Bundan başka kafamda bir seyahat kasketi, ayaklarımda bir çift eski çizme vardı. Yerimden kalktım, orada, hatıra olsun diye, kendime dikenli ağaçtan bir değnek kestim ve hemen yola düzüldüm.

Ormanda ihtiyar bir köylüye rasgeldim. Beni ahbapça selamladı. Kendisiyle konuşmaya başladım. Her şeyi öğrenmek isteyen bir seyyah gibi, evvela yolu, sonra bu civarı ve buraların ahalisini, bu dağlarda çıkan mahsulleri ve buna benzer şeyler sordum. Suallerime akıllıca ve mufassal cevaplar verdi. Ormanın geniş bir kısmında tahribat yapmış olan bir selin yatağına geldik. Güneşin aydınlattığı bu sahayı görünce içim korkudan titredi; köylüyü önden yürüttüm. Fakat o, bu tehlikeli yerin tam ortasında durdu ve bana dönerek bu tahribatın hikâyesini anlatmaya kalktı. Fakat bende noksan olan şeyi hemen fark ederek sözünü yarıda kesti:

"Fakat nasıl olur? Efendinin gölgesi yok!"

"Maalesef, maalesef!.." diye içimi çekerek cevap verdim. "Geçirdiğim uzun ve tehlikeli bir hastalık esnasında saçlarımı, tırnaklarımı ve gölgemi kaybettim. Bu yaşta yeniden çıkan saçlarıma bak, baba, bembeyaz. Tırnaklarım da çok kısa kaldı, gölgem de bir türlü yeniden çıkmıyor."

İhtiyar başını sallayarak:

"Vay. Vay!" dedi. "Gölgeniz yok ha? Bu fena. Geçirdiğiniz hastalık fena bir hastalıkmış."

Fakat hikâyesine tekrar başlamadı, karşımıza çıkan ilk yol çatalında, bir kelime söylemeden, ayrılıp gitti. Yanaklarımdan tekrar acı gözyaşları süzülüyordu, neşem uçuvermişti.

Mahzun bir kalple yoluma devam ettim ve bundan sonra hiçbir insanın yol arkadaşlığını aramadım. Ormanın en karanlık yerlerine sığındım ve bazen, güneşin vurduğu bir yeri geçmek için, saatlerce hiçbir insan gözünün bu geçişe engel olmamasını beklemeye mecbur kaldım.

Akşamları köylerde konakladım. Bu dağlardaki bir maden ocağına girmek ve yeraltında bir iş bulmak istiyordum. Çünkü, şimdiki vaziyetimin bana rızkımı bizzat kazanmayı emrettiğini bir tarafa bıraksak bile, yıpratıcı düşüncelerime karşı beni koruyabilecek tek şeyin yorucu bir çalışma olduğunu pek güzel anlamıştım.

Birkaç yağmurlu gün, kolayca yol kazanmamı temin etti, fakat bunun acısını çizmelerim çekti, çünkü onların tabanı böyle bir kara ameleye değil, Graf Peter'e göre yapılmıştı. Artık çıplak tabanlarıma basarak yürüyordum. Bir çift yeni çizme tedarik etmem lazımdı. Ertesi sabah, bir pazaryerinde, eski ve yeni çizmeler satılan bir barakada, bu işi büyük bir itinayla hallettim. Uzun uzun seçtim ve pazarlık ettim. Pek istediğim bir çift yeni çizmeden vazgeçmeye mecbur oldum; fiyatın pahalılığı beni korkuttu. Böylece, henüz iyi ve sağlam olan eski bir çift çizmeye razı oldum ve kulübenin sahibi olan sarı kıvırcık saçlı, güzel çocuk, peşin para karşılığında, dostça bir tebessümle bunları bana teslim etti, hayırlı yolculuklar diledi. Hemen çizmeleri ayağıma geçirdim ve Şimal Kapısı'ndan çıkarak kasabayı terk ettim.

Derin düşüncelere dalmıştım ve ayağımı bastığım yeri bile görmüyordum, çünkü bu akşam varmayı umduğum maden ocağını düşünüyor ve oraya nasıl başvuracağımı doğru dürüst bilmiyordum. Daha iki yüz adım gitmemiştim ki, yoldan ayrılmış olduğumu fark ettim. Yolu bulmak için etrafıma bakındım, hiç balta değmemişe benzeyen vahşi, asırlık bir çam ormanında bulunuyordum. Birkaç adım daha attım, kendimi, üzerlerinde yalnız yosun ve çalılar yetişen ve aralarında kar ve buz tarlaları uzanan ıssız kayalıkların arasında buldum. Hava çok soğuktu. Etrafıma baktım, orman arkamda kaybolmuştu. Birkaç adım daha... Etrafımda ölüm sükûtu vardı, üzerinde durduğum buzlar alabildiğine uzanıyordu ve kesif bir sis bunların üzerine çökmüştü. Güneş ufkun kenarında kan rengindeydi. Soğuk tahammül edilir gibi değildi. Ne olduğumu bilmiyordum. Dondurucu soğuk beni adımlarımı hızlandırmaya sevk etti. Yalnız uzak suların gürültüsünü duyuyordum. Bir adım daha... Bir okyanusun buzlu sahiline gelmiştim. Sayısız fok balığı sürüleri önümde gürültüyle sulara atıldılar. Bu sahili takip ettim, tekrar çıplak kayalar, sahralar, kayın ve çam ormanları gördüm. Birkaç dakika daha, ileriye doğru

koştum. Boğucu bir sıcak vardı. Güzel ekilmiş pirinç tarlalarının arasında, dut ağaçlarının altında duruyordum. Bunların gölgesinde oturdum, saatime baktım, pazaryerinden ayrılalı bir çeyrek saat olmamıştı. Rüya gördüğümü sandım, uyanmak için dilimi ısırdım. Fakat hakikaten uyanıktım... Düşüncelerimi derlemek için gözlerimi kapadım. Önümde, burundan çıkan acayip hecelerle konuşulduğunu duydum. Gözlerimi kaldırdım: Elbiselerine inanmasam bile, çehrelerinin Asyalı şeklinden belli olan iki Çinli, memleketin âdeti üzere selam vererek bana kendi dillerinde hitap ediyorlardı. Ayağa kalkıp iki adım geri çekildim. Onları artık göremedim. Manzara değişmişti: Burada pirinç tarlaları yerine ağaçlar, ormanlar vardı. Bu ağaçlara ve etrafımda çiçek açmış otlara baktım; bunların arasında benim tanıdıklarım, cenubu şarki Asyası nebatlarıydı. Ağaçlardan birine gitmek istedim, fakat bir adım... Her şey tekrar değişiverdi. Bu sefer, talim yapan acemi bir asker gibi adımlar atarak ağır ağır yürüdüm. Harikulade değişik memleketler, vadiler, boğazlar, dağlar, bozkırlar, kum çölleri, hayran gözlerimin önünden geçip gidiyorlardı. Hiç şüphe yoktu: Ayaklarıma Hızır çizmeleri[10] giymiştim.

10

Sessiz bir ibadet yapar gibi dizlerimin üzerine çöktüm ve şükran gözyaşları döktüm. Çünkü istikbalim gözlerimin önüne birdenbire apaçık serilmişti. Eski bir hata yüzünden insan cemiyetinden ayrı kaldıktan sonra, bunun yerine, her zaman sevmiş olduğum tabiata dönüyordum. Dünya zengin bir bahçe gibi bana veriliyordu. Tetkiklerde bulunmak artık hayatımın istikameti ve kuvveti, ilim, hayatımın hedefi olacaktı. Bu, tarafımdan kararlaştırılmış bir şey değildi. Ancak, o zamandan beri, aydınlık ve mükemmel olarak, bakir şekli ile, gözlerimin önüne çıkan şeyleri sessiz, esaslı, aralıksız bir çalışmayla tasvire uğraştım. Nefsimden memnuniyetim, tasvir ettiğim şeyle aslı arasındaki uygunluğa bağlıydı.

10 Masallarda geçen bir çeşit çizme ki, giyen bir adımda memleketler aşarmış.

Bundan böyle ekip biçeceğim tarlaya üstünkörü bir bakışla hemen sahip çıkmak için kendimi topladım. Tibet yaylalarında bulunuyordum, birkaç saat evvel doğmuş olan güneş burada garp tarafına meyletmişti. Ondan daha süratli giderek Asya'yı şarktan garba doğru geçtim ve Afrika'ya ayak bastım. Her istikamete tekrar tekrar gidip gelerek bu kıtayı merakla seyrettim. Mısır'da eski ehramları ve mabetleri temaşa ederken, çölde, yüz kapılı Thebai'nin[11] yakınlarında, evvelce Hıristiyan keşişlerin oturdukları mağaraları gördüm. İçimde birdenbire şu sağlam ve aydınlık karar canlandı: "İşte senin yurdun burasıdır!" Bunların en gözden ırak, aynı zamanda geniş, rahat ve çakalların giremediği birini bundan sonraki evim olarak seçtim ve değneğimi alarak yolculuğuma devam ettim.

Herakles sütunlarının[12] yanından Avrupa'ya geçtim. Cenup ve Şimal mıntıkalarını bir gözden geçirdikten sonra Şimal Asya'dan kutup glasiyelerinin üzerinden Grönland'a ve Amerika'ya atladım. Bu kıtanın her iki kısmını dolaştım, Cenup mıntıkalarında hüküm süren kış beni tekrar, Ümitburnu vasıtasıyla Şimal'e kaçırdı.

Şarki Asya'da gündüz oluncaya kadar bekledim ve bir müddet dinlendikten sonra yolculuğuma devam ettim. Amerika'nın her iki kısmında, dünyamızın bilinen en büyük arızalarının bulunduğu dağ silsilesini takip ettim. Yavaş ve ihtiyatlı adımlarla doruktan doruğa atladım, bazen alevli volkanların, bazen karla kaplı tepelerin üzerinden, ekseriya güçlükle nefes alarak geçtim, Elias Dağı'na[13] vararak Behring Boğazı'ndan Asya'ya sıçradım. Bu kıtanın garp sahilindeki türlü kıvrıntıları takip ettim ve oralarda bulunan adalardan hangisine gitmenin mümkün olabileceğini hususi bir dikkatle tetkik ettim. Çizmelerim beni Malaka Yarımadası'ndan Sumatra'ya, Cava'ya, Bali'ye ve Lambok'a götürdüler. Bu denizi dolduran adacıklar ve kayaların üzerinde Borneo'nun Şimal batısına ve bu adalar denizinin diğer adalarına bir geçit bulabilmek için, çok defalar tehlikeyi göze alarak, fakat buna rağmen faydasız yere, çalıştım. Bu ümide vedaya mecbur kaldım. Nihayet Lambok'un en uç tarafındaki burna oturup yüzümü cenuba ve

11 Yukarı Mısır'ın başşehri, Homeros'un *İlyada*'sında yüz kapılı diye geçer.

12 Cebelitarık Boğazı, rivayete göre Herakles Libya'dan okyanusa geçtiğinin delili olarak buraya sütunlar dikinıştir.

13 Alaska ile Kanada arasında bir dağ.

garba çevirerek hudutlarımı bu kadar çabuk bulduğum için, zindanımın sımsıkı kapatılmış demir parmaklıklarında ağlar gibi ağladım, dünyayı ve onun güneş tarafından giydirilen elbisesini, yani nebatlar ve hayvanlar dünyasını anlamak için bu kadar ehemmiyetle lüzumu olan şu acayip Avustralya'yı, Cenup Denizi'ni ve oradaki Zoophyt adalarını[14] görmek bana nasip değildi. Bunun için, toplamak ve yapmak istediğim her şey daha başlangıçtan yarım kalmaya mahkûmdu. Ey benim Adelbert'im, insanların bu uğraşıp didinmeleri nedir sanki?

Cenup yarımküresinde kışın en şiddetli olduğu zamanlarda, beni Tasmanya'dan ve Avustralya'dan ayıran iki yüz adım kadar mesafeyi, Ümitburnu'ndan hareket edip, kutup glasiyeleri üzerinden garba doğru giderek geçmeyi denedim. Nasıl döneceğimi bile düşünmüyor ve bu fena memleketin üzerime tabutumun kapağı gibi kapanmasını da göze alıyordum. Delice bir cesaretle bangizlerin üzerine doğru ümitsiz adımlar attım, soğuğa ve denize kafa tuttum. Fakat faydasız. Hâlâ Avustralya'ya gitmiş değildim. Her defasında Lambok'a dönerek en uç taraftaki burna oturdum, yüzümü cenuba ve garba doğru çevirerek zindanımın sımsıkı kapatılmış demir parmaklıklarında ağlar gibi, yeniden ağladım.

Nihayet kendimi buradan kurtararak mahzun bir kalple tekrar Asya'nın içlerine yürüdüm. Buraları, gün doğuşuyla beraber şarktan garba giderek, dolaştım. Ve hemen o gece; dün öğle üzeri geçerken kendime ayırmış olduğum Thebai'deki evime geldim.

Biraz dinlenir dinlenmez, Avrupa'da vakit gündüzken, ilk iş olarak, ihtiyacım olan şeyleri tedarik etmeyi düşündüm. Her şeyden evvel bir çift terlik lazımdı. Çünkü yakındaki birtakım eşyayı rahatça tetkik etmek gayesiyle küçük adımlar atabilmek için çizmeleri çıkarmaktan başka bir yol yoktu ve ben bunun ne kadar rahatsız edici bir şey olduğunu denemiştim. Çizmelerin üzerine giydiğim bir çift terlik umduğum neticeyi verdi, hatta ben bundan sonra yanımda daima iki çift terlik birden bulundurdum. Çünkü arslanlar, insanlar veya sırtlanlar beni nebat tetkiki esnasında ürküttükleri zaman, çok kere, bu terlikleri elime alacak zaman bulamadan, ayağımdan fırlatıp atıyordum. Çok iyi olan saatim kısa süren gezintilerimde

14 Cenup Denizi'ndeki bir çeşit mercan adaları.

fevkalade bir kronometre vazifesini görüyordu. Bundan başka bir minkaleye, birkaç fizik aletine ve bir kitaba ihtiyacım vardı.

Bütün bunları tedarik edebilmek için müsait bir sis tarafından gölgelenmiş bulunan Londra'ya ve Paris'e birkaç uzun yolculuk yaptım. Tılsımlı paradan artakalanlar bitince, yanıma, kolayca bulunabilen Afrika fildişleri aldım. Taşımaya kuvvetim yetmeyeceği için bunların en küçüklerini seçmeye mecbur oluyordum. Kısa zamanda her şeyim tamam ve hazırdı. Kendi kendine çalışan bir âlim sıfatıyla yeni hayatıma başladım.

Dünyayı dolaştım. Bazen yükseklikleri, bazen membaların ve havanın hararet derecesini ölçtüm, bazen hayvanları müşahedeye aldım, bazen nebatları tetkik ettim. Hattıistivadan kutba, bir dünyadan bir dünyaya koştum. Bilgileri bilgilerle karşılaştırdım. Afrika devekuşunun veya Şimal'deki deniz kuşlarının yumurtaları, meyveler, bilhassa sıcak memleket hurmaları ve muzlar günlük gıdamı teşkil ediyordu. Noksan olan saadetin yerini nikotin ve insan alakasıyla bağlarının yerini sadık bir fino köpeğinin sevgisi tutuyordu. Bu köpek benim Thebai'deki mağaramı bekliyor ve yeni hazinelerle yüklü olarak oraya döndüğüm zaman sevinçle üzerime sıçrıyor, dünyada yalnız olmadığımı bana insanca hissettiriyordu. Bir macera beni bir kere daha insanlar arasına dönmeye mecbur etti.

11

Bir gün, terliklerim ayağımda, Şimal memleketleri sahilinde yosun ve mantar toplarken bir kayanın köşesinden birdenbire karşıma bir beyaz ayı çıktı. Terliklerimi atarak karşımdaki adalardan birine atlamak istedim. Arada bulunan ve dalgaların üstüne çıkan çıplak bir kaya basamak vazifesi görecekti. Bir ayağımla bu kayaya sıkıca bastım, fakat öteki taraftan denize yuvarlandım, çünkü farkında olmadan diğer ayağımda terlik takılı kalmıştı.

Müthiş soğuk beni sarstı. Hayatımı bu tehlikeden güçlükle kurtardım. Karaya ayak basar basmaz elimden geldiği kadar süratle Libya çöllerine, kendimi oranın güneşinde kurutmaya koştum. Fakat oraya gider gitmez güneş kafamın üzerinde öyle bir kaynadı ki, fena halde hastalanarak tekrar Şimal'e doğru yollandım.

Şiddetli hareketler yaparak hafiflemek istedim, güvensiz ve acele adımlarla garptan şarka, şarktan garba koştum. Bazen gündüzün bazen gecenin içindeydim. Bazen kışın soğuğundaydım.

Dünyada ne kadar zaman dolaşıp durduğumu bilmiyorum. Damarlarımda şiddetli bir yangın vardı, kendimi kaybetmeye başladığımı büyük bir korkuyla seziyordum. Üstelik menhus tesadüf beni, böyle dikkatsizce koşarken, birinin ayağına bastırdı. Herhalde canını yakmış olacaktım; şiddetli bir darbe yedim ve yere düştüm.

Aklım başıma geldiği zaman güzel bir yatakta rahatça yatıyordum. Yatağım diğer birçoklarıyla beraber geniş ve güzel bir salonda bulunuyordu. Başucumda birisi oturuyordu. Birtakım insanlar salonda bir yataktan ötekine gidiyorlardı. Benim yatağımın önüne de geldiler ve benden bahsetmeye başladılar. Fakat bana "On iki numara" diyorlardı, buna rağmen ayak tarafımdaki duvarda, siyah mermer bir levhanın üzerinde büyük altın harflerle ve imlası doğru olarak,

PETER SCHLEMIHL

diye benim ismim yazılı olduğu muhakkaktı. Bu bir yanlışlık değildi, gayet sarih olarak okuyabiliyordum. Levhanın üzerinde, ismimin altında iki satır daha vardı, fakat bunları seçemeyecek kadar zayıftım. Tekrar gözlerimi kapadım.

Yüksek ve anlaşılır bir sesle, Peter Schlemihl'in bahsi geçen birtakım şeyler okunduğunu işittim, fakat mânasını kavrayamadım. Yatağımın önünde nazik bir adamla siyah elbiseli çok güzel bir kadının belirdiğini gördüm. Bu insanlar bana yabancı değillerdi, buna rağmen onları tanıyamıyordum.

Biraz zaman geçti ve tekrar kuvvetlendim. İsmim "on iki numara"ydı ve "on iki numara" uzun sakalından dolayı bir Yahudi diye biliniyor, fakat bu yüzden kendisine daha az ihtimamla bakılmıyordu. Gölgesi olmadığının da farkına varılmamışa benziyordu. Çizmelerim, bana temin ettiklerine göre, buraya geldiğim zaman üzerimde bulunan bütün eşyayla birlikte, iyi ve emin surette muhafaza edilmekteydi ve iyi olduktan sonra bana tekrar verilecekti. Hasta olarak yattığım bu yerin ismi Schlemilium'du. Her gün Peter Schlemihl'e dair okunan şey, bu hayır müessesesini kuran bu hayır sahibi kimse için dua edilmesi hakkında bir

tavsiyeydi. Yatağımın yanında gördüğüm nazik adam Bendel, güzel kadın Mina'ydı.

Schlemilium'da tanınmadan iyileştim ve daha birçok şeyler öğrendim. Bendel'in memleketinde bulunuyordum. O burada, benim, başka zamanlar pek de hayırlı olmayan, paramın artanıyla, zavallıların bana hayır dua ettikleri bu hastaneyi, ismimi koyarak kurmuştu ve burayı idare ediyordu. Mina duldu, feci bir cinayet davası Raskal'ın hayatına ve Mina'nın da servetinin büyük bir kısmına mal olmuştu. Anası babası artık yaşamıyorlardı. Kendisi burada Allah'tan korkan bir dul kadın olarak bulunuyor, hayır ve merhamet işleriyle uğraşıyordu.

Bir gün "on iki numara"nın yatağının yanında Herr Bendel'le konuşuyordu:

"Asil hanımefendi, niçin böyle sık sık kendinizi buranın fena havasına maruz bırakıyorsunuz? Ölümü arzu edecek kadar talihiniz size karşı sert mi davrandı?"

"Hayır, Herr Bendel, uzun rüyalarım sona erip kendi içimde uyandığımdan beri iyiyim! Uzun zamandan beri hiçbir isteğim yok ve artık ölümden de korkmuyorum. O zamandan beri geçmişi ve geleceği neşeyle düşünüyorum. Şimdi sizin, efendinize ve dostunuza böyle hayırlı bir şekilde hizmet edişiniz de sakin ve içten bir saadetle olmuyor mu?"

"Allah'a şükür, öyle, asil hanımefendi, başımızdan hakikaten acayip şeyler geçti. Kaderin dolu kadehinden farkında olmadan birçok iyi şeyler ve acı ıstıraplar içtik. Şimdi kadeh boşaldı, şimdi insana öyle geliyor ki, bütün bunlar bir tecrübeden ibaretmiş, artık akıllıca bir görüş sahibi olarak, asıl başlangıcı beklemek lazım. Asıl başlangıç şimdi bambaşka bir şey. İnsan tekrar o ilk havailiğe dönmek istemiyor ama, buna rağmen, nasıl yaşadıysa öyle yaşamış olmaktan da bir bakıma memnun oluyor. Hem içimden şuna da inanıyorum ki, şimdi dostumuzun vaziyeti o zamankinden daha iyidir."

Güzel dul:

"Benim içimde de böyle bir his var!" dedi; önümden geçip gittiler.

Bu konuşma içimde derin bir tesir bırakmıştı; fakat kendimi tanıtsam mı, yoksa tanıtmadan bırakıp gitsem mi diye ruhumda

bir şüphe vardı. Kararımı verdim. Kalem kâğıt getirerek şunları yazdım:

"Eski dostunuzun vaziyeti de o zamankinden daha iyidir, eğer çile çekiyorsa, bu, bahtıyla tekrar barışmanın çilesidir!"

Bundan sonra, kendimi daha kuvvetli bulduğum için üstümü giyinmek istedim. Yatağımın yanında duran dolabın anahtarını getirdiler. Bana ait olan her şeyi onun içinde buldum. Elbiselerimi giydim. Nebatat kutusunu siyah hırkamın üzerine taktım, Şimal memleketlerinde topladığım yosunları bu kutunun içinde tekrar buldum ve memnun oldum. Çizmeleri ayağıma geçirdim, yazdığım tezkereyi yatağın üzerine bıraktım, kapı açılır açılmaz Thebai yolunu tutup hemen uzaklaştım.

Suriye sahilleri boyunca, son defa evimden ayrıldığım yolu tutup dönerken, zavallı köpeğim Figaro'nun bana doğru geldiğini gördüm. Bu fevkalade köpek, uzun zaman evde bekledikten sonra, efendisinin izini kovalamaya kalkmış görünüyordu. Durdum ve onu çağırdım. Masum, coşkun sevgisinin binbir içli gösterişiyle havlayarak üzerime atıldı. Kendisini kolumun altına alarak tekrar eve getirdim, çünkü peşimden gelemeyeceği muhakkaktı.

Mağarada her şeyi eskisi gibi yerli yerinde buldum, tekrar kuvvetlendikçe yavaş yavaş eski meşguliyetlerime, eski hayat tarzıma döndüm. Yalnız tam bir sene müddetle, bana hiç yaramayan kutup mıntıkalarından uzak kaldım.

İşte, sevgili Chamisso, bugün de böyle yaşamaktayım. Çizmelerim eskimiyor, halbuki meşhur Tieckius'ün "De rebus gestis pollicilli"[15] adlı pek âlimce eseri beni bu cihetten evvela korkutmuştu. Çizmelerin kuvveti de eksilmiyor; yalnız benim kuvvetim azalıyor. Fakat bu kuvveti faydasız yere değil, daima ileri giden bir gaye için kullanmış olmak gibi bir tesellim var. Çizmelerimin beni götürebildiği yerlerde dünyayı, dünyanın teşekkülatını, arızalarını, hararet derecesini, hava tabakasının değişişlerini, cazibe kuvvetinin görünüşlerini, yeryuvarlağı üzerindeki hayatı, bilhassa nebatlar dünyasını, benden evvel herhangi bir insana nasip olandan daha esaslı olarak öğrendim. Hadiseleri, mümkün olduğu kadar aslına

---

15 Alman romantik muharriri Ludwig Tieck'in "Başparmacık Denilen Küçük Thomas'ın Hayatı ve Yaptığı İşler, üç perdelik bir hikâye" adlı, 1811'de yazılmış bir eseri.

uygun ve açık bir düzen altında birçok eserlerde gösterdim, çıkardığım neticeleri ve mütalaalarımı şöylece birkaç makalede anlattım. Afrika'nın iç kısımlarının, Şimal mıntıkalarının, İç Asya'nın ve bu kıtanın şark kıyılarının coğrafyasını tespit ettim.

"Historia stirpium plantarum utriusque orbis"[16] adlı eserim "Flora universalis terrae"nin[17] büyük bir parçası ve benim "Systema naturae"min[18] de bir bölümü olarak ortada duruyor. Bu eserde yalnız malüm olan fasilelerin sayısını hiç olmazsa üçte bir derecesinde çoğaltmış olmakla kalmayıp aynı zamanda nebatların tabii sistemleri ve coğrafyası için de bir şeyler yapmış olduğumu zannediyorum. Şimdi hayvanlar hakkındaki eserim üzerinde gayretle çalışmaktayım. Ölümümden evvel, müsveddelerimin Berlin Üniversitesi Kütüphanesi'ne teslimi için gereken tedbirleri alacağım.

Seni de sevgili Chamisso, benim acayip hikâyemin muhafızı yapıyorum; belki böylece, ben dünyadan çekilip gittikten sonra, bu dünya halkından bazılarına faydalı bir ders olabilir. Fakat sen, dostum, insanlar arasında yaşamak istiyorsan, her şeyden evvel gölgeye, sonra paraya hürmet etmesini öğren. Eğer yalnız kendin için ve içindeki iyi tarafın için yaşamak istiyorsan, o zaman nasihate ihtiyacın yok.

EXPLICIT[19]

---

16 "Dünyanın her iki yarısındaki nebatların meydana gelişi tarihi"

17 "Yeryüzünün genel florası"

18 "Tabiat sistemi"

19 Ortaçağda kullanılan "Explicirus est liber" (kitap bitti) tabirinin kısaltılması.

E.T.A. Hoffmann

Alman romantik edebiyatı denince adı ilk başta akla gelen ve Almanya dışında, hele Fransa'da, daha çok tanınan, geniş, hatta biraz fazlaca hür muhayyileli hikâyeci Ernst Theodor Amadeus Hoffmann, 1776 yılında Königsberg'de doğmuş ve orada büyümüştür. Anası ve babası onu ukala bir amcanın terbiyesine bırakmışlardı. Fakat daha çok kendi haline terk edilmiş gibiydi. Çocukluğunda bir harika, erkenden kendini gösteren bir deha diye pohpohlanmış, şımartılmıştı. Mükemmel resim yapıyor, müzikle meşgul oluyordu. Aynı zamanda tahsilini de geri bırakmıyor, hukuk okuyordu. On dokuz yaşında üniversiteyi bitirerek memur oldu, Polonya'daki Posen şehrine tayin edildi. Burada serseriliğe başladı. Başıboş bir artist hayatı sürüyordu. Birtakım büyük memurların karikatürlerini yaptığı için uzak bir kasabaya tayin edildi. 1804'te Varşova'ya geldi. Muhteşem sarayların yanında dünyanın en pis mahallelerini barındıran bu acayip şehir onun hassas muhayyilesini büsbütün canlandırdı. Hâkimlik vazifesini dürüst şekilde görmekle beraber, kendisini daha çok sanata vermişti. Resim yapıyor, eser besteliyor ve hikâye yazıyordu. Napolyon istilasına uğrayan Almanya'nın mukadderatıyla alakadar olduğu yoktu. Fransızlar Varşova'ya gelip onu işinden edince, kendini müziğe vermeyi kararlaştırdı. Bamberg Tiyatrosu'nun müzik işleri müdürü oldu. Burada "Kreisleriana" adındaki eserine başladı. Bu, Kreisler isminde acayip, yarı deli bir orkestra şefinin maceralarından bahseden, taşkın bir hayal mahsulü romandı. 1814'te tekrar hukuk mesleğine döndü, Berlin mahkemelerinden birine tayin edildi, ölünceye kadar da burada kaldı. Bu sırada birçok hikâyeler, romanlar yazdı, operalar besteledi. Fakat hayatı yine karışıktı, kendisi gibi serseri ruhlu şair, muharrir ve aktör arkadaşlarıyla meyhanelerde sabahlıyor, zekâsını ve kabiliyetini çürütüyordu. Daima hareket halinde olan muhayyilesi hakikatlerden ziyade vehimlerin pençesindeydi. Bu içki âlemlerinde en güzel nüktelerini, hikâyelerini harcıyordu. Ni-

hayet, şarap parası bulmak için yazmaya başladı. Adeta içebilmek için yazıyor, yazabilmek için de içiyordu. Bu hayat vücudunu da, kafasını da harap etti; bu geceler onu muhayyel bir âlemin hudutsuzluğu içinde dolaştırdı. Sabaha karşı evine döndüğü zaman odasına kapanır, akla hayale sığmaz vakalar ve şahıslar icat eder, bunların hikâyelerini yazardı. Bu esnada, uydurduğu korkunç şahısları, çadırları, hayaletleri görür gibi olur, korkar, bağırır, karısını imdadına çağırırdı. Zavallı kadın yatağından kalkar, giyinir, kocasının yanına oturarak, o yazısını bitirinceye kadar yanından ayrılmaz, çorap örer ve sabahı beklerdi.

Alman edebiyatının, belki bütün dünya edebiyatının en geniş bir hayal mahsulü olan eserleri bu sıralarda meydana geldi. *Şeytanın İksiri* romanı, *Gece Hikâyeleri* ve *Serapion Kardeşleri* adlı hikâye serileri bu zamanların mahsulüdür.

Hoffmann'ın böyle başıboş bir hayal âlemine dalan eserleri hakkında zaman yavaş yavaş hükmünü vermiş, bunlardan bir kısmı artık bugünün insanı tarafından okunmaz olmuştur. Fakat onun cadısız, perisiz, hayaletsiz birtakım hikâyeleri de vardır ki, yazılalı yüz seneyi geçtiği halde kıymetlerinden hiçbir şey kaybetmemişlerdir. Bu eserler, kendini israf etmese, bu büyük muharririn neler yaratabileceğini göstermektedir.

"Fıçıcı Usta Martin ile Kalfaları", "Das Frâulein von Scudery", "Ceviz Kıran'la Fare Kıralı", "Altın Çanak", "Küçük Zeches", "Şövalye Gluck", "ie-Fermate", "Rat Krespel" ve burada tercümesini sunduğumuz "Duka ile Karısı" bunlar arasındadır. Gerçi bunlarda da yer yer cadı karılar, olmayacak hayaller işe karışmaktaysa da, gündelik hayatın mantığı hiçbir zaman büsbütün kaybolmamaktadır.

Hoffman, ciltler dolduran daha birçok eserler yazdıktan sonra, ağır bir belkemiği hastalığına tutulmuş, kötürüm olmuş, korkunç acılar içinde uzun zaman kıvranarak, 46 yaş gibi tam eser verebilecek olgun bir çağda, 22 Haziran 1822'de, ölmüştür.

Tercümesini sunduğumuz hikâyenin Almanca ismi "Doge und Dogaresse"dir. 1819'da yazılmıştır. Muharririn, Berlin'de bir resim sergisinde gördüğü bir tablodan nasıl meraklı bir hikâye çıkarabildiğini göstermekte, aynı zamanda, eski Venedik'le oradaki hayat hakkında gözlerimizin önüne unutulmaz tablolar çizmektedir.

Hikâyede bahsi geçen Venedik Duka'sı Marino Falieri 1280 sıralarında doğmuştur. Memleket hizmetinde ilerleyerek donanma komutanlığına kadar yükselmiş, varlığı denizlere bağlı olan Venedik'in Adriyatik'teki durumu bakımından çok ehemmiyetli olan Zara şehrini geri almıştı. Epeyce yaşlı bir zamanında, 1354'te, Cenevizler tarafından sıkıştırılan şehrin dukalığına seçilmiş, ustalıklı bir mütarekeyle, Venedik'i düşman eline geçmekten ve mahvolmaktan kurtarmıştır. Fakat 1355'te, yani intihabından bir sene sonra, birtakım taraftarlarıyla beraber, şehre asıl hâkim olan Sinyorlar sınıfına karşı bir hareket hazırlayarak, intihaba dayanan dukalığı, babadan evlada kalır bir hükümdarlık haline getirmek isteyince, niyeti ve hazırlıkları meydana çıkmış, makamından indirilmiş ve Duka sarayının büyük merdivenlerinde idam edilmiştir.

Duka ile Karısı

Bu, Berlin Güzel Sanatlar Akademisi'nin 1816 yılı Eylül'ünde açtığı sergideki bir tablonun ismiydi. Akademi azasından kıymetli ve gayretli C. Kolbe'nin eseri olan resim herkesi öyle bir sihirle kendine bağlıyordu ki, önü hemen hemen hiç boş kalmıyordu. Zengin, muhteşem elbiseler giymiş bir Venedik Dukası, yanında aynı derece bol süslenmiş karısıyla beraber, parmaklıklı bir avlunun önüne doğru ilerliyordu; kendisi kır sakallı bir ihtiyardı; bazen kuvvet, bazen zaaf, bazen gurur ve kibir, bazen mülayimlik ifade eden esmer kırmızı çehresinin, acayip şekilde birbirine karışmış hatları vardı. Karısı genç bir kadındı; bakışlarında, bütün tavırlarında, hasret dolu bir hüzün, hülya dolu bir istek görünüyordu. Arkalarından, yaşlıca bir kadınla açılmış bir şemsiye tutan bir adam geliyordu. Kenarda, parmaklığın yanında bir delikanlı, deniz minaresi gibi kıvrık bir boru üflüyor; parmaklığın önünde, denizdeyse, Venedik bayrağıyla süslenmiş, zengin tezyinatlı bir gondol, içinde iki kürekçiyle duruyordu. Arka planda birkaç yüz yelkenin kapladığı deniz uzanıyor, sulardan yükselen muhteşem Venedik şehrinin kuleleri, sarayları görünüyordu. Solda San Marco, sağda biraz önde San Giorgio Maggiore kiliseleri fark edilmekteydi. Tablonun altın çerçevesine şu sözler oyulmuştu:

Ah! Senza amare
Andare sol mare
Col sposo del'mare,
Non puo consolare.

(Ah sevgi olmayınca,
Denizde dolaşmakla
–Denizin kocasıyla bile olsa–
Gönlümü avutamıyorum.)

Bir gün bu resmin önünde lüzumsuz bir münakaşa açıldı; acaba sanatkâr bu tabloyla sadece bir tablo yapmak, yani hasret dolu kalbinin isteklerini bütün ihtişam ve azametine rağmen söndüremeyen, ihtiyar, çökmüş bir adamın, o mısralarla açıkça işaret edilen andaki halini göstermek mi istemişti, yoksa hakikate dayanan bir tarihi bir vakayı mı tasvir etmek istiyordu? Bu gevezelikten yorulanlar birbiri arkasına oradan uzaklaştılar, geride yalnız, asıl resim sanatına candan bağlı iki arkadaş kaldı. Bunlardan biri:

"Anlamıyorum," diye konuşmaya başladı, "böyle sonu gelmeyen mâna çıkarmalarla insan kendi zevkini nasıl berbat eder? Bundan başka, bu Duka ile karısının hayatlarının ne biçim şey olduğunu pek iyi sezdiğimi sandığım için, bütün bu tabloyu kaplayan zenginlik ve kudret parıltısı, beni daha da çok sarıyor. Üzerinde kanatlı bir arslan bulunan bayrağa bak, nasıl dünyaya hükmeder gibi havalarda dalgalanıyor!.. Ah, muhteşem Venedik!.."

Sonra Turandot'un,[1] Adriyatik arslanı hakkındaki muammasını söylemeye başladı:

"Dimmi, qual sia quella terribil fera etc."[2]

Sözünü henüz bitirmişti ki, tatlı bir erkek sesi Calaf'ın şu cevabını söyleyiverdi:

"Tu quadrupede fera etc."[3]

Uzun boylu, asil tavırlı bir adam, hiç fark edilmeden, bu iki dostun arkasına gelip durmuştu. Boz pelerinini güzel bir şekilde omzuna atmış, kıvılcımlar saçan gözlerle tabloyu seyrediyordu.

Aralarında bir konuşma başladı ve yabancı, adeta resmi bir sesle, şunları söyledi:

"Bu başlıbaşına bir sırdır, çok kere sanatkârın ruhunda bir tablo canlanır, bunun şahısları başlangıçta, tanınmaz, şekilsiz, boşlukta dolaşan sisler halindeyken, ilk defa sanatkârın ruhunda canlı bir şekil almaya, kendi yurtlarını bulmaya başlarlar. Sonra birdenbire bu tablo geçmiş ile, hatta bazen de gelecekle bağlanıverir; artık o, gerçekten olmuş yahut olacak bir şeyin tasviridir. Bu tabloda

---

1 Turandor (Turandoht – Turan Kızı) *Binbir Gece Hikâyeleri*'nde geçen bir kadındır. Kendisini isteyenlere muammalar sorar, cevap veremeyenleri öldürürmüş. Nihayet muammayı çözen birine varmış. Yukarıdaki cümleler, Gozzini'nin bu isimdeki piyesinden alınmıştır.

2 Söyle bana, o korkunç ejder nasıldı?..

3 Sen dört ayaklı ejder...

Venedik Dukası Marino Falieri ile karısı Annunziata'dan başka kimseyi tasvir etmiş olmadığını, belki henüz Kolbe kendisi de bilmiyordur."

Yabancı sustu. Fakat iki dost ısrar ettiler, Adriyatik arslanının muammasını çözdüğü gibi, bu muammayı da çözmesini istediler. O zaman yabancı:

"Eğer sabrınız varsa, meraklı beyler," dedi, size hemen Falieri'nin hikâyesini anlatarak bu tablonun izahını yaparım. Ama sabrınız var mı? Çok tafsilatlı anlatacağım, çünkü kendim görmüş kadar canlı olarak gözlerimin önünde duran şeylerden başka türlü bahsedemem... Belki de sahiden görmüşümdür... Çünkü her tarihçi –ne yapayım ki, ben de bir tarihçiyim– eski devirlerden kalma bir çeşit konuşan hortlak demektir..."

İki dost, yabancıyla birlikte, uzaktaki bir odaya girdiler. Orada, mukaddime filan yapmadan, şöyle anlatmaya başladı:

Çok eskiden, yanılmıyorsam 1354 senesi Ağustos ayında, Paganio Doria adındaki kahraman Ceneviz kumandanı, Venediklilere ağır bir darbe indirmiş, Venedik'e bağlı Prenzo şehrini de zaptetmişti. Venedik'in hemen önündeki körfezde şimdi Doria'nın asker dolu kadırgaları, avını en emniyetle neresinden yakalayacağını araştırarak telaşlı bir hırs içinde şuraya buraya koşan aç canavarlar gibi, sağa sola dolaşıyorlardı. Halkı ve hükümeti, ölüm korkusu sarmıştı. Bütün şehir ahalisi, kolunu kımıldatabilecek halde olan herkes, ya silaha, ya küreğe sarılmıştı. İnsan yığınları San Nicola Liman'ında toplanıyordu. Düşmanın girişini önlemek üzere, gemiler batırılıyor, ağaçlar devriliyor, zincir üstüne zincir çekiliyordu. Burada, vahşi bir kargaşalık içinde silahlar şakırdar, ağır yükler köpüren denize gümbürtülerle yuvarlanırken, Rialto köprüsünde, hükümet hesabına çalışan adamların, alınlarındaki soğuk teri silerek, perişan yüzleri ve kısık sesleriyle, nakit paraya faiz üstüne faiz teklif ettikleri görülüyordu. Çünkü tehlikeye düşen cumhuriyetin parası da kalmamıştı. Fakat hikmetinden sual edilmeyen o ebedi kuvvetin, böyle en dertli, en sıkıntılı bir zamanda, bu şaşkın sürünün elinden sadık çobanını alması da mukaddermiş: Duka Andrea Dandulo felaket yükü altında ezilerek öldü, halk ona Sevgili Kontçuk (il caro contino) adını vermişti, çünkü kendisi her zaman dindar, güler yüzlüydü; paraya

ihtiyacı olanlar için cebinde Zekino'lar,[4] akıl danışmaya ihtiyacı olanlar için de ağzında teselli sözleri olmadan bir kere bile San Marco Meydanı'ndan geçmemişti. Felaketten cesaretleri kırılanlar başka zaman hiç hissetmeyecekleri darbelerden iki misli acı duyarlar; halk da bunun için, San Marco Kilisesi'nin çanları boğuk, tüyler ürpertici vuruşlarla Duka'nın ölümünü bildirdiği zaman, teessür ve kederinden kendini kaybetti. Artık dayanaklarının, ümitlerinin göçüp gittiğini, artık başlarını Ceneviz boyunduruğuna uzatmaları lazım geleceğini bağıra bağıra söylüyorlar, şimdi yapılması gerekli olan harp hareketleri bakımından, Dandulo'nun kaybının pek felaketli olmadığını unutuyorlardı. "Sevgili Kontçuk" sulh ve sükûn içinde yaşamaktan hoşlanır, devlet idaresinin esrarlı dalaverelerinden ziyade yıldızların harikalı yollarıyla meşgul olur, orduyu sevk etmekten ziyade, mukaddes paskalya yortusunda dini merasimi idare etmekten anlardı. Şimdi mesele, temellerinden sarılan Venedik'i, gittikçe artan düşmanın korkunç kudretinden kurtaracak, hem kumandan, hem de kuvvetli bir devlet adamı meziyetlerini aynı derecede nefsinde toplamış, bir Duka seçmekteydi. Senato azaları toplandılar, fakat ortada karanlık çehrelerden, sabit bakışlardan, aşağı eğilip ellere dayanmış başlardan başka bir şey görünmüyordu. Sahipsiz kalmış dümene şimdi kuvvetli bir elle yapışıp dosdoğru idare edebilecek adamı nereden bulmalıydı? En ihtiyar senato azası Marino Bodoeri nihayet söze başladı:

"Burada, bizim yanımızda, bizim içimizde," dedi "böyle birini bulamayacaksınız. Fakat gözlerinizi Avignon'a, Marino Falieri'ye çevirin. Onu yeni seçilen Papa Innosans'ı, tebrike yollamıştık. Şimdi o daha iyi işler görebilir... Bunu yalnız o yapabilir... Bütün felaketlerin önüne geçmek için onu dukalığa seçelim... Diyelim ki, bu Marino Falieri artık seksenine yaklaşmıştır; saçları sakalları som gümüş gibi olmuştur; neşeli hali, ateşli gözleri, burnunun ve yanaklarının parlak kırmızılığı, içindeki kuvvetten ziyade, iftiracıların dediği gibi, Kıbrıs şarabından gelmektedir; fakat bunlara ehemmiyet vermeyin... Bu Marino Falieri'nin donanma kumandanı sıfatıyla, Karadeniz'de ne kahramanlıklar gösterdiğini hatırlayın,

4 Bir çeşit İtalyan altını.

San Marco Prokurator'larının[5] bu Falieri'ye zengin Valdemarino kontluğunu bağışlayabilmeleri için onun ne gibi hizmetlerde bulunmuş olması gerektiğini bir düşünün!"

Bodoeri böylece Falieri'nin hizmetlerini adamakıllı belirtti, her itiraza evvelden cevap verdi, nihayet bütün reyler Falieri'yi seçmekte birleşti. Gerçi bazıları Falieri'nin birdenbire parlayan hiddetinden, müstebitliğinden, inatçılığından bir hayli dem vurdular, fakat o zaman şöyle dendi: İşte iyi ya, bütün bu huylar artık ihtiyar Falieri'den uzaklaşmıştır; biz de bunun için genç Falieri'yi değil, ihtiyar Falieri'yi seçtik! Halk yeni Duka'nın seçimini duyup da ölçüsüz ve coşkun bir sevince kapılınca bu çeşit itirazlar büsbütün kayboldu. Böyle tehlikeli anlarda, böyle kargaşalık ve gerginlik zamanlarında, sahiden verilmiş bir kararın gökyüzünün bir ilhamı gibi göründüğünü bilmiyor muyuz? İşte böylece, iyi kalpli kontcuk, bütün dindarlığı ve mülayimliğiyle tamamen unutuluverdi; herkes şöyle bağırıyordu: "Aziz Marco hakkına, bizim Dukamız çoktan şu Marino olmalıydı, o zaman bu azgın Doria gelip ensemize binmezdi." Malul askerler bile sakat kollarını güçlükle havaya kaldırıp bağrışıyorlardı: "İşte bu adam Morbassan'ı yenen Falieri'dir... Muzaffer sancağı Karadeniz'de dalgalanan yiğit kumandandır!" Halk nerede toplansa, biri çıkıp ihtiyar Falieri'nin kahramanlıklarından bahsediyor, sonra da, sanki Doria artık mağlup edilmiş gibi, havaları coşkun sevinç naraları çınlatıyordu. Bunlara ilave olarak, ancak Allah'a malum sebeplerle donanmasını, Doria'ya karşı götürecek yerde rahat rahat Sardenya'ya götüren Nicolo Pisani de nihayet çıkıp gelmişti. Doria körfezi bırakıp çekildi, Pisani'nin donanmasının geri dönmesine sebep olan şey de Marino Falieri'nin korku saçan ismidir diye kabul edildi. O zaman halkı da, hükümeti de, mesut seçiminden dolayı bir çeşit çılgın neşe sardı. Bunun için, fevkalade bir şey olsun diye, yeni seçilen Duka'yı şeref, zafer ve yığın yığın zenginlikler getiren bir gökyüzü habercisi gibi karşılamaya karar verdiler. Kalabalık ve şanlı maiyetleriyle birlikte on iki asilzade, hükümet tarafından Verona'ya gönderildi, cumhuriyetin mümessilleri orada Falieri'ye, gelir gelmez, devletin başı olduğunu

5 Venedik Cumhuriyeti'nin en yüksek dokuz memuru ki, Duka bunlar arasından seçilirdi.

resmen bildireceklerdi. Chioggia valisinin, kendi oğlu Taddeo Giustiniani'nin emri altında hazırlattığı on beş tane süslü devlet kayığı Chiozza'da Duka ile maiyetini aldı; Duka şimdi kudretli, muzaffer bir hükümdar gibi, zafer alayıyla San Clemens'e gidecek, kendisini bekleyen Bucentoro'ya[6] binecekti.

Tam bu anda, yani Marino Falieri'nin Bucentoro'ya binmeye hazırlandığı sırada, –ki 3 Teşrinevvel akşamıydı ve güneş batmaya başlamıştı–, Dogana'nın sütunları önünde, mermer kaldırımlar üzerine uzanmış, zavallı, bedbaht bir insan yatıyordu. Rengi belli olmayan, fakat en adi halk tabakasıyla hamalların ve kürekçilerin giydikleri gemici elbiselerine benzeyen çizgili ketenler, sıska vücudundan sallanıyordu. Zavallının sırtında, kendi derisinden başka, gömleğe benzer bir şey yoktu; her tarafı meydanda olan bu deriyse, en asillerin bile utanıp sıkılmadan göstereceği kadar beyaz ve nazikti. Sıskalığı, biçimli uzuvlarının tam tenasübünü daha çok meydana vuruyordu. Ancak yirmi yaşlarında görünen bu bedbahtın güzel alnını darmadağın ve perişan halde gölgeleyen açık kestane saçlarına, tesellisiz bir sefaletin kararttığı mavi gözlerine, kartal burnuna, ince ağzına bakıldığı zaman, iyi bir soydan gelen bu yabancıyı aksi bir talihin, en aşağı halk tabakaları arasına fırlatıp attığı muhakkak olarak görülürdü.

Söylediğimiz gibi, delikanlı Dogana sütunlarının önünde yatıyor, elini sağ koluna dayamış, sabit ve düşüncesiz bakışlarla, hiç kımıldamadan, denize bakıyordu. Hayatın kendisinden uzaklaştığı, ölümle mücadelenin onu bir taş heykel haline getirdiği düşünülebilirdi, fakat ara sıra, söylenmeyecek bir acısı varmış gibi derin derin göğüs geçiriyordu. Bu acı herhalde kaldırımlarda uzanan, kanlı paçavralarla sarılı ve ağır olduğu anlaşılan, sol kolunun acısıydı.

Her türlü işler durmuş, esnafların gürültüsü kesilmişti. Bütün Venedik yüzlerce kayığa ve gondola binmiş, şanlı Falieri'ye karşı çıkıyordu. İşte bu sıralarda, bu bedbaht delikanlı, çaresiz bir zavallılık içinde inleyerek acılarını unutmaya çalışıyordu. Fakat yorgun başı kaldırımlara düşüp bir baygınlık geçirmek üzereyken kısık ve ağlamaklı bir ses birkaç kere arka arkaya bağırdı:

6 Venedik Dukalarının, İsa'nın göğe çıkışı yortusunda ve başka büyük bayramlarda bindikleri muhteşem ve ziynetli kayık; bir çeşit saltanat kayığı.

"Antonio, benim sevgili Antonio'm!"

Antonio güçlükle vücudunun yarısını doğrulttu, başını sesin geldiği anlaşılan Dogana sütunları tarafına çevirirken, yorgun, duyulur duyulmaz bir sesle:

"Beni çağıran kim?" dedi. "Benim cesedimi denize atmaya gelen kim?.. Çünkü nerdeyse burada geberip kalacağım."

O zaman, ufak tefek, yaşı belirsiz denecek kadar ihtiyar bir kadıncağız, sopasına dayanarak öksüre tıkana, yaralı delikanlıya doğru geldi, yanı başına otururken iğrenç bir şekilde fıkırdamaya, gülmeye başladı. Sonra:

"Deli çocuk!" diye fısıldadı: "Deli çocuk... Önüne parlak bir saadet güneşi çıktı diye buralarda gebermek, ölüp kalmak mı istiyorsun? Şu tarafa bak, şu tarafa bak, akşamın içinde kıvrılan alevlere bak... Bunlar senin Zekino'ların...Ama bir şeyler yemelisin Antonio, bir şeyler yiyip içmelisin! Seni böyle yere çalan, bu soğuk taşlarda yatıran sadece açlıktır. Kolun artık iyileşti, adamakıllı iyileşti."

Antonio ihtiyar kadını tanıdı. Bu, Fransiskenler Kilisesi'ni merdivenlerinden, hep fıkırdayıp gülerek, ibadete gelenlerden sadaka isteyen acayip bir dilenci karısıydı. Antonio bile bazen, anlayamadığı bir hissin sevkiyle güç bela kazandığı ve kendisine de çok lüzumu olan kuvatrinolardan[7] birini bu kadının önüne atmıştı.

"Beni rahat bırak," diye cevap verdi, "beni rahat bırak ihtiyar deli karı. Doğru, beni böyle dermansız, böyle sefil eden yaramdan ziyade, açlıktır. Üç günden beri bir kuvatrino bile kazanmadım. Karşı taraftaki manastıra gidip birkaç kaşık hasta çorbası içeyim diyordum, ama bütün arkadaşlar gittiler... Merhamet edip beni kayığına alacak kimse yok, ben de buraya yıkılıp kaldım, artık kalkamayacağım galiba!"

İhtiyar kadın:

"Hi, hi, hi, hi" diye fıkırdadı. "Ne diye hemen ümidini kesiyorsun? Ne diye hemen cesaretini kaybediyorsun? Açsın, susuzsun, ama ben çaresini bulurum... İşte bak, güzel bir balık kurusu, daha bugün Zecca'dan[8] satın aldım; işte şu da limon suyu; bu da güzel

7 4 dinar kıymetinde bir Venedik parası.

8 Venedik'te bir kilise ve civarı (St. Zeccaria)

bir beyaz ekmek... Ye bakalım evladım, ondan sonra yaralı koluna da bakarız!"

İhtiyar kadın hakikaten, kukuleta gibi sırtında asılı duran ve eğik başından daha yüksek görünen torbasından balık, ekmek ve limon suyu çıkarmıştı. Yanan çatlak dudaklarını bu serin su ıslatır ıslatmaz Antonio'nun açlığı iki misli oluverdi; balıkla ekmeği büyük bir hırsla hemen temizledi. Bu sırada ihtiyar kadın onun yaralı kolundaki paçavraları çözmekle meşguldü, kol meydana çıkınca, adamakıllı ezilmiş olduğu, fakat yaranın artık tam iyileşme yolunu tuttuğu görüldü. Kadın küçük bir kutudaki merhemi nefesiyle ısıttıktan sonra yaraya sürdü, bir yandan da sordu:

"Ama kim sana böyle insafsızca vurdu, zavallı evladım?"

Antonio'nun keyfi tam yolundaydı, içini taze bir hayat ateşi kızdırıyordu, büsbütün doğrulmuştu; yumruk yaptığı sağ elini havaya kaldırıp, gözleri şimşekler çakarak bağırdı:"

"Ah!.. Şu serseri Nicolo beni sakat etmek istiyordu, çünkü merhametli birinin bana verdiği her kuvatrino'yu kıskanıyordu. Sen de biliyorsun ya, nine! Ben gemilerden, kayıklardan yük alıp Almanların mağazasına, şu Fontego dedikleri yere (herhalde bu binayı bilirsin) taşır, böylece hayatımı güçlükle kazanırım..."

Antonio'nun ağzından "Fontego" kelimesi çıkar çıkmaz kocakarı pek iğrenç bir şekilde fıkırdayıp gülmeye birbiri arkasına mırıldanmaya başladı:

"Fontego!.. Fontego!..Fontego!.."

Antonio hiddetle bağırdı:

"Eğer anlatmamı istiyorsan bu sersemce gülüşü bırak, nine!"

O zaman kadın hemen sustu, Antonio devam etti:

"İşte böyle birkaç kuvatrino kazanmış, kendime yeni bir setre almıştım. Görünüşüm çok heybetliydi, hem de gondolcuların arasına girmiştim. Her zaman neşeli olduğum, iyi çalıştığım, bazı güzel şarkılar bildiğim için başkalarından birkaç kuvatrino fazla kazanıyordum. Fakat bu yüzden arkadaşlar arasında haset başladı. Beni efendime fena tanıttılar, o da beni kovdu. Nereye gidecek olsam arkamdan:

"Alman köpeği!.. Melün kâfir!.." diye bağırdılar. Üç gün evvel de Sen Sebastian'da bir kayığı kıyıya çekmeye yardım ederken taşlar, sopalarla hücum ettiler. Kendimi adamakıllı müdafaa ettim

ama, kancık Nicolo, başıma sürünüp geçen ve kolumu ağır yaralayan bir kürek vuruşuyla beni yere serdi... Eh, şimdi benim karnımı doyurdun, nine, merhemin yaralı koluma sahiden fevkalade iyi geldiğini de hissediyorum. Bak kolumu artık sallayabiliyorum... Şimdi yine yılmadan kürek çekmek istiyorum."

Antonio yerinden kalkmış, yaralı kolunu kuvvetle iki yana sallıyordu. Fakat kocakarı tekrar fıkırdayıp yüksek sesle güldü, sonra, küçük sıçramalarla, dans ediyormuş gibi pek acayip bir şekilde şuraya, buraya hoplayarak bağırdı:

"Evladım, evladım, benim evlatçığım... Yılmadan kürek çek... Ama geliyor... Geliyor... Altınlar beyaz alevlerin arasında parlıyor... Yılmadan kürek çek... Kürek çek... Ama yalnız bir defa... Yalnız bir defa... Ondan sonra yok..."

Antonio ihtiyarın hallerine dikkat etmiyordu, çünkü en muhteşem manzaralardan biri önüne serilmişti: San Clemens taraflarından bu yana doğru, dalgalanan bayrağında Adriyatik aslanı, gürültülü kürek sesleriyle, hızla kanat çırpan bir kuğu gibi, Bucentoro geliyordu. Etrafını binlerce kayığın ve gondolun sardığı bu saltanat kayığı, hükümdarlar gibi cesur başını kaldırmış, sanki pırıl pırıl başlarıyla denizin derinliklerinden çıkıp kendisine alkış tutan bir orduya hükmediyordu. Akşam güneşi yanan ışıklarını denize, Venedik'e uzatıyor, adeta her şeyi parlak alevlerle sarıyordu. Fakat Antonio bütün dertlerini unutup hayran hayran oraya bakarken, günün ışığı gitgide daha kanlı bir renk aldı. Havaları boğuk bir uğultu dolaştı ve korkunç bir yankı gibi denizin derinliklerinde akisler yaptı. Fırtına, siyah bulutların üzerine binerek geldi, her şeyi zifiri karanlığa gömdü, bu sırada, homurdayan denizin gitgide yükselen dalgaları ıslık çalıp köpük saçan ejderhalar gibi kalkıyorlar, her şeyi yutmak istiyorlardı. Kayıklarla gondolların denizin üzerinde, havaya savrulmuş kuş tüyleri gibi dolaştıkları görülüyordu. Altı düz olduğu için fırtınaya karşı koyamayan Bucentoro dört tarafa sallanıyordu. Boruların ve borazanların neşeli sesleri yerine şimdi fırtınanın arasından, tehlikeye düşenlerin korkudan çıkardıkları feryatlar duyuluyordu.

Antonio taş kesilmiş gibi bu manzaraya bakıyordu. Hemen önünde zincir şıkırtısına benzer bir şey işitti. Aşağıya baktı, dalgalar, rıhtıma zincirle bağlanmış küçük bir kayığı sallayıp duruyorlardı. O zaman ruhunda bir şimşek çakar gibi oldu. Hemen kayığa atladı,

çözdü, içerde bulduğu küreğe yapıştı, cüret ve cesaretle denize açıldı, doğru Bucentoro'ya gidiyordu. Yaklaştıkça, Bucentoro'dakilerin imdat isteyen seslerini daha iyi duyuyordu:

"Yanaşın!.. Yanaşın!.. Duka'yı kurtarın!.. Kurtarın!.." diye bağırıyorlardı. Körfezdeki küçük balıkçı kayıklarının fırtınalı havalarda büyük kayıklardan daha emniyetli, daha kullanışlı olduğu malumdur. Bunun için bu çeşit kayıklar dört taraftan Marino Falieri'nin kıymetli canını kurtarmaya koştular...

Fakat ezeli bir kuvvet, cesur bir işin başarılmasını hayatta daima bir tek kişiye nasip eder, bu yüzden birçokları boşuna yorulmuş olurlar. Bu sefer de yeni seçilen Duka'nın hayatını kurtarmak zavallı Antonio'ya nasip olacaktı, bunun için küçük balıkçı kayığıyla kazasız belasız Bucentoro'ya yanaşmayı yalnız o başarabildi. Böyle tehlikelere alışık olan ihtiyar Marino Falieri bir dakika bile düşünmeden, muhteşem fakat kancık Bucentoro'dan zavallı Antonio'nun küçük kayığına atladı. Bu kayık, kabaran dalgaların üzerinden bir yunus balığı gibi kolaylıkla kayarak, onu birkaç dakika içinde San Marco Meydanı'na ulaştırdı. İhtiyar adamı, elbiseleri ıslanmış, ak sakalından iri deniz suları damlar bir halde kiliseye götürdüler. Asilzadeler burada, sararmış yüzleriyle, şehre giriş merasimini tamamladılar. Halk da, Sinyorlar[9] da bu gelişteki aksiliklerden şaşırmıştı. Üstelik birde Duka aceleyle ve yanlışlıkla, başka zamanlar suçluların idam edildiği iki sütunun arasından geçirilince, halkın sevinç sesleri birdenbire kesiliverdi; bayram gibi başlamış olan gün hazin ve karanlık bir şekilde sona erdi.

Duka'yı kurtaranı düşünen yok gibiydi, Antonio kendisi de bunu düşünmüyor, ölü gibi yorgun, yeniden açılan yarasının verdiği acıyla yarı baygın, Duka sarayının sütunlu avlusunda yatıyordu. Bunun için, hemen hemen gece olduğu bir sırada, bir dukalık muhafızı onu omuzlarından yakalayıp, "Gel, aziz dostum!" diyerek saraya, Duka'nın odasına soktuğu zaman, çok şaşırdı. İhtiyar ona güler yüzle yaklaştı, masanın üstündeki birkaç keseyi göstererek:

"Cesur davranın evladım! İşte, şu üç bin Zekino'yu al; daha da istiyorsan söyle, ama senden rica ederim, bir daha benim gözüme hiç görünme..."

9 Eski İtalyan şehirlerinde, idareyi ellerinde tutan bir nevi memur aristokratlar (signoria).

Bu son kelimeleri söylerken ihtiyarın gözlerinden şimşekler çakmış, burnunun ucu büsbütün kızarmıştı. Antonio onun ne istediğini bilmiyor, bunu pek merak da etmiyor, yalnız iyice hak ettiğini sandığı keseyi güç halle yüklemeye çalışıyordu.

Yeni sahip olduğu devletin şaşaası içinde parlayan ihtiyar Falieri ertesi sabah sarayının yüksek kemerli pencerelerinden aşağıya, türlü silah talimleri yaparak eğlenen halka bakıyordu. Bu anda, çocukluk senelerinden beri değişmez ve sıkı bir dostlukla Duka'ya bağlı olan Bodoeri odaya girdi. Duka, kendi içine ve itibarına gömülmüş bir halde, onu hiç fark etmemiş gibi davranınca, Bodoeri ellerini birbirine vurup yüksek sesle gülerek:

"Aman, Falieri, şu eğri dukalık takkesini giyeliden beri kafanda hangi yüksek fikirler yuva kurup gelişiyorlar ki?" dedi.

Falieri bir rüyadan silkinir gibi oldu, ihtiyar dostuna zorlama bir nezaketle karşı gitti. Bu takkeyi borçlu olduğu insanın aslında Bodoeri olduğunu seziyor ve bu sözler ona bu noktayı hatırlatmak istiyormuş gibi geliyordu. Fakat her türlü minnettarlık onun mağrur ve mütehakkim ruhunu bir yük gibi ezdiği, fakat bu en yaşlı senato azasını, bu sadık dostu, zavallı Antonio gibi başından savamayacağı için, kendini zorlayarak, birkaç kelimeyle teşekkür etti, sonra hemen, her tarafta kımıldamaya başlayan düşmanlara karşı alınması gereken tedbirlerden bahsetmeye başladı. Fakat Bodoeri kurnaz bir gülüşle onun sözünü kesti:

"Bunları ve devletin senden istediği daha birçok şeyleri, birkaç saat sonra toplanacak olan Büyük Senato'da inceden inceye tetkik eder, düşünürüz. Ben buraya böyle erkenden, şu küstah Doria'yı mağlup edecek, yahut da bizim Dalmaçya sahilindeki şehirlerimize tekrar göz dikmeye başlayan Macar Kralı Ludwig'in aklını başına getirecek vasıtaları seninle birlikte düşünüp bulmak için gelmedim. Hayır, Marino, ben yalnız seni düşündüm, hem de belki hiç tahmin edemeyeceğin bir şeyi, senin evlenmeni düşündüm..."

Duka canı sıkılmış bir halde ayağa kalktı, Bodoeri'ye arkasını döndü, pencereden dışarı bakarak:

"Bunu da nereden düşünürsün?" dedi. "İsa'nın göğe çıkma yortusuna daha çok zaman var. Ümit ediyorum ki, o zamana kadar düşman mağlup edilmiş, denizlerin doğurduğu Adriyatik aslanı

zafer, şeref, yeni zenginlikler, parlak kudretler kazanmış olacak... Masum gelin nişanlısını kendisine layık bir halde bulmalı..."

Bodoeri:

"Ah," diye sabırsız bir tavırla tekrar karşısındakinin sözünü kesti. "Ah, sen İsa'nın göğe çıkma yortusunda Bucentoro'dan aşağıya, dalgalara altın bir yüzük atarak Adriyatik deniziyle evlenmiş sayılacağın o garip merasimden bahsediyorsun... Sen, San Marino, denizlerin dostu, bu soğuk, rutubetli, kancık unsurdan başka bir nişanlı tanımıyor musun? Sen ona hükmettiğini sanıyorsun ama, o daha dün pek tehlikeli bir şekilde sana karşı ayaklanmadı mı? Bucentoro'nun üzerinde kayıp giderken onun mavi, soğuk yanaklarına şöyle bir dokundun diye coşup cenk eden böyle huysuz, çılgın bir nişanlının kolları arasında yatmayı nasıl istersin? Değişmeyen bir vefasızlıkla her sene yeniden evlenen, ve yüzükleri kıymetli bir aşk alameti olarak değil, kölelik cizyesi olarak çekip alan böyle düzenbaz bir kadının buz gibi soğuk göğsünü ısıtmak için Vezüv Yanardağı'nın bütün ateşleri yeter mi acaba? Hayır Marino, senin yeryüzü evlatlarının en güzeliyle evlenmen lazım olduğunu düşünmüştüm..."

Falieri başını pencereden çevirmeden:

"Sayıklıyorsun!" diye mırıldandı. "Sayıklıyorsun ihtiyar, benim gibi seksen yaşına gelmiş, iş güçle yüklü, ömründe hiç evlenmemiş, sevmek kabiliyetini artık nerdeyse kaybetmiş bir adam..."

Bodoeri:

"Dur" diye bağırdı. "Kendi kendini kötüleme... Kış bile ne kadar sert ve soğuk olursa olsun, en nihayet ılık batı rüzgârlarının üzerinde kendisine doğru gelen güzel Tanrıçaya kollarını hasretle açıp uzatmıyor mu? Sonra onu donmuş göğsüne bastırınca, yumuşak bir ateş damarlarını dolaşınca, buz ve kar nerede kalıyor? Seksen yaşına geldiğini söylüyorsun! Doğru, fakat sen ihtiyarlığı yalnız senelerle mi hesap edersin? Başını kırk mevsim evvelki kadar dik tutamıyor, adımlarını o zamanki gibi sıkı atamıyor musun? Yoksa kuvvetinin azalmaya başladığını, daha hafif bir kılıç taşıman gerektiğini, çabuk yürüdüğün zaman yorulduğunu, dukalık sarayının merdivenlerini çıkarken nefesinin daraldığını mı hissediyorsun?"

Falieri:

"Hayır, Allah şahit olsun ki hayır!" diye dostunun sözünü kesti, çabuk ve şiddetli bir hareket yaparak pencereden ayrıldı, ona doğru yürüdü:

"Hayır, Allah şahit olsun ki, bütün bunlardan hiçbirini hissetmiyorum!"

Bodoeri devam etti:

"Peki, öyleyse ihtiyarlıkta da olsa, payına düşen dünya nimetlerinin son haddine kadar tadını çıkar. Benim sana seçtiğim kadını karılığa kabul et!.. Venedik kadınları, güzellik ve fazilette onun birinci olduğunu kabul edeceklerdir, nasıl ki bütün Venedikliler cesaret, akıl ve kuvvette seni en başta görüyorlar."

Bodoeri şimdi öyle bir kadın tasvir etmeye başladı ve bunu öyle usta renklerle ve o kadar canlı yaptı ki, ihtiyar Falieri'nin gözü parladı, bütün yüzü yavaş yavaş kıpkırmızı oldu, dudakları, sanki birbiri arkasına kadeh kadeh ateşli Sirakuza şarabı içiyormuş gibi sivrildi ve şapırdadı. Nihayet yüzü gülerek:

"Aman," dedi, "bu senin anlattığın ne letafet nümunesi böyle!"

Bodoeri cevap verdi:

"Bahsettiğim kadın, benim sevgili yeğenimden başka biri değildir..."

Falieri onun sözünü kesti:

"Ne?" dedi, "yeğenin mi? Galiba o, ben Treviso'da valiyken, Bertuccio Nenolo'yla evlenmişti?"

Bodoeri:

"Canım" dedi, "sen benim yeğenim Franzeska'yı demek istiyorsun... Benim sana vermeyi düşündüğüm onun kızıdır. Biliyorsun ya, vahşi, ateşli Nenolo'yu harp aldı, denizlere götürdü... Franzeska üzüntü ve kederden, gidip Roma'da bir manastıra girdi, bunun için küçük Annunziata'yı Treviso'daki köşkümde tam bir yalnızlık içinde büyütüp yetiştirdim!"

Falieri büyük bir sabırsızlıkla tekrar ihtiyarın sözünü kesti:

"Ne istiyorsun? Ben karı olarak senin yeğeninin kızını mı alacağım? Nenolo evleneli ne kadar oluyor? Annunziata olsa olsa on yaşlarında bir çocuktur... Ben Treviso'ya vali gittiğim zaman daha Nenolo'nun evlenmesinin lafı bile yoktu, o zamandan beri de..."

"Yirmi beş sene geçti..." diye gülerek, Bodoeri sözü tamamladı. "Nasıl oluyor da zamanı böyle yanlış hesaplıyorsun? Galiba çok

çabuk geçti de ondan. Annunziata on dokuz yaşında bir kızdır, güneş gibi güzeldir, terbiyeli, alçakgönüllü, aşk işlerinde cahildir; çünkü hemen hemen hiç erkek görmemiştir. Bir çocuk sevgisiyle, iddiasız bir bağlılıkla sana sarılacaktır!"

Bodoeri'nin güzel Annunziata için çizdiği tablo tekrar gözlerinin önüne gelen Duka bağırdı:

"Bir kere kendisini göreyim... Bir kere kendisini göreyim!"

Arzusu o gün yerine getirildi. Büyük Senato toplantısından sarayına döner dönmez, kurnaz Bodoeri güzel Annunziata'yı gizlice onun yanına çıkardı. Bodoeri'nin, yeğenini Falieri'nin yanı başında Duka karısı olarak görmek istemesinde herhalde birtakım sebepler olacaktı. İhtiyar Falieri melek gibi kızı görünce bu güzellik harikası karşısında büsbütün şaşırdı, onu istemek için ancak anlaşılmaz birkaç söz kekeleyebildi. Bodoeri'den herhalde daha evvel meseleyi öğrenmiş olan Annunziata, yanakları kıpkırmızı kesilerek, ihtiyar Prensin önünde diz çöktü. Elini yakalayıp dudaklarına götürdü, sonra hafif bir sesle mırıldandı:

"Ah, efendimiz, beni sizin yanınızda dukalık tahtına oturmaya layık mı görüyorsunuz? Öyleyse ben de size ruhumun en derin yerinden gelen bir hürmet besleyeceğim ve son nefesime kadar sadık bir cariyeniz olarak kalacağım!"

İhtiyar Falieri derin bir saadet ve coşkun bir sevinç hissiyle kendinden geçmiş gibiydi. Annunziata elini yakaladığı zaman bütün uzuvlarının sarsıldığını hissetmiş, ondan sonra başıyla vücudu öyle bir titremeye, sallanmaya başlamıştı ki, çarçabuk gidip büyük koltuğa oturmaya mecbur olmuştu. Bodoeri'nin seksen yaşındaki ihtiyarların kuvveti hakkındaki güzel fikirlerinin yanlışlığı nerdeyse meydana çıkacaktı. Nitekim dudaklarında dolaşan garip bir tebessümü saklayamamıştı; masum, kaygısız Annunziata ise hiçbir şeyin farkında değildi; bereket versin yanlarında başka kimse de yoktu...Belki ihtiyar Falieri, halka on dokuz yaşında bir kızın kocası olarak görünmeyi düşününce bu vaziyetin tatsızlığını hissettiği için, hatta belki de alaya fazlaca meyleden Venediklilere bu yolda bir fırsat vermenin doğru olmadığını, nişanlılık gibi buhranlı bir devreyi sükûtuyla geçiştirmenin daha iyi olduğunu sezdiği için, her ne halse, Bodoeri'nin de muvafakatiyle şuna karar verildi: Nikâh büyük bir gizlilikle yapılacak, birkaç gün sonra da Duka'nın karısı,

sanki Falieri'yle çoktan beri evliymiş de onun Avignon seyahati sırasında kaldığı Treviso'dan yeni gelmiş gibi, Sinyorlara ve halka takdim edilecekti.

Şimdi gözlerimizi şu temiz giyinmiş tasvir gibi güzel delikanlıya çevirelim: Elinde içi Zekino'larla dolu bir kese, Rialto Köprüsü civarında aşağı yukarı dolaşıyor, Yahudilerle, Türklerle, Ermenilerle, Rumlarla konuşuyor, kederli yüzünü tekrar başka tarafa çeviriyor, yoluna devam ediyor, duruyor, tekrar dönüyor, nihayet bir gondola binip San Marco Meydanı'na gidiyor. Burada kararsız, mütereddit adımlarla, kollarını kavuşturmuş, gözlerini yere çevirmiş olarak, tekrar aşağı yukarı dolaşıyor, şu veya bu pencereden şu veya bu süslü balkondan gelen bazı fısıltıların, bazı öksürüklerin kendisini kasteden sevgi işaretleri olduğunu fark etmiyor, anlamıyor... Bu delikanlının, daha birkaç gün evvel parça parça elbiseler içinde, aç, sefil, Dogana'nın mermer kaldırımları üzerinde yatan Antonio olduğunu kim tanıyabilirdi?.. Ama, San Marco Kilisesi'nin merdivenlerinde oturan ihtiyar dilenci kadın, kendisini görmeden önünden geçip gitmek isteyen delikanlıya seslendi:

"Evladım, benim altın yürekli evladım!.. Günaydın!.. Günaydın!.." Delikanlı hızla arkasına dönüp ihtiyar kadını görünce hemen keseye el attı, bir avuç dolusu Zekino alarak ona vermek istedi. İhtiyar kadın fıkırdayıp güldü:

"Aman, bırak paran olduğu yerde kalsın! ... Ben senin paranı ne yapayım? Sanki ben kendim zengin değil miyim?.. Ama sen bana bir iyilik yapmak istiyorsan bana yeni bir kukuleta yaptır. Çünkü bu başımdaki beni artık rüzgârdan, fırtınadan korumaz oldu... Ya, bunu yaptırıver evladım... Benim altın yürekli evladım... Ama Fontego'dan uzak dur... Fontego'dan..."

Antonio ihtiyar kadının, derin çizgileri acayip ve korkunç bir şekilde kımıldayan soluk sarı yüzüne gözlerini dikmişti. Kadın şimdi sıska, kemikli ellerini birbirine vurup takırdayarak ulur gibi bir sesle ve iğrenç gülüşüyle: "Fontego'dan uzak dur!"deyince, Antonio bağırdı:

"Sen şu her zamanki çılgınlıklarından vazgeçmeyecek misin, cadı karı?"

Antonio'nun ağzından bu söz çıkar çıkmaz ihtiyar kadın, yıldırım çarpmış gibi, yüksek mermer basamaklardan yuvarlandı.

Antonio koşup iki eliyle onu yakaladı ve daha fazla düşmesinin önüne geçti. O zaman ihtiyar kadın yavaş, ağlamaklı bir sesle:

"Ah, evladım!" dedi, "Ah, evladım; ağzından ne korkunç bir söz çıktı... Bu sözü bir kere daha söyleyeceğine beni öldür daha iyi... Ah, beni, kalbinin en sadık yerini sana ayıran insanı ne kadar ağır yaraladığını bilmiyorsun!.. Ah, bilmiyorsun!.."

İhtiyar kadın birdenbire sustu; başını, kısa bir pelerin gibi omuzlarından aşağı sallanan koyu kahverengi bez parçasına sarıp sakladı, binlerce acının tesiri altındaymış gibi hıçkırıp sızıldandı... Antonio ruhunun en derin yerlerinde garip bir kımıldama olduğunu hissetti; kadını yakalayıp yukarıya, San Marco Kilisesi'nin kapısına götürdü, oradaki bir mermer sıranın üstüne oturttu, pis bez parçasını açıp başını meydana çıkardıktan sonra:

"Sen bana iyilik ettin, nine!" dedi "Sen bana iyilik ettin! Bütün zenginliğimi sana borçluyum, çünkü ölmek üzere olduğum bir anda bana yardım etmeseydin çoktan denizin dibinde olurdum, ihtiyar Duka'yı kurtaramaz, bu güzel Zekino'ları kazanamazdım... Ama sen bunları yapmasaydın bile bütün ömrümce bambaşka bir meyille bağlanmaya mecbur olduğumu hissediyorum; hem de şu çılgınca hallerin, şu fıkırdayıp gülüşlerin ta içimde bir hayli dehşet uyandırdığı halde... Sahi söylüyorum, nine! Hamallık, kürekçilik ederek güçlükle hayatımı kazandığım günlerde bile, sana birkaç kuvatrino verebilmek için daha sıkı çalışmak isterdim."

İhtiyar kadın kuru kollarını havaya kaldırarak:

"Ah benim canım evladım, benim altın yürekli Tonio'm!" diye bağırdı, elindeki değnek mermerlerin üzerine düştü, takır tukur yuvarlanıp gitti.

"Ah benim Tonio'cuğum! Ben zaten biliyorum, nasıl istersen öyle görünmeye çalış, bana bütün ruhunla bağlı olacağını biliyorum! Çünkü... ama sus... sus... sus..."

Güçlükle eğilerek sopasına uzandı; Antonio onu yerden alıp kadına verdi, ihtiyar kadın, çenesi değneğin üzerine dayalı, gözleri yere dikilmiş olarak, hafif ve karanlık bir sesle:

"Söyle bana, evladım!" dedi. "Eski zamanları, burada böyle, hayatını güçlükle kazanan zavallı, sefil bir insan olmadan evvel neler yaptığını, ne olduğunu hiç hatırlamıyor musun?"

Antonio derin derin içini çekti, ihtiyarın yanına oturdu, anlatmaya başladı:

"Ah, nineciğim, çok büyük bir refah içinde yaşayan bir ana babanın çocuğu olduğumu gayet iyi biliyorum... Ama kimdiler, nasıl oldu da onlardan ayrı düştüm? Bunlara dair zihnimde en küçük bir iz yok... Olamazdı da... Beni sık sık kollarına alan, bağrına bastıran, ağzıma şeker veren uzun boylu, güzel bir adamı çok iyi hatırlıyorum... Bunun gibi, beni soyup giydiren, her akşam yumuşak bir yatağa yatıran, her haliyle her zaman bana iyilik eden güler yüzlü, güzel bir kadını da hatırlıyorum... İkisi de, daha tok sesli bir yabancı dilde konuşurlardı, ben de bu dilde onlar gibi birkaç söz gevelerdim... Kürekçilik ettiğim zamanlarda, beni çekemeyen arkadaşlarım, saçlarımdan, gözlerimden, vücudumun yapısından dolayı, bana hep aslımın Alman olduğunu söylerlerdi. Ben de öyle sanıyorum, bana bakan o adamın dili (Bu adam herhalde babamdı) Almancaydı. O zamanların bendeki en canlı hatırası, tüyler ürperten bir feryatla uykudan uyandırıldığım bir gecenin korkunç manzarasıdır. Evde şuraya buraya koşuşturuyorlar, kapıları gürültüyle açıp kapıyorlardı. Anlaşılmaz bir korkuya düşmüş, ağlamaya başlamıştım. Bu sırada bana bakan kadın içeri atıldı, beni yatağımdan çekip aldı, örtülere sardı, ağzımı tıkadı, sonra benimle beraber dışarı kaçtı. Bu andan sonra hatıralarım kayboluyor... Kendimi tekrar muhteşem bir evde buldum. Bu ev çok latif manzaralı bir yerdeydi. Burada kendisine "baba" dediğim, heybetli, asil aynı zamanda mülayim tavırlı bir adam peyda oldu. O da, bütün ev halkı da İtalyanca konuşuyorlardı. Birkaç hafta kadar "baba"yı görememiştim, günün birinde çirkin suratlı yabancı insanlar çıkıp geldiler, evde bir sürü gürültü çıkardılar... Her şeyi altüst ettiler... Beni görünce, kim olduğumu, bu evde ne aradığımı sordular. "Ben Antonio'yum, bu evin oğluyum!" diye cevap verince yüzüme karşı güldüler, güzel elbiselerimi sırtımdan çekip çıkararak beni kapı dışarı ettiler, bir daha oralarda görünecek olursam sopayla kovacaklarını da tehdit makamında söylediler... Bağıra bağıra ağlayarak oradan kaçtım. Evden yüz adım kadar uzaklaşmamıştım ki, karşıma ihtiyar bir adam çıktı; babalığımın uşaklarından biri olduğunu tanıdım. "Gel Antonio, zavallı yavru!" dedi, "artık bizim için o ev ebediyen kapandı, artık ikimiz de bir lokma ekmek bulmaya bakmalıyız!.." İhtiyar beni alıp buraya getirdi, kötü elbiselerinin gösterdiği kadar fakir değildi. Gelir gelmez

setresini söküp içinden Zekino'lar çıkardı, bütün gün Rialto'da da dolaşarak bazen simsarlık, bazen doğrudan doğruya tüccarlık etmeye başladı. Ben hep arkasından giderdim, o da, bir alışveriş yapınca, ayrıca bir de Figliuolo[10] için bahşiş isterdi. Yüzüne hiç çekinmeden baktığım her adam, cebinden seve seve birkaç kuvatrino daha çıkarıp verirdi. O da bunları rahat rahat cebine yerleştirir, yanağımı okşayarak, bunların hepsini bana yeni bir setre almak için biriktirdiğini söylerdi. Herkesin, bilmem neden, "Mor Burunlu Babalık" dedikleri bu adamın yanında rahatım iyiydi. Fakat sen o korkunç devri hatırlarsın, nine, hangi günün birinde yer titremeye başlamış, temelleri sarsılan kuleler, saraylar yerinden oynamış, iplerini görünmez dev kolları çekiyormuş gibi çanlar çalmıştı. O zamandan beri yedi sene ya geçti, ya geçmedi.

Bereket versin ihtiyarla beraber evden kaçıp kurtulduk, biz çıkar çıkmaz ev yıkıldı. Bütün işler durmuştu. Rialto'da her şey ölü gibi hareketsizdi. Fakat bu feci hadise, bize yaklaşmakta olan ve bir müddet sonra zehirli nefesiyle şehir ve köyleri saran korkunç canavarın sadece bir habercisiydi. Şarktan gelen vebanın evvela Sicilyayı sardığını, şimdi de Toskana'yı kasıp kavurduğunu herkes biliyordu. Venedik henüz bu derdin eline düşmemişti. İşte o sıralarda benim Mor Burunlu Babalık bir gün Rialto'da bir Ermeni'yle alışveriş yaptı. Pazarlıkta uyuşunca birbirlerinin elini tutup sıkı sıkı salladırlar. Benim Babalık, Ermeniye ucuz fiyatla birkaç iyi mal satmıştı, şimdi her zamanki gibi "par il figliuolo"[11] bahşiş istiyordu. Kıvırcık sakallı, iri, kuvvetli bir adam olan Ermeni (hâlâ gözümün önündedir) bana ahbapça bir baktı, sonra yanaklarımdan öptü, avucuma birkaç Zekino sıkıştırdı. Ben de bunları hemen cebime attım. Gondola binerek San Marco'ya geçtik. Yolda Babalık benden Zekino'ları istedi, ben de, bilmem neden, "Bunları ben saklarım, Ermeni öyle istedi!" diyecek oldum. İhtiyarın canı sıkıldı, ama benimle çekişirken yüzünü çirkin, toprak sarısı bir renk kapladığını, sözlerine bir sürü saçma, birbirini tutmaz şeyler kattığını fark etmiştim. San Marco Meydanı'na gelince, sarhoş gibi iki yanına sallanmaya başladı, sonra Duka sarayının dibinde

10 Erkek çocuk, oğul.
11 Oğlu için.

yere yuvarlanıp öldü. Yüksek sesle ağlayıp bağırarak ölüsünün üstüne atıldım... Halk oraya toplandı, Fakat: "Veba!.. Veba!.." diye korkunç bir ses duyulunca, herkes dehşet içinde dağılıp kaçtı. Bu anda ben de derin bir baygınlığa düştüm, hislerimi kaybettim. Uyandığım zaman kendimi geniş bir salonda, kötü bir yatakta, bir yün örtüyle örtülü olarak buldum. Etrafımda, benimkine benzeyen yataklarda, yirmi, otuz kadar perişan, sapsarı vücut yatıyordu. Sonradan öğrendiğime göre, o sırada San Marco Kilisesi'nden çıkan ve bende hayat eseri gören merhametli keşişler beni bir gondola koyup Giudecca Adası'nda, San Giorgio Maggiore Manastırı'nda, Benediktin papazlarının açtığı hastaneye getirmişler. Nine, sana bu uyanma dakikasını nasıl tarif edeyim? Hastalığın şiddeti, geçmişe ait bütün hatıralarımı alıp götürmüştü. Sanki cansız bir heykele birdenbire can gelmiş gibi, benim için, yalnız o anda yaşadığım ve hiçbir şeye bağlı olmayan bir hayat vardı. Nine, boş bir yerde hiçbir şeye tutunmadan yüzen bir düşünme ve duyma diyebileceğimiz bu hayatın beni nasıl feci bir vaziyete, nasıl ümitsizliğe düşüreceğini sen tasavvur edebilirsin! Keşişler yalnız, beni Mor Burunlu Babalığın yanında bulduklarını, herkesin beni onun oğlu bildiğini söyleyebiliyorlardı. Yavaş yavaş zihnim derlenip toparlandı; eski hayatımı tekrar hatırladım. Fakat benim sana anlattığım şeyler, hayatıma dair bildiklerimin hepsidir, halbuki bunlar, birbiriyle alakası olmayan kopuk levhalardan ibaret... Ah, bu dünya böyle ümitsiz bir yalnızlığa mahkûm olmak... Vaziyetim ne kadar iyi olursa olsun, bu beni her türlü sevinçten uzak tutuyor..."

İhtiyar kadın:

"Tonino" dedi, "benim sevgili Tonino'm, içinde bulunduğun aydınlık günün sana verdikleriyle kanaat et!"

Antonio onun sözünü kesti:

"Sus, nine, sus, hayatımı kurutan, hiç durmadan peşimi kovalayan, eninde sonunda beni herhalde mahvedecek olan bir şey daha var. Anlaşılması mümkün olmayan bir istek, adını söyleyemediğim, ne olduğunu tasavvur edemediğim bir şeye karşı duyduğum, içimi kemiren bir hasret, hastanede tekrar hayata gözlerimi açtığım andan beri, bütün varlığımı sarmış bulunuyor. Ağır işler altında yorulup ezilmiş fakir, sefil bir adam olarak akşamları katı yatağıma uzandığım zamanlar, bana bir rüya gelir, tatlı mırıltılar-

la ateşli alnımı yelpazeleyerek, ebedi bir kuvvetin bana cennet safalarını tattırdığı ve hatırası ruhumun derinliklerinde yerleşen mesut bir ânın bütün hazlarını içime dökerdi. Şimdi yumuşak yastıklarda yatıyorum, hiçbir iş kuvvetimi kemirmiyor, ama bir rüyadan uyandığım, yahut o ânın hatırasını uyanıkken zihnimde yaşattığım zaman hissediyorum ki, zavallı, kimsesiz varlığım benim için şimdi de o zamanki gibi, sırtımdan atmak istediğim, ezici bir yüktür. Bütün düşüncelerim, bütün araştırmalarım boş... Evvelce hayatımda bu kadar harikulade ne olmuş ki, şimdi onun karanlık, anlaşılmaz tesiri beni böyle hazlara gark ediyor, bulamıyorum... Fakat o bilinmez cennete tekrar kavuşmak, hatta onu sadece aramak ümidinin büsbütün yok olduğunu anladığım anda bu hazlar, beni ölüm işkencelerine sürükleyen yakıcı ıstıraplar haline gelmeyecek mi?.. İz bırakmadan kaybolan şeyin izi olur mu?"

Antonio sustu. Göğsünün en derinlerine kadar içini çekti. O hikâyesini anlatırken ihtiyar kadın, karşısındakinin dertleriyle sarsılıp aynı şeyleri duymaya başlayan ve onun acıyla yaptığı her hareketi ayna gibi aksettiren bir insan gibi davranmıştı. Şimdi ağlamaklı bir sesle konuşmaya başladı:

"Tonino, benim sevgili Tonino'cuğum, hayatında hatırasını kaybettiğin harikulade bir şey olmuştu diye mi şimdi cesaretin kırılacak? Çılgın çocuk... Çılgın çocuk... Dikkat et... hi hi hi!.."

İhtiyar kadın her zamanki gibi çirkin çirkin fıkırdamaya, gülmeye, mermerlerin üzerinde sıçramaya başladı. O tarafa gelenler oldu; kocakarı büzülüp oturdu, önüne sadaka attılar... Birdenbire cırlak bir sesle: "Antonio, Antonio! Al beni götür, deniz kenarına götür!" diye bağırdı.

Antonio nasıl olduğunu kendisi de anlamadan, adeta elinde olmadan, ihtiyar kadını yakaladı, ağır ağır San Marco Meydanı'ndan geçerek götürdü. Giderken kadın yavaş sesle ve mühim bir edayla:

"Antonio!" diyordu, "Şurada, yerdeki siyah kan lekelerini görüyor musun?.. Evet, kan... Çok kan var... Her yerde çok kan var!.. Ama hi... hi... hi... Kandan güller fışkırır... Güzel, kırmızı güller... Senin çelengin için... Sevgilinin çelengi için... Aman yarabbi... O ne sevimli ve ışıklı melek öyle!.. Tatlı, yıldızlar kadar berrak bir gülüşle sana doğru geliyor... Zambak gibi beyaz kolları seni kucaklamak için açılıyor... Ah Antonio, talihli çocuk... Gayret et..

Akşamın tatlı kızıllığında mersin dalı toplayacaksın!.. Nişanlın için, kızlığını muhafaza eden dul için mersin dalları... Hi... hi... Hi... Mersin dalları akşam kızıllığında koparılır ama, gece yarısı çiçek açar... Gece rüzgârının fısıltısını duyuyor musun? Denizin hasret dolu şikâyetlerini duyuyor musun? Asıl küreklere benim cesur gemicim, asıl küreklere!.."

İhtiyarın garip ve yabancı bir sesle, boyuna fıkırdayarak mırıldandığı bu acayip sözler karşısında, Antonio müthiş bir korkuya düştüğünü hissetti. Üzerinde Adriyatik arslanının durduğu sütunun yanına gelmişlerdi. Kocakarı hep söylenerek oradan geçip gitmek istiyordu; fakat onun hallerine üzülen, yanındaki bu kadından dolayı geçenlerin garip bakışlarına uğrayan Antonio orada durdu, sert bir sesle:

"İşte seni buraya, bu merdivenlere oturtuyorum, nine, konuşmayı bırak, yoksa aklımı kaybedeceğim... Doğru, sen benim Zekino'ları bulutların alevli şekillerinde gördün, iyi ama... şimdi ne diye ışıklı melekler... Nişanlılar... Kızlığını muhafaza eden dullar... Güller, mersinler sayıklayıp duruyorsun? Çılgınca bir işe atılıp, uçuruma yuvarlanayım diye beni kandırmak mı istiyorsun, korkunç karı?.. Sana yeni bir kukuleta alacağım, ekmek... para... Ne istersen vereceğim... Ama benim yakamı bırak..."

Antonio hemen gidecekti, fakat kadın onu pelerininden yakaladı, keskin bir sesle:

"Tonino, benim Tonino'cuğum" dedi, "bana bir kere daha iyice bak! Yoksa şuraya, meydanın öbür başına kadar gider, orada kendimi kederimden denize atarım!.."

Antonio kendisini seyretmeye başlayan gözlerin sayısını daha fazla artırmamak için kaldı. Kocakarı devam etti:

"Tonino, şuraya yanıma otur... Artık kalbimi eziyor... Söylemem lazım... Otur şöyle yanıma..."

Antonio merdivenlere, sırtı kadına dönecek şekilde oturdu, cebinden hesap defterini çıkardı. Bu defterin bembeyaz sahifeleri, onun Rialto'daki ticaret işlerine ne kadar gayretle sarıldığını gösteriyordu. Şimdi ihtiyar kadın çok yavaş bir sesle:

"Tonino" diye fısıldadı, "Tonino, şu buruşmuş yüzüme bakınca, beni eski zamanlardan tanıyabileceğine dair içinde küçük bir seziş olsun belirmiyor mu?"

Antonio da aynı şekilde yavaş bir sesle ve yüzünü çevirmeden:

"Sana söylemiştim ya" dedi, "nine, sana söylemiştim, anlayamadığım bir şekilde beni sana doğru çeken bir şey var... Ama çirkin, buruşuk suratının bu işle bir alakası yok... Hatta senin şu kıvılcımlar saçan, garip, siyah gözlerine, sivri burnuna, mor dudaklarına, uzun çenene, dolaşık, kır saçlarına bakınca, şu çirkin fıkırdamanı, gülmeni, şu karmakarışık sözlerini duyunca, nefretle sana arkamı dönmek, beni kendine bağlamak için birtakım uygunsuz vasıtalar kullandığına inanmak istiyorum..."

Pek büyük bir acının pençesine düşen ihtiyar kadın yüksek sesle ağlamaya başladı:

"Ey göklerin Allah'ı!.. Ey göklerin Allah'ı!..Tonino, sana bu korkunç düşünceleri hangi cehennem zebanisi verdi? Ah Tonino, benim şeker Tonino'cuğum, sana çocukluğunda o kadar iyi bakan, seni o korkunç gecede yakın bir ölüm tehlikesinden kurtaran kadın bendim!.."

Şaşkınlığın verdiği âni bir korkuyla Antonio hemen döndü, fakat ihtiyarın iğrenç yüzüne bakar bakmaz hiddetle bağırdı:

"Beni böyle kandırmaya mı çalışıyorsun, fesatçı, çılgın kocakarı? Çocukluğumdan zihnimde kalan birkaç levha canlı ve tazedir. Bana bakan o sevimli, güler yüzlü kadını gözlerimin önünde görüyorum... Dolgun, taze renkli bir yüzü vardı... Yumuşak bakışlı gözleri... Güzel koyu kumral saçları... Zarif elleri vardı... Otuz yaşında var yoktu... Halbuki sen? Doksanlık bir ninesin!.."

İhtiyar kadın hıçkırarak onun sözünü kesti:

"Ey mukaddes ruhlar... Nasıl edeyim de benim sevgili Tonino'm bana, sadık Margareta'sına inansın!"

Antonio :

"Margareta mı?" diye mırıldandı, "Bu isim kulaklarıma, uzun zaman önce duyduğum ve çoktan unuttuğum bir müzik gibi geliyor!.. Ama imkânı yok..."

Kadın biraz daha sakin bir sesle:

"Evet," diye devam etti. Gözlerini aşağı dikmişti, değneğinin ucuyla bir şeyler çiziktiriyor gibiydi, "Evet, seni kollarına alan, bağrına basan, ağzına şeker veren o uzun boylu, güzel adam senin babandı Tonino! Evet, bizim birbirimizle konuştuğumuz dil, o güzel, tok sesli Almancaydı. Baban, Augsburg'da itibarlı, zengin bir

tüccardı. Güzel, genç karısı seni doğururken öldü. En sevdiği insanın gömülü olduğu yerlerde kalmaya dayanamayan baban buraya, Venedik'e geldi; beni, senin süt anneni, dadını da beraber aldı. O gece baban, seni de tehdit eden korkunç bir akıbete uğradı. Ben seni kurtarmaya muvaffak oldum. Asil bir Venedikli seni yanına aldı. Ben, elim avucum bomboş, Venedik'te kalmaya mecburdum. Cerrahlık eden, bu arada yasak ilimlerle de uğraştığı söylenen babam çocukluğumdan beri bana tabiatın gizli şifa kaynaklarını öğretmişti. Ormanlarda, vadilerde dolaşarak bazı şifalı otların, bazı kenarda kalmış yosunların alametlerini, bunların koparılacağı, yolunacağı saatleri, usareleri birbiriyle karıştırmanın türlü yollarını hep ondan öğrenmiştim. Hikmetinden sual olmayan Allah bu bilgilerin yanına bana başka bir hüner daha vermişti... Gelecekte olacak şeyleri, puslu bir aynada seyreder gibi görüyordum; sonra bilmediğim, karşı koyamadığım bir kuvvet beni, adeta hiç elimde olmadan, çok kere kendimin bile anlamadığım tabirlerle bu gördüklerimi söylemeye mecbur ediyordu... İşte böyle yapayalnız, dünyadan uzak, Venedik'te kalınca, denenmiş olan sanatım sayesinde hayatımı kazanmayı düşündüm. En tehlikeli hastalıkları kısa zamanda iyi ediyordum. Ayrıca benim halim, tavrım da hastalar üzerinde iyi bir tesir bırakıyor, elimin yumuşak bir okşaması birkaç saniye içinde buhranları geçiyordu. Böylece şöhretim büsbütün şehri sardı, önüme adeta oluk oluk para akmaya başladı. O zamanlar doktorlarla, San Marco Meydanı'nda, Rialto'da, Zecca'da birtakım haplar, şuruplar satarak, hastaları iyi edecek yerde zehirleyen şarlatanların kıskançlığı uyandı. Benim hain şeytanla birlik olduğum rivayetini ortaya attılar, batıl itikatlı halkı da inandırdılar. Derhal tevkif edilip kilise mahkemesinin huzuruna çıkarıldım. Ah, Tonino'cuğum, bana bu iğrenç birliği söyletmek için ne korkunç işkencelere başvurdular... Ben sarsılmadım... Saçlarım ağardı, vücudum mumya gibi büzüldü... Elim ayağım tutmaz oldu... En sonunda, cehennem zebanilerinin ustaca icadı olan en müthiş bir işkenceyi yapınca, benden, bugün bile tüylerimi ürperten bir itiraf kopardılar... Artık diri diri yakılacaktım. Fakat zelzele sarayların, büyük hapishanenin temellerini sarstığı vakit, benim yattığım yeraltı zindanının kapıları da kendiliğinden açıldı; derin bir mezardan çıkar gibi, enkaz ve harabeler arasından dışarı çıktım. Ah Antonio, bana doksanlık bir

nine dedin, halbuki ben elliden biraz fazlayım. Bu kuru kemikten ibaret vücut, bu iğrenç, buruşuk yüz... Bu kar gibi beyaz saçlar... Bu kötürüm bacaklar... Hayır, hayır... Bunların sebebi seneler değil... O kuvvetli kadını birkaç ay içinde bu iğrenç hale getiren, yalnız o dayanılmaz azap ve işkencelerdir. Sonra o tiksindirici fıkırdama ve gülme... Tüylerimi ürperten, bütün benliğimi, kızgın zırhlar içine hapsedilmiş gibi tutuşturan son işkence... Ağzımdan o itirafın çıkmasına sebep oldu... O zamandan beri önüne geçilmez bir nöbet gibi üstüme çöküyor. Artık benim karşımda dehşete kapılma, Tonino'cuğum! Ah, daha küçücük bir çocukken benim göğsümde yattığını kalbin sana söylemişti zaten!"

Antonio karanlık ve kendi içine kapanmış bir sesle:

"Kadın!" dedi, "kadın, sana inanmalıymışım gibi geliyor bana... Ama babam kimdi? O dehşetli gecede hangi korkunç akıbete uğradı? Beni yanına alan kimdi? Sonra... Bilinmeyen, yabancı bir dünyanın kudretli büyüsü gibi hâlâ bütün benliğime başlıbaşına hükmeden, bütün düşüncelerimi siyah, karanlık bir deniz gibi karıştıran şey, hayatımın hangi hadisesidir? Bütün bunları bana söylemelisin, esrar dolu kadın, ancak o zaman sana inanırım!"

İhtiyar kadın göğüs geçirerek:

"Tonino" dedi, "senin selametin için susmam lazım! Ama yakında, pek yakında zamanı gelecek... Fontego... Fontego... Fontego'dan uzak dur!"

Antonio hayretle bağırdı:

"Of! Melün sanatınla beni avlaman için bu karanlık sözlere lüzum yok... İçerim parça parça... Ya konuşursun, yahut..."

İhtiyar kadın:

"Dur!" diye onun sözünü kesti, "tehdide kalkışma... Ben senin sadık sütninen, dadın değil miyim?.."

İhtiyarın ne söylemek istediğini beklemeden Antonio yerinden sıçradı, oradan uzaklaştı. Kadına uzaktan seslendi:

"Yeni kukuletanı alacağım... İstediğin kadar da para vereceğim..."

İhtiyar Duka Marino Falieri'yi taptaze karısıyla beraber görmek sahiden garip bir manzaraydı. Kendisi kuvvetli ve sağlam olmakla beraber sakalları bembeyaz, esmer kırmızı yüzünde bin buruşuk, boynu zorla arkaya doğru kasılmış, haşmetli olmak isteyen bir tavırla

yürüyordu; karısıysa sevimliliğin ta kendisi, gökler kadar güzel yüzünde saf bir melek yumuşaklığı, hasret dolu gözlerinde dayanılmaz bir büyü, koyu kâküllerin gölgelediği açık, bembeyaz alnında kibarlık ve ağırbaşlılık, yanaklarında ve dudaklarında tatlı bir tebessüm, başı sevimli bir tevazuyla önüne eğilmiş, ince vücudunu kolaylıkla hareket ettirerek sanki havalarda süzülüyordu. Harikulade bir kadındı, başka ve daha yüksek dünyaların malıydı. Eski resim üstatlarının bulup canlandırdıkları böyle melekleri herhalde bilirsiniz... Annunziata da bunlardan biriydi. Onu her görenin hayran ve mest olacağı, Sinyorlar arasındaki her ateşli delikanlının tutuşup alev alacağı, ihtiyarı alaycı gözlerle ölçerek, ne pahasına olursa olsun, bu "Vulkanus"un "Mars"ı[12] olmaya kalbinde ant içeceği besbelliydi. Annunziata etrafını hemen kendisine tapanların sardığını gördü, bunların okşayıcı, kandırıcı sözlerini, aklına hiçbir fenalık getirmeden, nezaketle dinledi. Melekler kadar temiz olan ruhu, kocası ihtiyar Duka ile olan münasebetini, ona yüksek bir adama gösterilecek hürmeti göstermek ve naçiz bir cariyenin kayıtsız şartsız sadakatiyle bağlanmadan başka bir şekilde anlamış değildi. O da karısına karşı nazik, hatta okşayıcı davranıyor, onu buz gibi soğuk bağrına bastırıyor, ona "sevgilim" diyor, bulunabilen en pahalı hediyeleri veriyordu. Kocasından isteyecek başka hangi dilekleri, hangi hakları olabilirdi? Böylece ihtiyara karşı sadakatinden ayrılabileceği düşüncesi, hiçbir şekilde onun içinde yer bulamıyordu. Bu kısır münasebetin dar çerçevesi dışında kalan her şey, bu temiz çocuk için, yasak sınırları sisler içinde kaybolan, görmediği, bilmediği, yabancı bir ülkeydi. Bunun için bütün elde etme teşebbüsleri verimsiz kalıyordu. Fakat hiç kimse, Duka'nın güzel karısı için, Michaele Steno kadar şiddetli, vahşi aşk ateşiyle yanıp tutuşmuyordu. Genç yaşına rağmen, Kırklar Meclisi azalığı gibi mühim ve nüfuzlu bir mevkide bulunuyordu. Hem buna, hem de yakışıklılığına güvendiği için zaferden emindi. İhtiyar Marino Falieri'den korkmuyordu. Sahiden, Falieri evlendi evleneli, o birdenbire parlayan hiddetinden, o kaba, zaptedilmez şiddetinden vazgeçmiş görünüyordu. En şatafatlı elbiselerini giyip süslenerek Annunziata'nın yanı başında oturuyor, memnun mem-

12 "Mars" Latinlerde, Harp Tanrısı "Ares"e; "Vulkanus" da, Demircilik ve Ateş Tanrısı topal "Hephaitos"a verilen isimdir. Bunun karısı Güzellik Tanrısı "Aphrodite" (Venüs) çirkin, topal ve mesleği icabı kirli olan kocasını Ares'le (Mars) aldatmıştı.

nun gülümsüyor, ara sıra yaşaran kırçıl gözlerinin tatlı bir bakışıyla, etrafındakileri süzerek sanki: "Böyle bir karısı olduğunu söyleyebilecek kimse var mı?" demek istiyordu. Evvelce hep hâkim bir sesle konuşmayı âdet ettiği halde, şimdi dudaklarını pek az oynatarak, fısıltı halinde konuşuyor, herkese: "Canım, ciğerim!" diyor, en mânasız dileklerini kabul ediyordu. Bu gevşek, sevdalı ihtiyarın, Treviso'da bir yortu günü müthiş bir hiddete kapılıp piskoposu tokatlayan, cesur Morbassan'ı yenen eski Falieri olduğuna kim inanırdı? Bu gitgide artan gevşeklik Michaele Steno'yu en çılgın işlere kalkışmaya kışkırtıyordu. Annunziata, bakışları ve sözleriyle hiç durmadan peşini kovalayan Michaele'nin kendisinden ne istediğini bir türlü anlamıyor, sükûnet ve nezaketini daima muhafaza ediyor ve asıl bu hal, her zaman aynı kalan bu kaygısız mahlukun karşısında duyduğu bu çaresizlik, delikanlıyı ümitsizliğe düşürüyordu. Nihayet birtakım uygunsuz çareler düşünmeye başladı. Annunziata'nın en yakın oda hizmetçilerinden biriyle bir aşk bağlantısı kurmaya muvaffak oldu, bu kız da, nihayet, onun geceleri gelip kendisini ziyaret etmesine müsaade etti. Steno artık Annunziata'nın kirlenmemiş odasına giren yolu hazırladığını sanıyordu; fakat Allah'ın takdiri, böyle kandırıcı hilelerin, dönüp dolaşıp, bu fenalığa sebep olanın başına çarpmasını uygun görmüştü...

Bir gece Duka, Nicolo Pisani'nin Portelongo'da, Doria'ya karşı kaybettiği muharebeye dair kötü haberler almış, uykusu kaçarak büyük bir üzüntü ve sıkıntı içinde Duka sarayının dehlizlerinde dolaşmaya başlamıştı. Bu sırada bir gölgenin, Annunziata'nın dairelerinden çıkıp merdivene doğru sıvışır gibi olduğunu gördü. Hemen o tarafa koştu; bu sevgilisinin yanından gelen Michaele Steno'ydu. Falieri'nin kafasından müthiş bir düşünce geçti; Annunziata! diye bağırarak kılıcını çekti, Steno'nun üstüne atıldı. Fakat ihtiyardan daha kuvvetli ve çevik olan Steno eğildi, kuvvetli bir yumrukla onu yere serdi, sonra yüksek sesle: Annunziata! Annunziata! diye bağırıp gülerek merdivenlerden aşağı koştu. İhtiyar doğruldu, kalbinde kızgın cehennem azapları, Annunziata'nın dairesine yaklaştı. Her şey sakin, bir mezar gibi sessizdi. Kapıyı vurdu. Tanımadığı bir oda hizmetçisi ona kapıyı açtı; bu, her zaman Annunziata'nınkine bitişik odada uyuyan kız değildi. Bu sırada arkasına hafif bir gece mantosu atarak odasından çıkan Annunziata, sakin ve yumuşak bir sesle:

"Benim asil zevcim gecenin bu alışılmamış vaktinde ne emrediyorlar?" diye sordu.

İhtiyar gözlerini dikerek ona baktı, ellerini havaya kaldırarak bağırdı:

"Hayır imkânı yok! İmkânı yok!.."

İhtiyarın bu resmi, karanlık tavrından büsbütün şaşıran Annunziata sordu:

"Neyin imkânı yok, efendim?"

Fakat Falieri ona cevap vermeden oda hizmetçisine döndü:

"Burada neden sen yatıyorsun? Neden her zamanki gibi Luigia yatmıyor?"

Küçük kız:

"Ah!" diye cevap verdi, "Luigia bu akşam ille benimle değişmek istedi. Kendisi merdivenin hemen yanındaki ön odada yatıyor."

Falieri büyük bir sevinçle:

"Merdivenin hemen yanında mı?" diye bağırdı, acele adımlarla bu ön odaya seğirtti. Luigia hızlı hızlı vurulan kapıyı açtı, karşısında Hükümdar Efendisinin hiddetten kıpkırmızı olan yüzünü, kıvılcımlar saçan gözlerini görünce, çıplak dizlerinin üzerine düştü, ayıbını itiraf etti. Kanepenin üzerinde duran bir çift narin erkek eldiveniyle bunlardan yayılan ve buraya hangi züppenin geldiğini meydana vuran amber kokusu da, artık hiçbir şüphe bırakmıyordu. Steno'nun bu görülmemiş edepsizliğine iyice kızan Duka ona ertesi gün bir mektup yazdı: Sarayına, Duka ile karısının yanına asla sokulmamasını, yoksa şehirden sürüleceğini bildirdi. Michaele Steno güzelce hazırladığı planın bozulmasına, taptığı insanın yanından böyle rezaletle uzaklaştırılmasına kızıp duruyordu. Duka'nın karısının Sinyorlar arasındaki diğer gençlerle nasıl her zamanki gibi tatlı ve nazik bir tavırla konuştuğunu gördükçe haset ve hırsından şu fena düşünceye kapıldı: Herhalde başkaları daha evvel davranıp muratlarına erdikleri için kendisi Duka'nın karısından yüz bulamamış olacaktı... Bunu her yerde açıkça söylemekten de çekinmedi. Artık ihtiyar Falieri'nin kulağına bu edepsizce rivayetler çalındığı için mi, yoksa o gecenin hayali gözlerine mukadderatın bir ihtarı gibi göründüğü için mi, yahut bütün sükûnet ve rahatına, karısının dürüstlüğüne beslediği bütün itimada rağmen, aralarındaki münasebetin tabii olmayışından doğacak tehlikeler gözünün önüne

geldiği için mi, her ne hal ise, Duka huysuz ve geçimsiz olmaya başladı. Binlerce kıskançlık şeytanı ruhunu sanki kanatacak kadar didikliyordu. Annunziata'yı Duka sarayının iç dairelerine kapattı, artık hiç kimse kadının yüzünü göremez oldu. Bodoeri yeğeninden tarafa çıkıp ihtiyar Falieri'ye adamakıllı çattı, fakat Falieri muamelesini değiştirmeye asla yanaşmadı. Bütün bunlar Karnaval Perşembesi yortusundan biraz evvel oluyordu. San Marco Meydanı'nda yapılan halk bayramlarında Duka'nın karısının küçük meydanın karşısındaki galeriye konan tavanlı tahtın altında, Duka'nın yanında yer alması âdettir. Bodoeri ona bunu hatırlattı ve bütün âdetlere ve alışkanlığa rağmen Annunziata'yı bu şereften mahrum ederse pek tatsız bir şey olacağını, bu yersiz kıskançlık yüzünden halkı ve Sinyorları kendisine bir hayli güldüreceğini söyledi. Birdenbire kabadayılığı tutan Falieri:

"Sanıyor musun ki?" diye cevap verdi, "sanıyor musun ki ben, ihtiyar, sersem deli! Hırsız ellerden korktuğum için en kıymetli hazinemi göstermekten çekiniyorum? Ben onların bu haydutluğuna kılıcımla engel olamaz mıyım?.. Hayır ihtiyar, aldanıyorsun! Yarın Annunziata'yla beraber parlak ve resmi bir alayla, San Marco Meydanı'ndan geçeceğim... Halk Duka'sının karısını görsün... Karnaval Perşembesi yortusunda da, havalardan süzülüp gelecek olan cesur gemiciden, çiçek demetini o alacaktır!"

Duka bu sözleri söylerken çok eski bir âdeti kastediyordu: Karnaval Perşembesi yortusunda, halk arasından cesur biri, küçük bir gemiye benzeyen bir makineye binerek, denizle San Marco Kulesi arasına gerilen iplerden yukarı çıkar, sonra kulenin tepesinden aşağıya, Duka ile karısının bulunduğu yere doğru ok gibi kayarak elindeki çiçek demetini Duka'nın karısına, yoksa kendisine verirdi... Ertesi gün Duka dediği gibi yaptı. Annunziata en muhteşem elbiselerini giydi, Falieri de, etrafında Sinyorlar, asil, çocuklar, muhafızlar olduğu halde, halkın doldurduğu San Marco Meydanı'ndan geçti. Duka'nın güzel karısını görmek için millet birbirini çiğniyor, görebilen de, cennete baktım da meleklerin en güzelini nurlar içinde seyrettim sanıyordu. Ama Venedikliler işte böyledir; çılgın bir hayranlığın en coşkun tezahürleri arasında, şurada burada, ihtiyar Falieri'yle genç karısına dokunan keskin alaylı birçok tabirler, beyitler duyuluyordu. Fakat Falieri bunların hiç farkına

varmaz görünüyor, her yanda güzel karısına dikilmiş ateşli ve istek dolu gözler görüldüğü halde, bu sefer bütün kıskançlığını bırakarak, yüzünün her tarafına yayılan, kendinden memnun bir gülüşle ve mümkün olduğu kadar muhteşem olmak isteyen bir tavırla, Annunziata'nın yanında yürüyordu. Muhafızlar sarayın büyük kapısı önündeki halkı güç hal ile dağıtmışlardı, bu sayede Duka ile karısı içeri girebildiler, yalnız şurada burada küçük gruplar halinde, temiz giyinmiş şehirliler kalmıştı ki, bunlar sarayın iç avlusuna bile girmek isteseler, pek kolay önüne geçilemezdi. İşte tam bu sırada, Duka'nın karısı iç avluya girerken, birkaç kişiyle beraber sütunlu yolda duran bir genç, "Aman Allahım!" diye bağırarak katı mermerlerin üstüne ruhsuz bir halde serildi. Herkes oraya koşup ölünün etrafını sardı, bunun için Annunziata onu göremedi, fakat delikanlı yere düşerken kızgın bir hançer birdenbire genç kadının göğsüne saplanır gibi oldu, benzi sarardı, ayakları dolaştı, hemen koşup gelen kadınların koklattıkları ruh sayesinde bir baygınlıktan kurtuldu. Bu münasebetsiz hadiseden korkup şaşıran ihtiyar Falieri delikanlıya da, âni ölümüne de lanetler savurdu; hasta bir güvercin gibi başı göğsüne düşen ve gözleri kapanan Annunziata'sını, kendine ne kadar güç gelirse gelsin, merdivenlerden yukarı taşıyıp dairesine götürdü.

Bu sırada gitgide sarayın iç avlusuna toplanmış olan halk, çok garip ve hayret verici bir manzarayla karşılaştı. Muhakkak öldü sandıkları delikanlıyı alıp götürmek isterlerken, ihtiyar, çirkin, parça parça elbiseli bir dilenci karısı bağıra çağıra ve topallaya topallaya geldi, sivri dirsekleriyle herkesin sırtını, böğrünü dürterek bu sıkışık yığın arasından kendine yol açtı, nihayet, cansız yatan delikanlının yanına varınca bağırmaya başladı:

"Bırakın onu... Deliler...Akılsız mahluklar... O ölmedi ki!.."

Sonra oraya çömeldi, delikanlının başını kucağına aldı, alnını yavaş yavaş ovuşturup sıvazlayarak, ona en tatlı isimlerle seslendi. İhtiyarın iğrenç suratının delikanlının tasvir ettiği gibi yüzüne eğildiğini ve bu yüzün yumuşak hatlarını solgun bir ölüm dondururken, ihtiyarın yüzündeki adalelerin çirkin bir şekilde ürperip kımıldadığını görünce... pis paçavraların delikanlının kıymetli elbiseleri üzerinde nasıl şuraya buraya uçuştuğunu, sıska, karasarı kolların, kuru kemik ellerin delikanlının alnında ve açık göğsünde

nasıl titrediğini görünce... insan ta içinden ürpermekten sahiden kendini alamıyordu. Bu manzaraya bakmak, zavallı delikanlıyı kolları arasında tutanın, sırıtık ölümün ta kendisi olduğunu görmek değil miydi? Nitekim etrafta duranlar birbiri arkasına çekilip gittiler; yalnız birkaç kişi kaldı. Bunlar, derin derin içini çektikten sonra gözlerini açan delikanlıyı tuttular, ihtiyar kadının isteği üzerine büyük kanala götürdüler; burada bir gondol duruyordu. Kadınla genç bir adam buna binerek, ihtiyar kadının, delikanlının oturduğu yer diye tarif ettiği eve kadar gittiler. Bu gencin Antonio, ihtiyar kadının da, onun dadısı olduğunu iddia eden Fransiskanlar Kilisesi merdivenlerindeki dilenci olduğunu söylemeye artık hacet var mı?

Antonio baygınlığından büsbütün uyanıp başucunda ağzına birkaç damla kuvvetlendirici ilaç akıtan, ihtiyar nineyi görünce, sisli ve kederli gözlerini uzun müddet ona dikti, sonra hissiz, güçlükle zaptedilen bir sesle konuşmaya başladı:

"Sen yanımdasın Margareta! Ne iyi! Senden daha iyi bakacak birini ben nereden bulurdum! Ah, beni affet nineciğim!.. Bana açtığın şeylerde, sersem, anlayışsız bir oğlan çocuğu gibi, bir an için de olsa, şüphe ettim! Evet, sen beni besleyen, bana bakan Margareta'sın; ben bunu hep biliyordum ama, şeytan zihnimi karıştırmıştı... Onu gördüm... Odur... Odur... Ben sana, içimde karanlık bir büyü bulunduğunu ve benliğime, önüne geçilmez bir şekilde, hükmettiğini söylememiş miydim? Şimdi bu büyü şimşekler çakarak karanlıktan aydınlığa çıktı, anlatılmaz derece büyük bir sevinç içinde beni mahvediyor!.. Şimdi her şeyi, her şeyi biliyorum... Beni Treviso'daki köşkünde yanına alıp büyüten babalığım, Bertuccio Nenolo değil miydi?"

"Evet ya, Bertuccio Nenolo... Başını defne dallarının süsleyeceğini umduğu anda, suların yuttuğu o büyük deniz kahramanı..."

Antonio:

"Sözümü kesme!" diyerek devam etti, "sözlerimi sabırla dinle... Bertuccio Nenolo'nun yanında rahatım iyiydi, güzel elbiselerim vardı... Ne zaman karnım acıksa sofra hazırdı... Üç duamı yanlışsız okuyunca, ormanlarda, derelerde keyfimce dolaşabiliyorum. Köşkün hemen yanında gölgeli, serin, güzel kokularla, kuş sesleriyle dolu bir çam korusu vardı. Bir gün akşamüstü, güneş alçalmaya başladığı bir sırada, koşup sıçramaktan yorulmuş, büyük bir ağacın

altına uzanmış, mavi gökyüzüne bakıyordum. Üzerlerinde yattığım çiçekli otların ağdalı kokusu beni sersemlettiği için midir, nedir, gözlerim elimde olmadan kapandı, hulyalı bir dalgınlığa gömüldüm. Yanı başımdaki otlara vuruluyormuş gibi bir hışırtıyla bu dalgınlıktan uyandım, hemen doğruldum. Melek yüzlü bir çocuk yanımda duruyor, tatlı tatlı yüzüme bakıyor ve şöyle diyordu:

"Aman, şirin çocuk, ne güzel, ne sakin uyuyordun!.. Ama ölüm, çirkin ölüm ta yanına sokulmuştu!"

Göğsümün yakınında, başı parçalanmış, küçük, siyah bir yılan gördüm. Çocuk bu zehirli hayvanı, tam beni mahvetmek için sokulduğu anda, bir ceviz dalıyla öldürmüştü. O zaman tatlı ürpermeler geçirdim... İnsanı herhangi bir kötü düşmanın tehlikeli saldırışından kurtarmak için çok kere gökyüzünden melekler indiğini biliyordum... Dizüstü kapanıp ellerimi havaya kaldırdım.

"Ah, sen Allah'ın beni ölümden kurtarmak için yolladığı bir ışık meleğisin!" diye bağırdım. Fakat o sevimli mahluk, kollarını bana doğru uzattı, yanakları al al yanarak, şöyle fısıldadı:

"Ay, şirin oğlan, ben melek filan değilim, senin gibi bir çocuğum, bir kız çocuğuyum!"

O zaman ürpermelerim, içimi tatlı bir alev halinde saran, büyük, sonsuz bir sevince döndü... Ayağa kalktım, birbirimize sarıldık... Dudaklarımızı birleştirdik... Hiç konuşmadık... Ağlaştık... Anlatılamayacak kadar tatlı bir üzüntüyle hıçkırdık. Bu sırada parlak bir ses ormanı çınlattı:

"Annunziata! Annunziata!"

Kız:

"Artık gideyim, şirin çocuk, annem çağırıyor!"

Göğsümü büyük bir acı kapladı.

"Ah, seni o kadar seviyorum ki!" diye haykırdım. Kızın gözlerinden süzülen sıcak gözyaşları yanaklarıma damlayıp orayı tutuşturuyordu. Dudaklarımı son defa öperken:

"Kalbim seni çok sevdi, şirin çocuk!" diye bağırdı.

Bir daha:

"Annunziata!" diye seslendiler. Kız çalıların arasında kayboldu. İşte, Margareta, bu anda aşkın kudretli kıvılcımı ruhuma düştü. Bu kıvılcım daima yeni alevler tutuşturarak içimde yanıp duracak... Birkaç gün sonra bu evden dışarı atıldım... Bir kere gördüğüm,

tatlı sesini ağaçların hışırtısında, pınarların mırıltısında, denizin derin sezişli uğultusunda duyduğumu sandığım bu melek çocuktan boyuna bahsettiğimi duyan Mor Burunlu Babalık, bu kızın Nenolo'nun kızı Annunziata'dan başkası olamayacağını annesi Franzeska'yla birlikte köşke gelip, hemen ertesi gün tekrar gittiklerini söyledi... Ah, nineciğim... Margareta! Allah yardımcım olsun... Bu Annunziata... Duka'nın karısı..."

Antonio bunları söyledi ve büyük bir acıyla gözyaşları döküp başını yastıklara gömdü. İhtiyar kadın:

"Sevgili Tonino!" dedi, "kendini topla, bu mânasız acılara yiğitçe karşı koy! Ay! Aşk derdiyle hemen ümitsizliğe düşmek olur mu?.. Ümidin altın çiçeği âşıklara açmaz da kime açar? Yarın ne olacağı bugünden bilinmez... İnsanın rüyada gördüğü, canlı olarak önüne çıkar... Bulutlarda gördüğün saray, bir bakarsın pırıl pırıl, ihtişamla yeryüzünde duruyor! Bak, Tonino sen benim sözlerime aldırmıyorsun ama, küçük parmağım bana haber veriyor, başka biri de haber veriyor... Aşkın parlak bayrağı denizde sevinçle sana doğru dalgalanıyor! Sabır, evladım Tonino; sabır..."

İhtiyar kadın zavallı Antonio'yu böylece teselli etmeye çalıştı. Sözleri sahiden tatlı bir müzik gibiydi. Antonio onu bir daha yanından ayırmadı. Fransiskanlar Kilisesi'nin merdivenlerindeki dilenci kadın ortadan kaybolmuştu. Onun yerine sinyor Antonio'nun kâhya kadınının, ağırbaşlı bir hanım gibi giyinmiş, San Marco Meydanı'nda dolaştığı ve mutfak alışverişi yaptığı görülüyordu.

Karnaval Perşembesi yortusu gelmişti. Her zamankinden daha büyük bayramlar yapılacaktı. Küçük San Marco Meydanı'nın ortasında yüksek bir iskele kurulmuştu; burada, bu işin sırrını bilen bir Rum tarafından, hiç görülmemiş, marifetli bir ateş yakılacaktı. Akşamüzeri ihtiyar Falieri güzel karısıyla birlikte, ihtişam ve saadetinin şaşaasında parlayarak ve ateşli gözlerle etrafından hayranlık, takdir bekleyerek galeriye çıktı. Fakat tam tahta oturacağı sırada Michaele Steno'yu gördü; aynı galeride, hem de Duka'nın karısını her zaman görecek ve onun tarafından herhalde görülecek bir şekilde, yer almıştı. Müthiş bir hiddete, çılgınca bir kıskançlığa kapılan Falieri kuvvetli, hâkim bir sesle, Steno'yu derhal galeriden uzaklaştırmalarını emretti. Michaele Steno kolunu Falieri'ye karşı kaldırdı, bu anda muhafızlar gelip hırsından dişlerini gıcırdatan,

müthiş küfürler eden, intikam alacağını söyleyen adamı galeriden çıkardılar.

Bu esnada, sevgili Annunziata'sını görünce kendini kaybeden Antonio halkın arasından sıyrılmış, parça parça kalbinde binbir elemle karanlık gecede yapayalnız, deniz boyunca dolaşıyordu. Teselli bulmaz acıların işkencesi içinde yavaş yavaş ölmektense, yanan ateşini buz gibi sularda söndürmenin daha iyi olacağını düşünmekteydi. Nerdeyse denize atlayacaktı, aşağıya inen en son basamağa gelmişti. Bu anda, küçük bir kayıkta bulunan biri ona seslendi:

"Hayırlı akşamlar, Sinyor Antonio!"

Antonio, meydandan vuran aydınlıkta, eski arkadaşlarından neşeli Pietro'yu tanıdı. Pırıl pırıl şapkasında tüyler, sırma teller vardı. Çizgili ceketi renkli şeritlerle süslenmişti. Elinde kokulu çiçeklerden büyük, güzel bir demetle sandalın ortasında duruyordu.

Antonio:

"Hayırlı akşamlar, Pietro!" diye cevap verdi. "Bugün hangi büyük sinyorlar kayığına binecekler ki, böyle süslenip püslendin?!"

Pietro yerinden öyle bir sıçradı ki, kayığı sallanmaya başladı:

"Aman, Sinyor Antonio!" dedi, "bugün üç Zekino kazanacağım. Yani iplerin üzerinde San Marco Kulesi'ne tırmanıp oradan aşağıya kayacağım, bu demeti de Duka'nın güzel karısına vereceğim!"

Antonio sordu:

"Dostum Pietro, bu dediğin, insanın kafasını kırabilecek tehlikeli bir oyun, değil mi?"

Öteki cevap verdi:

"Öyle! İnsanın kafası da biraz kırılabilir... Hele bugün şu marifetli ateşin ortasından da geçmek lazım! Rum bana her şeyin, ateşten insanın bir tüyüne bir zarar gelmeyecek şekilde tertip edildiğini söyledi ama..."

Pietro omuzlarını silkti. Antonio inip kayığına bindi; Pietro'nun, denizden yükselen iplerin ve bunlara takılı makinenin hemen önünde durduğunu, ancak şimdi fark etti. Makineyi yukarı çekecek olan başka ipler, gecenin karanlığında kayboluyordu. Antonio biraz sustuktan sonra:

"Dinle, Pietro," dedi, "dinle dostum Pietro, bugün canını tehlikeye atmadan on Zekino kazanacak olsan daha hoşuna gitmez mi?"

Pietro var kuvvetiyle gülerek:

"Ne diyorsun canım, elbette hoşuma gider!" dedi.

O zaman Antonio sözüne devam etti:

"Peki öyleyse, al bu on Zekino'yu, elbiselerini benimle değiş, yerini bana bırak! Senin yerine ben yukarı çıkayım. Ne olur, dediğimi yap, sevgili dostum Pietro!"

Pietro düşünceli bir tavırla başını sallayarak, altınları avucunda tarttı, sonra şöyle dedi:

"Çok iyi kalplisiniz, Sinyor Antonio, benim gibi bir fukaraya hâlâ dostum diyorsunuz... Sonra eliniz de açık... Benim için bu iş para meselesi ama, Duka'nın güzel karısına çiçek demetini kendi elleriyle vermek, onun tatlı sesini işitmek için... Asıl bunun için insan canını tehlikeye koyuyor... Ama... Siz olduğunuz için, Sinyor Antonio, dediğinizi yapıyorum!.."

İkisi de çabucak elbiselerini çıkardılar, Antonio'nun giyinmesi biter bitmez Pietro bağırdı:

"Çabuk, makinenin içine girin! İşaret verildi!"

Bu anda deniz, binlerce parlak şimşeğin alevli akisleriyle aydınlandı; kıyı, gök gürültülerinin gümbürtüsüyle inledi. Marifetli ateşin çıtırdayan, ıslık çalan alevleri arasından Antonio, rüzgâr gibi, havalara yükseldi; sonra hiçbir şey olmadan galeriye indi, Duka'nın karısının önüne süzüldü. Kadın ayağa kalkıp ileri yürümüştü. Antonio onun nefesinin kendi yanaklarını okşadığını hissetti... Çiçek demetini uzattı... Fakat bu ânın anlatılmayacak kadar büyük zevki içinde, ümitsiz aşkının yakıcı elemi onu ateşten kollarla sardı... Kendini kaybetmiş, istekten, sevinçten, ıstıraptan çılgına dönmüş bir halde, Duka'nın karısının elini yakaladı... Ateşli öpüşlere boğdu... Tesellisiz derdinin keskin sesiyle:

"Annunziata!" diye bağırdı.

Bu anda makine, mukadderatın kör bir aleti gibi, onu sevgilisinden ayırdı, aşağıya, denize götürdü. Büsbütün sersem, bitkin bir halde, kayıkta kendini bekleyen Pietro'nun kollarına yığıldı.

Bu esnada Duka'nın bulunduğu galeride her şey karışmış, birbirine girmişti.

Duka'nın oturduğu yere yapıştırılmış küçük bir kâğıt bulmuşlardı; üzerinde, adi bir Venedik şivesiyle şu sözler yazılıydı:

Il Dose Falier della bella muier,
I altri la gode é lui la mantien.

(Güzel kadının kocası Duka Falieri'dir,
Karıyı o besler, tadını başkaları çıkarır.)

İhtiyar Falieri müthiş bir hiddetle yerinden fırlayıp bu edepsizce suçu işleyenin en ağır cezaya çarpılacağına yemin etti. Gözlerini etrafta gezdirirken, galerinin alt tarafındaki meydanda, mumların parlak ışığında duran Michaele Steno'yu gördü. Muhafızlara, suçu işleyen adam olarak hemen onu yakalamalarını emretti. Duka'nın bu emri üzerine herkes bağırışmaya başladı, müthiş hiddete kapılan Duka herkese, hem Sinyorlara, hem halka hakaret etmiş oluyordu; birincilerin hukukuna tecavüz ediyor, ikincilerin bayram eğlencesini berbat ediyordu. Sinyorlar yerlerini bırakıp gittiler; yalnız Marino Bodoeri'nin halkın arasına karıştığı, büyük bir heyecanla, Devlet Reisi'ne yapılan hakaretten bahsettiği, halkın bütün nefretini Michaele Steno'ya çevirmeye çalıştığı görülüyordu. Falieri yanılmamıştı, bu işi yapan gerçekten Steno'ydu. Duka'nın bulunduğu galeriden çıkarılınca evine koşmuş, o edepsizce satırları yazmış, herkesin gözü marifetli ateşe çevrildiği bir anda kâğıdı Duka'nın iskemlesine iliştirip, kimse tarafından görülmeden oradan uzaklaşmıştı. Hem Duka'yı, hem karısını çok derinden, canlarına işleyecek kadar yaralayan bu dokunaklı oyunu pek haince hazırlamıştı. Michaele Steno suçunu hiç çekinmeden itiraf etti, bütün kabahatin, kendisine ağır hakarette bulunan Duka'da olduğunu söyledi. Başlarındaki bu adamdan Sinyorlar çoktandır memnun değillerdi. Çünkü devletin kendisinden pek haklı olarak beklediği işleri yapacağı yerde, ihtiyar, soğumuş kalbindeki mücadeleci, kızgın hiddetin nasıl şu şiddetle havaya fırlayan, fakat hemen siyah, ölü kıvılcımlar halinde, hiçbir tesir bırakmadan ortadan kaybolan havai fişeklere benzediğini her gün ispat ediyordu. Üstelik bir de genç, güzel bir kadınla evlenmesi, (az zaman evvel, Duka olduktan sonra evlendiği çoktan biliniyordu) kıskançlığı, ihtiyar Falieri'nin artık bir savaş kahramanı değil, bir "Vecchio Pantalone"[13] olarak görülmesine sebep oluyordu. Bunun için Sinyorlar, içlerinde gitgide kabaran bir zehirle, acı bir

13 İhtiyar soytarı.

hakarete uğrayan Devlet Reisi'ne değil, Michaele Steno'ya hak vermeye yanaşıyordu. Mesele Onlar Meclisi'nden Kırklar Meclisi'ne havale edildi, buradaysa Michaele elebaşlarından biriydi." Michaele Steno zaten bir hayli azap çekmiştir, bir aylık bir sürgün, cürmü için kâfi bir cezadır" diye karar verildi, bu karar ihtiyar Falieri'yi Sinyorlara karşı yeni baştan ve büsbütün kızdırdı; bunlar Devlet Reisi'ni koruyacakları yerde, ona yapılan hakaretleri en hafif bir kabahat diye cezalandırmaya cüret ediyorlardı...

Bu böyle gelmiş böyle gider, bir kere aşkın saadetini tadan, artık günlerce, haftalarca, aylarca, altın bir ışıkla sarılmış bir halde, cennet rüyaları görür... Antonio da o zevk dolu ânın sersemliğinden kendini bir türlü kurtaramıyor, tatlı bir üzüntü ona adeta nefes aldırmıyordu... İhtiyar kadın, atıldığı bu tehlikeden dolayı ona adamakıllı çıkışmıştı; böyle hiç lüzumu olmayan işlere kalkıştığı için durmadan homurdanıyor, söyleniyordu. Fakat günün birinde acayip bir şekilde sopasıyla oynayarak ve sıçrayarak içeri girdi, yabancı bir büyüye uğradığı zaman böyle yapmak âdetiydi. Fıkırdayıp gülüyor, Antonio'nun dediklerine, sorduklarına kulak asmıyordu. Ocakta azıcık ateş yaktı, üstüne küçük bir tava yerleştirdi, bunun içine türlü türlü, renk renk otlar atarak bir merhem kaynattı, merhemi ufak bir cam kavanoza koydu, sonra yine fıkırdayıp gülerek çıkıp gitti. Akşam geç vakit eve döndü, soluyup öksürerek koltuğa oturdu, büyük bir yorgunluktan ancak şimdi kendine geliyormuş gibi, söze başladı:

"Tonino, yavrucuğum, ben kimin yanından geliyorum bakayım? Göreyim seni, bilebilecek misin? Kimin yanından geliyorum?.. Kimin yanından geliyorum?"

Antonio gözlerini ona dikti, içinde garip sezişler vardı. İhtiyar tekrar fıkırdadı:

"Onun yanından geliyorum, o sevimli güvercinin, Annunziata'nın yanından!"

Antonio:

"Beni çıldırtma, nine!" diye bağırdı. İhtiyar sözüne devam etti:

"Bu ne demek? Ben hep seni düşünüyorum, Tonino'cuğum!.. Bu sabah sarayın direkler arasında güzel meyveler almak için pazarlık ederken, halk, Duka'nın güzel karısının başına gelen felaketten bahsediyordu. Sordum, soruşturdum, nihayet bir direğe

dayanıp esneyen, limon çiğneyen iriyarı, kaba saba, kırmızı suratlı bir herif:

"Ne olacak!" dedi, "sol elinin küçük parmağında küçük bir akrep taze dişlerini denemiş, bu da biraz kanına dokunmuş... Şimdi benim efendim, Sinyor Dottore Giovanni Basseggio yukarı gitti... Herhalde elle beraber parmağı kesip almıştır!"

"Herif bunları söylediği sırada, geniş merdivenlerde büyük bir feryat koptu. Küçük, mini mini bir adam, muhafızların tekmeleriyle bir top gibi yuvarlanarak, merdivenlerden aşağıya, ayakucumuza kadar geldi. Bağırıyor, ağlayıp sızlıyordu. Halk yüksek sesle gülerek oraya toplandı; küçücük adam didiniyor, tepiniyor, fakat ayağa kalkamıyordu, o zaman kırmızı suratlı herif koştu, doktorcuğunu tutup kaldırdı, kollarına aldı, hâlâ bütün kuvvetiyle bağırıp ağlayan adamla beraber, koşabildiği kadar koşarak kanala gitti, beraberce gondola atladı, küreğe sarılıp uzaklaştı. Herhalde Sinyor Basseggio o güzel ele bıçağı yanaştırmaya kalkar kalkmaz Duka kendisini merdivenlerden attırdı, diye düşündüm. Ama daha başka şeyler de düşündüm. Çabucak... Çabucak eve geldim... Merhemi kaynattım... Sonra yanıma alıp Duka sarayına gittim! Orada büyük merdivende durdum, parlak şişeciğim elimdeydi... İhtiyar Falieri bu sırada merdivenlerden aşağı geliyordu, adeta yıldırımlar saçıp ıslıklar çalarak: "Bu kocakarı burada ne arıyor?" diye bağırdı. Ama o zaman ben şöyle bir derin eğildim, elimden geldiği kadar derin, yere değecek gibi eğildim, sonra Duka'nın güzel karısını çabucak iyi edecek güzel bir ilacım olduğunu söyledim. İhtiyar bunu duyar duymaz, dehşetli gözlerle bana dik dik baktı, ak sakalını sıvazladı; sonra iki omuzumdan tutarak beni yukarıya, kadının odasına öyle bir götürdü ki, az daha boylu boyunca odaya seriliyordum. Ah, Tonino, o sevimli çocuk minderlere uzanmış, ölü gibi sarı, acıdan içini çekip inleyerek yatıyor, "Ah, artık herhalde bütün bütün zehirlendim!" diye dert yanıyordu. Ama ben hemen işe sarıldım, budala doktorun koyduğu lüzumsuz yakıyı aldım... Aman yarabbi... O zarif, mini mini el kıpkırmızı olmuş, şişmişti. İşte o zaman... İşte o zaman benim merhem serinlik verdi... Acıyı azalttı... Hasta güvercin:

"İyi geliyor, çok iyi geliyor!" diye fısıldadı. Marino pek sevinerek:

"Eğer karımı kurtarırsan sana bin Zekino vereceğim!" diye bağırdı, sonra odadan çıktı. Orada üç saat oturmuş, hastanın küçük elini kendi elime alarak ovuşturmuş, tedavi etmiştim... Bu sırada sevimli kadıncağız, daldığı hafif uykudan uyandı, hiçbir ağrı duymaz oldu. Yeni bir sargı sardığım zaman, sevinçten parlayan gözlerle bana bakıyordu. O zaman dedim ki:

"Fakat, Dukamızın Hanımefendisi, siz de bir zamanlar, uyuyan bir erkek çocuğu sokup öldürmek isteyen bir yılanı öldürerek o çocuğun canını kurtarmıştınız!.."

"Tonino, bir görmeliydin, solgun yüzü, üzerine gurubun ışıkları düşmüş gibi, nasıl hemen al al oldu...Gözleri nasıl kıvılcımlar saçmaya başladı...

"Öyle ya, nine!" dedi, "Öyle ya... Ben daha çocuktum... Babamın köşkündeydik... Ah, ne sevimli, ne şirin bir çocuktu... Kendisini nasıl hatırlıyorum bilsen!... İçimde sanki o zamandan beri hiçbir şey beni mesut etmemiş gibi bir his var..."

"O zaman senden bahsettim, Venedik'te olduğunu söyledim, bütün aşkını, o ânın bütün zevkini hâlâ kalbinde taşıdığını söyledim. O kurtarıcı meleğin gök mavisi gözlerini bir kerecik daha görebilmek için o tehlikeli hava yolculuğunu göze aldığını, Karnaval Perşembesi'nde kendisine çiçek demetini verdiğini anlattım. Tonino! Tonino! O zaman coşkun bir sevinç içinde bağırdı:

"Ben hissetmiştim... Ben hissetmiştim... Elimi dudaklarına götürdüğü, ismimi söylediği zaman hissetmiştim... Ama içime böyle garip bir şekilde yayılan şeyin ne olduğunu bilmiyordum. Herhalde tatlı bir şeydi... Fakat aynı zamanda da acıydı. Buraya getir... O sevimli çocuğu bana getir!

İhtiyar kadın bunları söyler söylemez Antonio kendini dizüstü yere attı ve deli gibi bağırdı:

"Allahım! Beni şimdi, yalnız şimdi korkunç bir akıbete uğratıp mahvetme... Onu görünceye, göğsüme bastırıncaya kadar bunu yapma!"

İhtiyarın hemen yarın kendisini oraya götürmesini istiyordu, fakat kadın olmaz diye kestirip attı, çünkü koca Falieri hemen her saat karısını yoklamaya geliyordu.

Aradan birçok günler geçti. İhtiyar kadın Duka'nın karısını büsbütün iyileştirmiş, fakat Antonio'yu onun yanına sokmanın hâlâ

bir kolayını bulamamıştı. Sabırsız delikanlıyı, elinden geldiği kadar teselli ediyor, sevimli Annunziata'yla nasıl hep canını kurtardığı Antonio'dan, onu candan seven Antonio'dan bahsettiğini tekrarlayıp duruyordu. Hasretin, arzunun binbir azabı içinde kıvranan Antonio gondola binip geziyor, meydanlarda dolaşıyordu. Adımları onu elinde olmadan boyuna Duka sarayı tarafına götürüyordu. Bir gün sarayın arka tarafındaki köprünün yanında, hapishanelerin karşısında, Pietro'nun renkli bir küreğe dayanmış durduğunu gördü. Kanalda, sütunlara bağlanmış bir gondol vardı, bu, küçük, fakat zarif güverteli, renkli tahta oyma işlemeli, hatta bir de Venedik bayrağıyla süslü bir kayıktı, adeta Bucentoro'ya benziyordu. Pietro eski arkadaşını görünce yüksek sesle bağırdı:

"O!.. Sinyor Antonio, binlerce selam! Sizin Zekino'lar bana şans getirdi."

Antonio dalgın bir halde, "Ne gibi bir şans?" diye sordu, fakat hiç de ehemmiyetsiz olmayan bir şey öğrendi: Pietro hemen her gün, akşamüzeri, Duka ile karısını gondoluna alıp Giudecca Adası'na götürüyormuş; burada San Giorgia Maggiore Kilisesi'nin yakınında Duka'nın güzel bir evi varmış. Antonio gözlerini dikerek Pietro'ya baktı, sonra çabuk:

"Dostum!" dedi, "istersen yine on Zekino, hatta daha fazla kazanabilirsin... Yerini bana ver... Duka'yı ben karşıya geçireyim!.."

Pietro bunun asla olamayacağını, Duka'nın kendisini tanıdığını, yalnız ona emniyet ettiğini söyledi; fakat Antonio, aşkın binbir azabıyla kıvranan ruhundan fırlayan bir hiddetle ısrar edince ve gondola atlayıp onu denize atacağına dair çılgın yeminler savurmaya başlayınca, Pietro güldü:

"Aman Sinyor Antonio!.. Sinyor Antonio!.. Duka'nın karısının güzel gözlerine amma da vurulmuşsunuz ha!" dedi, sonra, Antonio'nun kürek yardımcısı olarak beraber gelmesine razı oldu. İhtiyar Falieri'ye, kayığın ağırlığını, aynı zamanda kendisinin biraz rahatsız ve dermansız olduğunu bahane edecekti. Zaten Duka bu yolculuklarda gondolun biraz yavaş gittiğini söyleyip duruyordu. Antonio koşarak uzaklaştı; eski kayıkçı elbiseleri giymiş, yüzünü kirletmiş, duvaklarına ince bir bıyık takmış olarak döner dönmez, Duka da karısıyla beraber, muhteşem, renkli, parlak elbiseler içinde aşağı indi:

"Kim bu yabancı adam?" diye hiddetle Pietro'ya bağırdı; ancak Pietro bugün bir yardımcıya ihtiyacı olduğuna dair pek büyük yeminler edince, Antonio'nun da beraber kürek çekmesine müsaade etti.

Sevincin, saadetin artık en son haddine vardığı hallerde insan ruhunun, içinde bulunduğu ânın kudretinden kuvvet aldığı, kendine hakim olduğu, içinden fışkırmak isteyen alevlere hükmettiği çok görülmüştür. Antonio da böylece, sevimli Annunziata'nın yanı başında durduğu, elbisesinin eteklerine süründüğü halde, kuvvetli kollarla küreği idare ederek, aşkının ateşini saklayabiliyor, daha büyük bir cürette bulunmaktan çekindiği için, sevgilisini şöyle ara sıra kaçamak bakışlarla seyrediyordu. İhtiyar Falieri memnun memnun gülüyor, sevimli Annunziata'nın küçük beyaz ellerini öpüp okşuyor, kolunu onun narin vücuduna sarıyordu. Denizin tam ortasına geldikleri ve San Marco Meydanı, mağrur kuleleri ve saraylarıyla muhteşem Venedik, kayıktakilerin önüne serildiği bir anda ihtiyar Falieri başını kaldırdı, mağrur gözlerle etrafına bakınarak:

"Ey, sevgilim," dedi, "denizin hâkimi ile, denizin kocasıyla denizde dolaşmak güzel bir şey değil mi?.. Fakat sevgilim!.. Alçakgönüllülük edip bizi sırtında taşıyan bu kadını kıskanma!.. Yalnız dalgaların tatlı fışırtısını dinle! Bunlar onun, kendisine hükmeden kocasına fısıldadığı aşk sözleri değil mi? Evet, evet, sevgilim, parmağında benim yüzüğümü taşıyorsun... Fakat bu da aşağıda, bağrının en derin yerinde benim kendisine attığım yüzüğü saklıyor!"

"Ah, benim hükümdar efendim!" diye Annunziata söze başladı, "ah, bu soğuk, hain sular nasıl sizin karınız olur? Bu mağrur, zorba unsurla evlendiğinizi düşündükçe tüylerim ürperiyor."

İhtiyar Falieri, çenesini ve sakalını titreterek güldü, sonra:

"Korkma yavrucuğum!" dedi, "senin yumuşak, sıcak kollarında muhakkak ki şu aşağıdaki kadının buz gibi soğuk kucağından daha rahat edilir. Fakat denizin kocasıyla denizde dolaşmak güzel bir şeydir!"

Duka bunları söylediği anda, uzaklarda bir müzik başladı. Tatlı bir erkek sesinin nağmeleri, denizin dalgaları üzerinden kayarak, yaklaşıyordu. Şöyle bir şarkı söylüyorlardı:

Ah! senza amare
Andare sol mare
Col sposo del'mare,
Non puo concolare[14]

Başka sesler de şarkıya karıştı, aynı sözler karşılıklı olarak boyuna tekrar edildi, nihayet sesler, sanki rüzgârın üflemesiyle, söndü. İhtiyar Falieri şarkıya hiç kulak vermez görünüyor, bu sırada karısına, İsa'nın göğe çıkma yortusunda Duka'nın Bucentoro'dan aşağı yüzük atarak denizle evlenmesi merasiminin ne demek olduğunu, uzun uzadıya anlatıyordu.

Venedik Cumhuriyetinin kazandığı zaferleri, evvelce İkinci Peter Urseolus'un dukalığı zamanında İstirya ve Dalmaçya'nın nasıl zaptedildiğini, bu zaferden o merasimin nasıl doğduğunu söylüyordu. Fakat Falieri nasıl o şarkıya kulak vermediyse, kendi hikâyesi de karısının kulağına hiç girmemişti. Orada oturmuş, bütün hislerini, denizin üzerinde yüzen o tatlı nağmelere vermişti. Şarkı bittiği zaman, derin bir uykudan uyanıp da, rüyasında gördüğü manzaraları bir daha seyretmek, onlardan mâna çıkarmak isteyen biri gibi, garip gözlerle önüne baktı.

"Senza amare... Senza amare... Non puo consolare."[15] diye yavaşça mırıldandı, gök mavisi gözlerinde berrak inciler gibi yaşlar parıldadı, içinin üzüntüsüyle kabarıp inen göğsünden ahlar fırladı... İhtiyar, hâlâ memnun bir tebessümle anlatmasına devam ederek, karısıyla birlikte, San Giorgio Maggiore'deki evinin parmaklıklı avlusuna çıktı. Acayip hislerle ta içinden sarsılmış görünen Annunziata'nın, hiç konuşmadan, yaşlı gözleri rüyada gibi uzak bir diyara evrilmiş, yanında durduğunu fark etmiyordu. Gemici elbiseli bir delikanlı deniz minaresi gibi kıvrık bir boru üfledi, sesler denizin uzaklarına kadar gidip akisler yaptı. Bu işaret üzerine başka bir gondol yaklaştı. Bu sırada, elinde şemsiye tutan bir adamla bir de kadın gelmişlerdi. Duka ile karısı, bunlarla birlikte saraya doğru yürüdüler. Öteki gondol yanaştı; içinden Marino Bodoeri'yle daha birçok adamlar, tüccarlar, sanatkârlar, hatta aşağı halk tabakasından insanlar çıkıp Duka'nın arkasından gittiler...

---

14 Bkz: sayfa 107.

15 Başta ve yukarıda geçen şarkının ilk ve son sözleri: "Sevgi olmayınca, gönlümü avutamıyorum."

Antonio ertesi akşamı zor etti, çünkü sevgili Annunziata'sından iyi haberler bekliyordu. Nihayet... Nihayet, ihtiyar kadın seke seke içeri girdi, hızlı nefes alarak koltuğa oturdu, sıska, kemikli ellerini üstüste birbirine vurup bağırdı:

"Tonino... Ah Tonino!.. Bizim zavallı yavrucuğa neler olmuş? Bugün yanına girer girmez, baktım yarı kapalı gözlerle minderde yatıyor, başçağızını koluna dayamış uykuda değil, uyanık değil; hasta değil, sağ değil!..Yanına yaklaştım:

"Aman, Dukamızın Hanımefendisi," dedim, "başınıza bir dert mi geldi?.. Yeni iyi olan yaranızın yeri mi ağrıyor?"

Aman o zaman bana bir baktı, Tonino, bir baktı... Hiç böyle bakış görmemiştim. Nemli ay ışığı gibi gözlerine gözlerimi çevirir çevirmez, bunlar ipek göz kapaklarının arkasına saklanıyor, sanki karanlık bulutların ardına giriyordu... Sonra göğsünün derinliklerinden bir içini çekti; sevimli, soluk yüzünü duvara çevirdi; yavaş, çok yavaş, fakat ta kalbe işleyen hazin bir sesle "Amare... Amare.. Ah senza amare!"[16] diye mırıldandı. Kendime küçük bir iskemle aldım, yanı başına oturdum, senden bahsetmeye başladım. Yüzünü minderlere gömdü... Gitgide hızlanan nefesleri hıçkırık haline geldi... senin tebdil giyip kayıkta onun yanında durduğunu, sevgi ve hasretten tutuşan seni hiç vakit geçirmeden onun yanına getireceğimi açıkça söyledim. O zaman birdenbire minderlerden doğruldu, gözlerinden sel gibi sıcak yaşlar dökülürken, şiddetle bağırdı:

"Hazreti İsa aşkına... Bütün evliyalar aşkına... Hayır... Hayır... Venedik'i bırakıp gitsin... Hemen bırakıp gitsin..."

Sözünü keserek:

"Öyleyse," dedim, "öyleyse benim zavallı Tonino'm ölür!"

O zaman, anlatılmaz acıların pençesine düşmüş gibi tekrar minderlere çöktü, ağlamaktan tıkanan bir sesle, hıçkıra hıçkıra:

"Ben de en acı bir ölümle ölmüyor muyum sanki?" dedi. Bu sırada ihtiyar Sinyor Falieri odaya girdi, ben de onun işareti üzerine çekildim...

Antonio büyük bir ümitsizliğe düşerek:

"Beni başından attı... Gideyim... Denizlere gideyim!" diye bağırdı. İhtiyar kadın her zamanki gibi fıkırdayıp gülerek:

---

16 "Sevgi... Sevgi, ah sevgi olmayınca..."

"Ah, toy çocuk... Ah, toy çocuk!" dedi, "sanki sevimli Annunziata seni kalbinin bütün kuvvetiyle şimdiye kadar hiçbir kadın kalbini sarmamış olan bir aşkın bütün ıstıraplarıyla sevmiyor mu?.. Toy oğlan, yarın akşam, ortalık iyice kararınca Duka sarayına görünmeden gir. Büyük merdivenin sağındaki ikinci galeride beni bulursun... Bakalım ondan sonra ne olur..."

Antonio ertesi akşam hasretten içi titreyerek büyük merdivenlerden yukarı süzülürken, kendisine, birdenbire sanki büyük bir suç işlemek üzereymiş gibi bir his geldi. Sersemlemiş bir halde, titreyip sallanarak, güç halle merdivenleri çıktı. Tarif edilen galeriye varmadan az önce bir sütuna yaslanmaya mecbur oldu. Birdenbire, parlak meşale alevleriyle sarıldı; bulunduğu yerden ayrılmaya vakit kalmadan, hemen karşısında ihtiyar Bodoeri belirdi, yanında meşale tutan birkaç uşak vardı. Bodoeri delikanlının yüzüne dik dik baktıktan sonra şöyle dedi:

"O!.. Sen Antonio'sun değil mi? Seni buraya çağırmışlardı... Haberim var... Arkamdan gel bakayım!"

Duka'nın karısıyla buluşacaklarının haber alındığını sanan Antonio istemeyerek yürüdü. Uzak bir odaya girdikleri zaman Bodoeri onu kucaklayarak, kendisine verilen ve hemen bu akşam cesaret ve azimle yapılması gereken mühim bir vazifeden bahsedince, büsbütün şaşırdı. Hele uzun zamandan beri Sinyorlar aleyhine gizli bir hareket hazırlandığını, bunun başında Duka'nın kendisinin bulunduğunu, Falieri'nin Giudecca'daki evinde kararlaştığı üzere hemen bu gece Sinyorların iktidardan düşürüleceğini ve ihtiyar Marino Falieri'nin Venedik hükümdarı ilan edileceğini öğrenince, şaşkınlığı korku ve dehşete döndü. Hiçbir şey söylemeden Bodoeri'nin yüzüne baktı. Delikanlının susmasından onun bu müthiş işe karışmayı istemediğine hükmeden adam hiddetle bağırdı:

"Yüreksiz sersem! Artık saraydan çıkamazsın!.. Ya ölürsün, yahut da bizimle beraber silaha sarılırsın! Fakat evvela bununla konuş!"

Odanın karanlık olan arka taraflarından uzun boylu, asil tavırlı biri ileri doğru yürüdü. Antonio, ancak mumların ışığına geldiği zaman farkına varıp gördüğü adamın yüzüne bakar bakmaz, dizüstü kapandı, hiç tahmin etmediği bu karşılaşmadan büsbütün kendini kaybederek bağırdı:

"Aman yarabbi!..Babam Bertuccio Nenolo!.. Sevgili babacığım!"

Nenolo delikanlıyı kaldırdı, kucakladı, sonra yumuşak bir sesle:

"Evet, ben belki senin de denizin dibine gömüldüğünü sandığın ve vahşi Morbassan'ın elinde bulunmak gibi bir rezaletten pek az zaman evvel kurtulan Bertuccio Nenolo'yum!.. Beni yanına alan, fakat kendisine sattığım köşkü teslim almak için Bodoeri'nin gönderdiği sersem uşakların seni evden atacaklarını düşünmeyen Bertuccio Nenolo'yum! Dünyadan haberi olmayan delikanlı; zulmüyle babanın ölümüne sebep olan müstebit bir sınıfa karşı silaha sarılmaktan çekiniyor musun? Evet, Fontego'nun avlusuna git! Orada, kaldırım taşları üzerinde, babanın kanının izlerini hâlâ görebilirsin... Sinyorlar, Fontego adı altında tanıdığın ticarethaneyi Alman tüccarlara verirlerken, burada oda tutan herkesin, başka yere giderken anahtarı beraber almasını yasak etmişlerdi. Anahtar bina müdürüne bırakılacaktı. Baban bu kanuna aykırı hareket etmiş, bu yüzden zaten ağır bir cezayı hak etmişti. Fakat geri döndüğü zaman babanın odaları açılınca, kendisine ait mallar arasında bir sandık kalp Venedik parası bulundu. Baban masum olduğunu boş yere ileri sürdü, bir hain şeytanın, belki de doğrudan doğruya bina müdürünün, babanı mahvetmek için bu sandığı oraya koyduğu muhakkaktı. İnsafsız hâkimler, sandığın babanın odalarında bulunması gibi bir delili yeterli buldular, kendisini ölüme mahkûm ettiler. Fontego'nun avlusunda idam edildi. Eğer fedakâr Margareta seni kurtarmasaydı, bugün senin vücudundan eser kalmazdı. Ben, babanın en sadık dostu seni yanıma aldım; kendi kendini Sinyorların eline vermeyesin diye senden babanın ismini sakladık. Fakat şimdi... Şimdi... Anton Dahlbirger, şimdi zamanı geldi; şimdi silaha sarıl, babanın idamı rezaletini Sinyorlara başlarıyla ödet!"

İntikam ruhuyla canlanan Antonio, bu gizli cemiyete sadık kalacağına ve yenilmez bir cesaret göstereceğine yemin etti... Herkesin bildiği gibi, deniz teçhizatı işlerinin başında bulunan Dandulo bir münakaşa esnasında Bertuccio'yu tokatlamış, o da bu hareket yüzünden, haris damadıyla beraber, Sinyorlar aleyhine bir fesat kurmuştu. Nenolo da, Bodoeri de Falieri'yi hükümdar yapmak, onunla beraber kendileri de yükselmek istiyorlar... Fesatçıların planına göre ortalığa, Ceneviz gemilerinin şehrin önündeki denize sokulduğu haberi yayılacaktı. Geceleyin de, San Marco Kilisesi'nin

büyük çanı çalınarak şehir daha sıkı bir müdafaaya davet edilecekti. Bu işaret üzerine, sayısı bir hayli çok olan ve bütün Venedik'e yayılmış bulunan fesatçılar San Marco Meydanı'nı işgal edecekler, şehrin ana meydanlarını ele geçirecekler, Sinyorların başlarını öldürecekler ve Duka'yı Venedik hükümdarı ilan edeceklerdi. Fakat Allah, bu cinayetin muvaffak olmasını, sıkışık vaziyetteki Devletin anayasasının, kibir ve gurur içinde tutuşan ihtiyar Falieri tarafından yerlere çalınmasını istemedi. Giudecca'da, Falieri'nin evinde yapılan toplantılar Onlar Meclisinin dikkatinden kaçmamıştı, fakat kati bir şey öğrenmek mümkün olmuyordu. İşte bu sırada fesatçılardan birinin, Bentian adında Piza'lı bir kürk tüccarının vicdanı harekete geldi; Onlar Meclisi azasından olan dostu ve kardeşliği Nikolao Leoni'yi, başına gelecek felaketten kurtarmak istedi. Akşamın alacakaranlığında onun evine gitti, ne olursa olsun, gece evinden çıkmamasını rica etti. Bundan kuşkulanan Leoni kürk tüccarını yakaladı, ısrar edince suikastın içyüzünü öğrendi. Giovanni Gradenigo ve Marco Cornaro'yla birlikte Onlar Meclisini, San Salvator Kilisesi'nde topladı. Burada, üç saatten az bir zamanda, fesatçıların bütün teşebbüslerini daha başlangıçta boğacak tedbirler alındı.

Antonio'ya, bir kıtayla birlikte San Marco Kilisesi'ne gidip çanları çaldırmak vazifesi verilmişti. Buraya geldiği zaman, kilisenin kulesinin tersane kıtaları tarafından sıkı bir muhafaza altına alındığını gördü. Yaklaşmak isteyince bu askerler ellerinde harbilerle üstüne yürüdüler.. Âni bir ölüm korkusuna tutulan kıtası dağılıverdi, kendisi gecenin karanlığında oradan sıvıştı. Bu anda, hemen arkasından gelen birinin ayak seslerini duydu, birisi tarafından yakalandığını hissetti, peşine takılan bu adamı bıçaklamak üzereyken, birdenbire yanan bir ışıkta Pietro'yu tanıdı. Arkadaşı:

"Kendini kurtar!" diyordu, "Antonio, kendini kurtar... Benim gondoluma gel... Her şey ele verildi... Bodoeri... Nenolo hep Sinyorların eline düştü. Duka sarayının kapıları kapatıldı... Duka odasına hapsedildi... Kendi hain muhafızları bir cani gibi başında bekliyorlar. Hadi... Hadi..."

Antonio kendini yarı kaybetmiş bir halde gondola sürüklendi... Boğuk sesler... Silah şıkırtıları... Tek tük korku feryatları duyuldu... Sonra gecenin en koyu karanlığıyla birlikte, ortalığa sessiz, korkunç bir sükût çöktü. Ertesi sabah ölüm korkularıyla ezilen halk, damar-

larındaki kanı donduran korkunç bir manzaraya şahit oldu. Onlar Meclisi daha o gece, yakalanan fesatçı elebaşlarının hakkında, ölüm kararı vermişti. Bunlar boğularak, her zaman Duka'nın merasimleri seyrettiği galeriden aşağıya, sarayın yanı başındaki küçük meydana sallandırıldılar... Antonio bu galeriye, sevgili Annunziata'nın önüne, havalardan inerek gelmiş, ona çiçek demetini vermişti. Cesetler arasında Marino Bodoeri ile Bertuccio Nenolo da vardı. İki gün sonra ihtiyar Marino Falieri de Onlar Meclisi tarafından ölüme mahkûm edildi ve sarayın devlet merdiveni denilen yerinde idam edildi.

Antonio şuursuz bir halde ortalıkta dolaşıyordu; kendisini yakalayan yoktu. Çünkü fesatçılardan olduğunu bilmiyorlardı. Falieri'nin ak saçlı başının yere yuvarlandığını görünce ölümlü bir rüyadan uyanıyormuş gibi silkindi... En müthiş bir korku içinde bir feryat kopardı... "Annunziata!" diye bağırarak saraya doğru atıldı, galerilerde koşmaya başladı... Hiç kimse yolunu kesemiyordu; muhafızlar biraz evvel orada olup biten korkunç şeylerden sersemlemişler gibi, hareketsiz gözlerle ona bakıyorlardı. İhtiyar kadın, yüksek sesle ağlayıp bağırarak, onu karşıladı... Elini yakaladı; birkaç adım daha atınca, Annunziata'nın odasına girdiler. Zavallı kadın ruhsuz bir halde minderlerin üzerinde yatıyordu. Antonio ona koştu, ellerini ateşli öpüşlere boğdu, sevgilisini en tatlı, en okşayıcı isimlerle çağırdı. Genç kadın o zaman güzel mavi gözlerini yavaşça araladı, Antonio'yu gördü... Evvela onu hatırlamak ister gibi oldu, fakat birdenbire doğruldu, kollarıyla ona sarıldı, onu göğsüne bastırdı... Her yanını sıcak gözyaşlarıyla ıslattı; yanaklarını, dudaklarını öptü:

"Antonio!.. Antonio'cuğum!.. Seni ne kadar çok seviyorum!.. Evet... Yeryüzünde de bir cennet varmış... Senin aşkının verdiği saadete karşı babamın, amcamın, kocamın ölümü nedir ki?.. Hadi kaçalım... Bu kanlı ölüm meydanından kaçalım!.." diye bağırdı, en acı bir ıstırap, en ateşli bir aşkla kalbi parçalanmıştı... Sevdalılar, binbir öpüş, binbir gözyaşı arasında, ölünceye kadar birbirlerinin olacaklarına yemin ettiler; o müthiş günlerin korkunç vukuatını unuttular; gözlerini yerden kaldırıp, aşkın yarattığı bir ruhla, önlerinde açılıveren gökyüzünü, cenneti seyrettiler. İhtiyar kadın, Chiozza'ya kaçmalarını tavsiye etti, Antonio sonra karadan aksi istikamette yoluna devam etmek, vatanına dönmek istiyordu. Dostu Pietro ona küçük bir kayık buldu, sarayın arka tarafındaki köprü-

ye yanaştırdı. Akşam olunca Annunziata kalın peçelere sarındı, sevgilisiyle birlikte merdivenlerden aşağı süzüldü. Kukuletasının içinde kıymetli mücevher çekmeceleri taşıyan ihtiyar Margareta da beraberdi. Kimseye görünmeden köprüye geldiler, kayığa bindiler. Antonio küreğe yapıştı, hızlı, hummalı bir yolculuk başladı. Ayın parlak aksi, neşeli bir aşk habercisi gibi, önlerindeki dalgalarla oynuyordu. Açıklara gelmişlerdi. Bu sırada havanın yüksek tabakalarında garip uğultular, ıslıklar başladı. Karanlık gölgeler süzülüp geldi ve ayın parlak yüzünü siyah bir peçe gibi örttü. Sularda oynayan ışık, o neşeli aşk habercisi, boğuk gürültülerle dolan siyah derinliklere daldı. Fırtına başladı, top top olan karanlık bulutları hiddetle önüne katıp sürdü. Kayık bir yukarı bir aşağı uçuyordu. İhtiyar kadın:

"Sen yardımcımız ol, yarabbi!" diye haykırdı. Artık küreğe hükmünü geçiremeyen Antonio sevgili Annunziata'sına sarıldı; ateşli öpüşleriyle uyandırdığı kadın, mesut aşkının bütün kuvvetiyle, sevgilisini göğsüne bastırıyordu.

"Ah Antonio'cuğum!", "Ah Annunziata'cığım!" diye, gitgide daha korkunç bir şekilde kudurup haykıran fırtınaya kulak asmadan, birbirlerine sesleniyorlardı. Bir aralık deniz, başı kesilen Falieri'nin bu kıskanç dulu, köpüklü dalgalarını dev kollar gibi uzattı, sevgilileri yakaladı, ihtiyar kadınla beraber hepsini aşağıya, uçsuz bucaksız boşluğa çekti.

Pelerinli adam hikâyesini böylece tamamlayınca çabucak yerinden fırladı, kuvvetli, hızlı adımlarla odadan çıktı. İki dost ses çıkarmadan, büyük bir hayret içinde, arkasından baktılar, sonra tekrar tablonun önüne gittiler. İhtiyar Duka onlara, aptalca şatafatı, mânasızca kendini beğenmişliği içinde, tekrar memnun memnun gülümsedi. Fakat Duka'nın karısının yüzüne dikkatle bakınca, onun zambak gibi beyaz alnında bilinmeyen, yalnız sezilen bir acının gölgeleri bulunduğunu, hasret dolu aşk rüyalarının siyah kirpiklerinin altında parladığını ve o tatlı dudakların etrafında uçuştuğunu pek iyi gördüler. Düşman bir kuvvet, uzaktaki denizden, San Marco Kilisesi'ni saran sisli bulutlardan bu yana doğru ölüm ve bozulma tehditleri savuruyor gibiydi. Bu güzel tablonun derin mânası apaçık gözlerinin önüne serilmişti, fakat Antonio ile Annunziata'nın aşklarını anlatan hikâyenin bütün hazinliği, tabloya her bakışlarında, tekrar geri geliyor, ruhlarının ta içini tatlı ürpermelerle dolduruyordu.

Sabahattin Ali, *Üç Romantik Hikâye*'de çağlarını aşarak, günümüze ulaşan üç yazardan seçtiği birer hikâyeyi bir araya getiriyor: Heinrich von Kleist'tan "San Domingo'da Nişanlanma", Adelbert von Chamisso'dan "Peter Schlemihl'in Acayip Sergüzeşti" ve E. T. A. Hoffman'dan "Duka ile Karısı".

Tercüme Bürosu'nda Batı klasiklerini Türkçeye kazandırma amacıyla başlatılan çeviri seferberliğinin önemli bir parçası olan Alman klasiklerinin editörlüğünü de üstelenen Sabahattin Ali'nin Almancadan çevirdiği *Üç Romantik Hikâye*, ilk kez 1943'te Ankara Maarif Vekilliği tarafından yayımlanmıştır.

> "Romantik cereyan, dünya edebiyatına verdiği eserlerden ziyade, Almanya'nın, hatta Avrupa'nın sanat ve fikir hayatına yaptığı tesirle anılır. Yalnız birkaç kişi, çığırlarının sınırlarını aşarak bütün insanlığın malı olacak eserler meydana getirmişler ve bu güne kadar canlılıklarını muhafaza etmişlerdir ki, biz bu kitapta bunlardan birer örnek vereceğiz."
>
> Sabahattin Ali

ISBN 978-975-08-3690-9

10 TL

